

**Listing and Selling Homes
From San Jose to Sacramento**

JASSI GILL Broker/Owner
Ph:510-304-9292
Refinance Now
@ZERO COST

Call Sukhi Gill:510-207-9067
CA DRE Lic.#01180969

CA DRE# 00966763

**Certified
Insurance
Agent**

Gurdwar Singh Mann

**ਹੈਲਥ ਇੰਸ਼ੂਰੈਂਸ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ
ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ**

ਫੋਨ:510-487-1000

MANN@GGIABA.COM

Mann Insurance Brokers Inc.

4123 Dyer St., #230, Union City, CA 94587

Gurcharan Singh Mann

Buy/Sell Real Estate

in Bay Area

Call: Jaideep Singh

Ph: 510-565-5250

Email: jaideeprealtor@gmail.com

**I can help you every step of the way.
No Pressure, No Obligation.**

DRE#02021283

Fluent in Punjabi
and Hindi.

Twentieth Year of Publication

ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਐਡੀਸ਼ਨ **Price 50¢**

Email:punjabtimes1@gmail.com

ਸ਼ਿਕਾਗੋ, ਸੈਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਅਤੇ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਤੋਂ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹਫਤਾਵਾਰ

www.punjabtimesusa.com

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

Punjab Times, Vol 20, Issue 4, January 26, 2019

20451 N. Plum Grove Rd., Palatine, IL 60074

Ph:847-359-0746, Fax:847-705-9388

ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਲਾਂਘਾ: ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਬਾਜ਼ੀ ਮਾਰੀ

ਸਿਹਰਾ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਬੰਨਣ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਵਲੋਂ ਵੀ ਭੱਜ-ਨੱਠ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਇਮਰਾਨ ਖਾਨ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਲਾਂਘੇ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਦਿਖਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲਈ ਹਰ ਪਾਸੇ ਵਾਹ-ਵਾਹ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਸ ਪਾਸੇ ਢਿੱਲ ਉੱਤੇ ਵੀ ਸਵਾਲ ਉੱਠ ਰਹੇ ਹਨ। ਲਾਂਘੇ ਦੇ ਐਲਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਾਲੇ ਪਾਸਿਉਂ ਜੰਗੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਭਾਰਤੀ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਇਸ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਬੰਨਣ ਲਈ ਭੱਜ-ਨੱਠ ਕਰਨ ਵਿਚ ਹੀ ਜੁਟੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਲਾਂਘੇ ਦਾ 35 ਫੀਸਦੀ ਕੰਮ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਅਕਤੂਬਰ ਤੱਕ ਇਹ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਦੋਂਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਰਸਤਾ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਖਰੀਦਣ ਦੇ ਕੰਮ ਲਈ ਵਿਚਾਰ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹੀ ਨਹੀਂ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿਖੇ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ 'ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਦੇ ਬਾਗ' ਦੇ ਫਲ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਵਜੋਂ ਭੇਟ ਕਰਨ ਹਿੱਤ ਅਮਰੂਦਾਂ ਦਾ ਬਾਗ ਲਗਾਏ ਜਾਣ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਤਕਰੀਬਨ 4 ਏਕੜ 'ਤੇ ਅਮਰੂਦਾਂ ਦਾ ਇਹ ਬਾਗ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹਦੂਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ 550ਵੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਮੌਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਲੰਗਰ 'ਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਦੀ ਸਰ੍ਹੋਂ ਦੇ ਸਾਗ ਨਾਲ ਮੱਕੀ ਦੇ ਆਟੇ ਦੇ ਪਰਸਾਦੇ ਛਕਾਏ ਜਾਣਗੇ। ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਕਾਗਜ਼ੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿਚ ਵੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਸਰਗਰਮੀ ਦਿਖਾਈ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਲਾਂਘੇ ਦੇ ਕਰਾਰ ਨੂੰ ਅਮਲੀਜਾਮਾ ਪਹਿਨਾਉਣ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਵਫਦ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮਾਬਾਦ ਭੇਜਣ ਲਈ ਆਖਿਆ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਕਰਾਰ ਦੀ ਕਾਪੀ ਭਾਰਤੀ ਦੂਤਾਵਾਸ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲਾਂਘੇ ਦੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਲਈ ਭਾਰਤ ਵੱਲੋਂ

ਫੋਕਲ ਪਰਸਨ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਮੰਗ ਰੱਖੀ ਹੈ। ਤਕਰੀਬਨ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਆਵਾਜਾਈ ਮੰਤਰੀ ਨਿਤਿਨ ਗਡਕਰੀ ਨੇ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਸੜਕ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਸੀ ਤੇ 26 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਇਸ ਐਲਾਨ ਨੂੰ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਲਾਂਘੇ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਸਿਰਫ ਲਾਲ ਝੰਡੀ ਹੀ ਗੱਡੀ ਗਈ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਇਸ ਲਾਂਘੇ ਵਿਚ ਆਉਣੀ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਵੀ ਦੁਖੀ ਹਨ ਕਿ ਹਫਤੇ ਬਾਅਦ ਇਸ ਝੰਡੀ ਨੂੰ ਪੁੱਟ ਕੇ ਅੱਗੇ-ਪਿੱਛੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਅੱਜ ਤੱਕ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵੀ ਇਸ ਲਾਂਘੇ ਵਿਚ ਆਉਣ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਪੁਰੀ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਭਾਰਤੀ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦੇ ਜਾਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਸਬੰਧੀ ਅਜੇ ਦੋਵੇਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵੱਲੋਂ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ ਪਾਸਪੋਰਟ ਰਾਹੀਂ ਦਾਖਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਾਂ ਵੀਜ਼ਾ ਅਪਲਾਈ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ, ਅਜਿਹੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਸਬੰਧੀ ਦੋਵੇਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਦੱਸ ਦਈਏ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਥਿਤ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਉਹ ਜਗ੍ਹਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਇਆ। ਸਿੱਖਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਸਿਰਫ 4 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰੀ ਉੱਤੇ ਸਥਿਤ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰ ਲਈ ਲਾਂਘਾ ਬਣੇ। ਇਹ ਮੰਗ ਪਿਛਲੇ 71 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਵਿਗਤੇ ਸਬੰਧ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਸ ਵਿਚ ਰੋੜਾ ਬਣਦੇ ਰਹੇ। ਹੁਣ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਇਮਰਾਨ ਖਾਨ ਸਰਕਾਰ ਬਣਨ ਨਾਲ ਇਸ ਲਾਂਘੇ ਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹਣ ਦਾ ਮੁੱਢ ਬੱਝਾ। ਇਮਰਾਨ ਖਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਨਵਜੋਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿਥੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਫੌਜ ਮੁਖੀ ਨੇ ਸਿੱਧੂ ਨੂੰ ਜੱਫੀ ਪਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਨ ਵਿਚ ਲਾਂਘਾ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੀ ਗੱਲ ਆਖੀ। ਬੱਸ ਇਸੇ ਜੱਫੀ ਨੇ ਲਾਂਘੇ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦਾ ਰਾਹ ਸਾਫ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਿੱਧੂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਪਰਤਦਿਆਂ ਹੀ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 6 ਉੱਤੇ)

‘ਆਪ’ ਤੋਂ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦਾ ਦਰਜਾ ਖੁੱਸਣ ਦੇ ਆਸਾਰ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ (ਆਪ) ਤੋਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦਾ ਦਰਜਾ ਖੁੱਸਣ ਦੇ ਆਸਾਰ ਬਣਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵੱਲੋਂ ਭੁਲੱਭ ਤੋਂ ਵਿਧਾਇਕ ਸੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰੀ ਰੱਦ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਚਰਚਾ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵਿਰੋਧ ਧਿਰ ਦਾ ਦਰਜਾ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਐਚ.ਐਸ. ਫੂਲਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਅਤੇ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਮੁਢਲੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ, ਦੋਵਾਂ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਹਿਰਾ, ਫੂਲਕਾ ਤੇ ਹੁਣ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕ ਦੇ ਅਹੁਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਪੀਕਰ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਅਜੇ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆ, ਪਰ ਹਾਲਾਤ ਮੁਤਾਬਕ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਵੀ ‘ਆਪ’ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 20 ਤੋਂ ਘੱਟ ਕੇ 17 ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਦਰਜੇ ਨੂੰ ਖਤਰਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ-ਭਾਜਪਾ ਗੱਠਜੋੜ ਦੇ 17 ਵਿਧਾਇਕ ਹਨ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਖਹਿਰਾ ਜਿਥੇ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਮੁਢਲੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚੋਂ ਮੁਅੱਤਲ ਕੀਤੇ ਕੰਵਰ ਸੰਧੂ ਫਿਲਹਾਲ ਖਾਮੋਸ਼ ਹਨ। ਬਾਗੀ ਧੜੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਰ 4 ਵਿਧਾਇਕ ਨਾਜ਼ਰ ਸਿੰਘ ਮਾਨਸ਼ਾਹੀਆ, ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੱਗਾ, ਪਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘ ਕਮਾਲੂ ਵੀ ਦੁਚਿੱਤੀ ਵਿਚ ਹਨ।

‘ਆਪ’ ਵਿਚੋਂ ਮੁਅੱਤਲੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਨੇਤਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਖਹਿਰਾ ਦੀ ਵਿਧਾਇਕੀ ਰੱਦ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਸਪੀਕਰ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਖਹਿਰਾ ਨੂੰ ਹੁਣ 15 ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਖਹਿਰਾ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

Low Cost Legal Documents

- ◆ Divorce
- ◆ Living Trusts
- ◆ Grant Deeds
- ◆ Notary

Call Dolly: 510-648-5554

www.worryfreelegaldocs.com

39803 Paseo Padre Pkwy, Suite A,
Fremont, CA 94538
Regd. & Bonded

Legal Document Assistant
(Not an attorney)

Fresh Sweets, Snacks & Food
Catering with portable Tandoor
for up to 10000 guests
Lunch - Dinner - Take Out - Banquets

Toll Free 1-866-FOR-RAJA
www.rajasweets.com
mnsbains@rajasweets.com

Raja Sweets & Indian Cuisine

31853 Alvarado Blvd. Union City CA 94587
Ph. (510) 489-9100 Fax (510) 489-9111

Raja Indian Cuisine & Bar

1275 W Winton Ave. Hayward CA 94545
Ph. (510) 264-9300 Fax (510) 264-9345

ਹਰ ਮੌਕੇ ਜਿਵੇਂ ਅਖੰਡ ਪਾਠ, ਜਨਮ ਦਿਨ, ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀ ਜਾਂ ਪਰਟੀ ਲਈ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਬੰਦਿਆਂ ਤੱਕ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

Call Makhan Bains or Ravinder Singh for your next Party 1-866-FOR-RAJA www.RajaSweets.com

Law Office of Manpreet S. Gahra

- > ਇਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਸੇਵਾਵਾਂ
- > ਫੈਮਿਲੀ ਲਾਅ
- > ਬਿਜਨਸ ਲਾਅ

Criminal Defense
(DUI, simple battery,
domestic violence,
immigration post-
conviction relief)

Manpreet S. Gahra
Attorney At Law

Berkeley Office

2161 Shattuck Ave., 304, Berkeley

Ph:510-841-4582

Fax:510-217-6847

Email: manpreet@gahralaw.com

ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਵਜਾਇਆ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਬਿਗਲ

ਬਰਨਾਲਾ: ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ (ਆਪ) ਦੇ ਸੁਪਰੀਮੋ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਬਰਨਾਲਾ 'ਚ ਵੱਡੀ ਰੈਲੀ ਕਰਕੇ ਸੂਬੇ ਅੰਦਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਬਿਗਲ ਵਜਾਉਂਦਿਆਂ ਪਾਰਟੀ ਛੱਡ ਕੇ ਗਏ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਸਖਤ ਸੁਨੇਹਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ। ਸੰਗਰੂਰ ਸੰਸਦੀ ਸੀਟ ਤੋਂ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੂੰ ਉਮੀਦਵਾਰ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਰਸਮੀ ਤੌਰ ਉਤੇ ਐਲਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ 13 ਸੀਟਾਂ 'ਆਪ' ਦੀ ਝੋਲੀ 'ਚ ਪਾਉਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ।

ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਦੇ ਸੋਹਲੇ ਗਾਉਂਦਿਆਂ ਸ੍ਰੀ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਸਦ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪੁੱਜ ਕੇ ਅਕਾਲੀ, ਭਾਜਪਾ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਠੋਕਰੀ ਆਵਾਜ਼ 'ਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਉਠਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ 13 ਸੀਟਾਂ ਜਿਤਾਉਣ ਨਾਲ ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਪੂਰੀ ਸੰਸਦ ਵੀ ਠੱਪ ਕਰਨੀ ਪਈ ਤਾਂ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਉਹ ਵੀ ਕਰਨਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਾਤੇ ਹਾਲਾਤ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੁਖਬੀਰ ਬਾਦਲ ਖਿਲਾਫ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਚੋਣ ਲੜੀ ਪਰ ਅਕਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਨੇ ਰਲ ਕੇ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਤਹਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਆਪ' ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਾਰੇ ਛੇਤੀ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਸ੍ਰੀ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਕਿਸੇ ਮਾਈ ਦੇ ਲਾਲ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਜੋ 'ਝਾੜੂ' ਨੂੰ ਤੀਲਾ-ਤੀਲਾ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੀਤੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਚਾਰ ਜਾਨਲੇਵਾ ਹਮਲੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚੱਲਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਪਰ 'ਝਾੜੂ' ਤੀਲਾ ਤੀਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਬਲਕਿ ਰੱਬ ਨੇ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਆਏ ਸੁਆਰਥੀਆਂ, ਅਹੁਦਿਆਂ ਤੇ ਟਿਕਟਾਂ ਦੇ ਲਾਲਚੀ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਅਤੇ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ

ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਮਾਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ 'ਚ ਸ਼ਰਾਬ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਤੌਬਾ

ਰੈਲੀ 'ਚ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਤੋਂ ਤੌਬਾ ਕਰ ਲਈ। ਮੰਚ 'ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੀ ਜਨਵਰੀ ਤੋਂ ਸ਼ਰਾਬ ਨਾ ਪੀਣ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਉਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਮਸਜੂਆਣਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਸਹੁੰ ਵੀ ਚੁੱਕਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਵਾਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਹੀ ਮੇਰੀ ਦਾਰੂ ਹਨ।" ਇਸ ਮਗਰੋਂ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਨਾ ਪੀਣ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਲੈਣ ਲਈ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ।

ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਹਿਰ ਘੋਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਹ ਦੁਬਾਰਾ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਆਏ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਭਾਜਪਾ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕਜੁੱਟ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਕੈਪਟਨ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਵਰ੍ਹੇਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫੀ, ਘਰ-ਘਰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ, ਸਮਾਰਟ ਫੋਨਾਂ ਤੇ ਪੈਨਸ਼ਨ ਵਾਧੇ ਆਦਿ ਦੇ ਚੋਣਾਂ 'ਚ ਝੂਠੇ ਵਾਅਦੇ ਕੀਤੇ। ਦੋ ਸਾਲ ਬੀਤਣ 'ਤੇ ਵੀ ਕੋਈ ਵਾਅਦਾ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਦਲਿਤ ਤੇ ਪੱਛੇ ਵਰਗ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੁਖੀ ਹਨ। ਹਸਪਤਾਲ, ਸਕੂਲ,

ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਗੱਠਜੋੜ ਲਈ ਹਰੀ ਝੰਡੀ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ (ਆਪ) ਦੇ ਕੌਮੀ ਕਨਵੀਨਰ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕੋਰ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਹਮਖਿਆਲੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨਾਲ ਗੱਠਜੋੜ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰੀ ਝੰਡੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। 'ਆਪ' ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਵੱਲੋਂ ਬਹੁਜਨ ਸਮਾਜ ਪਾਰਟੀ (ਬਸਪਾ) ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਕਈ ਨਵੇਂ ਸਿਆਸੀ ਸਮੀਕਰਨ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ, ਅਕਾਲੀ ਦਲ, ਭਾਜਪਾ ਅਤੇ ਸੁਖਪਾਲ ਖਹਿਰਾ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਏਕਤਾ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰ ਹਮਖਿਆਲੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਗੱਠਜੋੜ ਕਰਨ ਦੀ ਹਰੀ ਝੰਡੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਕੋਰ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਖਹਿਰਾ ਤੋਂ ਦੂਰੀਆਂ ਬਣਾ ਚੁੱਕੇ ਬਾਗੀ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਚਰਚਾ ਹੋਈ ਅਤੇ 'ਆਪ' ਸੁਪਰੀਮੋ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਲਈ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ।

'ਆਪ' ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕੋਈ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ: ਖਹਿਰਾ

ਲੁਧਿਆਣਾ: ਪੰਜਾਬੀ ਏਕਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ ਨੇ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਸ਼ਬਦੀ ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਆਪ' ਉਤੇ ਵੀ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸਾਧਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕੋਈ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ। ਸ੍ਰੀ ਖਹਿਰਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੂਬੇ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਹਰ ਫਰੰਟ 'ਤੇ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦਾ 'ਕੈਪਟਨ' ਆਪਣਿਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਰੱਖਣ ਲਈ ਆਏ ਦਿਨ ਬੋਤਕੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਲਾਂਘੇ ਸਬੰਧੀ ਕੈਪਟਨ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਭੁੱਲੇ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਸਭਕਾਂ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕੰਪਨੀਆਂ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਆਪਣੀ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਗਿਣਾਉਂਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਪਾਗਲ' ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਮਨੀਸ਼ ਸਿਸੋਦੀਆ ਨੇ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਕਾਇਮ ਪਲਟ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ 90 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੱਚੇ ਪਾਸ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਏਅਰ ਕੰਡੀਸ਼ਨ ਸਕੂਲ, ਹਸਪਤਾਲ, ਟੈਸਟ ਤੇ ਦਵਾਈਆਂ ਮੁਫਤ ਹਨ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ 10-10

ਲੱਖ ਦੀ ਲਾਗਤ ਵਾਲੇ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਵੀ ਮੁਫਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦਲਿਤ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉੱਚ ਵਿੱਦਿਆ ਲਈ ਮੁਫਤ ਕੋਚਿੰਗ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫੰਡਾਂ ਦਾ ਇਕ-ਇਕ ਪੈਸਾ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਖਰਚ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੈਪਟਨ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਵਾਅਦਾ ਖਿਲਾਫੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵੀ ਕੀਤਾ। ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਾਦਲ ਕੇ ਨਫਰਤ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣ ਗਏ ਹਨ, ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਮੋੜੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵੱਲੋਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਤੇਜ਼

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਨੇੜੇ ਵੇਖ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵੱਲੋਂ ਵਰਕਰਾਂ ਨੂੰ ਸਰਗਰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਟਕਸਾਲੀ

ਅਕਾਲੀ ਵਰਕਰਾਂ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਵੀ ਸੁਣੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਹਲਕੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਆ ਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਸਮਰਾ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਹੈ।

ਭਾਰੀ ਰੋਹ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਚਾਇਤੀ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਧੌਕਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਂਦਿਆਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਅਕਾਲੀ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰ ਰੱਦ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਕਾਲੀ ਪੰਚ ਸਰਪੰਚ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਜਿੱਤੇ ਹਨ।

ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਟਕਸਾਲੀ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸੀਨੀਅਰ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਦਾ ਨਾਂ ਲਏ ਬਿਨਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਕੁਝ ਆਗੂ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜੀ ਹਿੱਤਾਂ ਕਾਰਨ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਪਿੱਠ ਦਿਖਾ ਕੇ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਕਾਲੀ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਇਕਜੁੱਟਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਹਰ ਹਲਕੇ 'ਚ ਵਰਕਰ ਮੀਟਿੰਗ ਮਗਰੋਂ ਵੱਡੀਆਂ ਰੈਲੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।

ਪਟਿਆਲਾ 'ਚ ਕਿਸੇ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਮੈਦਾਨ 'ਚ ਉਤਾਰ ਸਕਦੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਬਾਦਲ ਨੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਖਿਲਾਫ ਆਪਣੇ ਮੋਹਰੀ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਉਤਾਰਨ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀ ਬਣਾਈ ਹੈ।

ਸੂਤਰਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਦੋ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣ ਲੜਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀ ਤਿਆਰ ਹੋ

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਅਤੇ ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਆ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬ੍ਰਹਮਪੁਰਾ ਤੇ ਡਾ. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਅਜਨਾਲਾ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਦਿਲੋਂ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਸੱਚਾਈ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਟਿਕਟ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜਿੱਤ ਦਿਵਾਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਕੇ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਕੋਈ ਹੋਂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਲਾਲਪੁਰਾ, ਜਥੇਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਟੌਹੜਾ, ਤੁੜ ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਏਕਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੁਖੀ ਸੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਹੱਥ ਠੋਕੇ ਹੋਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਏ।

ਢੀਂਡਸਾ ਨੇ ਸੰਗਰੂਰ ਤੋਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣ ਲੜਨ ਤੋਂ ਕੀਤਾ ਇਨਕਾਰ

ਸੰਦੌੜ: ਸਾਬਕਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਲਹਿਰਾਗਾਗਾ ਤੋਂ ਵਿਧਾਇਕ ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਢੀਂਡਸਾ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਆਗਾਮੀ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣ ਲੜਨ ਦੇ ਇਛੁਕ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ 'ਚੋਂ

ਕੋਈ ਹੋਰ ਸ਼ਖਸ ਚੋਣ ਲੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਢੀਂਡਸਾ ਨੇ ਪਿੰਡ ਕੁਠਾਲਾ 'ਚ ਇਹ ਗੱਲ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਲਕਾ ਸੰਗਰੂਰ ਤੋਂ ਬੜੇਰ ਅਕਾਲੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਬਣਨ ਦੀ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਚਰਚਾਵਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਕਹੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਪਾਰਟੀ ਹਾਈਕਮਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੋਣ ਲੜਨ ਲਈ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਪਾਰਟੀ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨਗੇ ਪਰ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਸੰਗਰੂਰ ਤੋਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪਾਰਟੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਗੱਲਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੈ।

ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਬਕਾ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਅਤੇ ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਅਜਨਾਲਾ ਦੇ ਹਲਕੇ ਅਜਨਾਲਾ ਦੇ ਪਿੰਡ ਦਾਲਮ ਤੋਂ ਪਾਰਟੀ ਵਰਕਰਾਂ ਤੇ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਦਾ ਸਿਲਸਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਕੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਇਸ ਮੌਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਤੱਕ 30 ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਹਰ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਵਾਅਦੇ ਪੂਰੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਪ੍ਰਤੀ

ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਵੱਲੋਂ ਸੰਸਦੀ ਸੀਟਾਂ ਬਦਲਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਆਉਂਦਿਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ-ਭਾਜਪਾ ਗੱਠਜੋੜ ਵੱਲੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ-ਲੁਧਿਆਣਾ ਅਤੇ ਜਲੰਧਰ-ਗੁਜ਼ਿਆਰਪੁਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਸੀਟਾਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਬਦਲੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਦੋਵਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਹਾਈਕਮਾਡ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਆ ਨੇ ਕਰਦਿਆਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਪਾਰਟੀ

ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸੰਸਦੀ ਸੀਟ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਕੋਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਸੰਸਦੀ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਪੰਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚੋਂ 4 ਹਲਕੇ ਭਾਜਪਾ ਕੋਲ ਹਨ ਤੇ ਇਕ ਹਲਕਾ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਕੋਲ ਹੈ ਜਦਕਿ ਦਿਹਾਤੀ ਚਾਰ ਹਲਕੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਕੋਲ ਹਨ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ-ਭਾਜਪਾ ਗੱਠਜੋੜ ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ 13 ਸੰਸਦੀ ਸੀਟਾਂ ਤੋਂ ਚੋਣ ਲੜਦਾ

ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦਸ ਸੀਟਾਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਤੇ ਤਿੰਨ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਖਾਤੇ ਵਿਚ ਹਨ। ਭਾਜਪਾ ਕੋਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਤੇ ਗੁਜ਼ਿਆਰਪੁਰ ਸੀਟਾਂ ਹਨ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ-ਲੁਧਿਆਣਾ ਸੰਸਦੀ ਹਲਕੇ ਦੇ ਬਦਲਾਅ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਗੱਠਜੋੜ ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸੰਸਦੀ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਸਿੱਖ ਵੋਟਰ ਹਨ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਵਧੇਰੇ ਸਿੱਖ ਵੋਟਰ ਵਾਲਾ ਇਹ ਸੰਸਦੀ ਹਲਕਾ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਲਈ ਲਾਹੇਵੰਦ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਬ੍ਰਹਮਪੁਰਾ ਨੇ ਬਾਦਲਾਂ ਤੋਂ ਟਕਸਾਲੀ ਹੋਣ ਦਾ ਸਬੂਤ ਮੰਗਿਆ

ਬੰਗਾ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਟਕਸਾਲੀ) ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਥੇਦਾਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬ੍ਰਹਮਪੁਰਾ ਨੇ ਬਾਦਲਾਂ 'ਤੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਔਖੇ-ਪਰਖੇ ਕਰ ਕੇ ਮੁਲਾਹਜ਼ੇਦਾਰੀਆਂ ਪੁਗਾਉਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਦਲਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਨਾਂ ਬਦਲ ਕੇ ਸੁਖਬੀਰ ਐਂਡ ਮਜੀਠੀਆ ਕੰਪਨੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਮੁਆਫ ਕਰਨ, ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਭੰਗ ਕਰਨ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਤੇ ਬਰਗਾੜੀ ਵਰਗੇ ਕਾਂਡਾਂ ਲਈ ਲੋਕ ਕਦੇ ਵੀ ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਮੁਆਫ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ। ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਟਕਸਾਲੀ ਹੋਣ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦੇਣ ਲਈ ਆਖਦਿਆਂ ਜਥੇਦਾਰ ਬ੍ਰਹਮਪੁਰਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੌਮ, ਵਤਨ ਤੇ ਵਿਰਸਾਪੁਸ਼ਤੀ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨ ਅਪਣਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਟਕਸਾਲੀ ਕਹਾਉਣ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਮਾਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਬੋਝੇ ਭਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੈ।

‘ਸਹਾਇਤਾ’ ਸੰਸਥਾ ਨੇ ਮਨਾਈ ਕੁੜੀਆਂ ਤੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੀ ਲੋਹੜੀ

ਫਰੀਮਾਂਟ (ਬਿਊਰੋ): ਪਿਛਲੇ 14 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਆ ਰਹੀ ਸਮਾਜ ਸੇਵੀ ਸੰਸਥਾ ‘ਸਹਾਇਤਾ’ ਨੇ ਲੰਬੇ ਸਨਿਚਰਵਾਰ ਆਪਣਾ ਪੰਜਵਾਂ ਲੋਹੜੀ ਸਮਾਗਮ ਇਥੇ ਪੈਰਾਡਾਈਜ਼ ਬਾਲਰੂਮਜ਼ ਵਿਚ ਮਨਾਇਆ। ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਸਮੂਹ ਮੈਂਬਰ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਸਮੇਤ ਵਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵੀ ਹੋਇਆ। ‘ਪੰਜਾਬੀ ਧੜਕਣ ਅਕੈਡਮੀ’ ਦੀਆਂ ਡਾਇਰੈਕਟਰ-ਡਿੱਪਲ ਬੈਂਸ ਤੇ ਪਿੰਕੂ ਰੌੜੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਹੇਠ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਭੰਗੜਾ ਅਤੇ ਗਿੱਧਾ ਟੀਮਾਂ ਨੇ ਖੂਬ ਰੰਗ ਬੰਨਿਆ। ‘ਸਹਾਇਤਾ’ ਵਲੋਂ ਇੰਡੀਆ ਵਿਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ, ਇਲਾਜ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਚਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟਾਂ ਦੀਆਂ ਵੀਡੀਓ ਵਿਖਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਪਵਿੱਤਰ ਕੌਰ ਬਿਆੜਾ ਨੇ ‘ਸਹਾਇਤਾ’ ਵਲੋਂ ਚਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਮੈਡੀਕਲ ਅਤੇ ਨਵ ਜੰਮੇ ਬੇਸਹਾਰਾ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਸਲਾਈਡ ਸ਼ੋਅ ਰਾਹੀਂ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਕਿਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਿਆੜਾ ਨੇ ਬਾਲ ਘਰ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਫੇਰੀ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਦਰਸਾਕੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ।

‘ਸਹਾਇਤਾ’ ਵਲੋਂ ਸਮਾਜ ਸੇਵਾ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ

ਹੋਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਹੋਸਲਾ ਅਫਜ਼ਾਈ ਦੇ ਮੰਤਵ ਨਾਲ ‘ਸਟੈਂਡਿੰਗ ਸਟ੍ਰੇਟ’ ਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਡਾ. ਹਰਕੇਸ਼ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਨੇ ਸਟੇਜ ‘ਤੇ ਬੁਲਾ ਕੇ ਸਨਮਾਨਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮਾਇਕ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਚੈਕ ਵੀ ਭੇਟ ਕੀਤਾ। ਲਵੀ ਸਰਾਂ ਅਤੇ ਸੁਪ੍ਰੀਤ ਨੇ ਨਵ ਜੰਮੇ ਮੁੰਡੇ-ਕੁੜੀਆਂ ਦੀ ਲੋਹੜੀ ਮਨਾਉਣ ਆਏ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ‘ਸਹਾਇਤਾ’ ਵਲੋਂ ਤੋਹਫੇ ਭੇਟ ਕੀਤੇ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਰਾਂ ਅਤੇ ਲਵੀ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬੇਟੇ ਸੰਦੀਪ ਨੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ‘ਟਾਕ ਅਬਾਊਟ ਲਵਡ ਟਵਾਈਸ’ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਸਹਾਇਤਾ ਵਲੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਵਰਤੇ ਹੋਏ ਜਾਂ ਨਵੇਂ ਕੱਪੜੇ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਸੱਦੇ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਭਰਵਾਂ ਹੁੰਗਾਰਾ ਦਿੱਤਾ।

ਗਾਇਕ ਸੱਤੀ ਪਾਬਲਾ ਨੇ ਢੋਲ ਦੇ ਡਰੂ ‘ਤੇ ਵਧੀਆ ਗੀਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਚੰਗਾ ਰੰਗ ਬੰਨਿਆ ਅਤੇ ਬੋਲੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖੂਬ ਨਚਾਇਆ। ‘ਪੰਜਾਬੀ ਧੜਕਣ ਅਕੈਡਮੀ’ ਦੀਆਂ ਗਿੱਧੇ ਦੀਆਂ ਜੂਨੀਅਰ ਅਤੇ ਸੀਨੀਅਰ ਟੀਮਾਂ ਖੂਬਸੂਰਤ ਪੰਜਾਬੀ ਪੌਸ਼ਾਕਾਂ ਵਿਚ ਸਜੀਆਂ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਨੇ ਕਮਾਲ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ

ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨ ਮੋਹ ਲਏ। ਸਟੇਜ ਸੰਚਾਲਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਮਾਣਕ ਅਤੇ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਦ ਨੇ ਸੁਚੱਜੇ ਅਤੇ ਵਿਉਂਤਬੱਧ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਿਭਾਈ। ਸਾਰੇ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਵੀਡੀਓ ਤੇ ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫੀ ਲਈ ਰਾਜ ਬਡਵਾਲ ਦਾ ਖਾਸ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਬਡਵਾਲ ਨੇ ਆਏ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਵੀ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ।

ਅੰਤ ਵਿਚ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਨੇ ਡਿਨਰ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਿਆ ਅਤੇ ਡੀ. ਜੇ. ਉੱਤੇ ਖੂਬ ਨਾਚ ਕੀਤਾ। ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਸਪਾਂਸਰਾਂ ਸ. ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ, ਡੀ. ਜੇ. ਨਿਕਸ, ਰੇਡੀਓ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ, ਰਾਇਲ ਈਵੈਂਟਸ ਐਂਡ ਡੈਕੋਰ, ਸਰਦੂਲ ਸਮਰਾਂ ਤੇ ਅਸ਼ੋਕ ਭੋਰਾ ਦਾ ਖਾਸ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ‘ਸਹਾਇਤਾ’ ਦੇ ਮੋਢੀ ਡਾ. ਹਰਕੇਸ਼ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਨੇ ਮਹਿਮਾਨਾਂ, ਸਪਾਂਸਰਾਂ ਤੇ ਵਾਲੰਟੀਅਰਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ। ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਡਾ. ਹਰਕੇਸ਼ ਸੰਧੂ, ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਬੱਸ, ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਰਾਂ, ਲਵੀ ਸਰਾਂ ਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਦਿਓਲ ਪੱਬਾ ਭਾਰ ਰਹੇ।

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਡਾਂਸ ਬਾਰਾਂ ਤੋਂ ਪਾਬੰਦੀ ਹਟਾਈ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ 2016 ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਧਾਰਾਵਾਂ ਉਲੰਘਿਤਾਂ ਤੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਚ ਡਾਂਸ ਬਾਰ ਮੁੜ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲਈ ਹਰੀ ਝੰਡੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਬਾਰਾਂ ਉੱਤੇ ਨੇਮਬੰਦੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਲਾ ਸਕਦੀ।

ਡਾਂਸ ਬਾਰਾਂ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਲਾਇਸੈਂਸ ਲੈਣ ਦਾ ਰਾਹ ਖੋਲ੍ਹਦਿਆਂ ਜਸਟਿਸ ਏ.ਕੇ. ਸੀਕਰੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠਲੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਡਾਂਸ ਬਾਰ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਇਕ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਨਾਚ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਹੈ ਪਰ ਨ੍ਰਤਕੀਆਂ ਉੱਤੇ ਪੈਸੇ ਵਾਰਨ ਦੀ ਨਹੀਂ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਪ੍ਰੋਹਿਬਿਸ਼ਨ ਆਫ ਓਬਸੀਨ ਡਾਂਸ ਇਨ ਹੋਟਲ, ਰੈਸਟੋਰੈਂਟਸ ਐਂਡ ਬਾਰ

ਰੂਮਜ਼ ਐਂਡ ਪ੍ਰੋਟੈਕਸ਼ਨ ਆਫ ਡਿਗਨਿਟੀ ਆਫ ਵਿਮੈਨ (ਵਰਕਿੰਗ ਦੇਅਰਇਨ) ਐਕਟ, 2016 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਡਾਂਸ ਬਾਰਾਂ ਅੰਦਰ ਸੀ.ਸੀ.ਟੀ.ਵੀ. ਕੈਮਰੇ ਲਾਉਣ ਦੀ ਧਾਰਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਿਜ਼ਤਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉੱਚ ਬੈਂਚ ਨੇ ਡਾਂਸ ਬਾਰ ਸ਼ਾਮੀ 6 ਵਜੇ ਤੋਂ ਰਾਤੀਂ 11.30 ਵਜੇ ਤੱਕ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੀ ਮਦ ਨੂੰ ਸਹੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 2005 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ, ਕਿਸੇ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਲਾਇਸੈਂਸ (ਡਾਂਸ ਬਾਰ ਲਈ) ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਰੇਗੂਲੇਸ਼ਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਮੁਕੰਮਲ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਲਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ।” ਸਮਾਜਿਕ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਨੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਬਾਰ ਗਰਲਜ਼ ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਰਸ਼ਾ ਕਾਲੇ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਾਰ ਡਾਂਸਰਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਜਿੱਤ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ।

Homeopathicvibes

Harminder Singh Gill

D.H.M.S; B.C.I.H

(Ex Homeopathic Medical officer Punjab Govt.)

Now we have two locations:

940 E. El Camino Real, Sunnyvale, CA 94087
www.homeopathicvibes.com

Ph: (408) 737-7100

Fax: (408)737-7102
39210 State St., Suite 111, Fremont, CA 94538

We sell and ship homeopathic remedies through out North America.

ਟਰਾਈ ਸਟੇਟ ਟਰੱਕ ਰਿਪੇਅਰ ਐਂਡ ਟਾਇਰ ਸ਼ਾਪ

ਮਕੈਨਿਕ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਸਿਨਸਿਨੈਟੀ, ਓਹਾਇਓ ਵਿਚ ਸੈਮੀ ਟਰੱਕ ਗੈਰਾਜ ਲਈ ਮਕੈਨਿਕ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੀ. ਐਮ. ਸਰਵਿਸ, ਟਾਇਰ ਚੈਂਜ ਅਤੇ ਬਰੇਕਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੋਵੇ।

ਅਨੁਭਵੀ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਨਖਾਹ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਮਦਦ ਵੀ ਕਰਾਂਗੇ

ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ

ਜਸਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਫੋਨ: 513-765-0013
ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਫੋਨ: 513-804-0444

ਤਾਉਮਰ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਹੀ ਰਹੇਗਾ 'ਸੌਦਾ ਸਾਧ' ਗੁਰਮੀਤ ਰਾਮ ਰਹੀਮ

ਪੰਚਕੂਲਾ: ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਦੇ ਮੁਖੀ ਗੁਰਮੀਤ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸਾਥੀਆਂ ਕੁਲਦੀਪ, ਨਿਰਮਲ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਲਾਲ ਨੂੰ ਪੰਚਕੂਲਾ ਸਥਿਤ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਛਤਰਪਤੀ ਕਤਲ ਕੇਸ ਵਿਚ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ 50-50 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਜੁਰਮਾਨਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਰਨਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਵੱਖਰੇ ਸਾਧਵੀ ਜਿਨਸੀ ਸੋਸ਼ਣ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ 20 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਲੀ ਸਜ਼ਾ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਉਸ ਦੀ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਵੇਗੀ।

ਜੱਜ ਜਗਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਵੀਡੀਓ ਕਾਨਫਰੰਸ ਰਾਹੀਂ ਪੇਸ਼ੀ ਭੁਗਤੀ। ਗੁਰਮੀਤ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਨੂੰ ਚੋਹੜਕ ਦੀ ਸੁਨਾਰੀਆ ਜੇਲ੍ਹ ਅਤੇ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਨਿਰਮਲ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਲਾਲ ਨੂੰ ਅੰਬਾਲਾ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਵੀਡੀਓ ਕਾਨਫਰੰਸਿੰਗ ਰਾਹੀਂ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪੀਤਤ ਪਰਿਵਾਰ 16 ਸਾਲ ਤੋਂ ਇਨਸਾਫ ਲਈ ਜੱਦੋ-ਜਹਿਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੇ ਵਕੀਲ ਵੱਲੋਂ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਅਹਿਮ ਗਵਾਹ ਖੱਟਾ ਸਿੰਘ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਸੀ। ਪੱਤਰਕਾਰ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਛਤਰਪਤੀ ਦੀ ਧੀ ਸ਼੍ਰੋਮਸੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਭਰਾ ਅੰਸ਼ੁਲ ਨਾਇਕ ਹੈ, ਜੋ ਇਨਸਾਫ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਨਾ ਬੱਕਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਡਰਿਆ ਹੈ।

ਪੱਤਰਕਾਰ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਛਤਰਪਤੀ ਨੂੰ 24 ਅਕਤੂਬਰ 2002 ਨੂੰ ਸਿਰਸਾ ਵਿਚ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ ਸਵਾਰਾਂ ਨੇ ਗੋਲੀਆਂ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। 21 ਨਵੰਬਰ 2002 ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਅਪੋਲੋ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਰਾਮਚੰਦਰ ਛਤਰਪਤੀ

ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੇ ਬੇਟੇ ਅੰਸ਼ੁਲ ਛਤਰਪਤੀ ਨੇ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਜਾਂਚ ਦੀ ਮੰਗ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਅਰਜ਼ੀ ਲਗਾਈ ਸੀ। ਨਵੰਬਰ 2003 ਵਿਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੇ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦਰਜ ਕਰਕੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸਾਲ 2004 ਵਿਚ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਨੇ ਜਾਂਚ ਰੁਕਵਾਉਣ ਲਈ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ

ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅਪੀਲ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਛਤਰਪਤੀ ਦੇ ਬੇਟੇ ਅੰਸ਼ੁਲ ਛਤਰਪਤੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਤਾਕਤਵਰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਖਿਲਾਫ ਲੜਾਈ ਲੜੀ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 16 ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਇਨਸਾਫ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਅੰਸ਼ੁਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਇਨਸਾਫ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦਿਵਾਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਸੁਣਿਆ, ਪੜ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ।

ਸਜ਼ਾ 'ਤੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਜਥੇਦਾਰ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀ

ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ: ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਪੱਤਰਕਾਰ ਛਤਰਪਤੀ ਹੱਤਿਆਕਾਂਡ ਵਿਚ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਏ ਜਾਣ ਉਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਜਥੇਦਾਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਤਸੱਲੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਖਬਰ ਮਿਲਣ ਉਪਰੰਤ ਗਿਆਨੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਵਿਰੋਧੀ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਉਕਸਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬੀਤੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਦੀਆਂ ਵਾਪਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਉਸ ਨੂੰ ਜੇ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਭੁਗਤਣੀਆਂ ਪੈ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਦੇ ਸਦਕਾ ਹੀ ਹੈ।

ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਵਾਂਗ ਰਚਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕੇਸ ਮੁੜ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੀ ਮੰਗ

ਜਲੰਧਰ: ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸਵਾਂਗ ਰਚਾਉਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਮੁਖੀ ਗੁਰਮੀਤ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਵਿਰੁੱਧ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਬਾਦਲ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਚਲਾਨ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਂਦਿਆਂ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਜਾਂਚ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਸ ਕੇਸ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ? ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਝੀ, ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਫਗਵਾੜਾ, ਪਰਮਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਭਾਰਾ ਤੇ ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੋ ਸਾਧਵੀਆਂ ਅਤੇ ਮਰਹੂਮ ਪੱਤਰਕਾਰ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਛਤਰਪਤੀ ਦੇ ਸਾਧਾਰਨ ਜਿਹੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੇ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦਿਵਾਉਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਵਾਂਗ ਰਚਾਉਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਈ ਜਾ ਸਕੀ।

ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਮੁਖੀ ਦੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਨੇ ਹਰ ਹੀਲਾ ਵਰਤਿਆ

ਮੋਗਾ: ਹਰਿਆਣਾ ਪੁਲਿਸ ਪੱਤਰਕਾਰ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਛਤਰਪਤੀ ਕਤਲ ਕੇਸ 'ਚ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਗੁਰਮੀਤ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਹਰਿਆਣਾ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਕੇਸ ਤਬਦੀਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 10 ਦਸੰਬਰ 2002 ਨੂੰ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਤਿੰਨਾਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਖਿਲਾਫ ਅਦਾਲਤ 'ਚ ਦੋਸ਼ ਪੱਤਰ ਦਾਇਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜੱਜ ਜਗਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੀ 178 ਪੰਨਿਆਂ ਦੀ ਜੱਜਮੈਂਟ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਇਸ ਜੱਜਮੈਂਟ 'ਚ ਕਈ ਅਹਿਮ ਵੇਰਵੇ ਹਨ।

ਇਸ ਕੇਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਵੱਖ ਵੱਖ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਸਮੇਤ 46 ਸਰਕਾਰੀ ਤੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ 21 ਗਵਾਹ ਅਦਾਲਤ 'ਚ ਭੁਗਤੇ। ਹਰਿਆਣਾ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਤਫਤੀਸ਼ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰ ਕੇ 5 ਦਸੰਬਰ 2002 ਨੂੰ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਲਾਲ ਖਿਲਾਫ ਦੋਸ਼

ਪੱਤਰ ਤਿਆਰ ਕਰ ਕੇ 10 ਦਸੰਬਰ 2002 ਨੂੰ ਖੇਤਰੀ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ, ਸਿਰਸਾ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਹਰਿਆਣਾ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਤਫਤੀਸ਼ 'ਚ ਖੁਲਾਸਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਪੱਤਰਕਾਰ ਛਤਰਪਤੀ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਲਈ ਵਰਤਿਆ 32 ਬੋਰ ਰਿਵਾਲਵਰ ਡੇਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਮੁਲਜ਼ਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਲਾਲ ਦਾ ਲਾਇਸੈਂਸ ਸੀ। ਇਹ ਕਤਲ ਕੇਸ ਖੇਤਰੀ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੇ 13 ਜਨਵਰੀ 2003 ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਦੀ ਅਦਾਲਤ 'ਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਮਰਹੂਮ ਪੱਤਰਕਾਰ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਛਤਰਪਤੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੁੱਤ ਅੰਸ਼ੁਲ ਛਤਰਪਤੀ ਨੇ ਹਰਿਆਣਾ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਤਫਤੀਸ਼ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਇਹ ਕੇਸ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ 10 ਨਵੰਬਰ 2003 ਨੂੰ ਇਹ ਕੇਸ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਸੌਂਪ

ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੇ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਗੁਰਮੀਤ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਨੂੰ ਵੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ। ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੇ ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਦਾ ਦੋ ਵਾਰ ਪੌਲੀਗ੍ਰਾਫ ਟੈਸਟ ਵੀ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ।

ਇਸ ਕੇਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਅਤੇ ਫੈਸਲੇ ਮੌਕੇ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਨੇ ਸਵਾਈ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ 1991 'ਚ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਬਣਨ ਮਗਰੋਂ ਮਾਨਵਤਾ ਦੀ ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਸਮਾਜਿਕ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਤਕਰੀਬਨ 6 ਕਰੋੜ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਕੀਤਾ। ਪਹਿਲੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਕੈਦ ਦੌਰਾਨ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਵਿਵਹਾਰ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਜੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਸਵਾਈ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪਿਛਲਾ ਅਪਰਾਧਿਕ ਰਿਕਾਰਡ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਪੱਤਰਕਾਰ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਛਤਰਪਤੀ 'ਪੂਰਾ ਸੱਚ' ਅਖਬਾਰ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਸਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 30 ਮਈ 2002 ਨੂੰ ਅਤੇ 4 ਜੂਨ 2002 ਨੂੰ ਸਾਧਵੀਆਂ ਦੇ ਸੋਸ਼ਣ ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਖਬਰਾਂ ਛਾਪੀਆਂ ਸਨ। ਪੱਤਰਕਾਰ ਛਤਰਪਤੀ ਨੂੰ 24 ਅਕਤੂਬਰ 2002 ਨੂੰ ਰਾਤ ਦੇ ਤਕਰੀਬਨ 8 ਵਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਨੇੜੇ ਗੋਲੀਆਂ ਮਾਰੀ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ 21 ਨਵੰਬਰ 2002 ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਸਪਤਾਲ 'ਚ ਦਮ ਤੌੜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਅਦਾਲਤੀ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣ ਕੇ ਸੁੰਨ ਹੋਇਆ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਦਾ ਜੱਦੀ ਪਿੰਡ

ਬਠਿੰਡਾ: ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਮੁਖੀ ਦੇ ਜੱਦੀ ਪਿੰਡ ਗੁਰੂਸਰ ਮੋਡੀਆ (ਹਨੂਮਾਨਗੜ੍ਹ) 'ਚ ਸੰਨਾਟਾ ਛਾਇਆ ਰਿਹਾ। ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸਬੰਧੀ ਅਦਾਲਤੀ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਖਬਰ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਪਿੰਡ ਪੁੱਜੀ ਤਾਂ ਲੋਕ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ। ਗੁਰੂਸਰ ਮੋਡੀਆ ਵਿਚ ਬਣੇ ਡੇਰੇ ਵਿਚ ਦੋ ਦਰਜਨ ਪੈਰੋਕਾਰ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਟੀਵੀ ਦੀਆਂ ਖਬਰਾਂ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਦਾ ਜੋ ਜੱਦੀ ਘਰ ਹੈ, ਉਹ ਹੁਣ ਡੇਰੇ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੱਖਰਾ ਘਰ ਖੇਤ ਵਿਚ ਵੀ ਹੈ। ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਹੁਣ ਸਿਰਸਾ ਡੇਰਾ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੱਦੀ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਮੌਕੇ ਵੋਟਾਂ ਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਸੀ।

ਗੁਰੂਸਰ ਮੋਡੀਆ ਦੇ ਡੇਰਾ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਨਵਜੋਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਹੁਣ ਸਿਆਸੀ ਰੰਗਤ ਲੈ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਚਾਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਆਖਰ ਸੱਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਦੇ ਘਰਾਂ ਨੇੜਲੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਵਿਚ ਕਦੇ ਵੀ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਦਿਖੀ ਅਤੇ ਸਚਾਈ ਉਸ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਅੱਜ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਵੱਡਾ ਸਦਮਾ ਲੱਗਾ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਕੋਲ ਹੁਣ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠਣ ਤੋਂ ਸਿਵਾਏ ਹੋਰ ਕੀ ਬਚਿਆ ਹੈ। ਸੁਣਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਚੁੱਪ ਹੀ ਵੱਟੀ ਰੱਖੀ। ਹਨੂਮਾਨਗੜ੍ਹ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਦੁਪਹਿਰ ਵਕਤ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਗਸ਼ਤ ਕੀਤੀ ਪਰ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਕੋਈ ਪੁਲਿਸ ਪਹਿਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂਸਰ ਮੋਡੀਆ ਦੇ ਡੇਰੇ ਵਿਚ ਪੰਜ ਜਨਵਰੀ ਤੋਂ ਨਾਮ ਚਰਚਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚਲੇ ਸਲਾਬਤਪੁਰਾ ਡੇਰੇ ਵਿਚ ਵੀ ਸੁੰਨਸਾਨ ਹੀ ਪਸਰੀ ਰਹੀ। ਡੇਰਾ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਡੇਰੇ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਬਠਿੰਡਾ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚਲੇ ਡੇਰਿਆਂ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਪਹਿਰਾ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਲਾਬਤਪੁਰਾ ਵਿਚ ਵੀ ਕਰੀਬ ਦੋ ਦਰਜਨ ਪੁਲਿਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਤਾਇਨਾਤ ਸਨ।

ਧੋਖੇਬਾਜ਼ ਐਨ.ਆਰ.ਆਈ. ਲਾੜਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕੈਨੇਡਾ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਮਦਦ ਮੰਗੀ

ਜਲੰਧਰ: ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਵਰਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਸਰਮਾ ਨੇ ਕੈਨੇਡਾ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਐਨ.ਆਰ.ਆਈ. ਲਾੜਿਆਂ ਦੇ ਧੋਖੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਈਆਂ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਮੰਗੀ ਹੈ। ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਕੌਲ ਜਨਰਲ ਮੀਆ ਯੇਨ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਵੱਲੋਂ ਐਨ.ਆਰ.ਆਈ. ਲਾੜਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਧੋਖੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਈਆਂ ਪਤਨੀਆਂ ਸਬੰਧੀ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਈ ਗਈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਸਰਗਰਮ ਮੰਚ ਅਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦਰਜ ਕਰਵਾ ਸਕਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇਰੀ ਦੇ ਇਨਸਾਫ ਮਿਲ ਸਕੇ। ਸ੍ਰੀ ਸਰਮਾ ਵੱਲੋਂ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਟਰੈਵਲ ਏਜੰਟਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਜੋ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁੰਮਰਾਹ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਿਲਾਫ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਖਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਟਰੈਵਲ ਏਜੰਟਾਂ ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰਡ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਧਾਰਮਿਕ ਤਸਵੀਰ ਵਾਲੇ ਕੱਪ 'ਚ ਚਾਹ ਪੀ ਕੇ ਫਸੇ ਸਾਂਪਲਾ

ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ: ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤੋਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰ ਵਿਜੈ ਸਾਂਪਲਾ ਕਸੂਤੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਫਸ ਗਏ, ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਰੂਪ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਫੋਟੋ ਵਾਲੇ ਕੱਪ ਵਿਚ ਚਾਹ ਪੀਦਿਆਂ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ 'ਤੇ ਵਾਇਰਲ ਹੋ ਗਈ। ਫੋਟੋ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਸਾਂਪਲਾ ਆਪਣੇ ਘਰ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਵਿਵਾਦਤ ਕੱਪ ਨਾਲ ਚਾਹ ਪੀਂਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਸਾਂਪਲਾ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬੇਧਿਆਨੀ ਨਾਲ ਹੋਈ ਘਟਨਾ ਦੱਸਦਿਆਂ ਇਸ ਨੂੰ ਤੁਲ ਨਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਆਖੀ ਹੈ ਪਰ ਵਿਰੋਧੀ ਇਸ ਅਣਗਹਿਲੀ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਫੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਕੁਝ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਵੀ ਨਾਮ ਨਾ ਛਾਪਣ

ਦੀ ਸ਼ਰਤ 'ਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਸਾਂਪਲਾ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਟਿਕਟ ਦੇ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਮੰਨੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਸਾਬਕਾ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਸੰਤੋਸ਼ ਚੌਧਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਵਧੇਰੇ ਸੁਚੇਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਠੇਸ ਪਹੁੰਚੇ। ਸ੍ਰੀ ਸਾਂਪਲਾ ਦੇ ਕਰੀਬੀ ਭਾਜਪਾ ਆਗੂ ਸੰਜੀਵ ਤਲਵਾੜ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਬੰਧਤ ਕੱਪ ਕਿਸੇ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੋਹਫਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ ਇਹ ਫੋਟੋ ਦੇਖ ਲੈਂਦੇ ਤਾਂ ਕਦੀ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰਦੇ।

ਸਮਝੌਤੇ ਲਈ ਕਈ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਨੇ ਦਬਾਅ ਬਣਾਇਆ: ਅੰਸ਼ੁਲ

ਸਿਰਸਾ: ਪੱਤਰਕਾਰ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਛਤਰਪਤੀ ਕਤਲ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਮੁਖੀ ਗੁਰਮੀਤ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਸਮੇਤ ਚਾਰ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਸੁਣਾਏ ਜਾਣ ਨੂੰ ਨਿਆਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਅੰਸ਼ੁਲ ਛਤਰਪਤੀ ਨੇ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਇਕ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ

ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਕ ਸਾਬਕਾ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਦਬਾਅ ਬਣਾਇਆ ਸੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੰਮਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਔਕੜਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਵੀ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਇਕ ਤਾਕਤਵਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਲ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਰਾਜਸੀ ਆਗੂਆਂ ਤੱਕ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਕਈ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਦਬਾਅ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮੋਦੀ ਖਿਲਾਫ ਲਹਿਰ: ਇਕ ਮੰਚ 'ਤੇ ਆਈਆਂ 22 ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ

ਕੋਲਕਾਤਾ: ਆਉਂਦੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਠਾਂ ਲੜਨ ਦਾ ਅਹਿਦ ਲੈਣਿਆਂ ਇੱਥੇ ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਪਰੇਡ ਗਰਾਊਂਡ 'ਚ 22 ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਆਗੂ ਇਕ ਮੰਚ ਉੱਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ। ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਸੱਤਾ ਤੋਂ ਲਾਂਭੇ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਤ੍ਰਿਣਮੂਲ ਕਾਂਗਰਸ ਆਗੂ ਤੇ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਦੀ

ਸਮੱਸਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵੱਖ ਵੱਖ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਮਤਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਦਰਕਿਨਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਿਆ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਹੁਦੇ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਚੋਣਾਂ ਮਗਰੋਂ ਵੀ ਨਿਬੇੜ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਹਲਕੇ 'ਚ ਭਾਜਪਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਖਿਲਾਫ

ਸਨ। ਲੋਕ ਸਭਾ 'ਚ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂ ਸ੍ਰੀ ਖੜਗੋ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੰਬੋਧਨ ਦੌਰਾਨ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਇਆ ਅਤੇ ਰੈਲੀ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਸੁਭਾਕਾਮਨਾਵਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਮਤਭੇਦਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਹਾ ਸੁਣਾਇਆ ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਜੁੜਦੇ ਤਾਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਹੱਥ ਫੜਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਰੈਲੀ ਦੌਰਾਨ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਐਚ.ਡੀ. ਦੇਵਗੌੜਾ, ਕਰਨਾਟਕ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਐ ਡੀ ਕੁਮਾਰਾਸਵਾਮੀ (ਜਨਤਾ ਦਲ-ਸੈਕੂਲਰ),

ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਗੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸੱਤਾ ਤਬਦੀਲੀ ਦਾ ਸੱਦਾ

ਕੋਲਕਾਤਾ: ਅਟਲ ਬਿਹਾਰੀ ਵਾਜਪਾਈ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਸਮੇਂ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਉੱਤੇ ਰਹੇ ਭਾਜਪਾ ਆਗੂਆਂ ਅਰੁਣ ਸ਼ੇਰੀ, ਯਸ਼ਵੰਤ ਸਿਨਹਾ ਤੇ ਸ਼ਤਰੂਘਨ ਸਿਨਹਾ ਨੇ ਮਮਤਾ ਬੈਨਰਜੀ ਵੱਲੋਂ ਕਰਵਾਈ ਮੈਗਾ ਰੈਲੀ 'ਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਿਆਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਸੱਤਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਾਬਕਾ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਅਰੁਣ ਸ਼ੇਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਗਾਮੀ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ 'ਚ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਲੜਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ 'ਚ ਦੋ ਰਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਤੇ ਸਾਡਾ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਟੀਚਾ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ 'ਚ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣਾ ਹੈ। ਸਾਬਕਾ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਯਸ਼ਵੰਤ ਸਿਨਹਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਸਰਕਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਵਿਕਾਸ ਸਬੰਧੀ ਅੰਕੜਿਆਂ ਨਾਲ ਸ਼ਰਾਰਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਤਰੂਘਨ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਨਾਲ ਮੰਚ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦਿਆਂ ਭਾਜਪਾ ਤੋਂ ਖਫਾ ਆਗੂ ਸ਼ਤਰੂਘਨ ਸਿਨਹਾ ਨੇ 2019 ਵਿਚ ਕੇਂਦਰ 'ਚ ਸੱਤਾ ਬਦਲੀ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਮਮਤਾ ਬੈਨਰਜੀ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵੱਡੀ ਰੈਲੀ 'ਚ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਨੇ ਇਕਜੁੱਟਤਾ ਦਿਖਾਈ।

ਮਮਤਾ ਬੈਨਰਜੀ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਰੈਲੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਿਆਦ ਪੁੱਗ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ 'ਚ ਸਾਂਝੀ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਮਮਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਹੁਦੇ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਕੋਈ

ਇਕੋ ਸਾਂਝਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਰ ਸਾਂਝੀਆਂ ਰੈਲੀਆਂ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਵੀ ਲਿਆ। ਅਗਲੀਆਂ ਰੈਲੀਆਂ ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਅਮਰਾਵਤੀ 'ਚ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਕਾਂਗਰਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਅਤੇ ਯੂ.ਪੀ.ਏ. ਚੇਅਰਪਰਸਨ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਕੋਲਕਾਤਾ ਰੈਲੀ 'ਚੋਂ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰ ਰਹੇ। ਉੱਜ ਮਲਿਕਾਰਜੁਨ ਖੜਗੋ ਅਤੇ ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਮਨੂੰ ਸਿੰਘਵੀ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਰੈਲੀ 'ਚ ਮੌਜੂਦ

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਣਾਇਆ ਮਹਾਗੱਠਜੋੜ: ਮੋਦੀ

ਸਿਲਵਾਸਾ: ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤਜਵੀਜ਼ਸ਼ੁਦਾ 'ਮਹਾਗੱਠਜੋੜ' ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ 'ਲੁੱਟਣ' ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਗੱਠਜੋੜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਿਲਾਫ ਨਹੀਂ ਪਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਖਿਲਾਫ ਹੈ। ਕੋਲਕਾਤਾ ਵਿਚ ਤ੍ਰਿਣਮੂਲ ਕਾਂਗਰਸ (ਟੀ.ਐਮ.ਸੀ.) ਦੀ ਰੈਲੀ ਤੇ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਮਮਤਾ ਬੈਨਰਜੀ ਦਾ ਨਾਂ ਲਏ ਬਗੈਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਸਿਰਫ ਇਕ ਵਿਧਾਇਕ ਹੈ, ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਵਿਰੋਧੀ ਐਨੇ ਸਹਿਮੇ ਹੋਏ ਹਨ ਕਿ 'ਬਚਾਅ' ਦਾ ਰੌਲਾ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਐਲਾਨ ਮਾਰਚ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਫਤੇ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਸੂਤਰਾਂ ਨੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਤਰੀਕਾਂ ਦਾ ਐਲਾਨ ਮਾਰਚ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਫਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀ ਮਿਆਦ 3 ਜੂਨ ਨੂੰ ਖਤਮ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਚੋਣ ਪੜਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਹਨ, ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸੂਤਰਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਪੜਾਅ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਦੀ ਉਪਲੱਬਧਤਾ ਤੇ ਦੂਸਰੀਆਂ ਲੋੜਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਨਗੇ ਤੇ ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਮਾਰਚ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਫਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ।

ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਕਿ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਕੋਈ ਮਿਸਾਲ ਕਾਇਮ ਕਰੇ ਅਤੇ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਉੜੀਸਾ, ਸਿੱਕਮ ਅਤੇ ਅਰੁਣਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਰਵਾ ਦੇਵੇ। ਜੰਮੂ ਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਭੰਗ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਉਥੇ ਵੀ 6 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾਉਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨਵੰਬਰ 2018 ਵਿਚ ਭੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹੱਦ ਮਈ ਵਿਚ ਖਤਮ ਹੋਣੀ

ਈ. ਵੀ. ਐਮ. ਹੈ 'ਚੋਰ ਮਸ਼ੀਨ': ਫਾਰੂਕ

ਕੋਲਕਾਤਾ: ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੇ ਆਗੂ ਫਾਰੂਕ ਅਬਦੁੱਲਾ ਨੇ ਈ.ਵੀ.ਐਮ. ਨੂੰ 'ਚੋਰ ਮਸ਼ੀਨ' ਦੱਸਦਿਆਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਬੈਲੋਟ ਪੇਪਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਮੁੜ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਰੈਲੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, "ਇਹ ਸਿਰਫ ਕਿਸੇ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ (ਮੋਦੀ) ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲਕਿ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮਾਣ ਬਣਾਏ ਰੱਖਣ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ।"

ਹੈ। ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੰਮੂ ਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵੀ ਕਰਵਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਬਹੁਤੀ ਗੱਲ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ

ਕਰੇਗੀ। ਆਮ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਜੰਮੂ ਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ 6 ਸਾਲ ਦੀ ਮਿਆਦ 16 ਮਾਰਚ 2021 ਨੂੰ ਖਤਮ ਹੋਣੀ ਸੀ। ਦੂਸਰੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਅਤੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦਾ ਕਾਰਜਕਾਲ ਪੰਜ ਸਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਿੱਕਮ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਮਿਆਦ 27 ਮਈ 2019, ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਉੜੀਸਾ ਅਤੇ ਅਰੁਣਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 18 ਜੂਨ, 11 ਜੂਨ ਅਤੇ ਇਕ ਜੂਨ ਨੂੰ ਖਤਮ ਹੋਣੀ ਹੈ। 2004 ਵਿਚ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ 29 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਚਾਰ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤਰੀਕ 20 ਅਪਰੈਲ ਅਤੇ ਆਖਰੀ 10 ਮਈ ਸੀ। 2009 ਵਿਚ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ 2 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪੰਜ ਪੜਾਵੀ ਚੋਣਾਂ 16 ਅਪਰੈਲ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ 13 ਮਈ ਨੂੰ ਖਤਮ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। 2014 ਵਿਚ ਚੋਣਾਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ 5 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਚੋਣ ਤਰੀਕਾਂ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ 9 ਪੜਾਵੀ ਚੋਣਾਂ ਅਪਰੈਲ ਤੇ ਮਈ ਵਿਚ ਕਰਵਾਈਆਂ ਸਨ। ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪੜਾਅ 7 ਅਪਰੈਲ ਸੀ ਜਦਕਿ ਆਖਰੀ ਪੜਾਅ 12 ਮਈ ਸੀ।

ਸ਼ਰਦ ਪਵਾਰ (ਐਨ.ਸੀ.ਪੀ.), ਅਖਿਲੇਸ਼ ਯਾਦਵ (ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ), ਫਾਰੂਕ ਅਬਦੁੱਲਾ, ਐਮ ਕੇ ਸਟਾਲਿਨ (ਡੀ.ਐਮ.ਕੇ.), ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ (ਆਪ), ਸ਼ਰਦ ਯਾਦਵ, ਅਰੁਣ ਸ਼ੇਰੀ, ਯਸ਼ਵੰਤ ਸਿਨਹਾ, ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਬਾਗੀ ਆਗੂ ਸ਼ਤਰੂਘਣ ਸਿਨਹਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਆਗੂ ਵੀ ਮੰਚ 'ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਬਹੁਜਨ ਸਮਾਜ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮੋ ਮਾਇਆਵਤੀ ਕੋਲਕਾਤਾ

ਨਹੀਂ ਆਈ ਪਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਸਤੀਸ਼ ਚੰਦਰਾ ਮਿਸ਼ਰਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੰਬੋਧਨ 'ਚ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਬਸਪਾ ਵੱਲੋਂ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਗੱਠਜੋੜ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੂਰਾ ਮੁਲਕ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਸੱਤਾ ਤੋਂ ਉਖਾੜਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਟਾਈਟਲਰ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨਾਲ ਵਿਵਾਦਾਂ ਵਿਚ ਘਿਰੀ ਸ਼ੀਲਾ ਦੀਕਸ਼ਤ ਦੀ ਤਾਜਪੋਸ਼ੀ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਲਗਾਤਾਰ 15 ਸਾਲ ਤੱਕ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਸ਼ੀਲਾ ਦੀਕਸ਼ਤ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਜੋਂ ਅਹੁਦੇ ਦਾ ਕਾਰਜਭਾਰ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ, ਪਰ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 'ਚ 1984 ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦੋਸ਼ੀ ਮੰਨੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਜਗਦੀਸ਼ ਟਾਈਟਲਰ ਦੀ

ਹੀ ਅੱਗੇ ਵਧਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਪੀੜਤਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਹਰਸਿਮਰਤ ਕੌਰ ਬਾਦਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਤੇ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਤੱਕ ਟਾਈਟਲਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਬੇਹੱਦ ਕਰੀਬੀ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਲਈ ਸਪੱਸ਼ਟ

ਮੌਜੂਦਗੀ ਕਾਰਨ ਸ਼ੀਲਾ ਦਾ ਤਾਜਪੋਸ਼ੀ ਸਮਾਗਮ ਵਿਵਾਦਾਂ 'ਚ ਘਿਰ ਗਿਆ।

ਇਸ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਹਰਸਿਮਰਤ ਕੌਰ ਬਾਦਲ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਉੱਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸਾਧਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਹੁਲ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ

ਸੰਕੇਤ ਹੈ। ਦਿੱਲੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਮਨਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਿਰਸਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਟਾਈਟਲਰ ਨੂੰ ਸ਼ੀਲਾ ਦੀਕਸ਼ਤ ਦੇ ਤਾਜਪੋਸ਼ੀ ਸਮਾਗਮ 'ਚ ਪਹਿਲੀ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਕੇ ਕਾਂਗਰਸ 1984 ਕਤਲੇਆਮ ਦੇ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਡਰਾਉਣਾ ਤੇ ਇਹ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਪੀੜਤ ਟਾਈਟਲਰ ਖਿਲਾਫ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਦੀ ਜੁਰਅਤ ਨਾ ਕਰੇ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਾਈਟਲਰ ਦੇ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ।

ਸਿਰਸਾ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਟਾਈਟਲਰ ਨੂੰ ਬੋਕਸ ਜਿੰਨਾ ਮਰਜ਼ੀ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇ ਪਰ ਸੱਜਣ ਕੁਮਾਰ ਵਾਂਗ ਇਕ ਦਿਨ ਉਹ ਜੇਲ੍ਹ ਜ਼ਰੂਰ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੱਜਣ ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਾਂਗਰਸ ਬੁਖਲਾ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ 1984 ਕਤਲੇਆਮ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਧਰ, ਸ਼ੀਲਾ ਦੀਕਸ਼ਤ ਦੀ ਤਾਜਪੋਸ਼ੀ ਸਮਾਰੋਹ ਦੌਰਾਨ ਜਗਦੀਸ਼ ਟਾਈਟਲਰ ਦੇ ਮੋਹਰਲੀ ਕਤਾਰ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਉੱਤੇ ਛਿੱਤੇ ਵਿਵਾਦ 'ਤੇ ਸ਼ੀਲਾ ਦੀਕਸ਼ਤ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਟਾਈਟਲਰ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਕਾਂਗਰਸੀ ਹੈ।

ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਤੰਗ ਨਜ਼ਰੀਆ ਹੈ। ਆਖਰ ਉਹ ਇਕ ਕਾਂਗਰਸੀ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੱਢਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਪਾਰਟੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਕ ਗੈਰ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਮੁੱਦਾ ਕਿਉਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹੋ।

ਪਿਛਲੇ ਦਸ ਸਾਲਾਂ 'ਚ 429 ਸ਼ੇਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ

ਨੌਇਡਾ: ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਦਸ ਸਾਲਾਂ (2008 ਤੋਂ) ਵਿਚ 429 ਸ਼ੇਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਅਰਸੇ ਦੌਰਾਨ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸ਼ੇਰ (71 ਦੇ ਕਰੀਬ) ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਖੁਲਾਸਾ ਸੂਚਨਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਐਕਟ ਤਹਿਤ ਹਾਸਲ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸਾਲ ਦਰ ਸਾਲ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਸ਼ੇਰਾਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸ਼ਿਕਾਰ ਸਾਲ 2011 ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਸਾਲ 80 ਸ਼ੇਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਨ ਤੋਂ ਹੱਥ ਧੋਣਾ ਪਿਆ। ਵਾਤਾਵਰਨ ਤੇ ਜੰਗਲਾਤ ਮੰਤਰਾਲੇ ਅਧੀਨ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਅਪਰਾਧ ਕੰਟਰੋਲ ਬਿਊਰੋ (ਡਬਲਿਊਸੀਸੀਬੀ) ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਸਾਲ 2015 ਵਿਚ ਸ਼ਿਕਾਰੀਆਂ ਹੱਥੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ 17 ਸ਼ੇਰ ਰੱਖੇ ਗਏ ਹੋਏ। ਡਬਲਿਊਸੀਸੀਬੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਸਥਾ ਹੈ, ਜੋ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਵਿਵਸਥਿਤ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਅਪਰਾਧਾਂ

ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹਣ ਲਈ ਹੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਈ ਸੀ। ਬਿਊਰੋ ਨੇ ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਜਵਾਬ 'ਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਲ 2018 ਵਿਚ ਸ਼ਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ 22 ਸ਼ੇਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਮੁਕਾਇਆ ਸੀ ਜਦਕਿ ਸਾਲ 2017 ਤੇ 2016 ਵਿਚ ਇਹ ਅੰਕੜਾ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 25 ਤੇ 48 ਸੀ।

ਬਿਊਰੋ ਮੁਤਾਬਕ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਅੰਕੜੇ 'ਚ ਨਿਧਾਰ ਆਇਆ ਹੈ। ਨੌਇਡਾ ਅਧਾਰਿਤ ਵਕੀਲ ਰੰਜਨ ਤੋਮਰ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਇਸ ਆਰ.ਟੀ.ਆਈ. ਵਿਚ ਸਾਲ 2008 ਤੋਂ ਸ਼ਿਕਾਰੀਆਂ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਸੂਬੇ ਮੁਤਾਬਕ ਅੰਕੜਾ ਮੰਗਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਡੇਟਾ ਮੁਤਾਬਕ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸ਼ੇਰ (71) ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ 'ਚ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ। ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਤੇ ਕਰਨਾਟਕ ਵਿਚ 46-46 ਜਦੋਂਕਿ ਅਸਾਮ ਤੇ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਵਿਚ 42-42 ਅਤੇ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਦਸ ਸਾਲਾਂ 'ਚ 35 ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ।

ਚੰਦੇ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਮਿਲੇ 437 ਕਰੋੜ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਲੰਘੇ ਵਿੱਤੀ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ 437 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾਨ ਵਜੋਂ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਦਾਨ ਬਾਕੀ ਸਾਰੀਆਂ ਕੌਮੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਕੁੱਲ ਦਾਨ ਤੋਂ ਵੀ 12 ਗੁਣਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਚੋਣਾਂ ਸਬੰਧੀ ਇਕ ਬਿੱਕ ਟੈੱਕ ਨੇ ਅੰਕੜੇ ਜਾਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਦਾਨ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਪਰੂਡੈਂਟ ਇਲੈਕਟੋਰਲ ਟਰੱਸਟ ਤੋਂ ਹਾਸਲ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਥੇਬੰਦੀ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਫਾਰ ਡੈਮੋਕਰੇਟਿਕ ਰਿਫਾਰਮਜ਼ ਮੁਤਾਬਕ ਇਸ ਟਰੱਸਟ ਨੂੰ ਰੀਅਲ ਅਸਟੇਟ ਤੇ ਟੈਲੀਕਾਮ ਸੈਕਟਰ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਵੱਡੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਘਰਾਣੇ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਟਰੱਸਟ ਨੇ ਭਾਜਪਾ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ 164.30 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਭਾਜਪਾ ਇਕੱਲੀ 154.30 ਕਰੋੜ ਲੈ ਗਈ ਹੈ। ਕੌਮੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ 2017-18 ਵਿੱਤੀ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿਚ ਕੁੱਲ 469.89 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾਨ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਕੱਲੀ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਹੀ 437.04 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਨੱਥੇ ਫੀਸਦੀ ਦਾਨ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਘਰਾਣਿਆਂ ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੈ ਤੇ 10 ਫੀਸਦੀ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਘਰਾਣਿਆਂ ਨੇ ਵਿੱਤੀ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿਚ 400.23 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਜਦਕਿ ਸਿਰਫ 19.29 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਦਾਨ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਕਰੀਬ ਅੱਧਾ ਦਾਨ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੈ। ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਕਰਨਾਟਕ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਲੜਨ ਲਈ 122 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪਾਰਟੀ ਨੇ 14 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਤਿੰਨ ਉਤਰ-ਪੂਰਬੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਖਰਚੇ ਹਨ।

Punjab Times

Established in 2000
20th Year in Publication

Published every Saturday
by **A B Publication Inc.**
20451 N Plum Grove Rd.
Palatine, IL 60074-2018

Ph:847-359-0746
Fax:847-705-9388

Email:punjabtimes1@gmail.com
www.punjabtimesusa.com

Editor:

Amolak Singh Jammu

Astt. Editors:

Jaspreet Kaur
Kuljeet Singh

Our Columnists

Gurbakhsh Singh Bhandal

Baljit Basi

Ashok Bhaura

Tarlochan Singh Dupalpur

Major Kular

California:

Shiara Dhindsa

Photographer

661-703-6664

Sacramento

Gurbarinder Singh Raja

916-533-2678

Distributed in:

California, Illinois, Indiana, Ohio,
Michigan, Wisconsin, Mississippi,
Iowa, Arkansas, Massachusetts,
Texas, Virginia, Nevada, Washington,
Oregon, Arizona, Georgia, Florida,
New York, New Jersey, Connecticut,
Oklahoma, Pennsylvania, Missouri,
Kentucky, Kansas

ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਪਰਚਾ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ

ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦਾ: 100 ਡਾਲਰ

ਪੰਜ ਸਾਲ ਲਈ: 450 ਡਾਲਰ

ਨੋਟ: ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ ਲੇਖਾਂ ਵਿਚਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਮਹਿਜ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਿੱਤ ਛਾਪੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਜਾਂ ਗਲਤ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਤਾਈਦ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਪਾਠਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਆਪ ਕਰ ਲੈਣ।

Disclaimer

The views expressed in the articles published in the columns of Punjab Times are that of their writers, and it is not implied that Punjab Times endorses them.

Sameway Punjab Times does not necessarily endorse the claims made in the advertisements published in Punjab Times.

All disputes subject to Chicago jurisdiction.

2014 ਦੀਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਹੋਈ ਸੀ ਗੜਬੜ

ਲੰਡਨ: ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਸਿਆਸੀ ਪਨਾਹ ਲੈਣ ਦੇ ਇੱਛੁਕ ਭਾਰਤੀ ਸਾਈਬਰ ਮਾਹਿਰ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ 2014 ਦੀਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਵੋਟਿੰਗ ਮਸ਼ੀਨਾਂ (ਈ.ਵੀ.ਐਮਜ਼.) ਵਿਚ ਗੜਬੜ ਹੋਈ ਸੀ। ਸਾਈਬਰ ਮਾਹਿਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਈ.ਵੀ.ਐਮਜ਼. ਨਾਲ ਛੇਤੜਾਤ ਸੰਭਵ ਹੈ।

ਇਥੇ ਸਕਾਈਪ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਮਾਹਿਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਪਛਾਣ ਸੱਈਅਦ ਸੁਜਾ ਵਜੋਂ ਦੱਸੀ ਗਈ ਹੈ, ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ 2014 ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਇਸ ਲਈ ਭੱਜ ਆਇਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਉਹਦੀ ਟੀਮ ਦੇ ਕੁਝ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਹੱਤਿਆਵਾਂ ਮਗਰੋਂ ਉਹ ਡਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਟੈਲੀਕਾਮ ਜਾਇੰਟ ਰਿਲਾਇੰਸ ਜੀਓ ਨੇ ਈ.ਵੀ.ਐਮਜ਼. ਨੂੰ ਹੈਕ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਗਨਲ ਦੀ ਫ੍ਰੀਕੁਐਂਸੀ ਘਟਾਉਣ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸੁਜਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹਦੀ

ਟੀਮ ਰਾਜਸਥਾਨ, ਛੱਤੀਸਗੜ ਤੇ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਦੀਆਂ ਟਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਹੈਕ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਡੱਕਦੀ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਭਾਜਪਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਜਿੱਤ ਜਾਂਦੀ।

ਸੁਜਾ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਭਾਵੇਂ ਅਜੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ, ਪਰ ਉਹਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਰਕਾਰੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸੈਕਟਰ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਲਿਮਿਟਡ (ਈ.ਸੀ.ਆਈ.ਐਲ.) ਦੀ ਟੀਮ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਈ.ਵੀ.ਐਮਜ਼. ਦਾ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸੁਜਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਭਾਰਤੀ ਪੱਤਰਕਾਰ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ (ਯੂਰਪ) ਵੱਲੋਂ ਵਿਉਂਤੀ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿਚ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਅਰੁਣ ਜੇਤਲੀ ਨੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਪਾਗਲਪਣ ਇਸ ਕਦਰ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲਾਗ ਦਾ ਰੂਪ ਲੈਣ ਲੱਗਾ ਹੈ।

ਚਿਤੀਆਘਰ 'ਚ ਸ਼ੇਰਾਂ ਨੇ ਨੌਜਵਾਨ ਦਬੋਚਿਆ

ਜ਼ੀਰਕਪੁਰ: ਛੱਤਬੀੜ ਚਿਤੀਆਘਰ ਵਿਚ ਦੁਪਹਿਰੇ ਘੰਗਰ ਦੇ ਵਹਾਅ ਵਾਲੇ ਪਿਛਲੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ੇਰ ਸਫਾਰੀ 'ਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਜਾਲੀ ਟੱਪ ਕੇ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਨੌਜਵਾਨ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰਾਂ ਨੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਵੇਰਵਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਸਫਾਰੀ ਵਿਚ ਦੋ ਸ਼ੇਰ (ਇਕ ਸ਼ੇਰ ਤੇ ਇਕ ਸ਼ੇਰਨੀ) ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਛੱਡੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅੱਠ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਸ਼ੇਰਨੀ 'ਸ਼ਿਲਪਾ' ਨੇ ਨੌਜਵਾਨ ਦੀ ਗਰਦਨ ਉਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਘਟਨਾ ਵਾਪਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚਿਤੀਆਘਰ ਘੁੰਮਣ ਆਏ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਵਿਚ ਦਹਿਸ਼ਤ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸ਼ੇਰ ਸਫਾਰੀ ਵਿਚ ਬੱਸ ਰਾਹੀਂ ਗਏ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ 'ਚ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ। ਹਿੰਸਕ ਹੋਏ ਬੱਬਰ ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੇ ਇਸ ਜੋੜੇ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ ਇੱਕ ਘੰਟਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਪ੍ਰਾਪਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੁਤਾਬਕ ਸਫਾਰੀ ਵਿਚ

ਚਾਰ ਸ਼ੇਰ ਛੱਡੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦੋ ਨਰ ਤੇ ਦੋ ਮਾਦਾ ਹਨ। ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਇਕ ਜੋੜੇ ਨੂੰ ਤੇ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਦੂਜੇ ਜੋੜੇ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਛੱਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਠ ਸਾਲਾ 'ਯੁਵਰਾਜ' ਤੇ 'ਸ਼ਿਲਪਾ' ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਸਫਾਰੀ ਵਿਚ ਛੱਡਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਦੁਪਹਿਰੇ ਕਰੀਬ ਦੋ ਵੱਜ ਕੇ 20 ਮਿੰਟ 'ਤੇ ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ ਛੱਤਬੀੜ 'ਚ ਘੰਗਰ ਨਦੀ ਵਾਲੇ ਪਾਸਿਉਂ ਤਕਰੀਬਨ 30 ਫੁੱਟ ਉੱਚੀ ਲੋਹੇ ਦੀ ਜਾਲੀ ਟੱਪ ਕੇ ਅੰਦਰ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਕੰਧ ਵਿਚ ਪੰਜ ਫੁੱਟ ਦੀ ਪੱਥਰਾਂ ਦੀ ਦੀਵਾਰ ਤੇ ਉਪਰ ਲੋਹੇ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਜਾਲੀ ਲਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਾਲੀ ਵਿਚ ਛੱਡੀ ਖਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਪੈਰ ਰੱਖ ਕੇ ਨੌਜਵਾਨ ਅੰਦਰ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ। ਨੌਜਵਾਨ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦੇ ਚਿਤੀਆਘਰ ਦੇ ਪੈਟਰੋਲਿੰਗ ਦਸਤੇ ਨੇ ਵੇਖ ਕੇ ਰੋਕਣ ਦਾ ਕਾਫੀ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਪਰ ਉਹ ਨਾ ਰੁਕਿਆ। ਪੈਟਰੋਲਿੰਗ ਦਸਤੇ ਨੇ ਅੰਦਰ ਬਚਾਅ ਦਸਤੇ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ।

ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਲਾਂਘਾ: ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਬਾਜ਼ੀ ਮਾਰੀ

(ਸਫਾ ਇਕ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਲਾਂਘਾ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲਈ ਰਾਜ਼ੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਜ਼ਾਕ ਉਡਾਇਆ ਗਿਆ। ਫੌਜ ਮੁਖੀ ਨਾਲ ਜੱਫੀ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਵੱਡਾ ਮੁੱਦਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸਿੰਧੂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਉਸ ਨਾਲ ਨਾ ਖੜ੍ਹੀ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਫੇਰੀ ਦੀ ਅਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵੱਲੋਂ ਲਾਂਘੇ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਵਿਖਾਈ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਕਾਰਨ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਵੀ ਅੱਗੇ ਆਉਣਾ ਪਿਆ ਤੇ ਕੈਬਨਿਟ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਲਾਂਘੇ

ਬਾਰੇ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਭਾਰਤ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਐਲਾਨ ਨੂੰ ਅਜੇ ਦੋ ਘੰਟੇ ਹੀ ਹੋਏ ਸਨ ਕਿ ਇਮਰਾਨ ਖਾਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਫਿਰ ਬਾਜ਼ੀ ਮਾਰ ਲਈ ਤੇ 28 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਲਾਂਘੇ ਦੇ ਉਦਘਾਟਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵੀ 26 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਉਦਘਾਟਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਉਦਘਾਟਨ ਵੀ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਇਸ ਮੌਕੇ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਖਹਿਬੜ

ਵੀਜ਼ਾ ਰਹਿਤ ਲਾਂਘੇ ਦੀ ਮੰਗ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਫੜਿਆ

ਵੀਜ਼ਾ ਰਹਿਤ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਲਾਂਘੇ ਦੀ ਮੰਗ ਜ਼ੋਰ ਫੜਨ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਪਿੱਛੋਂ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਕੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਕੈਪਟਨ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਕਰ ਕੇ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਦੱਸ ਦਈਏ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਇਸ ਪਾਸੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਕ ਪੱਤਰ ਭੇਜ ਕੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਜਾਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੋਰ ਸ਼ਰਤਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਨਵਜੋਤ ਸਿੰਘ ਸਿੰਧੂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਥਾਂਵਾਂ ਦੀ ਪੁਰਾਤਨ ਅਤੇ ਵਿਰਾਸਤੀ ਦਿੱਖ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਰੱਖਣ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ-ਏ-ਆਜ਼ਮ ਇਮਰਾਨ ਖਾਨ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇੜਲੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਦਿੱਖ ਬਹਾਲ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇ।

ਪਏ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਦਘਾਟਨ ਮੌਕੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਤਰੀਫ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਅੱਜ ਵੀ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਲਾਂਘੇ ਰਾਹੀਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ, ਭਾਰਤ ਵਿਚ

ਭਾਰਤੀ ਅਰਬਪਤੀਆਂ ਦੀ ਦੌਲਤ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ 39 ਫੀਸਦੀ ਵਧੀ

ਦਾਵੇਸ: ਭਾਰਤੀ ਅਰਬਪਤੀਆਂ ਦੀ ਸੰਪਤੀ 'ਚ 2018 ਵਿਚ ਰੋਜ਼ਾਨਾ 2200 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਇਜ਼ਾਫਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਮੁਲਕ ਦੇ ਮੋਹਰੀ ਇਕ ਫੀਸਦੀ ਅਮੀਰਾਂ ਦੀ ਸੰਪਤੀ ਵਿਚ 39 ਫੀਸਦੀ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਜਦਕਿ 50 ਫੀਸਦੀ ਗਰੀਬ ਆਬਾਦੀ ਦੀ ਸੰਪਤੀ ਮਹਿਜ਼ ਤਿੰਨ ਫੀਸਦੀ ਵਧੀ। ਐਕਸਫੈਮ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਧਿਐਨ 'ਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੋਹਰੀ 9 ਅਮੀਰਾਂ ਦੀ ਸੰਪਤੀ 50 ਫੀਸਦੀ ਗਰੀਬ ਆਬਾਦੀ ਦੀ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ।

ਦਾਵੇਸ 'ਚ ਵਿਸ਼ਵ ਆਰਥਿਕ ਫੋਰਮ ਦੀ ਪੰਜ ਦਿਨੀਂ ਸਾਲਾਨਾ ਬੈਠਕ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਰੀ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਅਰਬਪਤੀਆਂ ਦੀ ਸੰਪਤੀ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਰੋਜ਼ਾਨਾ 12 ਫੀਸਦੀ ਯਾਨੀ ਢਾਈ ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਦਾ ਇਜ਼ਾਫਾ ਹੋਇਆ। ਰਿਪੋਰਟ ਮੁਤਾਬਕ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਮੈਡੀਕਲ, ਜਨ ਸਿਹਤ, ਸਾਫ-ਸਫਾਈ ਅਤੇ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਦਾ ਕੁੱਲ ਬਜਟ 2,08,166 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੈ ਜੋ ਮੁਲਕ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਅਮੀਰ ਮੁਕੇਸ਼ ਅੰਬਾਨੀ ਦੀ ਸੰਪਤੀ 2.8 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਹੈ।

ਉਪਰ, ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਗਰੀਬ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ 50 ਫੀਸਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦੀ ਸੰਪਤੀ 'ਚ 11 ਫੀਸਦੀ ਦੀ ਗਿਰਾਵਟ ਦਰਜ ਹੋਈ। ਰਿਪੋਰਟ ਮੁਤਾਬਕ ਭਾਰਤ 'ਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ 13.6 ਕਰੋੜ ਲੋਕ ਸਾਲ 2004 ਤੋਂ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਬੋਝ ਹੇਠ ਦੱਬੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਗਰੀਬ 10 ਫੀਸਦੀ ਆਬਾਦੀ ਹੈ।

ਐਕਸਫੈਮ ਨੇ ਦਾਵੇਸ 'ਚ ਜੁੜੇ ਸਿਆਸੀ ਅਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਅਮੀਰਾਂ ਅਤੇ ਗਰੀਬਾਂ 'ਚ ਵੱਧ ਰਹੇ ਪਾਠੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹਤਿਆਸੀ ਕਦਮ ਉਠਾਉਣ। ਐਕਸਫੈਮ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਦੀ ਐਗਜ਼ੀਕਿਊਟਿਵ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਵਿੱਨੀ ਬਾਇਐਨਿਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਮੀਰਾਂ ਅਤੇ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਵੱਧ ਰਹੇ ਪਾਠੇ ਕਾਰਨ ਅਰਬਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ 'ਚ ਲੋਕ ਰੋਹ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੁਝ ਅਮੀਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਕੋਲ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੰਪਤੀ ਜਮਾਂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਜਦਕਿ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਜੂਨ ਦੀ ਰੋਟੀ ਜਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਰਿਪੋਰਟ ਮੁਤਾਬਕ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਅਮੀਰ ਵਿਅਕਤੀ ਅਤੇ ਐਮਾਜ਼ੋਨ ਦੇ ਬਾਨੀ ਜੈੱਫ ਬੇਜੋਸ ਦੀ ਸੰਪਤੀ ਵੱਧ ਕੇ 112 ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਜਦਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਫੀਸਦੀ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਇਥੋਪੀਆ ਦਾ ਸਿਹਤ ਬਜਟ ਹੈ। ਐਕਸਫੈਮ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ 2018 ਤੋਂ 2022 ਦਰਮਿਆਨ ਭਾਰਤ 'ਚ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅੰਦਾਜ਼ਨ 70 ਲਖਪਤੀ ਬਣਨਗੇ।

ਢੰਡਰੀਆਂਵਾਲੇ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਮਿਲੀ ਸਰਕਾਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢੰਡਰੀਆਂਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਾਪਸ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ। ਢੰਡਰੀਆਂਵਾਲੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ 'ਚ ਅਰਜ਼ੀ ਪਾਈ ਸੀ। ਇਸ ਉਤੇ ਕੋਰਟ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਉਂਦਿਆਂ ਢੰਡਰੀਆਂਵਾਲੇ

ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਢੰਡਰੀਆਂਵਾਲੇ 'ਤੇ ਸਾਲ 2016 ਵਿਚ ਜਾਨਲੇਵਾ ਹਮਲਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ 'ਚ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਢੰਡਰੀਆਂਵਾਲੇ ਨੂੰ ਇਸ ਹਮਲੇ ਪਿੱਛੋਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਬਾਅਦ 'ਚ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਘਟਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬਾਇਆਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਰਿਵੀਊ ਕਰਨ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਰੀਵਿਊ ਕਰ ਕੇ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਰਿਵਿਊ ਰਿਪੋਰਟ ਮਗਰੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਕਿਸ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ 'ਚ ਕਟੌਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸ ਦੀ ਨਹੀਂ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਈ ਬਾਇਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਸੌ ਤੋਂ ਦੋ ਸੌ ਤੱਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਅਤਿਵਾਦੀ ਭੇਜੇਗਾ। ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਭਾਰਤੀ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਦੀ ਲਾਂਘਾ ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਿਚ ਭੂਮਿਕਾ ਨਾਂਹ ਪੱਖੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਵਾਲ ਇਹ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੰਗ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਂ (ਸਿੱਖਾਂ) ਦੀ ਸੀ ਤੇ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਫਰਾਖਦਿਲੀ ਵਿਖਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਭਾਰਤੀ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਇਸ ਅਹਿਮ ਮੁੱਦੇ ਨਾਲੋਂ ਆਪਣੀ ਸਿਆਸਤ ਚਮਕਾਉਣ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤਰਜੀਹ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਵੱਟਸਐਪ ਮੈਸੇਜ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਆਲਾਮੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਮੈਸੇਜਿੰਗ ਐਪ ਵੱਟਸਐਪ ਨੇ ਇਕ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਪੰਜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮੈਸੇਜ ਅੱਗੇ ਭੇਜਣ (ਫਾਰਵਰਡ ਕਰਨ) ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਆਲਾਮੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਆਇਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਵੱਟਸਐਪ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਜੁਲਾਈ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਮੰਚ ਤੋਂ ਅਫਵਾਹਾਂ ਤੇ ਫਰਜ਼ੀ ਖਬਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਪਾਸਾਰ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਇਸ ਅਮਲ (ਸੁਨੇਹਾ ਅੱਗੇ ਪੰਜ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਤੱਕ ਹੀ ਭੇਜਣ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ) ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਵੱਟਸਐਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਲੌਗ ਨੂੰ ਅਪਡੇਟ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਪੇਸ਼ਕਦਮੀ ਨਾਲ 'ਵੱਟਸਐਪ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨੇੜਲੇ ਸੰਪਰਕਾਂ (ਕੋਂਟੈਕਟਸ) ਨਾਲ ਨਿੱਜੀ ਸੁਨੇਹਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਕੇਂਦਰਤ' ਰਹਿਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਮਿਲੇਗੀ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਆਨਰੇਰੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ

- (ਡਾ.) ਨਵਦੀਪ ਕੌਰ
- ਬਲਵਿੰਦਰ (ਨਿੱਕੀ) ਕੌਰ ਸੇਖੋਂ
- ਗੁਰਵੀਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ
- ਪ੍ਰੋ. ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਮਦੇਵ
- ਸਵਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ
- ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ
- ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ
- ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਿਓਲ

- ਡਾ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬਸਰਾਨ
- ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ
- ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹੀ
- ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ
- ਜੈਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ
- ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਜੱਸੀ) ਗਿੱਲ

- ਡਾ. ਹਰਗੁਰਮੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ ਅਯੁਧਿਆ ਸਲਵਾਨ
- ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੰਡੇਰ
- ਜਗਦੀਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ
- ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਘੁੰਨ
- ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਰੜ

- ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਸ
- ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੂਰਾ
- ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ
- ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਪਰਿੰਗਫੀਲਡ

ਐਚ-1ਬੀ ਵੀਜ਼ਾ ਧਾਰਕ ਕਾਮਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕੰਮਕਾਜੀ ਹਾਲਤਾਂ ਮਾੜੀਆਂ ਕਰਾਰ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਇਕ ਅਮਰੀਕੀ ਬਿੱਕ ਟੈੱਕ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਐਚ-1ਬੀ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾੜੀਆਂ ਕੰਮਕਾਜੀ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਉਜਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਭਰਵਾਂ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਸਾਊਥ ਏਸ਼ੀਆ ਸੈਂਟਰ ਆਫ ਅਟਲਾਂਟਿਕ ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਉਚਿਤ ਕੰਮਕਾਜੀ ਹਾਲਤਾਂ ਅਤੇ ਵੀਜ਼ਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤਹਿਤ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਕਿਰਤ ਹੱਕ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਾਉਣ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਡੋਨਲਡ ਟਰੰਪ ਦੇ ਇਸ ਐਲਾਨ ਤੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਆਈ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਸੁਧਾਰ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣਗੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਐਚ-1ਬੀ ਵੀਜ਼ਾ ਹੋਲਡਰਾਂ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸੌਖਾ ਰਾਹ ਮਿਲ ਸਕੇਗਾ।

ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਹਾਵਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਰੌਨ ਹੀਰਾ ਅਤੇ ਸਾਊਥ ਏਸ਼ੀਆ ਸੈਂਟਰ ਆਫ ਅਟਲਾਂਟਿਕ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਮੁਖੀ ਭਰਤ ਗੋਪਾਲਸਵਾਮੀ ਵੱਲੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

To Advertise with Punjab Times
Call: 847-359-0746

ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਮੌਜੂਦਾ ਸਿਸਟਮ ਨਾ ਕੇਵਲ ਅਮਰੀਕੀਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਸੱਟ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਐਚ-1ਬੀ ਵੀਜ਼ਾ ਧਾਰਕਾਂ ਦਾ ਵੀ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੇਮ ਅਪਣਾਉਣ ਨਾਲ ਅਮਰੀਕੀ ਕਿਰਤ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਹਕੀਕੀ ਬੁਝ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀਨ ਹੁਨਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕਾਮਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਪੂਰਤੀ ਹੋ ਸਕੇਗੀ।

ਸਿੱਖ ਉਤੇ ਨਸਲੀ ਹਮਲਾ

ਸੇਲਮ, ਓਰੇਗਨ: ਇਕ ਨਸਲੀ ਹਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਥੇ 24 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਇਕ ਗੋਰੇ ਐਂਡਰਿਊ ਰੈਮਜ਼ੀ ਨੇ ਇਕ ਸਟੋਰ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਡੋਡ ਨੂੰ ਢਾਹ ਕੇ ਕੁੱਟਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਖਿੱਚੀ। ਪੁਲਿਸ ਮੁਤਾਬਕ ਉਸ ਦੇ ਖੂਨ ਨਿਕਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਰੈਮਜ਼ੀ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਪਗੜੀ ਖੋਹਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ।

ਵਿਧਾਨਕ ਨੀਤੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਜਸਟਿਨ ਬ੍ਰੇਖਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰੈਮਜ਼ੀ ਸਿਗਰਟਾਂ ਲਈ ਰੇਲਿੰਗ ਪੇਪਰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਕੋਲ ਸ਼ਨਾਖਤੀ ਪੱਤਰ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਡੋਡ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਡੋਡ ਨੇ ਜਦੋਂ ਰੈਮਜ਼ੀ ਨੂੰ ਮੌਕੇ ਤੋਂ ਜਾਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਡੋਡ ਨੂੰ ਦਾੜ੍ਹੀ ਤੋਂ ਖਿੱਚ ਕੇ ਢਾਹ ਲਿਆ ਅਤੇ ਲੱਤਾਂ ਨਾਲ ਕੁੱਟਿਆ ਤੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਘਸੁੰਨ ਮਾਰੇ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਰੈਮਜ਼ੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ।

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ 332 ਕਾਨੂੰਨਘਾੜੇ ਮੁਅੱਤਲ

ਇਸਲਾਮਾਬਾਦ: ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਜਾਇਦਾਦ ਤੇ ਹੋਰ ਅਸਾਸਿਆਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਨਾਕਾਮ ਰਹਿਣ ਉਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ 332 ਐਮਪੀਜ਼ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਨੂੰਨਘਾੜਿਆਂ 'ਚ ਮੁਲਕ ਦੇ ਸੂਚਨਾ ਮੰਤਰੀ ਫਵਾਦ ਚੌਧਰੀ, ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਆਮਿਰ ਕਿਆਨੀ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਮੁਸਲਿਮ

ਲੀਗ (ਨਵਾਜ਼) ਦੇ ਆਗੂ ਅਹਿਸਨ ਇਕਬਾਲ, ਮੁਸੱਦਿਕ ਮਲਿਕ ਆਦਿ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਮੀਡੀਆ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਕੁੱਲ 1174 ਕਾਨੂੰਨਘਾੜਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ 839 ਨੇ ਹੀ ਆਪਣੀ ਜਾਇਦਾਦ ਤੇ ਅਸਾਸਿਆਂ ਸਬੰਧੀ ਤਫਸੀਲ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ (ਈ.ਸੀ.ਪੀ.) ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਦੁਨੀਆਂ ਨਿਊਜ਼ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਮੁਤਾਬਕ ਮੁਅੱਤਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਘਾੜਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ 72 ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਹੋਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸੈਨੇਟ ਦੇ 20 ਮੈਂਬਰ, ਪੰਜਾਬ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ 115, ਸਿੰਧ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ 52, ਖੈਬਰ ਪਖਤੂਨਖਵਾ ਦੇ 54 ਅਤੇ ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ 19 ਮੈਂਬਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਮੈਕਸੀਕੋ 'ਚ ਤੇਲ ਪਾਈਪ ਲਾਈਨ 'ਚ ਅੱਗ-66 ਮੌਤਾਂ

ਤਲਾਹੋਲਿਪਨ (ਮੈਕਸੀਕੋ): ਮੱਧ ਮੈਕਸੀਕੋ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੇ ਤਲਾਹੋਲਿਪਨ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਤੇਲ ਪਾਈਪ ਲਾਈਨ ਵਿੱਚ ਭਿਆਨਕ ਅੱਗ ਲੱਗਣ ਨਾਲ 66 ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ 76 ਹੋਰ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਏ। ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕ ਉਕਤ ਪਾਈਪ ਲਾਈਨ 'ਚੋਂ ਹੋ ਰਹੇ ਰਿਸਾਅ ਵਾਲੇ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੈਟਰੋਲ ਕੱਢ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਉਸ 'ਚ ਅੱਗ ਲੱਗ ਗਈ। ਇਹ ਘਟਨਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੋਈ ਜਦੋਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਤੇਲ ਚੋਰੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਰਹੇ ਸਨ।

ਕਰਮਨ ਨਿਵਾਸੀ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਸਰਾਂ ਸੁਰਗਵਾਸ

ਕਰਮਨ, ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ (ਬਿਊਰੋ): ਸਥਾਨਕ ਪਤਵੰਤੇ ਸ. ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਸਰਾਂ ਲੰਬੀ 19 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ। ਕਰੀਬ 79 ਸਾਲਾ ਸ. ਸਰਾਂ ਜਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਚਿਪੜਾ ਤੋਂ ਸਨ। ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਬਿਤਾਉਣ ਉਪਰੰਤ ਉਹ ਪਿਛਲੇ 21 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇਥੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਰਾਂ ਕੋਲ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਸ. ਸਰਾਂ ਸਮਾਜਕ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਧ-ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਰਹੇ।

ਸਵਰਗੀ ਸਰਾਂ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਸਸਕਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਸਮਾਗਮ 26 ਜਨਵਰੀ, ਸਨਿਚਰਵਾਰ ਨੂੰ 'ਸ਼ਾਂਤ ਭਵਨ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਊਨਰਲ ਹੋਮ' (4800 ਈਸਟ, ਕਲੇਟਨ ਐਵੇਨਿਊ, ਫਾਊਲਰ) ਵਿਖੇ ਸਵੇਰੇ 11 ਤੋਂ ਦੁਪਹਿਰ ਇਕ ਵਜੇ ਦਰਮਿਆਨ ਹੋਣਗੇ। ਉਪਰੰਤ ਪਾਠ ਦਾ ਭੋਗ ਤੇ ਅੰਤਿਮ ਅਰਦਾਸ ਇਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਅਨੰਦਗੜ ਸਾਹਿਬ (680 ਸਾਊਥ ਵਾਈਨਲੈਂਡ ਐਵੇਨਿਊ) ਵਿਖੇ ਬਾਅਦ ਦੁਪਹਿਰ 2 ਵਜੇ ਤੋਂ 4 ਵਜੇ ਤੱਕ ਹੋਵੇਗੀ।

ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਸ. ਸਰਾਂ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਰਾਂ ਨਾਲ ਫੋਨ: 559-779-7134 ਰਾਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਤੰਦੂਰੀਏ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਆਇਓਵਾ ਸਟੇਟ ਵਿੱਚ ਇੰਡੀਅਨ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਲਈ ਡਿਸ਼ ਵਾਸ਼ਰ ਤੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲੀ ਤੰਦੂਰੀਏ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜੋ ਤੰਦੂਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ। ਚੰਗੀ ਤਨਖਾਹ; ਖਾਣਾ ਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਮੁਫਤ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: ਮਿ. ਸਿੰਘ
ਫੋਨ: 515-291-1961

Prince's Barber Shop

37477 Fremont Blvd, suite C, Fremont, CA 94536

Men & Children's Hair Cut

- *Threading
- *Men's Facials
- *Custom Designing
- *Line-ups
- *Custom Text
- *Hair Color
- *Shave & Mundan
- *Head Massage

ਫੁੱਲ ਟਾਈਮ ਬਾਰਬਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ 18 ਸਾਲ ਦਾ ਤਜਰਬਾ

Business hours:
Mon thru Thursday 9am to 6pm (Appointment only)
Friday, Sat- Sunday- 9am to 6pm (Walk in only)
(Tuesday Closed)

Cell: (510)-677-9942
Shop: (510)-505-9605

www.princebarbershop.com

ਵੇਟਰ ਅਤੇ ਹੈਲਪਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਮੈਡੀਸਨ, ਵਿਸਕਾਨਸਿਨ 'ਚ ਭਾਰਤੀ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਲਈ ਵੇਟਰ ਅਤੇ ਹੈਲਪਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਰਿਹਾਇਸ਼ ਫਰੀ, ਚੰਗੀ ਤਨਖਾਹ

ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: ਸੰਨੀ

ਫੋਨ: 608-630-0287

ਗਲੋਬਲ ਮਲਟੀ ਸਰਵਿਸਿਜ਼, ਲੈਬਰੋਪ

ਪਿਛਲੇ 14 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ

ਟਰੱਕਾਂ ਵਾਲੇ ਵੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਇੱਕੋ ਛੱਤ ਥੱਲੇ

SAME DAY
ਲਾਇੰਸ ਪਲੇਟ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ
ਸਾਨੂੰ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ।

ਹੁਣ ਅਸੀਂ
DPF Cleaning ਅਤੇ **Baking**
ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

STOCKTON ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਭਰਾਵਾਂ
ਦੀ ਇੱਕੋ ਇੱਕ **ALIGNMENT SHOP**
• 3 Axle Alignment \$199
• Trailer Alignment \$150

Grand Opening
Special Price for Truck Wash

ਗਲੋਬਲ ਮਲਟੀ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਦੀ
ਨਵੀਂ ਲੋਕੇਸ਼ਨ **STOCKTON** ਵਿੱਚ
HIGHWAY 4 ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨਜ਼ਦੀਕ
1950 E Miner Ave.
Stockton, CA 95205

Ph: 209.982.9996

FAX: 209.982.9997

www.globalmultiservices.com info@globalmultiservices.com

REPAIR SHOP

ਟਰੱਕ ਤੇ ਟਰੇਲਰ ਦੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟਾਇਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ Oil Change, Brakes, Engine Work, Tune Up, Transmission & Clutch ਆਦਿ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਅਤੇ Truck Alignment ਦਾ ਕੰਮ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 500+ ਟਰੱਕਾਂ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ-ਭੁੱਲ੍ਹੀ ਪਾਰਕਿੰਗ ਦੇ ਨਾਲ, ਟਰੱਕ-ਟਰੇਲਰ Wash ਕਰਨ ਦਾ ਵੀ ਵਧੀਆ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ।

TEL: 209.547.9210
FAX: 209.547.9211

REGISTRATION SERVICES

ਟਰੱਕਿੰਗ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਮਿਟ ਜਿਵੇਂ IFTA, CA#, MCP, 2290, ICC, BOC III, NM & Kentucky Permit, DOT Fuel Tax, Corporation Filling ਅਤੇ ਟਰੱਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਇਸੈਂਸ ਪਲੇਟਾਂ Same Day Service ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਪਲੇਟਾਂ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਤੁਰੰਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਅਸੀਂ DOT Compliance, DOT Audit ਵਿੱਚ ਵੀ ਟਰੱਕਿੰਗ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

TEL: 209.982.9996
FAX: 209.982.9997

ਕੈਪਟਨ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਹੁਣ ਪੇਂਡੂ ਹਸਪਤਾਲ ਵੇਚਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਜਿਥੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਮਕਾਜ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਤੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਅਧੀਨ ਜ਼ਮੀਨ ਵੇਚ ਕੇ ਡੰਗ ਸਾਰਿਆ, ਉਥੇ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਹਸਪਤਾਲ ਨਿੱਜੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਚਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚਲੀਆਂ ਸੈਂਕੜੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨਿੱਜੀ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਦੇਣ ਦੇ ਰਾਹ ਪੈਣ ਲੱਗੀ ਹੈ।

ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਜਨਤਕ ਨੋਟਿਸ ਮੁਤਾਬਕ ਰਾਜ ਦੇ ਸਿਹਤ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਡਾਕਟਰਾਂ ਤੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਤੋਂ ਗ੍ਰਾਮੀਣ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਹੈਲਥ ਸੈਂਟਰ, ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਹੈਲਥ ਸੈਂਟਰ ਤੇ ਅਰਬਨ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਸਿਹਤ ਕੇਂਦਰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਮੰਗੀਆਂ ਹਨ। ਇਹੀ ਨਹੀਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਡਾਕਟਰਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਸਬੰਧੀ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਵੀ ਮੰਗੀਆਂ ਹਨ। ਸਿਹਤ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਹੁਣ ਅਜਿਹੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਹੈ, ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਸਿਹਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਬਲਿਕ-ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਭਾਈਵਾਲੀ (ਪੀ.ਪੀ.ਪੀ.) ਤਹਿਤ ਚਲਾ ਸਕਣ। ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਹਸਪਤਾਲ ਨਿੱਜੀ ਹੱਥਾਂ 'ਚ ਦੇਣ ਮੌਕੇ ਮੋਟਾ ਪੈਸਾ ਲਾ ਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅੰਦਰ ਪਿਆ ਫਰਨੀਚਰ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਜੋ-ਸਾਮਾਨ ਵੀ ਨਿੱਜੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਨੋਟਿਸ

ਮੁਤਾਬਕ ਚੁਣੀਆਂ ਗਈਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਸਪਤਾਲਾਂ 'ਚ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਟਾਫ਼ ਦੀ ਤਾਇਨਾਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਥੇ ਵਕਫ਼ੇ ਤਕ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਵੀ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈ ਦਰਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ, ਜਿਸ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਕੋਲੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਨਿੱਜੀ ਪਾਰਟੀਆਂ 'ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਹੁੰਦਿਆਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਨਿੱਜੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਖਰਚੇ ਤੇ ਕਮਾਈ ਵਿਚਲਾ ਖੱਪਾ ਵਧਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਭਰਪਾਈ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸਾਲਾਨਾ ਗ੍ਰਾਂਟ ਵਜੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਜਾਂ ਡਾਕਟਰ, ਜਾਂ ਫਿਰ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਿੱਜੀ ਸਿਹਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ

ਸਿਹਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਨਿੱਜੀਕਰਨ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਘੇਰਾ
ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦਿਹਾਤੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਿਹਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਜਨਤਕ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਯੂ-ਟਰਨ ਲੈਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਕੋਈ ਪੇਸ਼ਕਦਮੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ। ਵੱਖ ਵੱਖ ਅਖਬਾਰਾਂ 'ਚ ਇਕ ਜਨਤਕ ਨੋਟਿਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸ 'ਚ ਸਿਹਤ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਮੁਢਲੇ ਸਿਹਤ ਕੇਂਦਰ ਪੀ. ਐਚ. ਸੀ., ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਸਿਹਤ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਅਰਬਨ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਸਿਹਤ ਕੇਂਦਰ ਪੀ.ਪੀ.ਪੀ. (ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਭਿਆਲੀ) ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਬੋਲੀਆਂ ਮੰਗੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਉਧਰ ਸਿਹਤ ਮੰਤਰੀ ਬੁਠ ਮਹਿੰਦਰਾ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਜਨਤਕ ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਹੈ। ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਸਫ਼ਾਈ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿਚ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੇ ਮਾਹਿਰ ਡਾਕਟਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਹੇ।

ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ 'ਚ ਸੂਬੇ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਨੇ ਮੱਲਾਂ ਮਾਰੀਆਂ

ਮੋਹਾਲੀ: ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬਾਕੀ ਸੂਬਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੀਆ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਐਨੁਅਲ ਸਟੇਟਸ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਰਿਪੋਰਟ (ਅਸਰ)-2018 ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਰਿਪੋਰਟ ਮੁਤਾਬਕ ਲਗਭਗ 3.55 ਲੱਖ ਸਕੂਲੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਘਰੋ-ਘਰੀਂ ਕੀਤੇ ਸਰਵੇਖਣ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਜਨਤਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਦੇ 596 ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸਰਵੇਖਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ 20 ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕਰੀਬ 1200 ਵਾਲੰਟੀਅਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸਰਵੇਖਣ 'ਪ੍ਰਥਮ' ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾ ਵੱਲੋਂ ਕਰਕੇ ਰਿਪੋਰਟ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ 3 ਤੋਂ 16 ਸਾਲ ਤੱਕ ਦੇ 13 ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਕੂਲੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜਾਂਚ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਅੱਖਰ ਪਛਾਣ (ਪੈਂਤੀ ਅੱਖਰੀ), ਦੋ ਅੱਖਰੀ ਸ਼ਬਦ ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਵਾਲੇ, ਚਾਰ ਵਾਕਾਂ ਦਾ ਸਾਧਾਰਨ ਪੈਰੂਾ ਤੇ ਸਾਧਾਰਨ ਕਹਾਣੀ (ਦੂਜੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਪੱਧਰ ਵਾਲੀ) ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਸਰਵੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਤੀਜੀ, ਪੰਜਵੀਂ ਤੇ ਅੱਠਵੀਂ ਕਲਾਸ ਦੇ ਸਮੂਹ ਅੰਕੜਿਆਂ ਵਿਚ ਦੇਸ਼

ਦੇ ਬਾਕੀ ਸੂਬਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਚੰਗਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ। ਅਸਰ-2018 ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਤੀਜੀ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇਹ ਅੰਕੜਾ 39.4 ਫੀਸਦੀ ਰਿਹਾ ਜਦਕਿ ਦੇਸ਼ ਭਰ 'ਚ ਤੀਜੀ ਜਮਾਤ ਦਾ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਅੰਕੜਾ 27.2 ਫੀਸਦੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਪੰਜਵੀਂ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਅੰਕੜਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਤੋਂ 20.7 ਫੀਸਦੀ ਵੱਧ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ

ਦਾ 71.6 ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ 50.3 ਫੀਸਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਅੱਠਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 728 ਫੀਸਦੀ ਰਹੀ ਜਦਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬੱਚੇ 12.3 ਫੀਸਦੀ ਵੱਧ ਭਾਵ 85.1 ਫੀਸਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਤਾਜ਼ਾ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਤੀਜੀ ਅਤੇ ਪੰਜਵੀਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਪੱਧਰ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਨੁਕੂਲ ਕਾਗਜ਼ 'ਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਛਾਪੇਗਾ
ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ
ਮੋਹਾਲੀ: ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਨੇ ਦੋ ਸਾਲ ਦੇ ਵਕਫ਼ੇ ਮਗਰੋਂ ਮੁੜ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਨੁਕੂਲ ਕਾਗਜ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੱਲ ਮੁਹਾਰਾ ਮੋੜ ਲਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰੀਨ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਬੋਰਡ ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਬੋਰਡ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਮਨੋਹਰ ਕਾਂਤ ਕਲੋਹੀਆ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਛਾਪਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਕਾਗਜ਼ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਨਾਲ ਖਿਲਵਾਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬੋਰਡ ਵੱਲੋਂ ਸਕੂਲ ਮੁਖੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਵਰ੍ਹੇ ਪਾਸ ਹੋ ਰਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਚੰਗੀ ਹਾਲਤ ਵਾਲੀਆਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਗਲੇ ਵਰ੍ਹੇ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਲਈ ਰਖਵਾ ਲੈਣ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਨਵੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਘੱਟ ਸਕੇਗੀ। ਕਲੋਹੀਆ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਕਾਗਜ਼ ਦੀ ਖਪਤ ਘਟਾਏਗੀ, ਸਗੋਂ ਕੌਮੀ ਨੁਕਸਾਨ ਘੱਟ ਕਰਨ 'ਚ ਵੀ ਸਹਾਈ ਸਿੱਧ ਹੋਵੇਗੀ।

ਡਿਜੀਟਲ ਭੁਗਤਾਨ: ਦੇਸ਼ ਭਰ 'ਚ ਅੱਵਲ ਬਣਿਆ ਪਾਵਰਕੌਮ

ਪਟਿਆਲਾ: ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਪਾਵਰ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਲਿਮਿਟਡ 'ਪਾਵਰਕੌਮ' ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਾਵਰ ਯੂਟੀਲਿਟੀਜ਼ ਵਿਚ ਡਿਜੀਟਲ ਟ੍ਰਾਂਜੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਖੇਤਰ

ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਮੋਹਰੀ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਉਰਜਾ ਮੰਤਰਾਲਾ ਦੇ ਉਰਜਾ ਪੋਰਟਲ 'ਤੇ ਅੱਪਲੋਡ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਪਾਵਰਕੌਮ ਦੇ ਸੀ.ਐਮ.ਡੀ. ਇੰਜੀ. ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਰਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਮਾਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੇ 8

ਕਸਬੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪਹਿਲੇ 25 ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਡਿਜੀਟਲ ਕੈਟੇਗਰੀ ਵਿਚ ਹਨ ਤੇ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਪੱਧਰ ਦੇ ਕੁੱਲ 1405 ਕਸਬੇ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਗਿਣਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸੀ.ਐਮ.ਡੀ. ਇੰਜੀ. ਸਰਾ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਡਿਜੀਟਲ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਰ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਇਕ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਰਾਜ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਾਵਰਕੌਮ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗਾਹਕਾਂ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਨਾਲ ਇਹ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਅਤੇ ਡਿਜੀਟਲ ਭੁਗਤਾਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਵਰਕੌਮ ਲਗਾਤਾਰ ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਡਿਜੀਟਲ ਭੁਗਤਾਨਾਂ ਵਿਚ ਭਰੋਸਾ ਦਿਖਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਾਵਰਕੌਮ ਨੇ ਅਪਰੈਲ ਤੋਂ ਦਸੰਬਰ, 2018 ਤੱਕ (ਲਗਭਗ 47 ਫੀਸਦੀ ਕੁੱਲ ਭੁਗਤਾਨ) ਅਤੇ ਦਸੰਬਰ 2018 ਵਿਚ ਕਰੀਬ 60 ਫੀਸਦੀ ਡਿਜੀਟਲ ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤਾ।

ਹਵਾਰਾ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਆਗੂ ਨੂੰ ਕੈਦ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਹਵਾਰਾ ਅਤੇ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਭਿਉਰਾ ਨੂੰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਦਾਲਤ 'ਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੌਰਾਨ ਪੁਲਿਸ ਕਰਮੀਆਂ ਨਾਲ ਉਲਝਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਖੁਦ ਨੂੰ ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਆਗੂ ਆਖਦੇ ਨਿਸ਼ਾੰਤ ਸ਼ਰਮਾ ਅਤੇ ਦੋ ਹੋਰ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ। ਜੇਲ੍ਹ ਬ੍ਰੈਕ ਮਾਮਲੇ 'ਚ 2011 ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਹਵਾਰਾ ਅਤੇ ਭਿਉਰਾ ਨੂੰ ਸੈਕਟਰ 17 ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਦਾਲਤ 'ਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਿਆਈ ਸੀ ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਨਿਸ਼ਾੰਤ ਸ਼ਰਮਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਭਾਈ ਹਵਾਰਾ ਤੇ ਭਿਉਰਾ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਦੋਸ਼ੀਆਂ 'ਚ ਨਿਸ਼ਾੰਤ ਸ਼ਰਮਾ, ਆਸ਼ੂਤੋਸ਼ ਗੋਤਮ ਤੇ ਰਾਮੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਦੱਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਧਾਰਾ 186, 332, 353, 341 ਤੋਂ 34 ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਕ ਹੋਰ ਮੁਲਜ਼ਮ ਮਨੀਸ਼ ਸੂਦ ਦੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹਰ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ 5 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਜੁਰਮਾਨਾ ਵੀ ਕੀਤਾ।

ਉਤਰਾਖੰਡ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗਿਆਨ ਗੋਦੜੀ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਟਾਲਾ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਤ੍ਰਿਵੇਂਦਰ ਰਾਵਤ ਨੇ ਹਰਿਦੁਆਰ ਸਥਿਤ ਗੰਗਾ ਕੰਢੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗਿਆਨ ਗੋਦੜੀ ਬਾਰੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇਣ ਸਬੰਧੀ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਮੰਗ 'ਤੇ ਫਿਲਹਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨਤਮਸਤਕ ਹੋਣ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਿਰੋਕਤੀ ਇੱਛਾ ਸੀ, ਜੋ ਅੱਜ ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਥੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਸਬੰਧੀ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਿੱਖ ਇਕੱਠ ਹੋਣਗੇ ਤਾਂ ਹੀ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਹ ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨਤਮਸਤਕ ਹੋਣ ਲਈ ਆਏ ਸਨ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ 550 ਸਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਮੌਕੇ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਾਨਕ ਮੱਤਾ ਵਿਖੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਕਰਾਏ ਜਾਣਗੇ। ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਹਨ।

ਅਯੁੱਧਿਆ 'ਚ ਰਾਮ ਮੰਦਿਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਰਾਮ ਮੰਦਿਰ ਭਾਜਪਾ ਵੱਲੋਂ ਹੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ 2019 ਦੀਆਂ ਸੰਸਦੀ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਜਿੱਤ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ। ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਦੇ ਕਾਸ਼ੀਪੁਰ 'ਚ ਸਿੱਖ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਉਧਰ ਕੋਈ ਸਮੱਸਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਘਰ ਵਿਚ ਬਰਤਨ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਥੇ ਲੰਗਰ ਵੀ ਛਕਿਆ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ-ਜਲੰਧਰ ਵਿਚਾਲੇ ਨਵੀਂ ਯਾਤਰੀ ਰੇਲ ਗੱਡੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਭਾਰਤੀ ਰੇਲਵੇ ਵੱਲੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਜਲੰਧਰ ਸ਼ਹਿਰ ਲਈ ਚਲਾਈ ਗਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਯਾਤਰੀ ਰੇਲ ਗੱਡੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਰਵਾਨਾ ਹੋ ਗਈ। ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਇਸ ਨਵੀਂ ਰੇਲ ਗੱਡੀ ਨੂੰ ਰਵਾਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਨਾ ਤਾਂ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਰੇਲਵੇ ਡਵੀਜ਼ਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਕੋਈ ਸਥਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਰਵਾਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਯਾਤਰੀ ਰੇਲ ਗੱਡੀ 54610 ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਸਵਾ 12 ਵਜੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਰਵਾਨਾ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ 1:55 ਤੇ ਜਲੰਧਰ ਸ਼ਹਿਰ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇਗੀ।

ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਰੇਲ ਗੱਡੀ ਬਿਆਸ ਅਤੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ 'ਤੇ ਹੀ ਰੁਕੇਗੀ। ਰੇਲ ਗੱਡੀ ਦੇ ਚੱਲਣ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਯਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਹੂਲਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜਲੰਧਰ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ 11:55 'ਤੇ ਸ਼ਹਿਦ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ ਅਤੇ ਸਰਿਆਯਮੁਨਾ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 1:30 ਵਜੇ ਨੰਗਲ ਡੈਮ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ ਹੀ ਚਲਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਜਲੰਧਰ ਲਈ ਸ਼ਾਮ ਸਵਾ 3 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਰੇਲ ਗੱਡੀ ਨਹੀਂ ਚਲਦੀ। ਇਸ ਰੇਲ ਗੱਡੀ 'ਚ ਕੁੱਲ 9 ਡੱਬੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ 7 ਜਨਰਲ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਅਤੇ ਦੋ ਡੱਬੇ ਜਨਰਲ ਕਮ ਪਾਰਸਲ ਰੱਖਣ ਲਈ ਹਨ।

ਭਾਰਤ ਨੇ ਆਸਟਰੇਲੀਆ 'ਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਜਿੱਤੀ ਇਕ ਰੋਜਾ ਲੜੀ

ਮੈਲਬੋਰਨ: ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧੋਨੀ ਦੇ ਲੜੀ 'ਚ ਲਗਾਤਾਰ ਤੀਸਰੇ ਅਰਧ ਸੈਂਕੜੇ ਅਤੇ ਕੇਦਾਰ ਯਾਧਵ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ 121 ਦੌੜਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝੇਦਾਰੀ

ਨਾਂ ਕਰ ਲਈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਆਸਟਰੇਲੀਆ 'ਚ ਦੁਵੱਲੀ ਇਕ ਦਿਨਾਂ ਲੜੀ ਜਿੱਤ ਕੇ 71 ਸਾਲ ਪੁਰਾਣਾ ਇਤਿਹਾਸ ਖਤਮ

ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਪਹਿਲੇ ਬੱਲੇਬਾਜ਼ ਰਹੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੱਲੇਬਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਉਤਰੇ ਕਪਤਾਨ ਵਿਰਾਟ ਕੋਹਲੀ ਨੇ ਸ਼ਿਖਰ ਧਵਨ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਭਾਰਤੀ ਟੀਮ ਨੂੰ ਪਟੜੀ ਉਤੇ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਵਿਕਟ ਲਈ 45 ਦੌੜਾਂ ਜੋੜੀਆਂ। ਧਵਨ 46 ਗੇਂਦਾਂ ਖੇਡ ਕੇ 3 ਚੌਕੇ ਲਗਾਉਂਦਿਆਂ 23 ਦੌੜਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਮਾਰਕਸ ਸਟਾਇਨਸ ਦੀ ਗੇਂਦ 'ਤੇ ਆਉਟ ਹੋ ਗਏ।

ਕੋਹਲੀ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇਣ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧੋਨੀ ਆਏ। ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਤੀਸਰੀ ਵਿਕਟ ਲਈ 54 ਦੌੜਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝੇਦਾਰੀ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਦੌੜਾਂ ਦੀ ਗਤੀ ਨਾ ਵਧਾ ਸਕੇ। ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਬੱਲੇਬਾਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਦਬਾਅ ਬਣਾਈ ਰੱਖਿਆ। ਕੋਹਲੀ ਜੋਏ ਰਿਚਰਡਸਨ ਦੀ ਗੇਂਦ ਉਤੇ ਆਉਟ ਹੋ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ 62 ਗੇਂਦਾਂ 'ਤੇ 3 ਚੌਕਿਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ 46 ਦੌੜਾਂ ਬਣਾਈਆਂ। ਧੋਨੀ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਵਿਚ

ਕੇਦਾਰ ਯਾਧਵ ਦਾ ਸਾਥ ਮਿਲਿਆ। ਯਾਧਵ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤ 'ਚ ਟਿਕ ਕੇ ਖੇਡਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਦਿਵਾਉਣ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਰਧ ਸੈਂਕੜਾ ਲਗਾਇਆ, ਜਦਕਿ ਧੋਨੀ ਨੇ 114 ਗੇਂਦਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਦਿਆਂ 6 ਚੌਕੇ ਲਗਾ ਕੇ ਸਾਨਦਾਰ 87 ਦੌੜਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਤੇ ਨਾਬਾਦ ਪਰਤੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਨਦਾਰ ਬੱਲੇਬਾਜ਼ੀ ਲਈ 'ਮੈਨ ਆਫ ਦਾ ਸੀਰੀਜ਼' ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਫਿਰਕੀ ਗੇਂਦਬਾਜ਼ ਯੁਜਵੇਂਦਰ ਚਹਿਲ ਦੇ ਜਾਦੂ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਨੇ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਨੂੰ 48.4 ਓਵਰਾਂ 'ਚ 230 ਦੌੜਾਂ ਉਤੇ ਵੇਚ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਲੜੀ 'ਚ ਆਪਣਾ ਪਹਿਲਾ ਮੈਚ ਖੇਡ ਰਹੇ ਚਹਿਲ ਨੇ ਕਰੀਅਰ ਦਾ ਵਧੀਆ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ 10 ਓਵਰਾਂ 'ਚ 42 ਦੌੜਾਂ ਦੇ ਕੇ 6 ਵਿਕਟਾਂ ਲਈਆਂ। ਚਹਿਲ ਨੂੰ 'ਮੈਨ ਆਫ ਦਾ ਮੈਚ' ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ।

ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਨੇ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਨੂੰ ਮੈਲਬੋਰਨ ਇਕ ਦਿਨਾਂ ਮੈਚ 'ਚ 7 ਵਿਕਟਾਂ ਨਾਲ ਹਰਾ ਕੇ ਤਿੰਨ ਮੈਚਾਂ ਦੀ ਲੜੀ 2-1 ਨਾਲ ਆਪਣੇ

ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਭਾਰਤ ਅਜਿਹਾ ਪਹਿਲਾ ਦੇਸ਼ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਆਸਟਰੇਲੀਆਈ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਲੜੀ ਹਾਰਨ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਵਤਨ ਪਰਤਿਆ ਹੈ। ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਨੇ ਟੈਸਟ ਲੜੀ 2-1 ਨਾਲ ਜਿੱਤੀ ਸੀ ਜਦਕਿ ਟੀ-20 ਲੜੀ 1-1 ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ ਰਹੀ ਸੀ।

ਤੀਸਰੇ ਤੇ ਆਖਰੀ ਇਕ ਦਿਨਾਂ ਮੈਚ 'ਚ ਭਾਰਤ ਨੇ ਟਾਸ ਜਿੱਤ ਕੇ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਨੂੰ ਬੱਲੇਬਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ। ਯੁਜਵੇਂਦਰ ਚਹਿਲ ਦੀਆਂ 6 ਵਿਕਟਾਂ ਦੀ ਬਦੌਲਤ ਭਾਰਤ ਨੇ ਮੇਜ਼ਬਾਨ ਟੀਮ ਨੂੰ 48.4 ਓਵਰਾਂ 'ਚ 230 ਦੌੜਾਂ 'ਤੇ ਆਲ ਆਉਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਵਾਬ 'ਚ ਭਾਰਤੀ ਟੀਮ ਨੇ 49.2 ਓਵਰਾਂ ਵਿਚ 231 ਦੌੜਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਮੈਚ ਅਤੇ ਲੜੀ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਕਰ ਲਈ। ਆਸਟਰੇਲੀਆਈ ਗੇਂਦਬਾਜ਼ਾਂ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਭਾਰਤ ਉਤੇ ਦਬਾਅ ਬਣਾਈ ਰੱਖਿਆ। ਰੋਹਿਤ ਸ਼ਰਮਾ 17 ਗੇਂਦਾਂ ਉਤੇ 9 ਦੌੜਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਆਉਟ

ਕਮਲਾ ਹੈਰਿਸ ਵੱਲੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਦਾਅਵੇਦਾਰੀ ਪੇਸ਼

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸੈਨੇਟਰ ਕਮਲਾ ਹੈਰਿਸ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਡੋਨਲਡ ਟਰੰਪ ਨੂੰ ਟੱਕਰ ਦੇਣ ਲਈ 2020 'ਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਚੋਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਦਾਅਵੇਦਾਰੀ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਕਮਲਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਜ ਉਸ ਦਿਨ ਆਪਣੀ ਦਾਅਵੇਦਾਰੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਮਾਣ ਹੈ ਜਿਸ ਦਿਨ ਮਾਣਮੱਤੇ ਮਾਰਟਿਨ ਲੂਥਰ ਕਿੰਗ ਜੂਨੀਅਰ ਨੇ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਲਈ ਸੀ।

ਕਬੱਡੀ ਬਹਾਨੇ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਨਜ਼ਾਰੇ ਲੁੱਟਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਖੁੱਲੀ ਪੋਲ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਕਬੱਡੀ ਸਿਰਫ ਖੇਡ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ, ਬਲਕਿ ਇਹ ਹੁਣ ਮੋਟਾ ਪੈਸਾ ਕਮਾਉਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਬੱਡੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਲਈ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬੂਟੇ ਵੀ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ, ਜਿਸ ਦਾ ਕਈਆਂ ਨੇ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਫਾਇਦਾ ਵੀ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕੈਨੇਡਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਖੁਫੀਆ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਬੱਡੀ ਬਹਾਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅੱਧੇ ਹੀ ਵਾਪਸ ਪਰਤਦੇ ਹਨ।

ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤਕਰੀਬਨ 47 ਫੀਸਦੀ ਨੌਜਵਾਨ ਜੋ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਕਬੱਡੀ ਖੇਡਣ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਪਰਤਦੇ। ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਲ 2015, 2016 ਤੋਂ 2017 ਵਿਚ 261 ਕਬੱਡੀ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀਜ਼ਾ ਜਾਰੀ ਹੋਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ

ਵਿਚੋਂ 47 ਫੀਸਦੀ ਨੇ ਵਾਪਸ ਭਾਰਤ ਪਰਤ ਕੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਸਥਿਤ ਪਰਵਾਸ ਕੇਂਦਰ 'ਚ ਸੂਚਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਬਾਕੀਆਂ 'ਚੋਂ 26 ਫੀਸਦੀ ਨੇ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਕੰਮਕਾਜੀ ਵੀਜ਼ੇ (ਵਰਕ ਪਰਮਿਟ) ਤੇ ਇਕ ਫੀਸਦੀ ਨੇ ਰਿਫੀਊਜ਼ੀ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ। ਰਿਪੋਰਟ ਮੁਤਾਬਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੇ ਵਾਪਸ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਪਰਤਣ ਦੀ ਦਰ ਵਧੀ ਹੈ ਯਾਨੀ ਸਾਲ 2015 'ਚ 42 ਫੀਸਦੀ ਖਿਡਾਰੀ ਹੀ ਭਾਰਤ ਪਰਤੇ ਸਨ ਪਰ ਸਾਲ 2017 'ਚ 62 ਫੀਸਦੀ ਖਿਡਾਰੀ ਕੈਨੇਡਾ ਛੱਡ ਗਏ। ਉਧਰ, ਆਪਣੇ ਪੇਸ਼ੇ ਦੇ ਉਲਟ ਕੰਮਕਾਜੀ ਵੀਜ਼ੇ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੀ 21 ਤੋਂ 30 ਫੀਸਦੀ ਤੱਕ ਵਧੀ ਹੈ।

ਕੈਨੇਡਾ ਅਧਾਰਤ ਚਾਰ ਵੱਡੀਆਂ ਕਬੱਡੀ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨਜ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨੋਰੰਜਨ ਲਈ

ਦੇਹਰਾਦੂਨ-ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਉਡਾਣ ਸ਼ੁਰੂ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸਪਾਈਸ ਜੈੱਟ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚਾਲੇ ਨਵੀਂ ਘਰੇਲੂ ਉਡਾਣ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੋਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਚੱਲੇਗੀ। ਇਸ ਪਲੇਨੀ ਉਡਾਣ ਰਾਹੀਂ ਉਤਰਾਖੰਡ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਤ੍ਰਿਵੇਂਦਰ ਰਾਵਤ, ਵਿਧਾਇਕ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ ਤੇ ਹੋਰ ਪਤਵੰਤੇ ਇਥੇ ਪੁੱਜੇ।

ਇਹ ਨਵੀਂ ਹਵਾਈ ਉਡਾਣ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਤੋਂ 11: 55 ਵਜੇ ਰਵਾਨਾ ਹੋਈ ਅਤੇ ਸਿਰਫ 40 ਮਿੰਟ ਵਿਚ 12: 35 ਵਜੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੁੱਜੀ। ਇਹ ਉਡਾਣ ਵਾਪਸੀ ਲਈ ਇਥੋਂ 12:55 ਵਜੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਰਵਾਨਾ ਹੋਵੇਗੀ ਤੇ ਦੇਹਰਾਦੂਨ 1:35 ਵਜੇ ਪੁੱਜੇਗੀ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਉਤਰਾਖੰਡ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਸ ਉਡਾਣ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਨਾਲ ਦੋਵਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਸਾਂਝ ਪਕੇਰੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਸੈਰ-ਸਪਾਟੇ ਨੂੰ ਵੀ ਹੁਲਾਰਾ ਮਿਲੇਗਾ।

ਉੱਥੇ ਖੇਡਣ ਲਈ ਬੁਲਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਅੰਕੜੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਚਾਰ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਕਬੱਡੀ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨਜ਼ ਵੱਲੋਂ ਸੱਦੇ ਗਏ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਵਿਚੋਂ 29 ਫੀਸਦੀ ਹੀ ਵਾਪਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਸਥਿਤ ਵੀਜ਼ਾ ਦਫਤਰ ਮੁਤਾਬਕ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਕਬੱਡੀ ਖਿਡਾਰੀ ਕੈਨੇਡਾ ਜਾਣ ਲਈ ਬਿਨੈ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਅਣਵਿਆਹੇ ਪੁਰਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਖਾਸ ਆਰਥਕ ਵਸੀਲੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।

ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗਲਤਬਿਆਨੀ, ਧੋਖਾਧੜੀ ਤੇ ਜਾਅਲੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਦੇ ਜਾਅਲੀ ਸਬੂਤ ਤੇ ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫ ਆਦਿ ਨਾਲ ਕਬੱਡੀ ਖੇਡਣ ਲਈ ਵੀਜ਼ਾ ਹਾਸਲ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਕੈਨੇਡਾ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਹੈ ਤੇ ਇਸ 'ਤੇ ਜਲਦ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ।

ਤੰਦੂਰੀਏ ਤੇ ਹਲਵਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਹਿਊਸਟਨ (ਟੈਕਸਸ) ਵਿਚ ਇਕ ਭਾਰਤੀ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਲਈ ਮਿਠਾਈਆਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰੀਗਰ ਅਤੇ ਤੰਦੂਰੀਏ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਚੰਗੀ ਤਨਖਾਹ ਅਤੇ ਇਕੱਲੇ ਬੰਦੇ ਲਈ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ

ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ
 ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਿੰਘ, ਫੋਨ: 713-884-9547
 ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਫੋਨ: 832-724-1635

ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਜੇ ਥੱਕ ਗਏ ਹੋ ਤਾਂ ਕਾਲ ਕਰੋ

ਫੋਨ (408) 687-1899

Gurdip Singh Sandhu
 Homeopathic Practitioner/Consultant Since 1973
 DHMS-Gold Medalist, BAMS, MDEh.- India

Well Experienced as:
 Director, Principal, Professor and Chief Medical Officer in Medical Colleges and Hospitals of Punjab (India)
 Practice Under State of California Act SB 577
 EX Member: The California Homeopathic Society
 National Center For Homeopathy- USA

Live on Jas TV
 Saturday 9:30AM and Sunday 4PM (Pacific Time)
 7021 Village Park Way, Dublin, CA 94568

Gurdip Singh Sandhu
 Email: Homeomedicine@yahoo.com

ਨੈਸ਼ਨਲ ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਸਕੂਲ

National Truck Driving School

1816 Main Ave., Sacramento CA, 95838

ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ, ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ

- *ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਸਕੂਲ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ
- *ਲਾਇਸੈਂਸ ਲੈਣ ਉਪਰੰਤ ਕੰਮ/ਜੌਬ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ
- *ਰਿਹਾਇਸ਼ ਅਤੇ ਏਅਰਪੋਰਟ ਤੋਂ ਚੁੱਕਣ ਤੇ ਛੱਡਣ ਦਾ ਖਾਸ ਪ੍ਰਬੰਧ
- *2-3 ਹਫਤਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਰ ਬਣੋ

ਨੈਸ਼ਨਲ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਕੰਪਨੀ ਲਈ ਓਨਰ ਅਪਰੇਟਰ ਅਤੇ ਡਰਾਈਵਰ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ

ਕੰਪਨੀ ਡਰਾਈਵਰ ਨੂੰ 42 ਸੈਂਟ ਪ੍ਰਤੀ ਮੀਲ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ

ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਟਰੱਕ ਤੇ ਟਰੇਲਰ ਲੀਜ਼ 'ਤੇ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹੋ

Call For Special Price

Kashmir S. Thandi
 Office: (866) 933-3038
Balhar S. Ranu Cell:916-502-7733

ਪੰਜਾਬ: ਇਕ ਬਿਹਤਰ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਤਲਾਸ਼

ਹਾਲਾਤ-ਏ-ਹਾਜ਼ਰਾ

ਆਪਣੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭੂਗੋਲਿਕ ਸਥਿਤੀ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸੰਕਟਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੇਂਦਰੀ ਏਸ਼ੀਆ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਹਮਲਾਵਾਂ ਦੇ ਤਿੱਖੇ ਵਾਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸਹਿਣੇ ਪੈਂਦੇ ਸਨ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਬੜੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਅਤੇ ਦਲੇਰੀ ਨਾਲ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੁਗਲ ਸਾਮਰਾਜ ਅਤੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਸਾਮਰਾਜ ਖਿਲਾਫ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਲੜਾਈ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਹੀ ਲੜੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਯੋਗਦਾਨ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤੱਕ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਹਿਣੀ ਤੇ ਕਥਨੀ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਮਰਜੀਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀਆਂ ਰਗਾਂ ਵਿਚ ਅਣਖ ਤੇ ਗੈਰਤ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ

ਗਏ ਅਨਾਜ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਸਿਰ ਪਾਏ ਗਏ 31,000 ਕਰੋੜ ਦੇ ਕਸਾਰੇ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਕਰਜ਼ਾ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਦਾਇਗੀਆਂ ਅਤੇ ਥੋੜ੍ਹੇ-ਬਹੁਤੇ ਵਿਕਾਸ ਕਾਰਜ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਹੋਰ ਕਰਜ਼ਾ ਉਠਾਉਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਆਮਦਨ ਪਿਛਲੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦਾ ਵਿਆਜ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਿਸ਼ਤਾਂ ਦੇਣ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਿਹਤ, ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਹੋਰ ਮੌਕੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਿੱਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਭਾਰੀ ਕਮੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਹੋਰ ਵੀ ਦੁੱਖ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਅਫਸਰਸ਼ਾਹੀ ਇਸ ਵਿੱਤੀ ਸੰਕਟ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਖਰਚੇ ਘਟਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਵਿੱਤੀ ਸੰਕਟ ਦਾ ਸਾਰਾ ਬੋਝ ਹੇਠਲੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਜਾਂ ਆਮ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਹੀ ਪਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਜਿਹੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਵੀ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 2000 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ 16,600 ਦੇ ਲਗਪਗ ਕਿਸਾਨ ਤੇ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਕਰ ਚੁਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਖੇਤੀ ਕਰਜ਼ਾ ਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖੇਤੀ ਜਿਣਸਾਂ ਦੇ ਲਾਭਕਾਰੀ ਭਾਅ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਾਰਨ ਪਿਆ ਵਿੱਤੀ ਘਾਟਾ ਹੀ ਹੈ।

3 ਦਹਾਕਿਆਂ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਨਅਤਾਂ ਨੂੰ ਟੈਕਸਾਂ ਪੱਖੋਂ ਰਿਆਇਤਾਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਕਰਦੀਆਂ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਪੱਖੋਂ ਅੱਜ ਸਥਿਤੀਆਂ ਕੁਝ ਵੱਖਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਵਿਚ 22 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 25 ਲੱਖ ਨੌਜਵਾਨ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹਨ। ਇਥੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨਾ ਦੇਖ ਕੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ +2 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਔਖਾ-ਸੌਖਾ ਹੋ ਕੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਅਜਿਹੇ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਉਹ ਇਥੇ ਛੋਟਾ-ਮੋਟਾ ਕੰਮ-ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨ ਲਈ

ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਈ ਠੋਸ ਹੱਲ ਲੱਭਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਕੇਂਦਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਲਗਾਤਾਰ ਨਾਕਾਮ ਰਹੀ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਸਿਹਤ ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸਹੂਲਤਾਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਜਤ ਦੀ ਰੋਟੀ ਤੇ ਗੈਰਤ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਨਿਗੁਣੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਵੰਡ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਅਣਖ ਤੇ ਗੈਰਤ ਮਾਰ ਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਫਤਥੋਰੇ ਬਣਾ ਕੇ ਵੋਟਾਂ ਬਟੋਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਲਗਪਗ ਸੱਭੇ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਧੇ-ਅਧੂਰੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਪਰ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਰਕਾਰੀ ਵਿਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਕੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਤੇ ਸਨਅਤੀ ਸੰਕਟ ਹੱਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਕਾਮ ਰਹੀ ਹੈ।

ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ, ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਫੁੱਟ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਚੱਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋ ਧੜਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡੀ ਜਾ ਚੁਕੀ ਹੈ, ਦਾ ਖਹਿਰਾ ਧੜਾ ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪਟਿਆਲੇ ਤੱਕ ਇਨਸਾਫ ਮਾਰਚ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀ ਜਮੀਨ ਤਲਾਸ਼ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ, ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਇਸ ਸਮੇਂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਸਮੇਂ ਹੋਈਆਂ ਰਾਜਨੀਤਕ, ਧਾਰਮਕ ਤੇ ਆਰਥਕ ਗਲਤੀਆਂ ਕਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰੋਹ ਤੇ ਰੋਸ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਲਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਕਾਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਹੁਣ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਰੋਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਜਾ ਕੇ ਭੁੱਲ ਬਖਸ਼ਾਉਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਕਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਮਾਫ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਅਜੇ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ।

ਰਾਜ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਵੀ ਮੌਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਥਾਪਤੀ ਵਿਰੋਧੀ ਰੁਝਾਨ ਵਧਣ ਕਾਰਨ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਹੈ। ਉਕਤ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰਾਜ ਦੇ ਹੋਰ ਸਿਆਸੀ ਤੇ ਸਮਾਜਕ ਸੰਗਠਨ ਵੀ ਅਜੇ ਤੱਕ ਰਾਜ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬਦਲਵੀਂ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋਏ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਆਸੀ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਘੁੰਮਣਘੇਰੀ ਵਿਚ ਫਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਸਿਆਸੀ ਬਦਲ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਇਕ ਵੱਡੀ ਚੁਣੌਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਕਿਵੇਂ ਸਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਗੁਜਰਾਲ ਦੀਆਂ ਇਹ ਲਾਈਨਾਂ ਯਾਦ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, "ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਅਤੀਤ ਬਹੁਤ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਬੇਹੱਦ ਮਾੜਾ ਹੈ।"

ਹੁਣ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਰਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਇਕ ਬਿਹਤਰ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਕਿਵੇਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ? ਰਾਜ ਦੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨ, ਜੋ ਅਜੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਲਈ ਦਰਦ ਰੱਖਦੇ ਹਨ; ਰਾਜ ਦੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ, ਜੋ ਅਜੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਚਿੰਤਾ ਵਿਚ ਡੁੱਬੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਜਾਗਰੂਕ ਲੋਕ, ਜੋ ਅਜੇ ਵੀ ਸਿਆਸੀ ਤੇ ਆਰਥਕ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਢੁਕਵਾਂ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਦੇਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹਨ, ਸਭ ਲਈ ਮੌਜੂਦਾ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਇਕ ਵੱਡੇ ਇਮਤਿਹਾਨ ਵਾਂਗ ਹਨ। ਸਭ ਨੂੰ ਆਪੋ-ਆਪਣਾ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ।

ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਮਾਣਕ

ਹੱਕਾਂ-ਹਿਤਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਅਜਿਹੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲੜੀ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕਾਰਨਾਮੇ ਦਰਜ ਹੋ ਗਏ।

ਪਰ ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਵੱਡੇ ਸਿਆਸੀ, ਆਰਥਕ, ਧਾਰਮਕ ਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਸੰਕਟ ਵਿਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਯੋਗ ਅਗਵਾਈ ਦੀ ਵੱਡੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜੋ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਲੀਗਾਂ 'ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਤੇ ਸਮਾਜਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਮਬੰਦ ਕਰ ਸਕੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਕਟ ਨਿਵਾਰਣ ਲਈ ਢੁਕਵੀਂ ਸੇਧ ਦੇ ਸਕੇ। ਪਰ ਅਜਿਹੀ ਅਗਵਾਈ ਅਜੇ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੱਕ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੀ।

ਜੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਵਿਆਪਕ ਸੰਕਟ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹਕੀਕਤਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਗਹਿਰਾ ਰੰਜ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਅੱਗੇ ਹੋ ਕੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਅੱਜ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਤੋਂ ਆਤੁਰ ਹੋ ਕੇ ਔਖੇ ਦਿਨ ਕੱਟ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹਿਜਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਸਾਨ ਭਾਈਚਾਰਾ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਕੌੜੀਆਂ ਹਕੀਕਤਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ।

1990 ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਵਿਕਾਸ ਦਰ ਕੌਮੀ ਵਿਕਾਸ ਦਰ ਨਾਲੋਂ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਨਾਲੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਹੇਠਾਂ ਵੱਲ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀ ਜੀਐਮ ਆਮਦਨ ਵੀ 11 ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਇਲਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸਿਰ 2.11 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਜੇ ਕੇਂਦਰੀ ਅਨਾਜ ਭੰਡਾਰ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਖਰੀਦ ਏਜੰਸੀਆਂ ਵਲੋਂ ਖਰੀਦੇ

ਖਾਤਕੂਵਾਦ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਆਰਥਕਤਾ ਦੇ ਹੋਰ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰਾਜ ਦੀ ਸਨਅਤ ਨੂੰ ਵੀ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਪੁੱਜਾ ਸੀ। ਅਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਕਈ ਸਨਅਤਾਂ ਰਾਜ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਗਈਆਂ। ਅਟਲ ਬਿਹਾਰੀ ਵਾਜਪਾਈ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਸਨਅਤੀ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਹੂਲਤਾਂ ਕਾਰਨ ਰਾਜ ਵਿਚੋਂ ਸਨਅਤੀ ਹਿਜਰਤ ਹੋਰ ਵੀ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਗਈ। ਸਨਅਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਮਾਹੌਲ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਧਨ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ-ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਨਾਕਾਮੀ ਵਿਚੋਂ ਉਪਜੇ ਹਾਲਾਤ ਕਾਰਨ 2007 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 2014 ਤੱਕ ਲਗਪਗ 18,770 ਸਨਅਤੀ ਯੂਨਿਟ ਰਾਜ ਵਿਚ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਸਨਅਤੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਲਗਾਤਾਰ ਸੁੰਗੜ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਰਾਜ ਵਿਚ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਮੌਕੇ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਸੰਭਾਵਨਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਥੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਆਧਾਰਤ ਸਨਅਤਾਂ ਲਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਜੋ ਵੀ ਕੱਚਾ ਮਾਲ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਸਨਅਤੀ ਉਤਪਾਦਨਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦਾ ਸੰਕਟ ਵੀ ਹੱਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਨਅਤੀ ਵਿਕਾਸ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਜੇ ਕੇਂਦਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ 2-

ਜੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਵਿਆਪਕ ਸੰਕਟ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹਕੀਕਤਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਗਹਿਰਾ ਰੰਜ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਅੱਗੇ ਹੋ ਕੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਅੱਜ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਤੋਂ ਆਤੁਰ ਹੋ ਕੇ ਔਖੇ ਦਿਨ ਕੱਟ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹਿਜਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਸਾਨ ਭਾਈਚਾਰਾ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਕੌੜੀਆਂ ਹਕੀਕਤਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ।

ਮਜਬੂਰ ਹਨ। ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਕਾਰਨ ਹੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਚੋਖਾ ਹਿੱਸਾ ਨਸ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਜੁਰਮਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜੋ ਰਾਜ ਲਈ ਬੇਹੱਦ ਚਿੰਤਾ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ।

ਰਾਜ ਵਿਚ ਗੰਭੀਰ ਆਰਥਕ ਸੰਕਟ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੁਣ ਸਿਆਸੀ, ਸਮਾਜਕ ਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਹੋਣ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਕ ਸਮੇਂ ਸੋਵੀਅਟ ਯੂਨੀਅਨ ਵਿਚ ਇਨਕਲਾਬ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਆਗੂ ਕਾਮਰੇਡ ਲੈਨਿਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, "ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਬਾਰੇ ਇਹ ਦੱਸ ਦਿਓ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਗਾਣੇ ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਦੱਸ ਦਿਆਂਗਾ।"

ਪਿਛਲੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲੱਚਰ ਗਾਣੇ ਲਿਖੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਲੱਚਰ ਗਾਣੇ ਗਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਲੱਚਰ ਗਾਣੇ ਸਾਡੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹ ਗਾਣੇ ਗੁੰਡਾਗਰਦੀ, ਲਾਕਾਠੂਨੀ ਤੇ ਨਸ਼ੇ ਕਰਨ ਲਈ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਉਤੇਜਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਲੈਨਿਨ ਦੇ ਕਥਨ ਤੋਂ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਨਸ਼ਿਆਂ ਕਾਰਨ ਵਧ ਰਹੇ ਅਪਰਾਧ, ਪਰਿਵਾਰਕ ਕਲਹ-ਕਲੋਸ਼ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਟੁੱਟ-ਭੱਜ-ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਉਕਤ ਗੰਭੀਰ ਸੰਕਟ ਦਾ ਹੀ ਝਲਕਾਰਾ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੌੜੀਆਂ ਆਰਥਕ ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ

ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕੌਮੀ ਹੋਣ ਜਾਂ ਖੇਤਰੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਰਾਜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਗਹਿਰੀ ਬੇਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਰਗਾਂ ਵਲੋਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ-ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਸਭਕਾਂ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਲਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਨਿਰੰਤਰ ਢੁਕਵੇਂ ਰਾਜਨੀਤਕ ਬਦਲਾਂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵਲੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵਲੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਂ 'ਤੇ ਕੱਢੀਆਂ ਗਈਆਂ ਰੈਲੀਆਂ ਤੇ ਧਰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ-ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਹੋਰ ਵੀ ਅਫਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਮੁੱਚੇ ਸੰਕਟ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭਖਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਲੀਗਾਂ 'ਤੇ ਲਾਮਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ ਜਾਂ ਇਹ ਕਹਿ ਲਈਏ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾ ਜਿੱਤ ਸਕੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਲੋਕ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਲੜਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਆਗਾਮੀ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਲੜਨ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਪੜ ਵੇਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਾਅਦੇ ਕਰਕੇ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਆਈ ਸੀ, ਪਰ ਆਪਣੇ ਬਹੁਤੇ ਵਾਅਦੇ ਪੂਰੇ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ। ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਨੇ

ਵਧ ਰਹੇ ਹਾਦਸੇ ਅਣਗਹਿਲੀ ਜਾਂ ਰੱਬ ਦੀ ਮਰਜੀ

ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖਬਰਾਂ ਹਾਦਸਿਆਂ ਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਥਾਂ ਹੋਏ ਸੜਕ ਹਾਦਸੇ ਵਿਚ ਐਨੇ ਜ਼ਖਮੀ, ਐਨੇ ਹਲਾਕ। ਬਹੁਤੇ ਹਾਦਸੇ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜਾਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਧ ਰਹੇ ਹਾਦਸਿਆਂ ਦਾ? ਕੀ ਸੱਚ ਹੀ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂ ਰੱਬ ਦੀ ਮਰਜੀ ਐ? ਜਦ ਕੋਈ ਹਾਦਸਾ ਵਾਪਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਹਾਦਸੇ 'ਚ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਆਮ ਹੀ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ

'ਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਜਲਦੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਫਿਰ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਦਾਰੂ (ਸ਼ਰਾਬ) ਦਾ ਦੌਰ ਚੱਲਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਬੱਸ ਫੇਰ ਪੈਗ 'ਤੇ ਪੈਗ ਚਲਦਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਬੰਦੇ ਨੇ ਗੱਡੀ ਚਲਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ ਘਰ ਆਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੰਟਰੋਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਇਆ ਗੱਡੀ ਕੀ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰੂ? ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਦੋਸਤ ਦੇ ਘਰੋਂ ਚੱਲਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਗੱਡੀ ਦੀ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਸੀਟ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਬੱਸ ਆਹ ਮੋਟਾ ਜਿਹਾ ਪੈਗ ਲਾ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਵਾਰੀ ਦਾ; ਤੇ ਉਹ ਮੋਟਾ ਜਿਹਾ ਪੈਗ ਕਈ ਵਾਰ ਸੱਚ ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਹੋ ਨਿਬੜਦਾ ਹੈ। ਬੱਸ, ਫਿਰ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗਦੇ। ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਮੋਬਾਈਲ ਫੋਨ ਵੀ ਹਾਦਸੇ

ਵਾਪਰਨ 'ਚ ਵੱਡਾ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਅਕਸਰ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਲੋਕ ਮੋਬਾਈਲ 'ਚ ਰੁੱਝੇ ਬੋਧਿਆਨ ਹੋ ਕੇ ਵਾਹਨ ਚਲਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਜਿਸ

ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਹੈਡ-ਫੋਨ ਲੱਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜਾਂ ਇਕ ਹੱਥ ਨਾਲ ਫੋਨ ਫੜਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ ਦਾ ਹੈਂਡਲ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਅਣਹੋਣੀ ਹੋਣ ਦਾ ਡਰ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਵਾਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਵਿਚ ਵਿਆਹ 'ਤੇ ਗਏ। ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਵਿਆਹ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਮਾਹੌਲ ਸੀ। ਸ਼ਗਨ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਨਾਈਆਂ, ਜਾਗੇ ਕੱਢੀ। ਰਾਤ ਦੇ ਨੌਂ ਕੁ ਵਜੇ ਸਾਡਾ ਇੱਕ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਦ ਕਰਨ ਲੱਗਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਹੁਣੇ ਪਿੰਡ ਜਾਊਂ। ਉਹਨੂੰ ਬਬੇਰਾ ਸਮਝਾਇਆ ਪਰ ਨਾ ਮੰਨਿਆ। ਆਪਣੇ ਪੂਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ ਚੱਲ ਪਿਆ। ਪਤਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਲੱਗਾ, ਜਦੋਂ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਮਾਤਮ ਵਿਚ ਬਦਲ ਗਿਆ। ਜਾਂਦਿਆਂ ਉਸ ਦੀ ਗੱਡੀ ਕਿਸੇ ਟਰੱਕ ਨਾਲ ਜਾ ਵੱਜੀ।

ਕਰਕੇ ਜਿਥੇ ਉਹ ਆਪਣਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਵੀ ਜਾਨ ਦਾ ਖੋਭ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਕਸਰ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ

ਆਪ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਤੋਂ ਟੁੱਟ-ਭੱਜ ਗਿਆ ਪਰ ਦੋ ਨਿੱਕੀਆਂ-ਨਿੱਕੀਆਂ ਮਾਸੂਮ ਜਾਨਾਂ-ਇਕ ਮੁੰਡਾ 12 ਸਾਲ ਦਾ ਤੇ ਕੁੜੀ 17 ਕੁ ਸਾਲ ਨੂੰ ਅਣ-ਆਈ ਮੌਤ ਹੀ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਕੁਝ ਔਰਤਾਂ ਵੀ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਮਗਰੋਂ ਕੀ ਰਹਿ ਗਿਆ? ਬੱਸ ਪਛਤਾਵਾ ਕਿ ਜੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਨਾ ਤੁਰਦੇ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਬਚ ਜਾਂਦੇ।

ਜੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰਾ ਦੋਸ਼ ਇਕੱਲੇ ਰੱਬ ਦੇ ਸਿਰ ਮੜ੍ਹੀਏ ਤਾਂ ਕੀ ਇਹ ਠੀਕ ਐ? ਸ਼ਾਇਦ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਰੱਬ ਨੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਛੇਤੀ ਤੁਰੋ ਨਾ, ਫਿਰ ਗੱਡੀ ਤੋਰੋ ਹੱਦੋਂ ਵੱਧ ਰਫਤਾਰ 'ਤੇ, ਗੱਡੀ ਚਲਾਉਣ ਵੇਲੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਕੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੋ ਜੋ। ਹੁਣ ਕਸੂਰ ਕੀਹਦਾ?

ਇੱਕ ਦਿਨ ਆਥਣੇ ਮੈਂ ਲੁਧਿਆਣੇ ਆਇਆ। ਜਦ ਆਪਣੇ ਸ਼ਹਿਰ ਪੁੱਜਾ ਤਾਂ 8 ਵਜ ਗਏ ਹੋਣਗੇ। ਬੱਸ ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਬਾਹਰ ਚੌਕ ਵਿਚ ਰੁਕੀ ਤਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਕਾਰ 'ਚ ਤਿੰਨ ਜਣੇ ਪੈਗ ਲਾਈ ਜਾਣ। ਬੱਸ ਉਥੇ ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਰੁਕੀ ਹੋਊ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੂਰੀ ਬੋਤਲ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਜਿਸ ਨੇ ਕਾਰ ਚਲਾਉਣੀ ਸੀ, ਉਹ ਬਰਾਬਰ ਪੀ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਫਿਰ ਰੱਬ ਦੀ ਮਰਜੀ ਕੀ ਕਰੂ? ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਐ ਕਿ ਉਸ ਨੀਲੀ ਛੱਤ ਵਾਲੇ ਦੀ ਮਰਜੀ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਪਰ ਆਪਣਾ ਬਚਾਅ ਥੋੜ੍ਹਾ-ਬਹੁਤ ਤਾਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਰੱਬ ਨੂੰ ਮਾੜਾ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਵੀ ਝਾਤੀ ਮਾਰੀਏ।

ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਫੋਨ: 91-98559-64276

ਐ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ। ਰੱਬ ਦੀ ਮਰਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਬਦਲ ਸਕਦਾ?

ਰੱਬ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਕੀ ਹੈ? ਇਹ ਤਾਂ ਸੱਚ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਰੱਬ ਇਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਜਾਓ ਫਿਰ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਉਥੋਂ ਚੱਲੋ ਨਾ, ਜਦ ਲੋਟ ਹੋ ਕੇ ਚੱਲੋ ਤਾਂ ਫਿਰ ਗੱਡੀ ਚਲਾਉ ਹੱਦੋਂ ਵੱਧ ਰਫਤਾਰ ਉੱਤੇ। ਰਹਿੰਦੀ-ਖੂੰਹਦੀ ਕਸਰ ਗੱਡੀ ਚਲਾਉਣ ਵੇਲੇ ਕੀਤਾ ਨਸ਼ਾ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਆਮ ਹੀ ਐ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਕਿਸੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ

ਗਣਤੰਤਰ ਦਿਵਸ ਲੰਘਦੇ ਸਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੂਰਖ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਦੌਰ ਮੁੜ ਚੱਲੇਗਾ

ਇਸ ਹਫ਼ਤੇ (ਸਨਿਚਰਵਾਰ) ਭਾਰਤ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਗਣਤੰਤਰ ਦਿਵਸ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਗਣਤੰਤਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਾਜ ਦੇ ਜੂਲੇ ਤੋਂ ਛੁਡਾਉਣ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਧਰਮਾਂ-ਜਾਤਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠ ਕੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਿਤੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਸਿਆਸੀ ਸੋਚਣੀ ਪੱਖੋਂ ਵੱਡੇ ਫਰਕ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਰੱਸੇ ਨਾਲ ਝੂਲ ਗਏ ਜਾਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਉਮਰਾਂ ਗਾਲਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਖਰ 'ਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਮੀਬ ਹੋਈ ਤਾਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਤੇ ਸਿਹਰਾ ਲੈਣ ਦੀ ਦੌੜ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਦਿੱਸਣ ਲੱਗ ਪਏ, ਜੋ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਮਜ਼ੇ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਸਨ।

ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਮੁਢਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਆਗੂ ਚੋਖੇ ਸਨ, ਜੋ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਜੰਗ ਦੌਰਾਨ ਸੱਚੇ ਮਨੋਂ ਜੁਝਦੇ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਘੜਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗਣਤੰਤਰ ਐਲਾਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਇਸ ਨਵੇਂ-ਨਵੇਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਏ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਗਣਤੰਤਰ, ਅਰਥਾਤ ਗਣ ਕਰੋ ਜਾਂਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਰਾਜ, ਐਲਾਨੇ ਜਾਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸ਼ਬਦ 'ਹਮ ਭਾਰਤ ਕੇ ਲੋਗ' ਲਿਖ ਕੇ ਅੱਗੇ ਗੱਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਪਿਛੋਂ 'ਹਮ ਭਾਰਤ ਕੇ ਲੋਗ' ਸਿਰਫ ਕਹਿਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਰਹਿ ਗਿਆ ਤੇ ਚੋਣਾਂ ਮੌਕੇ ਹਰ ਵਾਰ ਉਹ ਆਗੂ ਜਿੱਤਣ ਲੱਗੇ, ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਨੌਟੰਕੀ ਕਰ ਕੇ ਵੋਟਾਂ ਦਾ ਬੋਹਲ ਹੁੰਦੇ ਵਿਚ ਬਾਕੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਚੁਸਤ ਸਨ। ਕਿਸੇ ਨੇ 'ਗਰੀਬੀ ਹਟਾਓ' ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ, ਕਿਸੇ ਨੇ 'ਆਮ ਆਦਮੀ ਕੇ ਸਾਥ' ਦਾ

ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੇ 'ਸਬ ਕਾ ਸਾਥ, ਸਬ ਕਾ ਵਿਕਾਸ' ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਗਰੀਬੀ ਕਦੇ ਹਟਦੀ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੀ, ਆਮ ਆਦਮੀ ਮਰਦਾ ਮਰ ਵੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸਾਥ ਦੇਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਬਹੁਤਨਾ ਤੇ ਜੋ 'ਸਬ ਕਾ ਵਿਕਾਸ' ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਸਿਰਫ ਚਹੇਤੇ ਘਰਾਣਿਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਾਸਤੇ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਤੇ ਫਰਾਂਸ ਤੱਕ ਉਡਾਰੀਆਂ ਲਾਈ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੁੱਢ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ 'ਹਮ ਭਾਰਤ ਕੇ ਲੋਗ' ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਵੀ ਲੀਡਰਾਂ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਲਈ ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਸਮਾਂ ਸੂਚੀ ਉਡੀਕਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ।

ਰਾਜਾ ਵੀ. ਪੀ. ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਇਹ ਨਾਅਰਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਸਰਕਾਰ ਆ ਗਈ ਤਾਂ ਹਰ ਨਾਗਰਿਕ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ 'ਤੇ ਕਾਟਾ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਦੋਂ ਕਾਟਾ ਕਰਜ਼ੇ 'ਤੇ ਵੱਜਣ ਦੀ ਥਾਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਗੁੱਟਬੰਦੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਫੇਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਕਈ ਚਿਰ ਇਹ ਨਾਅਰਾ ਸਿਆਸੀ ਯੂਝ ਦੇ ਉਪਰ ਉਡਦੇ ਪੱਤਰਾਂ ਵਰਗੇ ਅਣਗਿਣਤ ਨਾਅਰਿਆਂ ਵਿਚ ਰੁਲ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਫਿਰ ਉਭਰ ਪਿਆ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਪੂਰੇ ਨਾ ਸਹੀ, ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਕਰਜ਼ੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਮੁਆਫ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਕੁਝ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਹੂਲਤ ਮਿਲ ਗਈ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਅੱਗੋਂ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਮੁਆਫ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸੰਕੇਤ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਲੋਕ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਕਿਹੜੀ ਹੈ,

ਸਾਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ। ਗੱਲ ਇਕੱਲੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਸਮੁੱਚੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸ਼ਰਮ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ 72 ਸਾਲ ਪਿਛੋਂ ਤੇ ਗਣਤੰਤਰ ਬਣਨ ਦੇ 69 ਸਾਲ ਪਿਛੋਂ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖੁਦ ਕਮਾ ਕੇ ਖਾਣ ਜੋਗੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਿਆ, ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਤੇ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫ਼ੀਆਂ ਦਾ ਚੋਗਾ ਸੁੱਟ ਕੇ ਪਰਚਾਉਣ ਦੇ ਯਤਨ ਕਰਨੇ ਪੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ 'ਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦਾ ਮਾਣ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ 'ਹਮ ਭਾਰਤ ਕੇ ਲੋਗ' ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਮੀਬ ਦੇ ਮਾਲਕ ਬਣਨ ਲੱਗੇ ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਛਤਰੀ ਹੇਠ ਮੰਗਤੇ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੱਗੋਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਸਿਰ 'ਤੇ ਆ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਹਰ ਪਾਰਟੀ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਦੌੜ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਵੱਧ ਖੇਰ ਪਾਈ ਹੈ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਇੱਛਾ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਸਿਰਜ ਦੇਣਗੇ, ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਮਾਲਕ ਨਹੀਂ, ਦੇਸ਼ ਦੀ ਕਮਾਨ ਸੰਭਾਲ ਰਹੇ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵੱਲ ਨਿੱਤ ਨਵੇਂ ਦਿਨ ਕਿਸੇ ਨਵੀਂ ਖੇਰ ਦੀ ਝਾਕ ਵਿਚ ਝਾਕਦੇ ਰਹਿਣਾ ਪੈ ਜਾਵੇ।

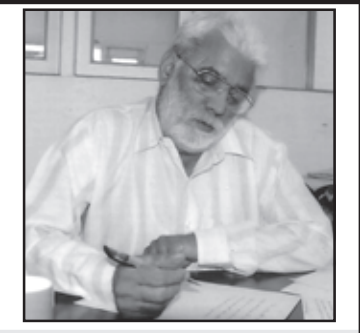
ਅਸਲੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕਤੰਤਰ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰਾਂ ਲਈ ਜੋ ਕੰਮ ਮਿਥੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਹ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਦਿਨ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਲਗਾਤਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਕਈ ਫੈਸਲੇ ਰੋਕ ਕੇ ਰੱਖੇ ਜਾਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹਿੱਤ ਜੁੜਿਆ ਹੁੰਦਾ

ਹੈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਰੋਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਤਾਂ ਚੋਣਾਂ ਤੱਕ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣੇ, ਇਸ ਲਈ ਉਦੋਂ ਕੀਤੇ ਠੀਕ ਰਹਿਣਗੇ।

ਪਿਛਲੀਆਂ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਚੋਣਾਂ ਵੇਲੇ ਜਿਸ ਆਗੂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸੁਣਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਨੇੜੇ ਜਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦੇ ਐਲਾਨ ਸਮੇਤ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਐਲਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਮੈਂ ਏਦਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ, ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਵਾਰ ਚੋਣਾਂ ਨੇੜੇ ਆਈਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਲਈ ਤੇ ਉਚ ਜਾਤੀ ਮੰਨੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਪਾਸ ਕਰਵਾ ਲਿਆ। ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਹੀ ਲੋਕ ਸਭਾ ਤੋਂ ਪਾਸ ਕਰਵਾ ਕੇ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਰਾਜ ਸਭਾ ਕੋਲੋਂ ਮੋਹਰ ਲਵਾ ਲਈ ਅਤੇ ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਤੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਭੇਜ ਕੇ ਛੇਵੇਂ ਦਿਨ ਕੰਮ ਸਿਰੇ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਬਿਨਾ ਬਰੇਕ ਲਾਏ ਚੱਲੀ ਇਹ ਗੱਡੀ ਛੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਏਨੇ ਪਤਾਅ ਪਾਰ ਕਰ ਕੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਜਰਾਤ ਪਹੁੰਚੀ ਅਤੇ ਅੱਠਵੇਂ ਦਿਨ ਉਥੋਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅਗਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਚਾਰ ਹੋਰ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲੇ ਕਰਨ ਵਿਚ ਏਡੀ ਫੁਰਤੀ ਕਰਦੀਆਂ ਹੋਣ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨਾ ਪੈੜਾਂ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਲੋਕ ਉਸ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦਾ ਸੁਖ ਮਾਣਨ ਜੋਗੇ ਹੋ ਗਏ ਹੁੰਦੇ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਸਿਰਫ ਲਾਹੇ ਸੁਣਦੇ ਰਹੇ ਸਨ, ਪਰ ਲੋਕ ਇਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਤੇਜ਼ ਰਫਤਾਰੀ ਨਾਲ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਚੋਗਾ ਖਿਲਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਪਿੜ

ਜਤਿੰਦਰ ਪਨੂੰ
ਫੋਨ: 91-98140-68455

'ਤਾਏ ਦੀ ਧੀ ਚੱਲੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਰਹਾਂ ਇਕੱਲੀ' ਦੇ ਮੁਹਾਵਰੇ ਵਾਂਗ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਸ ਫੁਰਤੀ ਨੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਧਮਕਤੇ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਫ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਜਨਵਰੀ ਦੇ ਆਖਰੀ ਦਿਨ ਤੱਕ ਕਰਨਾ ਪੈਣਾ ਹੈ, ਫਰਵਰੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੰਜ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਏਸੇ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਬਜਟ ਪਾਸ ਕਰਵਾ ਲਏ ਜਾਣ ਪਿਛੋਂ ਛੇਵੇਂ ਦਿਨ ਤੱਕ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿਚ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਫਾਈਲਾਂ ਫਤੀ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ, ਜੋ ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਹੈ, ਪਰ ਹਰ ਐਲਾਨ ਵੇਲੇ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਦੀ ਅੱਖ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਉਡੀਕਦਾ ਹੈ।

ਹਰ ਵਾਰੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਾਰ ਗਣਤੰਤਰ ਸਾਨੂੰ ਫਲਾਣਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਏਦਾਂ ਦੀ ਰਵਾਇਤ ਵੇਖੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਸਾਲ ਦਾ ਗਣਤੰਤਰ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਹੋਰ ਮੂਰਖ ਬਣਨ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦੇਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰੀ ਬੈਠਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਏਦਾਂ ਦੇ ਮੌਕੇ ਵਤਨ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂਵਾਂ ਦਾ ਚੇਤਾ ਤਾਂ ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਵੇਗਾ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਫੂਪੀ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਚੇਤਾ ਕਰਨਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾ।

ਦਰਿਆ ਫਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਵਗਦਾ ਹੋਇਆ ਪਾਣੀ। ਖੜ੍ਹੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਨਿਸਬਤ ਵਗਦਾ ਪਾਣੀ ਸ਼ੁੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦਰਿਆ ਸਾਡੀ ਸੱਭਿਅਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ 'ਚ ਵੀ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। 'ਦਰਿਆ-ਦਿਲ' ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਮਹਾਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ-ਚਿੱਤ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਦਰਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਮੁਹੱਬਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਰਿਆ-ਦਿਲ ਹੋਣ ਵੱਲ ਵਧਦੇ ਹਨ। ਦਰਿਆ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ: ਚਉਥੈ ਪਹਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ ਸੁਰਤਿਆ ਉਪਜੈ ਚਾਉ॥ ਤਿਨਾ ਦਰੀਆਵਾ ਸਿਉ ਦੋਸਤੀ ਮਨਿ ਮੁਖਿ ਸਚਾ ਨਾਉ॥

ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ (ਪ੍ਰੋ.)
ਫੋਨ: 91-94175-18384

ਰਾਤ ਦੇ ਚੌਥੇ ਪਹਿਰ ਸੁਰਤ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਚਾਅ ਉਪਜਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਦੋਸਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਯਾਦ ਅਤੇ ਮੁੱਖ 'ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਸੱਭਿਅਕ ਹੋਣ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ। ਪੁਰਾਤਨ ਸੱਭਿਅਤਾਵਾਂ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਕੰਢਿਆਂ 'ਤੇ ਉਸਰੀਆਂ ਅਤੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਜਾਣੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਦਰਿਆ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਭਲੇ ਦੋਸਤ ਹੁੰਦੇ ਸਨ।

ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਪੰਚ-ਅਪ, ਅਰਥਾਤ ਪੰਜ-ਆਬ, ਅਰਥਾਤ ਪੰਜ ਦਰਿਆ। ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਪੰਜ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਦੋਸਤ ਹਾਂ। ਦਰਿਆ ਸਾਡੀ ਪਛਾਣ ਹਨ। ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹਮਲਾਵਰ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਦਰਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਦੇਖਦੇ ਸਨ। ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸ਼ਬੰਧ ਵੀ ਸਿੰਧ ਦਰਿਆ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿੰਧੀ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਸਲ ਪੰਜਾਬੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪਵਣ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕਿਹਾ, ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਸਾਡੀ ਪ੍ਰੀਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਨਾਲ

ਤਿਨਾ ਦਰੀਆਵਾ ਸਿਉ ਦੋਸਤੀ

ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਸਭਿਅਤਾ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਸ ਨੇ ਸਾਡੇ ਦਰਿਆਵਾਂ, ਸਾਡੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਤੇ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਪਲੀਤ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹਵਾ ਪਲੀਤ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਹਾਲਾਤ ਉਤੇ ਰੁਦਨ ਕਰਦਿਆਂ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਆਉ ਆਪਣੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਨਾਤਾ ਜੋੜੀਏ ਤੇ ਆਪਣੀ ਟੁੱਟੀ ਗੰਢੀਏ। ਦਰਿਆਵਾਂ ਬਾਝੋਂ ਜੀਣਾ, ਕਾਹਦਾ ਜੀਣਾ! -ਸੰਪਾਦਕ

ਹੀ ਟੁੱਟ ਚੁਕੀ ਹੈ; ਤਤੱਕ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ; ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਾ ਲੱਗਾ ਕਦੋਂ ਟੁੱਟ ਗਈ। ਪਵਣ, ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਹੁਣ ਰਾਕਸ਼ਾਂ ਵਾਂਗ ਮੂੰਹ ਅੱਡੀ ਖਲੋਤੇ ਹਨ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਨਿਗਲ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਹਨ।

ਜਦੋਂ ਦਾ ਸਾਡੀ ਸੱਭਿਅਤਾ ਨੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜ ਵਿਛੋੜਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਉਦੋਂ ਦੀ ਦਰਿਆਵਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਬੇਰੁਖੀ ਅਪਨਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਦਰਿਆ ਉਦਾਸ ਹਨ ਤੇ ਸਾਡੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਤਰਸਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਖਾਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ; ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਨਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਕੇ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਨਾ ਪਿਓ ਦੇ ਤੇ ਨਾ ਮਾਂ ਦੇ, "ਪਾਪ ਕਮਾਵਦਿਆ ਤੇਰਾ ਕੋਇ ਨ ਬੋਲੀ ਰਾਮ॥"

ਪੱਛਮੀ ਸੱਭਿਅਤਾ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਚਮੇਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸ਼ੁੱਧ ਹੁੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਘੋਰ ਅਸ਼ੁੱਧਤਾ ਵਿਚ ਗਰਕ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਮੈਲ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਚਸ਼ਮਿਆਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਨਾਗ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਸੋਮੇ ਸਾਡੀ ਮੌਤ ਦੇ ਕਾਰਨ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਦਰਿਆ ਬੇਜ਼ੁਬਾਨ ਹਨ; ਉਹ ਦੱਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਬੋਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।

ਕਿਸੇ ਵਲੈਤੀਏ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਇੱਥੇ ਗੰਦਗੀ ਬਹੁਤ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਗੰਦਗੀ ਤੁਹਾਡੀ ਦੇਣ ਹੈ। ਉਹ ਬੜਾ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ। ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਵਲੈਤੀ ਹਾਈਜੀਨ ਨੇ ਸਾਡੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਭ੍ਰਸ਼ਟ ਅਤੇ ਨਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ; ਕਿਵੇਂ ਵਲੈਤੀ ਸ਼ੈਪ, ਸਰਫ, ਹੈਂਡਵਾਸ, ਫਾਸਟ ਫੂਡ ਅਤੇ ਫੀਡ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਨੇ ਸਾਡੀ ਪੌਸ਼ਟਿਕਤਾ ਹਰਨ ਕਰ ਲਈ ਹੈ।

ਸਾਨੂੰ ਮੱਛਰਦਾਨੀਆਂ ਜਾਂ ਸੁਰਮੇਦਾਨੀਆਂ

ਦੀ ਤਹਿਜੀਬ ਨੇ ਨਹੀਂ ਮਾਰਿਆ। ਸਾਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਹੈ 'ਐਡੋਮਾਸ', 'ਗੁੱਡ ਨਾਈਟ', 'ਆਲ ਆਊਟ' ਤੇ 'ਫੋਅਰ ਐਂਡ ਲਵਲੀ' ਨੇ। ਸਾਨੂੰ ਗੱਡੀਆਂ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਗੱਡੀਆਂ ਦੀ ਮਾਰ ਪਈ ਹੈ। ਅਗਿਆਨ ਨਹੀਂ, ਅਲਪ ਗਿਆਨ ਸਾਡੇ ਹੱਡੀਂ ਬਹਿ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਾਨੂੰ ਮਹਿੰਗਾਈ ਨੇ ਨਹੀਂ, ਅਮੀਰੀ ਨੇ ਮਾਰਿਆ; ਫੀਮ ਨੇ ਨਹੀਂ, ਚਿੱਟੇ ਨੇ ਖਾ ਲਿਆ;

ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਮੇਰੇ ਮਿੱਤਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਬਾਬਾ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਖਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਾਉਣ ਦਿੰਦਾ; ਅਖੇ ਇਹ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗੀ; ਜਿਵੇਂ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਨਸ਼ਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬਾਬੇ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ 'ਤੇ ਹੱਸ ਛੱਡਦੇ ਸਨ; ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਬੁਝਤ ਗਿਆਨ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਹ ਲੋਕ ਤਾਂ ਸੱਚੇ ਸਨ ਜੋ ਬੇਜ਼ੁਬਾਨ ਜਮੀਨ ਦੀ

ਜੁਬਾਨ ਵੀ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਜੁਬਾਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਜੁਬਾਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ।

ਵਰਦਾਨ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਨੇ ਨਵਾਂ ਕੂੜਾ ਈਜਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਲ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਸਾਡਾ ਕੂੜਾ ਤਾਂ ਪਸੂਆਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਬਣਦਾ ਸੀ ਤੇ ਰੂੜੀ ਬਣ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਆਧੁਨਿਕ ਕੂੜਾ ਸਾਡੀ ਜਾਨ ਦਾ ਖੁਏ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਸਾਡਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਹਾਲ-ਪਾਹਰਿਆ ਮਚਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ 'ਮੈਨੂੰ

ਲੁਧਿਆਣੇ ਨੇੜੇ ਵਗਦਾ ਖੁੱਫਾ ਦਰਿਆ, ਜੋ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਦੇ ਗੰਦ-ਮੰਦ ਨਾਲ ਪਲੀਤ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਨ ਲਈ 27 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਸਮਾਗਮ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ

ਬਚਾਓ'; ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਚਾਇਆ; ਹੁਣ ਉਹ ਗੁਹਾਰਾਂ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ 'ਮੈਥੋਂ ਬਚੋ॥

ਹੁਣ ਵੀ ਜੇ ਅਸੀਂ ਨਾ ਸੁਣੀਏ; ਫਿਰ ਮਰੀਏ ਖਪੀਏ! ਹਰਮਨ ਹੈਸ ਦੇ ਨਾਵਲ 'ਸਿਧਾਰਥ' ਵਿਚ ਦਰਿਆ ਬੋਲਦੇ ਹਨ, ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਬੁੱਧ ਪੁਰਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਨਾਵਲ ਵਿਚ ਸਿਧਾਰਥ ਨੂੰ ਅਨਪੜ੍ਹ ਪਰ ਅਨੁਭਵੀ ਮਲਾਹ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਰਿਆ ਸਾਡੇ ਮਹਾਨ ਗੁਰੂ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣੋ, ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, "ਜੀਭੇ ਬਾਝੁ ਬੋਲਣਾ" ... "ਵਿਣੁ ਕੰਨਾ ਸੁਣਨਾ।"

ਦਰਿਆਵਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ, ਅਸੀਂ ਉਸ ਮੌੜ 'ਤੇ ਪੁੱਜ ਗਏ ਹਾਂ, ਜਿੱਥੋਂ ਸਾਨੂੰ ਹੁਣ ਸੋਚਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਜਾਈਏ ਕਿੱਥੇ! ਨਾ ਬੂਹਾ, ਨਾ ਬਾਰੀ, ਨਾ ਕੋਈ ਬਨੇਰਾ, ਦੀਵਾ ਜਗਾ ਕੇ ਵੀ ਰੱਖਾਂਗੇ ਕਿੱਥੇ!

ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, 'ਦਿਲ ਦਰਿਆ ਸਮੁੰਦਰੋਂ ਡੂੰਘੇ, ਕੌਣ ਦਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਣੇ।' ਸੱਚਮੁਚ ਦਰਿਆਵਾਂ ਜਿਹੇ ਡੂੰਘੇ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਦਰਦ ਕੌਣ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ! ਕਈ ਮਨ ਹੀ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਦਰਦ ਜਾਣ ਸਕਦੇ ਹਨ; ਦਰਅਸਲ ਕਵਿਤਾ ਦਰਿਆਵਾਂ ਜਿਹੇ ਦਿਲਾਂ ਦੀ ਦਾਸਤਾਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੇ ਬੁੱਢੇ ਦਰਿਆ ਦਾ ਦਰਦ ਵੀ ਕਵਿਤਾ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਗਮ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਗੁਹਾਰ ਪਾਈ ਹੈ। ਆਉ ਆਪਣੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਨਾਤਾ ਜੋੜੀਏ ਤੇ ਆਪਣੀ ਟੁੱਟੀ ਗੰਢੀਏ। ਦਰਿਆਵਾਂ ਬਾਝੋਂ ਜੀਣਾ, ਕਾਹਦਾ ਜੀਣਾ!

ਦਰਿਆ ਸਾਡੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਉਸਰੇਈਏ ਹਨ; ਸਾਡੀ ਸੱਭਿਅਤਾ ਦੇ ਪਾਲਣਹਾਰੇ ਹਨ; ਇਹ ਸਾਡੀ ਜਿੰਦ ਜਾਨ ਹਨ; ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਣਾਂ ਮੂੰਹੀ ਕਰਜ਼ ਹੈ; ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਣਦਾਰ ਹਾਂ; ਇਹ ਸਾਡੇ ਲਹਿਣੇਦਾਰ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਲਹਿਣੇਦਾਰ ਭਾਈ ਲਹਿਣੇ ਦੇ ਵਾਰਿਸ ਅਤੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਦਰਦਮੰਦ ਇਹ ਗੁਹਾਰ ਸੁਣ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪੰਜਾਂ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਧਰਮੀ ਪੁੱਤਰ ਆਪਣੇ ਪਿਤਰਾਂ ਜਿਹੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਸਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਲੈਣਗੇ। ਇਸ ਵਾਰ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੇ ਬੁੱਢੇ ਦਰਿਆ ਦਾ ਕਰਜ਼ ਉਤਾਰਨ ਦੀ ਵਾਰੀ ਹੈ। ਆਉ, 27 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਸੇਵਾ-ਸਦਭਾਵ ਦੇ ਇਸ ਮਹਾਂ ਕੁੰਭ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀਏ ਅਤੇ ਬੁੱਢੇ ਦਰਿਆ ਨੂੰ ਮੁੜ ਉਸ ਦੀ ਜੁਆਨੀ 'ਚ ਲੈ ਆਈਏ। ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੁੱਢੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ...।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

ਸਨਿਚਰਵਾਰ, 26 ਜਨਵਰੀ 2019

ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨਾਅਹਿਲੀਅਤ

ਹੋਰ ਡੇਵ-ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਰਕਾਰ ਬਣੀ ਨੂੰ ਦੋ ਸਾਲ ਹੋ ਜਾਣੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਬਾਰੇ ਐਲਾਨ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਅਜੇ ਤੱਕ 'ਪੈਰਾਂ ਸਿਰ' ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ ਹੈ। ਪੂਰਾ ਇਕ ਸਾਲ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਮੇਤ ਇਸ ਦੇ ਹੋਰ ਲੀਡਰ ਇਹ ਦੁਹਾਈ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਗਠਜੋੜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ, ਖਜਾਨਾ ਖਾਲੀ ਹੈ ਪਰ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਮੀਡੀਆ ਨੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਸਾਲ ਦੇ ਅਰਸੇ ਦੌਰਾਨ ਖਜਾਨਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਭਰਿਆ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਇਕ ਵੀ ਸਕੀਮ ਸੂਬੇ ਅੰਦਰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਵੀ ਜਿਹੜੀ ਮਾੜੀ-ਮੋਟੀ ਸਰਗਰਮੀ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਹੀ ਚਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਗਠਜੋੜ ਦੌਰਾਨ ਜੇ ਕੁਝ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਹੀ ਕੁਝ ਦਸ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਬਾਅਦ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਰਕਾਰ ਵੇਲੇ ਹੋਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵਕਤ ਹਰ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਤਬਕੇ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਉਤੇ ਜ਼ਿਆਦਤੀਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਆਦਤੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਅਧਿਆਪਕ ਸੜਕਾਂ ਉਤੇ ਵੀ ਉਤਰੇ ਜਿਥੇ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਬੇਕਿਰਕ ਹੋ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਲਾਠੀਆਂ ਵਰ੍ਹਾਈਆਂ। ਪਿਛੇ ਜਿਹੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਘਟਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਕੈਪਟਨ ਸਰਕਾਰ ਇਕ ਵੀ ਵੰਗ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕੀ। ਇਹੀ ਨਹੀਂ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਡਰਾਉਣ ਅਤੇ ਦਬਾਅ ਪਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜੋ ਹੱਥਕੰਡੇ ਅਪਨਾਏ, ਉਸ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਮਾਤ ਪਾ ਦਿੱਤੀ। ਮੁਅੱਤਲੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਤੱਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਉਤੇ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਬਦਲੀਆਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਪਰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਮੋਰਚਾ ਚੱਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਫਿਰ ਆਖਰਕਾਰ ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਮੋਰਚਾ ਤੋੜਨ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਪੰਜ ਹੋਰ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਇਹ ਤਾਂ ਹੋਇਆ ਸਿੱਖਿਆ ਖੇਤਰ ਦਾ ਹਾਲ, ਹੁਣ ਸਰਕਾਰ ਸਿਹਤ ਖੇਤਰ ਬਾਰੇ ਤੁਗਲਕੀ ਫੈਸਲਾ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਹੈ। ਨਿਘਰ ਰਹੀਆਂ ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤਾਂ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਤਾਇਨਾਤ ਕਰਨ ਜਾਂ ਕਾਰਗਰ ਢਾਂਚਾ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਹੁਣ ਸਰਕਾਰ ਸਿਹਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਦੇਣ ਦੇ ਰਾਹ ਤੁਰ ਪਈ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਪਬਲਿਕ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਭਾਈਵਾਲੀ (ਪੀ.ਪੀ.ਪੀ.) ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹੀ ਕੰਮ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਪੁਰਾਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ-ਭਾਜਪਾ ਗਠਜੋੜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਵਕਤ ਇਸ ਸਕੀਮ ਦਾ ਜਿੰਨਾ ਵਿਰੋਧ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਵਿਰੋਧ ਹੁਣ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਿੱਖੇ ਵਿਰੋਧ ਕਾਰਨ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਕੁਝ ਕੁ ਕਦਮ ਪਿਛਾਂਹ ਤਾਂ ਹਟ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਇਸ ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰਨਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਤਜਰਬਾ ਕੁਝ ਸਿਹਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਕਾਮਯਾਬੀ ਦੀ ਦਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਗਾਂਹ ਕਦਮ ਵਧਾਏ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਸਾਫ ਕਹਿ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਸਿਹਤ ਖੇਤਰ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਢਾਂਚਾ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕਾਰੋਬਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਦੌਰਾਨ ਇਕ ਹੋਰ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਇਹ ਉਭਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਵੱਲ ਉਕਾ ਹੀ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਆ, ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਹਿਮ ਖੇਤਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਸਿਰਫ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਪਿੰਡ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਲੋਕ ਸਹੂਲਤਾਂ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵੱਲ ਹਿਜਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹਨ। ਉਂਜ, ਇਹ ਗੱਲ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ ਉਠਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਕਾਸ ਪਿੰਡ ਮੁਖੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਲ 1947 'ਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਪਿੱਛੋਂ ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲ ਕੁਝ ਲੀਡਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਕੀਤੀਆਂ ਪਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸਭ ਕੁਝ ਸ਼ਹਿਰਾਂ 'ਚ ਸਿਮਟਦਾ ਗਿਆ। 1991 'ਚ ਨਵੀਆਂ ਆਰਥਕ ਨੀਤੀਆਂ ਨੇ ਪਿੰਡਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਪਾੜਾ ਹੋਰ ਵਧਾਇਆ। 'ਮੁਲਕ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਲੀਡਰ' ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਚਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣਦਿਆਂ ਜੋ ਅਹਿਮ ਫੈਸਲੇ ਕੀਤੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾਰਟ ਸਿਟੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਵੀ ਇਕ ਸੀ। ਜਾਹਰ ਹੈ, ਪਿੰਡ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰ, ਇਹ ਭਾਵੇਂ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਹੈ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ, ਦੇ ਏਜੰਡੇ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਤੱਥ ਇਹ ਹਨ ਕਿ ਮੁਲਕ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਆਬਾਦੀ ਅਜੇ ਵੀ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸਦੀ ਹੈ।

ਅਸਲ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਜਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਕਦੀ ਕੋਈ ਖਾਸ ਫੈਸਲੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ। ਹਰ ਸਰਕਾਰ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਵੋਟਾਂ ਲੈਣ ਦੀ ਝਾਕ ਵਿਚ ਹੀ ਅਜਿਹੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਚੋਗਾ ਲੋਕਾਂ ਅੱਗੇ ਸੁੱਟਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕ ਲੀਡਰਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਰੱਖਣ ਦੀ ਥਾਂ, ਦਿੱਤੇ ਚੋਗੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਲੋਕ ਆਪ ਸੁਚੇਤ ਹੋ ਕੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅੱਗੇ ਸੁਆਲ ਨਹੀਂ ਸੁੱਟਦੇ, ਸਰਕਾਰਾਂ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕ ਵਿਰੋਧੀ ਫੈਸਲੇ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਜਗਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਭ ਧਿਰਾਂ ਪਾਟੇ-ਧਾੜ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਨ। ਹੁਣ ਵੀ ਜਿਹੜੀ ਸਾਂਝ ਜਾਂ ਤਾਲਮੇਲ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਿਰਫ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵੋਟਾਂ ਬਟੋਰਨ ਜਾਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਾਇਆ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਰਾਜਪ੍ਰੋਹ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਤੇ ਭਗਵੇਂ ਸਿਆਸੀ ਹਿਤ

ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਧਿਰਾਂ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਪਛਾੜਨ ਲਈ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥਕੰਡੇ ਵਰਤਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਕਾਰਗਰ ਤਰੀਕਾ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਉਲਝਾਉਣਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਹੁਣ ਵਾਲੇ, ਨਿਰੋਲ ਹਿੰਦੂਵਾਦੀ ਹਾਕਮ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵਧੇਰੇ ਹੀ ਖਤਰਨਾਕ ਸਾਬਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਬਣ ਜਾਂ ਦਬਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਤਾਂ ਕਰ ਹੀ ਰਹੇ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਮੀਡੀਆ ਦੇ ਇਕ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਰਾਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਤਹਿਤ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਭਗਵੇਂ ਸੱਤਾਧਾਰੀਆਂ ਦੀ ਇਸ ਸਿਆਸਤ ਬਾਰੇ ਟਿੱਪਣੀ ਆਪਣੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਕਾਲਮਨਵੀਸ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਇਸ ਹਫਤੇ ਵਾਪਰੇ ਦੋ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਦਾਲਤੀ ਘਟਨਾ ਵਿਕਾਸ ਗੌਰਤਲਬ ਹਨ। 14 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਵਲੋਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਦਲਿਤ ਚਿੰਤਕ ਅਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਘੁਲਾਟੀਏ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਆਨੰਦ ਤੇਲਤੁੰਬੜੇ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੁਣੇ ਪੁਲਿਸ ਵਲੋਂ ਭੀਮਾ-ਕੋਰੇਗਾਓ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਸਿਰਕੱਢ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਝੂਠੀ ਐਫ. ਆਈ. ਆਰ. ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਵਲੋਂ ਦਲੀਲ ਇਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿ "ਜਾਂਚ ਹੋਰ ਤੋਂ ਹੋਰ ਲੰਮੀ-ਚੌੜੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਪਤਾਅ 'ਤੇ ਜਾਂਚ ਦੇ ਅਮਲ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਵਾਜਿਬ ਨਹੀਂ ਹੈ।" ਜਦਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਪੁਣੇ ਪੁਲਿਸ ਵਲੋਂ ਬਦਲ-ਬਦਲ ਕੇ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਕੀਤੀਆਂ ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ ਨੂੰ ਉਕਾ ਹੀ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗ਼ੈਰਭਰੋਸੇਯੋਗ ਅਤੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਭੀਮਾ-ਕੋਰੇਗਾਓ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਨੌਂ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ/ਕਾਰਕੁਨਾਂ (ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸ਼ੋਮਾ ਸੇਨ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਸੁਰਿੰਦਰ ਗਾਡਲਿੰਗ, ਮਹੇਸ਼ ਰਾਵਤ, ਰੋਨਾ ਵਿਲਸਨ, ਸੁਪੀਰ ਧਾਵਲੇ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਵਰਾਵਰਾ ਰਾਓ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਵਰਨੋਨ ਗੋਂਜ਼ਾਲਵੇਜ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਅਰੁਣ ਫਰੇਰਾ ਅਤੇ ਐਡਵੋਕੇਟ ਸੁਧਾ ਭਾਰਦਵਾਜ) ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਕੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਡੱਕਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਦਕਿ ਇਸੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਗੌਤਮ ਨਵਲੱਖਾ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤੇਲਤੁੰਬੜੇ ਅਤੇ ਈਸਾਈ ਪਾਦਰੀ ਸਟੈਨ ਸਵਾਮੀ ਉਪਰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਲਟਕ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਉਪਰ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਜਨਵਰੀ 2018 'ਚ ਭੀਮਾ-ਕੋਰੇਗਾਓ ਵਿਚ ਹੋਈ ਹਿੰਸਾ ਦੇ 'ਯੋਜਨਾਘਾਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਨਕਸਲੀ' ਹਨ ਜੋ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੁਦਾ ਮਾਓਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 15 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਬੰਬੇ ਹਾਈਕੋਰਟ ਨੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤੇਲਤੁੰਬੜੇ ਦੀ ਇਹੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਖਾਰਜ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਤਿੰਨ ਹਫਤੇ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਬੈਂਚ ਵਲੋਂ ਹੁਣ ਉਸ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਤੋਂ ਚਾਰ ਹੋਰ ਹਫਤੇ ਦੀ ਰਾਹਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਸਥਾਨਕ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਲੈਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਸਕਣਗੇ। ਇਹ ਮਹਿਜ਼ ਆਰਜ਼ੀ ਰਾਹਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਜਦੋਂ ਚਾਹੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਬੁੱਕਰ ਇਨਾਮ ਜੇਤੂ ਲੇਖਿਕਾ ਅਰੁੰਧਤੀ ਰਾਏ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਮਰੀਕਾ ਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਸਮੇਤ ਗਿਆਰਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ 'ਅੰਬੇਡਕਰ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਮਿਸ਼ਨ' ਅਤੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਰਗਰਮ 13 ਹੋਰ ਅੰਬੇਡਕਾਰਵਾਦੀ ਤੇ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤੇਲਤੁੰਬੜੇ ਵਿਰੁੱਧ ਦਰਜ ਝੂਠਾ ਮਾਮਲਾ ਬੰਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਆਵਾਜ਼ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤੇਲਤੁੰਬੜੇ ਵਲੋਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਹਾਲੀਆ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਦਦ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਨਤਕ ਅਪੀਲ ਦੇ ਹੁੰਗਾਰੇ ਵਜੋਂ ਉਠੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਰੋਮਿਲਾ ਥਾਪਰ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਪ੍ਰਭਾਤ ਪਟਨਾਇਕ ਸਮੇਤ ਕੁਝ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਨੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕਰਕੇ ਭੀਮਾ-ਕੋਰੇਗਾਓ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਬਣਾ ਕੇ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਨੌਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਮਹਾਂਰਾਸ਼ਟਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇਸ਼-ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਉਠ ਰਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਸੁਣਨ

ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਚੋਟੀ ਦੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਦੀ ਮੰਗ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਬਣਾ ਕੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਾਉਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, 19 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਪਟਿਆਲਾ ਹਾਊਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਮੈਟਰੋਪਾਲੀਟਨ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੀਪਕ ਸ਼ੇਰਾਵਤ ਨੇ ਰਾਜ-ਪ੍ਰੋਹ ਦੇ

ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ
ਫੋਨ: +91-94634-74342

ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਦਿੱਲੀ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਫਿਟਕਾਰ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਜੇ.ਐਨ.ਯੂ. ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲਏ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜਵਾਹਰਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਗੂਆਂ ਕਨੂੰਈਆ ਕੁਮਾਰ, ਉਮਰ ਖਾਲਿਦ ਅਤੇ ਅਨਿਰਬਾਨ ਭੱਟਾਚਾਰੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਣਪਛਾਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਰੋਧੀ ਨਾਅਰੇ ਲਾਉਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਬਾਬਤ ਹੈ। ਫਰਵਰੀ 2016 ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਪੂਰੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ

ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਖਾਤਰ ਜਾਅਲੀ ਸਬੂਤ ਘੜੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਭਗਵੇਂ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਜੇ.ਐਨ.ਯੂ. ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਪਰਦ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਫਾਰੈਂਸਿਕ ਲੈਬ ਦੀ ਜਾਂਚ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਕਥਿਤ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਦੀਆਂ ਵੀਡੀਓ ਨਾਲ ਛੇਤਛਾਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਜਾਅਲਾਸ਼ੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਦੇ ਲੈਪਟਾਪ ਕੰਪਿਊਟਰਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਡੇਟਾ ਸਟੋਰੇਜ ਯੰਤਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚਿੱਠੀਆਂ 'ਮਿਲਣ' ਦੇ ਅਮਲ ਵਿਚ ਵੀ ਸਾਫ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਨੋਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨਾ ਹਿੰਦੂਤਵ ਅਨਸਰਾਂ ਦੀਆਂ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦੀ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਛਾਣਬੀਣ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਤੀ ਦਿਖਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਨਾ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦ ਰੋਕੂ ਕਾਨੂੰਨ ਯੂ.ਏ.ਪੀ.ਏ. ਲਗਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਦੱਬਕੁਚਲੇ ਹਿੰਸਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਸ਼ਰੇਆਮ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸੰਘ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਅਨਸਰ ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਹੋਰ ਰਾਜਕੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਨਾਲ ਆਜ਼ਾਦ ਘੁੰਮ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ਭਗਤੀ ਦੇ ਵਾਹਦ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਬਣ ਕੇ ਇਕ ਪਿੱਛੋਂ ਇਕ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਜੇ.ਐਨ.ਯੂ. ਮਾਮਲਾ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਦਿਲਚਸਪ ਹੈ। ਤਕਰੀਬਨ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਤੋਂ ਦਿੱਲੀ ਪੁਲਿਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਦਬਾ ਕੇ ਬੈਠੀ ਰਹੀ ਜਦਕਿ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਕੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਾਲ ਕੇਵਲ ਯੂ.ਏ.ਪੀ.ਏ. ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਜਾਂਚ ਦੀ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਹੋਰ ਵਧਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਪੁਲਿਸ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਉਦੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਮਹਿਜ਼ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣਕਾਰਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਾਮਲੇ ਹੁਣ ਚੋਣਾਂ ਮੌਕੇ ਰਾਜਪ੍ਰੋਹ ਨੂੰ ਮੁੱਦਾ ਬਣਾ ਕੇ ਸਿਆਸੀ ਲਾਹਾ ਲੈਣ ਅਤੇ ਆਲੋਚਕ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਲਈ ਉਛਾਲੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਰਾਫਲ ਘੁਟਾਲੇ ਵਰਗੇ ਬੇਮਿਸਾਲ ਘੁਟਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਮੌਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਘੋਰ ਨਾਕਾਮੀਆਂ ਤੋਂ ਅਵਾਮ ਦਾ ਧਿਆਨ ਹਟਾਉਣ ਵਿਚ ਸੰਘ ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਲਈ ਬਹੁਤ ਕਾਰਯੋਗ ਹੋਣਗੇ।

ਜੇ.ਐਨ.ਯੂ. ਅਤੇ ਭੀਮਾ-ਕੋਰੇਗਾਓ ਮਾਮਲਿਆਂ ਪਿੱਛੇ 'ਦੇਸ਼ ਵਿਰੋਧੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼' ਦੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤੇਲਤੁੰਬੜੇ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਇਹ ਝੂਠ ਹੋਰ ਵੀ ਉਘੜਵਾਂ ਹੈ ਜੋ ਇੰਡੀਅਨ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ (ਖਤਗੁਪਤ) ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਵਕਤ ਗੋਆ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਵਿਖੇ ਸੀਨੀਅਰ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਹਨ। ਉਹ ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ, ਜਾਤਪਾਤ, ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਕਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਉਪਰ ਆਪਣੇ ਵਡਮੁੱਲੇ ਖੋਜ ਕਾਰਜਾਂ ਅਤੇ ਲੇਖਣੀ ਲਈ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪੱਧਰ ਦੇ ਜ਼ਹਿਨ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਨੂੰ 'ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਯੋਜਨਾਘਾਤ' ਕਰਾਰ ਦੇਕੇ ਭਗਵੇਂ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਵਲੋਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਡੱਕਣ ਲਈ ਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਤਾਣ ਤੋਂ ਜਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਭਗਵੇਂ ਗਰੇਹ ਹਰ ਹੀਲਾ ਵਰਤ ਕੇ ਲੋਕਪੰਖੀ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨਬੰਦੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਲਾਹਾ ਲੈਣ ਲਈ ਰਾਜਪ੍ਰੋਹ ਦਾ ਹੋ-ਹੱਲਾ ਮਚਾਉਣ 'ਤੇ ਤੁਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਆਨੰਦ ਤੇਲਤੁੰਬੜੇ

ਪੂਰਜੋਰ ਵਿਰੋਧ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਰੋਧ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਸੰਘ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਜੇ.ਐਨ.ਯੂ. ਦੀ ਸੰਵਾਦ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਰਵਾਇਤ ਵਿਰੁੱਧ ਆਪਣੀ ਹਮਲਾਵਰ ਮੁਹਿੰਮ ਦੀ ਰਫਤਾਰ ਮੱਠੀ ਕਰਨੀ ਪਈ ਸੀ। ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੇ ਸਾਫ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਇਸਤਤਾਸਾ ਧਿਰ ਕੋਲ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਬਿਨਾਂ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਪੇਸ਼ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀ? ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਉਪਰ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਲੈਣੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ 'ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਚਾਓ ਦਾ ਪੌੜਤਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਪਿਆ ਕਿ ਦਸ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲੈ ਲਈ ਜਾਵੇਗੀ। ਅਸਲ 'ਚ ਦੇਸ਼-ਪ੍ਰੋਹ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 196 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਦ ਤੱਕ ਸਰਕਾਰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਅਦਾਲਤ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ 'ਤੇ ਨੋਟਿਸ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੀ। ਲੇਕਿਨ ਪੁਲਿਸ ਹੁਕਮਰਾਨ ਧਿਰ ਦੇ ਹਿਤ ਪੂਰਨ ਲਈ ਰਾਜਪ੍ਰੋਹ ਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੰਗੀਨ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਧੱਜੀਆਂ ਉਡਾਉਣ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਗੁਰੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਜੇ.ਐਨ.ਯੂ. ਅਤੇ ਭੀਮਾ-ਕੋਰੇਗਾਓ ਦੋਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਧਿਰ ਹਿੰਦੂਤਵ ਆਗੂ ਹਨ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੇ.ਐਨ.ਯੂ. ਅਤੇ ਭੀਮਾ-ਕੋਰੇਗਾਓ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਤੰਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣ ਕੇ

★ **ਠਾਹ-ਸੋਟਾ** -ਚਾਚਾ ਬੋਲਿਹਾਜ਼ ★

ਚੱਕੀ ਬਾਬੇ ਦੀ!

ਸ਼ਕਲ ਮੋਮਨਾਂ, ਕਾਰੇ ਨੇ ਕਾਫਰਾਂ ਦੇ, ਡੇਰੇ ਮੱਠਾਂ ਦੇ ਬਣੇ ਨੇ 'ਸੰਤ' ਦੇਖੋ। ਜਤ-ਸਤ ਦਾ ਦੇਣ ਉਪਦੇਸ਼ ਓਦਾਂ, ਖੁਦ ਬਹੁਤੀਆਂ ਨਾਰਾਂ ਦੇ 'ਕੰਤ' ਦੇਖੋ। ਖੂਨ ਦਾਨ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਕੈਂਪ ਲਾਉਂਦੇ, ਲੁੱਟਣ ਲਈ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਮੰਤ ਦੇਖੋ। ਆਵੇ ਅੰਤ ਜਦ, ਹੱਥਕੜੀ ਪੁਲਿਸ ਲਾਵੇ, ਹੋਵੇ ਜੇਲ੍ਹ ਨੂੰ ਤੁਰਤ ਉਡੰਤ ਦੇਖੋ। ਧਰਮੀ ਦਿਸਣ ਲਈ ਭੇਖ ਨੇ ਧਾਰ ਲੈਂਦੇ, ਫਿਰਦੇ ਰੱਬ ਦੇ ਬਣੇ ਸ਼ਰੀਕ ਭਾਈ। ਚੱਕੀ ਬਾਬੇ ਦੀ ਚੱਲੇ ਬੇਸ਼ੱਕ ਹੌਲੀ, ਐਪਰ ਪੀਂਹਦੀ ਐ ਬਹੁਤ ਬਾਰੀਕ ਭਾਈ!

ਹਿੰਦੂਵਾਦੀ ਲੀਡਰਾਂ ਦੇ ਗੈਰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਬਿਆਨ

ਭਾਰਤ ਕਈ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਤੇ ਧਰਮਾਂ ਵਾਲਾ ਮੁਲਕ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਰੋਲ-ਮਾਡਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸਹੂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਆਗੂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਮੰਚਾਂ ਉੱਤੇ ਆਪ-ਹੁਦਦੀਆਂ, ਗੈਰ ਵਾਜਬ ਤੇ ਗੈਰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਕੇਂਸਰ ਦੇ ਇਲਾਜ ਸਬੰਧੀ ਇੰਡੀਅਨ ਕੌਂਸਲ ਆਫ ਮੈਡੀਕਲ ਰਿਸਰਚ ਨਵੀਂ ਦਿਲੀ, ਨੈਸ਼ਨਲ ਕੇਂਸਰ ਰਜਿਸਟਰੀ ਬੰਗਲੌਰ, ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਮੈਡੀਕਲ ਸਾਇੰਸ ਦਿੱਲੀ, ਜਿਪਮਰ ਪ੍ਰਭੂਚੇਰੀ ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸਮੇਤ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ, ਜਿਵੇਂ

ਡਾ. ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੱਲ
ਫੋਨ: +91-83508-00237

ਵਰਲਡ ਹੈਲਥ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਸਵਿਟਜ਼ਰਲੈਂਡ, ਅਮਰੀਕਾ, ਯੂਰੋਪ, ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ, ਸਿੰਗਾਪੁਰ, ਮੱਧ ਪੂਰਬ ਆਦਿ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਖੋਜਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ 'ਤੇ ਅਰਬਾਂ-ਖਰਬਾਂ ਡਾਲਰ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਗੁਜਰਾਤ ਤੋਂ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਸ਼ੰਕਰ ਭਾਈ ਵੇਗਡਾ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਗਾਂ ਦੇ ਪਿਸ਼ਾਬ ਤੇ ਗੋਹੇ ਨਾਲ ਕੈਂਸਰ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜੀ ਖੋਜ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਹ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ? ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ ਕਿ ਜਨਤਾ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੇਤਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਸੇ-ਹੀਣੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਭਾਰਤ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਿਉਂ ਉਡਾਉਂਦੇ ਹਨ? ਸਿਹਤ ਠੀਕ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਵਰਜਿਸ਼, ਯੋਗ, ਆਯੂਸ਼ ਵਗੈਰਾ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹਨ। ਜਦ ਬਿਮਾਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਖਸ਼ਦੀ; ਅਰੁਣ ਜੋਤਲੀ ਹੋਵੇ, ਗੋਆ ਦਾ ਮੁੱਖ

ਮੰਤਰੀ ਮਨੋਹਰ ਪਰੀਕਰ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਸੁਸ਼ਮਾ ਸਵਰਾਜ। ਇਲਾਜ ਵਾਸਤੇ ਸਭ ਏਮਜ਼ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਜਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ 'ਚ ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੇ ਗਾਂ ਦੇ ਗੋਹੇ ਜਾਂ ਪਿਸ਼ਾਬ ਨਾਲ ਜਾਂ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਦੇ ਫਾਰਮੂਲਿਆਂ ਨਾਲ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾਇਆ ਹੋਵੇ!

ਮਿਥਿਹਾਸ ਨਾ ਤਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਿਗਿਆਨ। ਸਮੁੰਦਰਾਂ 'ਤੇ ਪੁਲ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪਲੈਨਰਜ਼ ਤੇ ਇੰਜਨੀਅਰਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਰਾਮੇਸ਼ਵਰਮ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੀਲੰਕਾ ਦੇ ਮਨਾਤ ਦਰਮਿਆਨ 'ਰਾਮ ਸੇਤੂ' ਜਾਂ 'ਐਡਮਜ਼ ਬ੍ਰਿਜ' ਮਿਥਿਹਾਸਕ ਕਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਮ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਹਨੂੰਮਾਨ ਦੀ ਵਾਨਰ ਸੈਨਾ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਚਟਾਨਾਂ ਤੇ ਪੱਥਰਾਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਇਹ ਤਕਰੀਬਨ ਪੰਜਾਹ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਲੰਮਾ ਕੁਦਰਤੀ ਲੰਬਾ (ਪੁਲ) ਹੈ। ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਡੂੰਘਾਈ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੈ, ਸੋ ਜਹਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਲੰਘ ਸਕਦੇ। ਜਹਾਜ਼ ਲੰਘਾਉਣ ਲਈ ਬਹੁ-ਕਰੋੜੀ 'ਸੇਤੂ ਸਮੁੰਦਰਮ' ਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਾਸਤੇ 'ਰਾਮ ਸੇਤੂ' ਦੇ ਰਸਤੇ 'ਚ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਡੂੰਘਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ ਪਰ ਕੁਝ ਧਾਰਮਿਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਇਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਭਾਰਤੀ ਪੁਰਾਤੱਤਵ ਨੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਹਲਫਨਾਮਾ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੁਲ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੀ ਚਟਾਨਾਂ ਤੇ ਪੱਥਰਾਂ ਨਾਲ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵਿਜੈ ਰੂਪਾਣੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, "ਜ਼ਰਾ ਸੋਚੋ, ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਜੀ ਕੋਲ ਕਿੰਨੇ ਮਾਹਿਰ ਇੰਜਨੀਅਰ ਹੋਣਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀਲੰਕਾ ਦਰਮਿਆਨ ਰਾਮ ਸੇਤੂ ਬਣਵਾਇਆ।"

ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖੀ ਸੋਮਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ ਸਤਿਆ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸੇ ਸਾਲ ਜਨਵਰੀ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਮੌਕੇ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ

ਵਜੋਂ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ: "ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਬਾਰੇ ਡਾਰਵਿਨ ਦੀ ਥਿਊਰੀ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਲਤ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਕੂਲਾਂ ਤੇ ਕਾਲਜਾਂ ਦੇ ਸਿਲੇਬਸ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਬਾਂਦਰ ਤੋਂ ਬੰਦਾ ਬਣਦਾ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ।" ਚਾਰਲਸ ਡਾਰਵਿਨ (1809-1882) ਬਾਰੇ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਇਸ ਕਥਨ ਦਾ ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਤੇ ਖੋਜਕਾਰਾਂ ਨੇ ਗੰਭੀਰ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ ਸੀ। ਇੰਡੀਅਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਸਾਇੰਸ ਅਕੈਡਮੀ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਰੋਸ ਵੀ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵੀ ਪਾਈ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਅਕਸ ਖਰਾਬ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਇਹ ਗੱਲ ਜੱਗ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਨੇ 1974 ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ 1998 ਵਿਚ ਪਰਮਾਣੂ ਟੈਸਟ ਕੀਤੇ ਪਰ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਰਮੇਸ਼ ਨਿਸ਼ਾਕ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ, "ਜਿਹੜੇ ਪਰਮਾਣੂ ਟੈਸਟ ਦੀ ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਰਿਸ਼ੀ ਕਨਾਡ ਨੇ ਇਹ ਟੈਸਟ ਬਹੁਤ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤਾ ਸੀ।" ਕਨਾਡ ਰਿਸ਼ੀ ਦੂਜੀ ਸਦੀ 'ਚ ਹੋਇਆ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਹੋਰ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ: "ਹਸਤ ਰੇਖਾ ਤੇ ਕੁੰਡਲੀਆਂ ਦੀ ਸਾਇੰਸ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸਾਇੰਸ ਨਹੀਂ। ਸਾਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦੇਈਏ।"

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਰਾਜਨਾਥ ਸਿੰਘ ਵੀ ਸਾਇੰਸ ਬਾਰੇ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, "ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਖੋਜਕਾਰ ਸੂਰਜ ਤੇ ਚੰਦਰ ਗ੍ਰਹਿਣਾਂ ਦੀਆਂ ਤਰੀਕਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਪਰ ਆਪਣੇ ਭਾਰਤ 'ਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਿੰਡ ਤੇ ਪੁੱਛ ਲਓ, ਉਹ ਪਚਾਂਗ ਖੋਲ੍ਹੇਗਾ ਤੇ ਫੱਟ ਦੱਸ ਦੇਵੇਗਾ ਕਿ ਕਦੋਂ ਗ੍ਰਹਿਣ ਲਗਣਾ ਹੈ।" ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਸਿਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਵਾਸੂਦੇਵ ਦੇਵਨਾਈ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ; "ਗਾਵਾਂ ਆਪਣੇ ਸਾਹ ਨਾਲ ਆਕਸੀਜਨ ਕੱਢਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਸਾਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।" ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਤੇ ਖੋਜਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਭਲਾ ਕਿਹੜੀ ਥਿਊਰੀ ਹੋਈ?

ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਿਪਲਬ ਕੁਮਾਰ ਦੇਬ ਨੇ ਆਧੁਨਿਕ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਤੇ ਸੰਚਾਰ-ਤੰਤਰ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਇੰਟਰਨੈਟ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਵੇਲੇ ਵੀ ਸੀ।" ਇਸ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਵਰਨਣ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, "ਕੁਰੂਕਸ਼ੇਤਰ ਦੇ ਅਠਾਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਯੁੱਧ ਨੂੰ ਸੰਜੋ ਨੇ ਇੰਟਰਨੈਟ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਤਾਂ 50 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਬੈਠੇ ਦਿਸ਼ਟੀਗੰਠ ਰਾਜੇ ਪ੍ਰਿਤਰਾਸਟਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਤਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਖੋਜ ਲਈ ਗਈ ਸੀ।" ਬਾਰਡਰ ਤੋਂ ਚੀਨ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਭਜਾਉਣ ਬਾਰੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਵੈਮਸੇਵਕ ਸੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ: "ਜੇ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤੀ ਰੋਜ਼ ਪੰਜ ਵਾਰ ਚੀਨ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਮੰਤਰ ਪੜ੍ਹਨ ਤਾਂ ਡਰੈਗਨ (ਚੀਨ) ਨੂੰ ਬਾਰਡਰ ਤੋਂ ਖਦੇਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।"

ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਵੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਖੁੰਝਦੇ। ਮੈਡੀਕਲ ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਅਤਿ ਮੁਹਾਰਤ ਵਾਲੇ ਵਿਸ਼ੇ ਪਲਾਸਟਿਕ ਸਰਜਰੀ ਬਾਰੇ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, "ਪਲਾਸਟਿਕ ਸਰਜਰੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਸ੍ਰੀ ਗਣੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਵੀ ਕੋਈ ਐਸਾ ਮਾਹਿਰ ਪਲਾਸਟਿਕ ਸਰਜਨ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਧੜ 'ਤੇ ਹਾਥੀ ਦਾ ਸਿਰ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।" ਐਡਵਾਂਸ ਜੈਨੇਟਿਕ ਇੰਜਨੀਅਰਿੰਗ ਬਾਰੇ ਐਸਾ ਹੀ ਗੈਰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਬਿਆਨ ਹੈ, "ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਬਾਰੇ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਰਨ ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ 'ਚੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਨਮਿਆ; ਉਹਦਾ ਜਨਮ ਨਿਯੋਗਾ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਬੇਹੱਦ ਐਡਵਾਂਸ ਜੈਨੇਟਿਕ ਇੰਜਨੀਅਰਿੰਗ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ।" ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਦੇਖੋ: "ਸਾਡੇ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੇ ਰਿਸ਼ੀ ਮੁਨੀ, ਯੋਗ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਨਾਲ ਦਿਵਯਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਯਾਨਿ ਦੂਰ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਸੀ, ਸੋ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਦੀ ਕਾਢ ਪਿੱਛੇ ਇਸੇ ਦਾ ਹੀ ਹੱਥ ਹੈ।"

ਹੁਣੇ ਹੁਣੇ ਫਗਵਾੜੇ ਕੋਲ ਲਵਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਹੋਈ 106ਵੀਂ ਇੰਡੀਅਨ ਸਾਇੰਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਜਿਸ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਵਿਚ ਆਂਧਰਾ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਜੀ. ਨਾਗੇਸ਼ਵਰ ਰਾਓ ਨੇ ਵੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੈਰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਕੋਰਵ 'ਟੈਸਟ ਟਿਊਬ ਬੋਬੀ' ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਸਨ ਤੇ ਰਾਵਣ ਕੋਲ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਸਨ।" ਹਾਜ਼ਰ ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਗੰਭੀਰ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ ਤੇ ਇੰਡੀਅਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਸਾਇੰਸ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ, ਅਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਕੌਂਸਲ ਤੇ ਜਨਰਲ ਬਾਡੀ ਨੇ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਗਾਂਹ ਤੋਂ ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੈਰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗੱਲ ਕਰੇਗਾ, ਉਹਨੂੰ ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਲਾਹ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਰ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲੈਕਚਰ ਦੀ ਕਾਪੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣੀ ਪਵੇਗੀ ਤਾਂ ਕਿ ਵਿਗਿਆਨਕ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੇ ਮੰਚ ਤੋਂ ਗੈਰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗੱਲਾਂ ਨਾ ਹੋਣ।" ਕਈ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਅਫਸੋਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਇਸ ਚਾਂਸਲਰ ਜੋ ਖੁਦ ਬਾਇਓਲੋਜਿਸਟ ਹੈ, ਐਸੀ ਗੈਰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਤੇ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਨਾ-ਮੰਨਣਯੋਗ ਗੱਲ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਨੇਤਾਵਾਂ ਤੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬੁੱਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਖੋਜਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਬਿਆਨ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਦੀ ਅਗਾਂਹ-ਵਧੂ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਅਕਤੀਆਂ (ਨੇਤਾਵਾਂ) ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਛੋਟੀ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਗੱਲ ਸਕਿੰਟਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਫੈਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗਲਤ ਤੇ ਗੈਰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਬਿਆਨਾਂ ਨਾਲ ਨੇਤਾ ਅਤੇ ਮੁਲਕ ਦਾ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿਆਣੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਐਸੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਯੋਜ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਵਿਗਿਆਨ, ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੋਚ ਤੇ ਫਰਜ਼ੀ ਦਾਅਵੇ

ਭਾਰਤੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕਾਂਗਰਸ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦਾ ਮਕਸਦ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਵਿਗਿਆਨ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣਾ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ 1914 ਵਿਚ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਈ ਅਤੇ ਉਸੇ ਸਾਲ ਤੋਂ ਹੀ ਇਹ ਭਾਰਤੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕਾਂਗਰਸ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। 1947 ਵਿਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਨੇ ਇਸ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨ ਆਧਾਰਿਤ ਕੌਮੀ ਏਜੰਡੇ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੋਚ ਪ੍ਰਤੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਇਸ ਮੁਹਾਜ਼ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਮੋੜ ਦਿੱਤਾ। 1976 ਵਿਚ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ

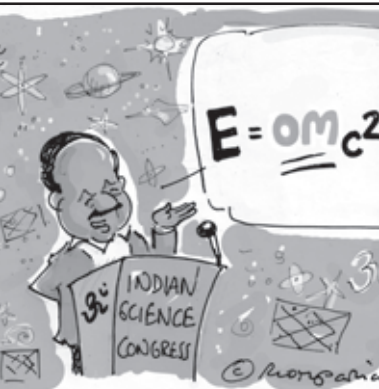
ਅਰਵਿੰਦ
ਫੋਨ: +91-98885-64456

ਕੌਮੀ ਮੁੱਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਮੁੱਖ ਏਜੰਡੇ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਹੋਰ ਹਿੱਸੇ, ਜਿਵੇਂ ਵਿਗਿਆਨ ਸੰਚਾਰਕਾਂ ਦੀ ਗੋਸ਼ਟੀ, ਸਕੂਲੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਵਿਗਿਆਨ, ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਚ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਆਦਿ ਵਿਗਿਆਨ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਵਿਚ ਜੋੜੇ ਗਏ। ਭਾਰਤੀ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਵੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਉਘੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਸੱਦਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਿਗਿਆਨ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਵਿਚਲੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਿਆਂ ਤੋਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਸਬੰਧੀ ਸੰਕੇਤ ਲੈਣਗੇ ਤਾਂ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਵਿਗਿਆਨਕ ਲੀਹਾਂ ਉੱਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧ ਸਕੇ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਗਿਆਨ ਕਾਂਗਰਸ ਕਰਵਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਫ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਵਿਗਿਆਨ ਕਾਂਗਰਸ ਆਪਣੇ ਮਕਸਦ ਤੋਂ ਭਟਕ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂ ਵਿਗਿਆਨ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਵਿਗਿਆਨ ਤੋਂ ਦੇਸ਼

ਲਈ ਸੋਧ ਲੈਣ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਉਲਟਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂ ਵਿਗਿਆਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ, ਵਿਗਿਆਨ ਬਾਰੇ ਦਾਅਵੇ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਏਜੰਡਾ ਦੱਸਣ ਆਉਂਦੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨੀ ਇਸ ਤੋਂ ਪਰਾਂ ਹਟਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਗਿਆਨੀ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਵੀ ਕਤਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਇਤਫਾਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਨੋਬੇਲ ਇਨਾਮ ਵਿਜੇਤਾ ਵੈਂਕਟਾਰਾਮਨ ਰਾਮਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਇਸ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਸਰਕਸ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਬਹੁਤੇ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਹ ਕਾਂਗਰਸ ਕਰਵਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਇਸ ਨਾਲ ਅਰਥਪੂਰਵਕ ਜੁੜਨਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਗਿਆਨਕ ਇਕੱਠ ਹੋਣ ਦੀ ਥਾਂ ਮਹਿਜ਼ ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਭਾਰਤੀ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਵਿਚ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਘੱਟ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ੇ ਅਤੇ ਕਰੀਅਰ ਵੱਲ ਵਧੇਰੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਭਾਰਤੀ ਵਿਗਿਆਨੀ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ, ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਵਿਗਿਆਨ ਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੋਚ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਕੰਮ ਲਈ ਸਮਾਂ ਕੱਢਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ, ਵਿਗਿਆਨ ਕਾਂਗਰਸ ਦੁਆਰਾ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਏ ਮੰਚ ਨੂੰ ਗੈਰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵਰਤਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਵਿਗਿਆਨ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਮੰਚ ਤੋਂ ਤੱਥਹੀਣ ਗੱਲਾਂ ਹੋਣ ਲਗੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੁਰਾਤਨ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਅਜੋਕਾ ਵਿਗਿਆਨ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਵਿਗਿਆਨ ਬਾਰੇ ਅਨੇਕਾਂ ਦਾਅਵੇ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾਅਵਿਆਂ ਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਬਾਰੇ ਗਲਤ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੋਰ ਬਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਵੀ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਫਰਜ਼ੀ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਦਾਅਵੇਦਾਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਕਾਂਗਰਸ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁੰਮਰਾਹ ਕਰਨ ਦਾ ਮਹਿਜ਼ ਇਕ ਹੋਰ ਮੰਚ ਹੈ।

ਕਈ ਡਾਰਵਿਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਗਲਤ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪੁਰਖਿਆਂ ਨੇ ਬਾਂਦਰ ਤੋਂ ਮਨੁੱਖ ਬਣਦਾ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ, ਕਦੀ ਨਿਊਟਨ ਤੇ ਆਇੰਸਟਾਈਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਗਲਤ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ 106ਵੀਂ ਸਾਇੰਸ ਕਾਂਗਰਸ ਜੋ ਇਸ ਸਾਲ ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਹੋਈ, ਵਿਚ ਗੈਰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗੱਲਾਂ ਸਕੂਲ ਦੇ

ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਕਰਵਾਏ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਜੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨ ਬਾਰੇ ਗੁੰਮਰਾਹ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੁੱਢ ਕਦੀਮ ਤੋਂ ਹੀ ਸਭਿਆਤਾਵਾਂ ਨੇ ਗਿਆਨ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੂਤਰਬੱਧ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਗਿਆਨ ਦੇ ਕਈ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਾ ਵਿਗਿਆਨ ਕਹਿਣਾ ਵੀ ਬਿਲਕੁਲ ਵਾਜਬ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਸਾਰਾ ਅਜੋਕਾ ਵਿਗਿਆਨ ਪੁਰਾਤਨ ਭਾਰਤੀ ਸਭਿਅਤਾ ਕੋਲ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਐਨ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇੰਦਾਂ ਦੀ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਪੁਰਾਤਨ ਸਭਿਅਤਾ ਦੇ ਗਿਆਨ ਤੇ ਅਜੋਕੇ ਵਿਗਿਆਨ, ਦੋਹਾਂ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਹੈ। ਪੁਰਾਤਨ ਸਭਿਆਤਾਵਾਂ ਵਿਚਲੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਉਪਰ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਖੋਜ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੋਖੀ ਖੋਜ ਹੋ ਵੀ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਸ਼ਾ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਖੋਜ ਦੇ ਸਥਾਪਤ

ਤਰੀਕਾਕਾਰ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਸੀਂ ਪੁਰਾਤਨ ਸਭਿਆਤਾਵਾਂ ਵਿਚ ਅਜੋਕੇ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦਾ ਵਿਗਿਆਨਕ ਤਰਕ ਨਾਲ ਨਰੀਖਣ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਜਾਣ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਸੱਚ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਟੈਸਟ ਟਿਊਬ ਬੱਚੇ, ਮਿਜ਼ਾਈਲਾਂ, ਪਲਾਸਟਿਕ ਸਰਜਰੀ ਆਦਿ ਦੇ ਪੁਰਾਤਨ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੱਥ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ। ਫਿਰ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁਰਾਤਨ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵਿਗਿਆਨ ਕਾਂਗਰਸਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਮੰਚਾਂ ਉੱਤੇ ਵਾਰ ਵਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਅਜੋਕਾ ਵਿਗਿਆਨ ਦਰਜ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਸ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ? ਵਿਗਿਆਨ ਬਦਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਿਧਾਂਤ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਨਵੇਂ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਬਦਲ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਨਿਊਟਨ ਦੇ ਗਤੀ ਦੇ ਨਿਯਮ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਆਪਕ ਸਚਾਈ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਪਰ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਚਲਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਵੇਗ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਵੇਗ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਨਿਊਟਨ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸਮਝ ਦਾ ਨਵੀਨੀਕਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਵਿਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਵੀ ਬਦਲਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਫਿਰ ਕਿਹੜਾ ਵਿਗਿਆਨ ਅਸੀਂ ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਾਂਗੇ? ਕੀ ਅਸੀਂ ਪਵਿਤਰ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤਬਦੀਲ ਕਰਾਂਗੇ? ਇਹ ਕੁਫਰ ਗਿਣਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਵਿਗਿਆਨਕ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਗਿਆਨ ਵਿਚਲਾ ਵਖਰੇਵਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਡੂੰਘਾ ਹੈ। ਵਿਗਿਆਨ ਮਨੁੱਖ ਦੁਆਰਾ ਵਿਗਿਆਨਕ ਤਰੀਕੇ ਵਰਤ ਕੇ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਗਿਆਨ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਬਦਲਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਧਿਆਤਮਿਕ

ਗਿਆਨ ਜੋ ਪਵਿਤਰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਇਹ ਸੰਪੂਰਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਬਦਲਾਓ ਵੀ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਗਿਆਨਾਂ ਦਾ ਸਮੂਲ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਵਿਗਿਆਨ ਨੂੰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਸਾਧਨ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਰੱਖ ਕੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸਗੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸੋਚਣ ਤੇ ਜਿਊਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਵਿਗਿਆਨਕ ਤਰਕ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਇਹ ਅਹਿਮ ਪੱਖ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਸਿਖਿਆ, ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਨੀਤੀ ਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਵਿਚ ਵੀ ਸਹੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਜਾਗਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਅਣਗੌਲਿਆ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਕੰਮ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਅੱਜ ਵੀ ਐਓ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੇ ਗੈਰ-ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੋਚ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਵਿਗਿਆਨ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਗਿਆਨ ਕਾਂਗਰਸ ਸਹੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੋਚ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਚਲੇ। ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਉਘੇ ਵਿਗਿਆਨੀ ਇਸ ਵਿਚ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਭਾਗ ਲੈਣ। ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਸਹੂਲਤਾਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਨੂੰ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦੇਣ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੋਵੇ, ਨਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਏਜੰਡਾ ਕਾਂਗਰਸ ਉਪਰ ਲੱਦਣ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਨਾਲ। ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਭਾਸ਼ਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਖ਼ਸਾਂ ਦੇ ਹੋਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚ ਪਛਾਣ ਹੈ, ਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਰੇ ਹੀ ਚਰਚਾ ਕਰਨ। ਵਿਗਿਆਨ ਅਕਾਦਮੀਆਂ ਇਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਭਾਰਤੀ ਸਭਿਅਤਾ ਦੀ ਵਿਗਿਆਨ ਨੂੰ ਦੇਣ, ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਮੁਲਕਣ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਉਂ ਵਿਗਿਆਨ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਵਾਪਿਸ ਲੀਹ ਉੱਤੇ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਵਿਗਿਆਨ ਨੂੰ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਦਿੱਲੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਭੰਗ

ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇੜੇ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਬਣੇ ਹੋਟਲਾਂ ਵਿਰੁਧ ਕਾਰਵਾਈ ਤੈਅ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਤੀਸ ਹਜ਼ਾਰੀ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਲੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਬੋਰਡ ਦੀ ਚੋਣ ਉਤੇ 20 ਫਰਵਰੀ ਤੱਕ ਰੋਕ ਲਾਉਣ ਮਗਰੋਂ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਜਨਰਲ ਹਾਊਸ ਨੇ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਬੋਰਡ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਤੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਅਸਤੀਫੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਏ। ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਮਨਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਿਰਸਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਕਿ ਹਾਊਸ ਦੀ ਨਵੀਂ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਫਰਵਰੀ-ਮਾਰਚ ਦੌਰਾਨ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਕਾਲਜਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਦਾਖਲਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਸਬੰਧੀ ਤਰਕ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਬੋਰਡ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਕੌਮੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਅਸਤੀਫੇ ਸੌਂਪ ਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੋਣ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਅੰਤਿਮ ਹਾਊਸ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਨ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਚੋਣ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਾਈ ਸੀ। ਦੱਸ ਦਈਏ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀ 19 ਜਨਵਰੀ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਬੋਰਡ ਦੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ ਤੀਸ ਹਜ਼ਾਰੀ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅਗਲੇ ਹੁਕਮਾਂ ਤੱਕ ਚੋਣ ਉੱਤੇ ਰੋਕ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਆਜ਼ਾਦ ਉਮੀਦਵਾਰ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ੰਟੀ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ 'ਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਅੰਤਿਮ ਰੋਕ ਲਾਈ ਹੈ। ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ੰਟੀ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਚੋਣ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਵਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੋਣ ਬੋਰਡ ਵੱਲੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਕਰਵਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਬੋਰਡ ਦੇ ਅਸਤੀਫੇ ਵੀ ਜਨਰਲ ਹਾਊਸ ਬੁਲਾ ਕੇ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੋਣ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਜਾਣ ਮਗਰੋਂ ਹੀ ਨਵੀਂ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਚੁਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਬੋਰਡ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਚੋਣ 30 ਮਾਰਚ 2017 ਨੂੰ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਮਾਂ 29 ਮਾਰਚ 2019 ਤੱਕ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਮੁਤਾਬਕ ਚੋਣ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਵੱਲੋਂ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਰ ਕੇ 19 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਚੋਣ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ ਤੇ ਮਾਮਲਾ 21 ਫਰਵਰੀ 'ਤੇ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਚੋਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਘੋਖਿਆ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਜਨਰਲ ਮੈਨੇਜਰ ਤੋਂ ਦਿੱਲੀ ਪੁਲਿਸ ਅਸਲ ਰਿਕਾਰਡ ਲੈ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਰਿਕਾਰਡ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ.ਕੇ. ਤੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਪਟਿਆਲਾ ਹਾਊਸ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਨਾਰਥ ਐਵੇਨਿਊ ਬਾਣੇ ਦੇ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਹਲਕੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਲਾਉਣ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ੰਟੀ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ 'ਤੇ ਤਲਬ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਪੁਲਿਸ ਹਰਕਤ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ ਤੇ ਜਾਂਚ ਵਿਚ ਤੇਜ਼ੀ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਹੈ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਣੇ ਹੋਟਲਾਂ ਉਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਤੈਅ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਉਪਰੋਕਤ ਹੋਟਲਾਂ ਨੂੰ 11 ਅਪਰੈਲ 2019 ਤੱਕ ਸੀਲ ਕਰਨ ਜਾਂ ਢਾਹੁਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਖਿਲਾਫ

ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨੇੜੇ ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਵਿਚ ਹੋਟਲ, ਸਰਾਵਾਂ ਅਤੇ ਗੈਸਟ ਹਾਊਸ ਖੁੱਲ ਰਹੇ ਹਨ।

ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੇਰਕਾ ਅਰਜ਼ੀ 'ਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਨਗਰ ਨਿਗਮ 11 ਅਪਰੈਲ 2019 ਤੱਕ ਹੋਟਲਾਂ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਹਦਾਇਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਖਤ ਰਵੱਈਏ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਨਿਗਮ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਬਣੇ 214 ਹੋਟਲਾਂ ਨੂੰ ਸੀਲ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਐਡਵੋਕੇਟ ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੇਰਕਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਹੋਟਲਾਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਅਜੇ ਰੁਕਣ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈ ਰਹੀ। ਪਹਿਲੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ 105 ਹੋਟਲ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਸਨ ਜੋ ਵਧ ਕੇ ਹੁਣ 400 ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਖਿਲਾਫ ਪੰਥਕ ਰਵਾਇਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਰਵਾਈ ਮੰਗੀ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸਰਨਾ ਧੜੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦਿੱਲੀ ਵੱਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਕ ਮੰਗ ਪੱਤਰ ਸੌਂਪ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਆਗੂ, ਜੋ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਵਿਵਾਦ ਵਿਚ ਘਿਰੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਖਿਲਾਫ ਪੰਥਕ ਰਵਾਇਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਗ ਪੱਤਰ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਮਨਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧੰਨਾ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੇ ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਸਕੱਤਰੇਤ ਵਿਚ ਸੌਂਪਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਪੱਤਰ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਜਨਰਲ ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਰਨਾ ਵੱਲੋਂ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੰਗ ਪੱਤਰ ਦੇਣ ਮਗਰੋਂ ਸ੍ਰੀ ਧੰਨਾ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਕਥਿਤ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਵਿਵਾਦ ਵਿਚ ਘਿਰੇ ਬਾਦਲ ਦਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਦਿੱਲੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਆਗੂਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀਕੇ, ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੂਬੇਦਾਰ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਖਿਲਾਫ ਪੰਥਕ ਰਵਾਇਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਦਿਆਂ ਪੰਥ ਵਿਚੋਂ ਛੇਕਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਨਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਮੁਖੀ ਲਈ ਖਿੱਚੋਤਾਣ ਮੁੜ ਵਧੀ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਮੁਖੀ ਸੁਰੇਸ਼ ਅਰੋੜਾ ਦਾ ਜਾਨਸ਼ੀਨ ਬਣਨ ਲਈ ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਰੈਂਕ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦਰਮਿਆਨ ਚੱਲ ਰਹੀ ਖਿੱਚੋਤਾਣ ਕਾਰਨ ਪੁਲਿਸ ਵਿਭਾਗ ਅੰਦਰ ਗ੍ਰਹਿ ਯੁੱਧ ਵਾਲੀ ਸਥਿਤੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸੂਤਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਸੀਨੀਅਰ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਯੂ.ਪੀ.ਐਸ.ਸੀ. ਵੱਲੋਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਮੋਤਵੇਂ ਪੈਨਲ ਵਿਚ ਨਾਮ ਪਵਾਉਣ ਲਈ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਾਅ ਖੇਡ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ 1984, 1985, 1986 ਅਤੇ 1987 ਬੈਚ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਪੁਲਿਸ ਮੁਖੀ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਭਾਗ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੂਤਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸੁਰੇਸ਼ ਅਰੋੜਾ ਨੂੰ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਜਾਂ ਫਿਰ 1987 ਬੈਚ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦਿਨਕਰ ਗੁਪਤਾ ਨੂੰ ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਲਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਅਜ਼ਮਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਅਰੋੜਾ ਦਾ ਸੇਵਾਕਾਲ ਭਾਵੇਂ 30 ਸਤੰਬਰ ਤੱਕ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਸੂਤਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਾਜਸੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਏ ਗਏ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪੈਨਲ ਦੇ ਨਾਲ ਸੁਰੇਸ਼ ਅਰੋੜਾ ਵੱਲੋਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਲਿਖੀ ਗਈ ਚਿੱਠੀ ਵੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਯੂ.ਪੀ.ਐਸ.ਸੀ. ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਸਥਿਤੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਅਰੋੜਾ ਇਸ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਕਾਡਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ 1984 ਬੈਚ ਦੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸਾਮੰਤ ਗੋਇਲ ਤਾਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਖੁਫੀਆ ਏਜੰਸੀ 'ਰਾਅ' ਵਿਚ ਤਾਇਨਾਤ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ 1985 ਬੈਚ ਦੇ ਮੁਹੰਮਦ ਮੁਸਤਫਾ ਅਤੇ 1987 ਬੈਚ ਦੇ ਦਿਨਕਰ ਗੁਪਤਾ ਦਰਮਿਆਨ ਹੀ ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਅਹੁਦੇ ਦੀ ਦੌੜ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਸਤਫਾ ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟਾਸਕ ਫੋਰਸ ਦੇ ਮੁਖੀ ਹਨ ਜਦਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਪਤਾ ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. (ਇੰਟੈਲੀਜੈਂਸ) ਵਜੋਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਲਾਹਕਾਰ ਅਜੀਤ ਡੋਵਾਲ ਦਾ ਕਰੀਬੀ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੁਹੰਮਦ ਮੁਸਤਫਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਸੀਨੀਅਰ ਕਾਂਗਰਸੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਇਸ ਵੱਕਾਰੀ ਅਹੁਦੇ ਦੇ ਦਾਅਵੇਦਾਰਾਂ 'ਚ ਉਹ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਮੰਤ ਗੋਇਲ ਨੂੰ ਡੀ. ਜੀ. ਪੀ. ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅਜੀਤ ਡੋਵਾਲ ਵੱਲੋਂ ਹਰੀ ਝੰਡੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੈਨ ਹੋਜੇ 'ਚ ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ ਦੀ ਪੁਸਤਕ 'ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਮਹਿਕ' ਲੋਕ ਅਰਪਿਤ

ਸੈਨ ਹੋਜੇ (ਬਿਊਰੋ): ਸ. ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ ਦਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਫਰਨਾਮਾ 'ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਮਹਿਕ' ਇਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੈਨ ਹੋਜੇ ਵਿਖੇ ਲੰਬੇ ਐਤਵਾਰ ਲੋਕ ਅਰਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਬੋਲਦਿਆਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ. ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ 'ਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਤੀਰਥ ਅਸਥਾਨਾਂ, ਇਤਿਹਾਸ, ਰਾਜਨੀਤੀ, ਧਰਮ ਤੇ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਸ. ਪੰਨੂ ਨੇ ਬੜੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਾਲ

ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਲਹਿੰਦੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੇ-ਦੋਹਾਂ ਪੰਜਾਬਾਂ ਦੇ ਬਾਸ਼ਿੰਦਿਆਂ ਦੀ ਆਪਸੀ ਮਿਲਵਰਤਣ ਦੀ ਤਾਂਘ ਬਹੁਤ ਵਿਆਕਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਅਕਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਾਠਕ ਆਪ ਲੇਖਕ ਦੇ ਨਾਲ ਚੱਲਦਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਨਜ਼ਾਰਾ ਵੇਖਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਲੰਡਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਥਾਵਾਚਕ ਤੇ ਕਈ ਧਾਰਮਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਰਚੇਤਾ ਭਾਈ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਗੁਲਸ਼ਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ, ਧਰਮ ਤੇ ਵਿਰਸਾ ਬੜੀ ਸੋਚੀ ਸਮਝੀ ਸਾਜਿਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਵੇਖਿਆ, ਜਾਚਿਆ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਹਵਾਲਾ ਪੁਸਤਕ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹਰ ਯਾਤਰੀ ਨੂੰ ਅਤੇ ਨਾ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹਰ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਲੇਖਕ ਦੀ ਹੌਸਲਾ ਅਫਜ਼ਾਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਟੇਜ ਸਕੱਤਰ ਸ. ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੰਗਰ ਨੇ ਇਸ ਸਫਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਦੱਸਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ. ਪੰਨੂ ਨੇ ਬੜੀ ਬਾਰੀਕੀ ਤੇ ਬੇਬਾਕੀ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਪੇੜਾਂ ਨੱਪਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਸ. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬੈਨੀਵਾਲ ਨੇ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਸ. ਪੰਨੂ ਦੀ ਨਿਵੇਕਲੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੱਸਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੁਸਤਕ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ, ਟੋਟੇ ਕਰਵਾ ਕੇ ਝੋਲੀ 'ਚ ਪਵਾਉਂਦੀਆਂ ਮਾਂਵਾਂ ਸਮੇਤ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਭਰਿਆ ਇਤਿਹਾਸ ਉਜਾਗਰ

ਉਪਲਬਧੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਹਨ। ਲੇਖਕ ਇਸ ਬਾਰੇ ਹੈਰਾਨੀ ਤੇ ਰੰਜ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਣਨ ਵੇਲੇ 1947 ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹੜੀ ਮਜਬੂਰੀ ਪੈ ਗਈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਜਾਤੀ ਮੁਢਾਦ ਕਾਰਨ ਗੁਰਧਾਮ ਤੇ ਵਿਰਸਾ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ ਕੇ ਚੁੱਪ ਚੁਪੀਤੇ ਲੋਥਾਂ ਲੈ ਕੇ ਵਾਹਗੇ ਤੋਂ ਪਾਰ ਟੱਪ ਗਏ।

ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਸ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਹਰੇਦਵ ਸਿੰਘ ਤੱਖਰ,

ਨਰਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ, ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ, ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੈਸ, ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਦਲਵੀਰ ਪੰਨੂ, ਗੁਰਸ਼ਾਨ ਪੰਨੂ, ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਲੌਂਗੀਆ, ਗਿਆਨੀ ਮਨਮੋਹਣ ਸਿੰਘ, ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਛਾਬੜਾ ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਤੇ ਸੀਨੀਅਰ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਰਲ ਕੇ ਸ. ਪੰਨੂ ਨੂੰ ਮਾਣ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਿਆ।

ਸ. ਪੰਨੂ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਭਰੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਵਿਚ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਮੁੱਖ ਦਿਖਾਈ ਕਰਵਾਈ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਨੇ ਪੰਜ ਕਿਤਾਬਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਨੂੰ ਭੇਟ ਕੀਤੀਆਂ। ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਭੇਟ ਵੀਹ ਡਾਲਰ ਹੈ, ਜੋ ਫੋਨ: 408-608-4961 ਰਾਹੀਂ ਆਰਡਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਖਾੜਕੂ ਨਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਚੌੜਾ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਬਰੀ

ਰੂਪਨਗਰ: ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਖਾੜਕੂ ਨਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਚੌੜਾ ਨੂੰ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸਾਲ 2013 ਵਿਚ ਕੁਰਾਲੀ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਨਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਚੌੜਾ ਕੋਲੋਂ ਪਿੰਡ ਬੰਨਮਾਜਰਾ 'ਚੋਂ ਵਿਸਫੋਟਕ ਪਦਾਰਥ ਅਤੇ ਹਥਿਆਰ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਚੌੜਾ ਅਤੇ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਫਰਾਂਸ 'ਤੇ ਵਿਸਫੋਟਕ ਨਿਰੋਧਕ ਐਕਟ ਅਤੇ ਆਰਮਜ਼ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਮਾਮਲਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਫਰਾਂਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੋਸ਼ ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਚੌੜਾ ਨੂੰ ਵੀ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਬਾਬਾ ਫੌਜਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਨੈਣਦੀਪ ਚੰਨ ਦਾ ਸਨਮਾਨ

ਫਰਿਜ਼ਨੋ: ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਨੇ ਡਾ. ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਫੌਜਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਨੈਣਦੀਪ ਚੰਨ ਦਾ ਇੱਥੇ ਇੰਡੀਆ ਕਬਾਬ ਪੈਲੇਸ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਫੌਜਾ ਸਿੰਘ 107 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰੇ ਪੂਰੇ ਚੁਸਤ-ਫੁਰਤ ਹਨ ਤੇ ਵਧੀਆ ਦੌੜਾਕ ਵਜੋਂ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਨਾਂ ਉੱਚਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਅਮਰੀਕਾ ਫੇਰੀ 'ਤੇ ਹਨ।

ਫਰਿਜ਼ਨੋ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਉਭਰਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਗੱਭਰੂ ਨੈਣਦੀਪ ਸਿੰਘ ਚੰਨ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਫਰਿਜ਼ਨੋ ਦੇ ਸੈਂਟਰਲ ਸਕੂਲ ਬੋਰਡ-7 ਦੀ ਚੋਣ ਜਿੱਤ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਮਾਣ ਦਿਵਾਇਆ ਸੀ। ਨੈਣਦੀਪ ਨੇ ਸਮੂਹ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਸੁਪੋਰਟ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਹੋਰਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਗੁਰਨੇਕ

ਸਿੰਘ ਬਾਗੜੀ, ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ, ਬਾਪੂ ਫੌਜਾ ਸਿੰਘ, ਨੈਣਦੀਪ ਸਿੰਘ ਚੰਨ ਅਤੇ ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਠ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖੇ। ਡਾ. ਚੰਨ

ਅਤੇ ਪਿਸ਼ੌਰਾ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਨੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਗਾਇਕੀ ਰਾਹੀਂ ਖੁਬ ਰੰਗ ਬੰਨਿਆ। ਮੰਚ ਸੰਚਾਲਨ ਉਘੇ ਸਮਾਜ ਸੇਵੀ ਸੁਖਬੀਰ ਭੰਡਾਲ ਨੇ ਕੀਤਾ।

'ਮਹਾਰਾਣੀ ਜਿੰਦਾਂ' ਨਾਟਕ ਦੇ ਵਧੀਆ ਮੰਚਨ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਲੋਕ ਰੰਗ ਦੀ ਟੀਮ ਦਾ ਸਨਮਾਨ

ਐਲ ਸਬਰਾਟੋ (ਬਿਊਰੋ): ਪਿਛਲੇ ਇਕ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ ਉਤਰੀ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਰੰਗ ਮੰਚ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਵਿਚਰ ਰਹੀ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਨੋਆ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਹੇਠਲੀ 'ਪੰਜਾਬ ਲੋਕ ਰੰਗ' ਦੀ ਟੀਮ ਦਾ ਰਿਚਮੰਡ 'ਚ ਖੇਡੇ ਗਏ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੇ ਆਖਰੀ ਸ਼ਾਸਕ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ 'ਮਹਾਰਾਣੀ ਜਿੰਦਾਂ' ਨਾਟਕ ਦੀ ਵਧੀਆ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਲਈ ਇੱਥੇ ਗੁਰੂਪ੍ਰਥ ਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਸਿਰੋਪਾਓ ਦੇ ਕੇ ਮਾਣ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਨਾਟਕ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਨੋਆ ਨੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਕੋਲੀਫੋਰਨੀਆ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਅੱਧੀ ਦਰਜਨ ਤੋਂ ਵੱਧ

ਖੇਡੇ ਗਏ ਇਸ ਨਾਟਕ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਭਰਵੇਂ ਹੁੰਗਾਰੇ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਪੰਜਾਬ ਲੋਕ ਰੰਗ' ਦੀ ਟੀਮ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ 550ਵੇਂ ਆਗਮਨ ਪੁਰਬ 'ਤੇ ਬਲਵੰਤ ਗਾਰਗੀ ਦੇ ਨਾਟਕ 'ਗਗਨ ਮਹਿ ਬਾਲ' ਦਾ ਉਤਰੀ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਮੰਚਨ ਕਰੇਗੀ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਐਲ ਸਬਰਾਟੋ ਵਿਚ ਮਾਣ ਸਨਮਾਨ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਨੋਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਦਾਕਾਰ ਪਤਨੀ ਜਸਵਿੰਦਰ ਧਨੋਆ ਤੇ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਰ ਪਾਲੀ ਧਨੋਲਾ ਸਮੇਤ ਸਾਰੀ ਟੀਮ ਹਾਜ਼ਰ ਸੀ।

'ਪੰਜਾਬ ਲੋਕ ਰੰਗ' ਦੀ ਟੀਮ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਐਲ ਸਬਰਾਟੋ ਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨਾਲ।

Law Office of Manpreet S. Gahra

- > ਇਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਸੇਵਾਵਾਂ
- > ਫੈਮਿਲੀ ਲਾਅ
- > ਬਿਜਨਸ ਲਾਅ

Criminal Defense (DUI, simple battery, domestic violence, immigration post-conviction relief)

Manpreet S. Gahra
Attorney At Law

Berkeley Office

2161 Shattuck Ave., 304, Berkeley

Ph: 510-841-4582

Fax: 510-217-6847

Email: manpreet@gahralaw.com

Certified Insurance Agent

Global Green INSURANCE AGENCY

Gurdawar Singh Mann

ਹੈਲਥ ਇੰਸੂਰੈਂਸ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ

ਫੋਨ: 510-487-1000

MANN@GGIABA.COM

Gurcharan Singh Mann

Mann Insurance Brokers Inc.

4123 Dyer St., #230, Union City, CA 94587

ਦਸਤਾਰ ਲਈ ਜੁਝਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਨੂੰ ਵੱਕਾਰੀ ਸਨਮਾਨ

ਇੰਡੀਅਨਐਪੋਲਿਸ, ਇੰਡੀਆਨਾ: ਭਾਰਤੀ-ਅਮਰੀਕੀ ਉੱਦਮੀ ਤੇ ਸਮਾਜ ਸੇਵੀ ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਨੂੰ ਵੱਕਾਰੀ 'ਰੋਸਾ ਪਾਰਕ ਟਰੇਲਬਲੈਜ਼ਰ ਐਵਾਰਡ' ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਖਾਲਸਾ ਵੱਲੋਂ ਦਸਤਾਰ ਬਾਰੇ ਚਲਾਈ ਮੁਹਿੰਮ ਨੇ ਅਮਰੀਕੀ ਅਥਾਰਿਟੀ ਨੂੰ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਆਪਣੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਬਦਲਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਇੰਡੀਅਨਐਪੋਲਿਸ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ (45) ਨੂੰ ਇਹ ਸਨਮਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਸਲੇ ਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਇਰਾਦੇ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੰਨ 2007 ਵਿਚ ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ 'ਚ ਸਵਾਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂਚ ਲਈ ਦਸਤਾਰ ਲਾਹੁਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਅਕੀਦੇ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸਬੰਧੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਈ ਤੇ ਅਮਰੀਕੀ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਨੋਮ ਬਦਲਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਨੂੰ ਜਹਾਜ਼ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਸਤਾਰ ਉਤਾਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ

'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸੁਰੱਖਿਆ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨਾਲ ਹੱਥੋਪਾਈ ਵੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰਵਿਆਪੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ

67 ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਮਿਲਿਆ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਨਲਾਈਨ 20 ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਮਿਲਣ ਪਿੱਛੋਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਉਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਾਲਸਾ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਮਿਲਣ ਪਿੱਛੋਂ ਮਾਮਲਾ ਅਮਰੀਕੀ ਕਾਂਗਰਸ ਕੋਲ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਅਤੇ

ਚੈਕਿੰਗ ਸਮੇਂ ਦਸਤਾਰ ਉਤਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਖਾਲਸਾ ਜਿਹੜੇ ਇੰਡੀਅਨ ਸਿੱਖ ਰਾਜਸੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੁਖੀ ਵੀ ਹਨ, ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਹਾਜ਼ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਦਸਤਾਰ ਉਤਾਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਤਬਦੀਲੀ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਇਹ ਪੁਰਸਕਾਰ ਸਮੁੱਚੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ 67 ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਪਟੀਸ਼ਨ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਸਟੈਂਡ ਲਿਆ, ਜੋ ਧਾਰਮਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵਿਚ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਪੁਰਸਕਾਰ ਸਿੱਖ

ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ।" ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਗਰੁਪ ਸਿੱਖ ਕੁਲੀਸ਼ਨ ਹੈ।

ਤਾਲਾਬੰਦੀ ਦੇ ਸਤਾਏ ਅਮਰੀਕੀਆਂ ਲਈ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਲਾਇਆ ਲੰਗਰ

ਹਿਊਸਟਨ: ਟੈਕਸਸ ਦੇ ਸੈਨ ਐਨਟੋਨੀਓ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੇ ਇਕ ਨਿਵੇਕਲੇ ਉੱਦਮ ਤਹਿਤ ਲੰਗਰ ਲਗਾ ਕੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਅਮਰੀਕੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦਾ ਢਿੱਡ ਭਰਿਆ। ਇਹ ਸੈਂਕੜੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ, ਅਮਰੀਕੀ

ਸਾਰੇ ਸੰਘੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਜਾਂ ਆਰਜ਼ੀ ਤਾਲਾਬੰਦੀ ਕਰ ਕੇ ਫਰਲੋ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦਾ ਲੰਗਰ ਰਾਹੀਂ ਢਿੱਡ ਭਰਿਆ। ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੇ ਲੰਗਰ ਲਈ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਮੀਨੂ ਮੁਤਾਬਕ ਵਸਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਮਸਰਾਂ ਦੀ ਦਾਲ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ, ਚੌਲ ਤੇ ਪਰਸਾਦੇ

ਸਦਰ ਡੋਨਲਡ ਟਰੰਪ ਦੀ 'ਕੰਧ ਦੀ ਅਤੀ' ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਦੇ ਚੱਲਦਿਆਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਆਰਜ਼ੀ ਤਾਲਾਬੰਦੀ (ਸ਼ੱਟਡਾਊਨ) ਮਗਰੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਤੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਤੋਂ ਜਾਰੀ ਆਰਜ਼ੀ ਤਾਲਾਬੰਦੀ ਕਰ ਕੇ ਅਹਿਮ ਵਿਭਾਗਾਂ 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਅੱਠ ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੰਘੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਕੰਮ ਛੱਡਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਤੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ

ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੈਨ ਐਨਟੋਨੀਓ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਲਵਿੰਦਰ ਢਿੱਲੋਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਘੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਡਟ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਤਨਖਾਹਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਲ 2001 ਵਿਚ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵੱਲੋਂ ਨਵੇਂ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਮੁਤਾਬਕ ਖਾਣਾ, ਕੱਪੜੇ ਤੇ ਆਸਰਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਟਰੰਪ ਵੱਲੋਂ ਤਿੰਨ ਭਾਰਤੀ ਅਹਿਮ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਅਹੁਦਿਆਂ ਲਈ ਨਾਮਜ਼ਦ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਅਮਰੀਕੀ ਸਦਰ ਡੋਨਲਡ ਟਰੰਪ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਤਿੰਨ ਅਮਰੀਕੀਆਂ ਨੂੰ ਅਹਿਮ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਅਹੁਦਿਆਂ ਲਈ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪਰਮਾਣੂ ਮਾਹਿਰ ਰੀਟਾ ਬਰਨਵਾਲ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਰਜਾ(ਪਰਮਾਣੂ ਉਰਜਾ) ਬਾਰੇ ਸਹਾਇਕ ਸਕੱਤਰ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਮਨੋਨੀਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੋਰਨਾਂ ਦੋ ਭਾਰਤੀ-ਅਮਰੀਕੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਆਇੰਤਿਆ ਬਾਮਜ਼ਈ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਈਵੇਸੀ ਤੇ ਸਿਵਲ ਲਿਬਰਟੀਜ਼ ਓਵਰਸਾਈਟ ਬੋਰਡ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਅਤੇ ਬਿਮਲ ਪਟੇਲ ਨੂੰ ਟਰੈਜ਼ਰੀ (ਖਜ਼ਾਨੇ) ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਸਕੱਤਰ ਵਜੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਤਿੰਨੋਂ ਨਾਂ ਅਗਲੇਰੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲਈ ਸੈਨੇਟ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਟਰੰਪ ਹੁਣ ਤੱਕ ਤਿੰਨ ਦਰਜਨ ਭਾਰਤੀ-ਅਮਰੀਕੀਆਂ ਨੂੰ ਅਹਿਮ ਸਰਕਾਰੀ ਅਹੁਦਿਆਂ ਲਈ ਨਾਮਜ਼ਦ ਜਾਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰ ਚੁੱਕੇ

ਹਨ। ਰੀਟਾ ਬਰਨਵਾਲ ਇਸ ਵੇਲੇ ਗੇਟਵੇਅ ਫਾਰ ਐਕਸਿਲੇਰੇਟਿਡ ਇਨੋਵੇਸ਼ਨ ਇਨ ਨਿਊਕਲੀਅਰ (ਗੇਨ) ਵਿਚ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਉੱਤੇ ਤਾਇਨਾਤ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸੈਨੇਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਉੱਤੇ ਮੋਹਰ ਲਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੱਥ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਪਰਮਾਣੂ ਉਰਜਾ ਬਾਰੇ ਦਫਤਰ ਦੀ ਕਮਾਨ ਆ ਜਾਏਗੀ।

ਉਧਰ, ਯੇਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਗਰੈਜੂਏਟ ਬਾਮਜ਼ਈ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਕਾਨੂੰਨ, ਸੰਘੀ ਅਦਾਲਤਾਂ, ਕੌਮੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਤੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਅਪਰਾਧ ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਪਟੇਲ ਖਜ਼ਾਨਾ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਫਾਇਨਾਂਸੀਅਲ ਸਟੈਬਿਲਿਟੀ ਓਵਰਸਾਈਟ ਕੌਂਸਲ ਵਿਚ ਡਿਪਟੀ ਸਹਾਇਕ ਸਕੱਤਰ ਵਜੋਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਜਦੋਂ ਬਰਗਰ ਲਈ ਕਤਾਰ 'ਚ ਲੱਗਾ ਬਿੱਲ ਗੇਟਸ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਦੂਜਾ ਸਭ ਤੋਂ ਅਮੀਰ ਵਿਅਕਤੀ ਬਿੱਲ ਗੇਟਸ ਦੀ ਸਾਦਗੀ ਦੇ ਕਿੱਸੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮਾਈਕ੍ਰੋਸਾਫਟ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਵੀ ਕਈ ਵਾਰ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਬੌਸ ਦੱਸ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਹੁਣ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ 'ਤੇ ਵਾਇਰਲ ਹੋ ਰਹੀ ਬਿੱਲ ਗੇਟਸ ਦੀ ਤਾਜ਼ਾ ਤਸਵੀਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਦਗੀ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਸੱਚ ਸਾਬਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਫੋਟੋ ਵਿਚ ਬਿੱਲ ਗੇਟਸ ਸਿਆਟਲ ਦੇ ਫਾਸਟ ਫੂਡ ਰੋਸਤਰਾਂ ਦੇ ਬਾਹਰ ਮਹਿੰਗ 8 ਡਾਲਰ (500 ਰੁਪਏ) ਦੇ ਬਰਗਰ ਫ੍ਰਾਈ ਤੇ ਕੋਕ ਲੈਣ ਲਈ ਕਤਾਰ 'ਚ ਖੜ੍ਹੇ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਸ ਫੋਟੋ ਨੂੰ ਬਿੱਲ ਦੀ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਮਾਈਕ ਗੋਲੋਸ ਨੇ ਫੇਸਬੁੱਕ 'ਤੇ ਸ਼ੇਅਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਸਵੈਟਰ ਪਾਈ ਹੋਏ ਬਿੱਲ ਟੇਪੀ ਵਾਲੇ ਮੁੰਡੇ ਪਿੱਛੇ ਖੜ੍ਹੇ ਦਿੱਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਿੱਲ ਬਰਗਰ ਖਾਣ ਦੇ ਸ਼ੌਕੀਨ ਹਨ। ਇਕ ਖਾਸ ਦੁਕਾਨ

ਤੋਂ ਉਹ ਅੱਜ ਵੀ ਬਰਗਰ ਖਾਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬਿੱਲ ਗੇਟਸ ਨੇ ਇਕ ਇੰਟਰਵਿਊ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਦ ਨੂੰ ਖਾਸ ਆਦਮੀ ਵਜੋਂ ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਨਹੀਂ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਅਮੀਰ

ਆਦਮੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵੱਡੇ ਰੋਸਤਰਾਂ ਵਿਚ ਖਾਣਾ ਖਾ ਸਕ ਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਕ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਫੋਟਾ-ਵੱਡਾ ਸਭ ਇਕ ਸਮਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਾਦੇ ਵਿਆਹ ਨਾਲ ਐਨ. ਆਰ. ਆਈ. ਜੋੜੇ ਨੇ ਕੀਤੀ ਮਿਸਾਲ ਕਾਇਮ

ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ: ਪਿੰਡ ਭੀਣ ਦਾ ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ ਰੋਡਵੇਜ਼ ਦੀ ਬੱਸ 'ਚ ਬਰਾਤ ਲਿਜਾਣ ਕਾਰਨ ਇਲਾਕੇ 'ਚ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਲਾੜੇ ਦੀ ਇਸ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਲਿਜਾਇਆ ਬਰਾਤੀਆਂ ਨੇ ਬੱਸ ਵਿਚ ਸਫਰ ਦੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਲੈ ਕੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਸੋਧ ਦਿੰਦਿਆਂ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦੇ ਇਸ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਸੀਮਤ ਖਰਚੇ ਕਰਨ ਦਾ ਹੋਕਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਬਰਾਤ ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਲੁਧਿਆਣਾ ਲਈ ਰਵਾਨਾ ਹੋਈ ਅਤੇ ਮੁੜ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਪੁੱਜੀ। ਬਰਾਤੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਸੰਦੇਸ਼

ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਤਖਤੀਆਂ ਫੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਲਾੜੇ ਅਮਰਜੋਤ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਾਸੀ ਪਿੰਡ ਭੀਣ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਅਮਨ ਸਹੋਤਾ ਪੁੱਤਰੀ ਜਗਦੀਸ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਮਾਣੂਕੇ ਲੁਧਿਆਣਾ ਜੋ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਵਸਨੀਕ ਹੈ, ਨਾਲ 2 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਮੰਗਣੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸਾਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਿਮਤੀ ਬਣੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਮਨ ਹੁਣ ਆਪਣੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਵਰਕ ਪਰਮਿਟ ਲੈ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਆਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵਿਆਹ ਦਾਜ ਤੋਂ ਬਗੈਰ, ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਖਰਚ ਕੀਤੇ

ਅਤੇ ਸਾਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ 'ਚ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਲੜਕੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ 5 ਵਿਅਕਤੀ ਬਰਾਤੀ ਬੁਲਾਏ ਸਨ ਪਰ ਉਹ 20 ਬਰਾਤੀ ਲੈ ਕੇ ਗਏ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਲੜਕੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵੱਲੋਂ ਘਰ ਦੇ 5 ਜੀਆਂ ਅਤੇ ਬਰਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜਗਰਾਉਂਦੇ ਦਾਬੇ 'ਤੇ ਖਾਣਾ ਖੁਆਇਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਾਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਲੜਕੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ੇ ਹੇਠ ਆ ਕੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਨਾ ਕਰਨੀ ਪਵੇ। ਬਰਾਤ ਦੇਰ ਰਾਤ ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਬੱਸ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਪੁੱਜੀ ਅਤੇ ਬਰਾਤੀ ਬ੍ਰੀ ਵੀਲੂਰ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਭੀਣ ਨੂੰ ਰਵਾਨਾ ਹੋ ਗਏ।

ਵਿਨੀਪੈਗ 'ਚ ਪੰਜਾਬੀ ਨੌਜਵਾਨ ਦੀ ਮੌਤ

ਵਿਨੀਪੈਗ: ਮੈਨੀਟੋਬਾ ਦੇ ਸੂਬੇ ਵਿਨੀਪੈਗ ਵਿਚ ਯੂਰੀ (ਪੰਜਾਬ) ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ 41 ਸਾਲਾ ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਔਲਖ ਨਾਮੀ ਪੰਜਾਬੀ ਨੌਜਵਾਨ ਦੀ ਦਿਲ ਦਾ ਦੌਰਾ ਪੈਣ ਕਾਰਨ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਉਹ 12 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਕੈਨੇਡਾ ਆਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਦੋਸਤ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਉਸ ਦਿਨ ਆਪਣੀ ਟਰੱਕਿੰਗ ਕੰਪਨੀ ਅਲਟੋਬਾ ਫਰੇਟ 'ਤੇ ਕੀਨ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਦੇ ਸੋਮਵਾਰ ਦੇ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਪਟਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਆਇਆ ਸੀ। ਹਰਮਿੰਦਰ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਪਤਨੀ ਜਸਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਔਲਖ, 11 ਸਾਲਾ ਬੇਟਾ ਅਨੂਪ ਸਿੰਘ ਔਲਖ ਤੇ 8 ਸਾਲਾ ਬੇਟੀ ਯਸ਼ਦੀਪ ਕੌਰ ਔਲਖ ਹਨ।

ਜੀ. ਐਚ. ਜੀ. ਅਕੈਡਮੀ ਵੱਲੋਂ ਵਿਰਾਸਤੀ ਖੇਡਾਂ ਤੇ ਫੈਮਲੀ ਪਿਕਨਿਕ 9 ਮਾਰਚ ਨੂੰ

ਫਰਿਜ਼ਨੋ (ਬਿਊਰੋ): ਜੀ. ਐਚ. ਜੀ. ਅਕੈਡਮੀ ਵੱਲੋਂ 8ਵਾਂ ਸਾਲਾਨਾ ਵਿਰਾਸਤੀ ਖੇਡ ਮੇਲਾ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਪਿਕਨਿਕ ਆਉਂਦੀ 9 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਇਥੇ 'ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਖਾਲੜਾ ਪਾਰਕ' ਵਿੱਚ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਅਕੈਡਮੀ ਵੱਲੋਂ ਸਹਿਯੋਗੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਲਈ ਰੱਖੇ ਗਏ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਸਮੇਂ ਪੋਸਟਰ ਚਿਲੀਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਮੰਨੋਰੰਜਨ ਲਈ ਗੀਤ ਗਾਏ ਅਤੇ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡੀਆਂ।

ਚੁੱਕਣਾ, ਬਾਂਦਰ-ਕੀਲਾ, ਖੋ-ਖੋ, ਬੋਲੀਆਂ ਮੁਕਾਬਲਾ, ਤਾਸ਼ ਦੀ ਖੇਡ ਅਤੇ ਹੋਰ ਖੇਡਾਂ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਥਾਨਕ ਬਾਬਿਆਂ ਦੇ ਗਰੁੱਪ ਤਾਸ਼ ਦੀਆਂ ਸੀਪਾਂ ਲਾਉਣਗੇ। ਮੇਲੇ ਦੌਰਾਨ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਚਾਟੀ ਰੇਸ, ਮਿਊਜ਼ੀਕਲ ਚੇਅਰ, ਗੀਤ ਅਤੇ ਬੋਲੀਆਂ ਆਦਿ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬਾਸਕਟਬਾਲ, ਵਾਲੀਬਾਲ ਅਤੇ ਸਾਕਰ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵੀ ਹੋਣਗੇ। ਬਜ਼ੁਰਗ ਰੱਸਾਕਸ਼ੀ ਦੇ ਜੋਹਰ ਦਿਖਾਉਣਗੇ। ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਮੌਕੇ 1972 ਦੀਆਂ ਉਲੰਪਿਕ

ਇਸ ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਮੇਲੇ ਸਬੰਧੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪੋਸਟਰ ਨਾਲ ਹਾਜ਼ਰ ਮੈਂਬਰ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਪਰਮਜੀਤ ਧਾਲੀਵਾਲ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਪਾਈ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਸਫਲ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਰਸੇ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਲਈ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਉਲੀਕੇ ਗਏ। ਹਰ ਸਾਲ ਵਾਂਗ ਮਾਹੌਲ ਇਕ ਦੇਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਮੇਲੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਪੇਸ਼ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਫਰੀ ਮੈਡੀਕਲ ਚੈਕਅੱਪ ਕੈਂਪ ਵੀ ਲਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਵਿਰਾਸਤੀ ਖੇਡ ਮੇਲੇ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਘੋੜਾ ਕਬੱਡੀ, ਪਿੰਨੂ, ਸਟਾਪੂ, ਬੰਟੇ, ਨਿੰਬੂ ਰੇਸ, ਗੁੱਲੀ ਡੰਡਾ, ਰੁਮਾਲ ਖੇਡਾਂ ਵਿੱਚ 'ਟ੍ਰਿੱਪਲ ਜੰਪ' ਜੇਤੂ ਸ. ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਮੁੱਚੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੌਰਾਨ ਹਾਜ਼ਰੀਨ ਲਈ ਜਲੇਬੀਆਂ, ਪਕੌੜਿਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਫਰੂਟ ਆਦਿ ਦਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਉਦੈਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਪਰਮਜੀਤ ਧਾਲੀਵਾਲ, ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ, ਬਸੰਤ ਧਾਲੀਵਾਲ, ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਸੁਖਮਿੰਦਰ ਸਰੋਏ, ਜਗਰੂਪ ਧਾਲੀਵਾਲ, ਅਰਵਿੰਦਰ ਕਾਹਲੋਂ, ਪ੍ਰੀਤ ਗਿੱਲ, ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਗੀ ਸਣੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਸਮੇਤ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਰਾਜੇਸ਼ ਕਾਲੀਆ ਬਣੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਮੇਅਰ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਮੇਅਰ ਉਮੀਦਵਾਰ ਰਾਜੇਸ਼ ਕਾਲੀਆ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਬਾਗੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਸਤੀਸ਼ ਕੈਂਥ ਨੂੰ 5 ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਫਰਕ ਨਾਲ ਹਰਾ ਕੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਮੇਅਰ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ 'ਚ ਸਫਲ ਰਹੇ ਜਦਕਿ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਸੀਨੀਅਰ ਡਿਪਟੀ ਮੇਅਰ ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ 14 ਅਤੇ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਮੇਅਰ ਕਨਵਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰਾਣਾ ਨੇ 15 ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਫਰਕ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਜਿੱਤ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮੇਅਰ ਦੀ ਚੋਣ ਦੌਰਾਨ ਕਾਂਗਰਸ ਵੱਲੋਂ ਮੇਅਰ ਉਮੀਦਵਾਰ ਸ਼ੀਲਾ ਫੂਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਚੋਣ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਪਲ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਐਲਾਨ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਬਾਗੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਸਤੀਸ਼ ਕੈਂਥ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਵੋਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਭਾਜਪਾ ਬਾਗੀ ਸਤੀਸ਼ ਕੈਂਥ 11 ਅਤੇ ਰਾਜੇਸ਼ ਕਾਲੀਆ 16 ਵੋਟਾਂ ਲੈਣ 'ਚ ਸਫਲ ਰਹੇ।

Friends Of Punjab Foundation

'ਮੇਰਾ ਪਿੰਡ' ਦੇ ਵਾਸੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹਾਕਾਂ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਨ

ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਦੇ ਵਾਸੀਆਂ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਬਚਪਨ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਨੂੰ ਅੱਜ ਤੁਹਾਡੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਮੇਰਾ ਪਿੰਡ

ਪ੍ਰਥਮ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਆਖਰੀ ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਸੀ, "ਨਾਮ ਜਪੋ, ਕਿਰਤ ਕਰੋ, ਵੰਡ ਛਕੋ।" ਸਿੱਖੀ ਇਥੋਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤੇ 'ਨਾਮ ਜਪੋ' ਅਤੇ 'ਕਿਰਤ ਕਰੋ' ਦੇ ਹੁਕਮ 'ਤੇ ਤਾਂ ਪਹਿਰਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਮਦਦ, ਖਾਸ ਕਰ ਜੋ ਬੁਝ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਲਈ 'ਵੰਡ ਛਕੋ' ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਛੱਡਦੇ ਹਨ। 'ਫਰੈਂਡਜ਼ ਆਫ ਪੰਜਾਬ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ' ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਪਰਵਾਸੀ ਭਾਰਤੀ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਅਪਨਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਬੇਅੱਲਾਦ ਗਰੀਬ ਬਜ਼ੁਰਗ, ਗਰੀਬ ਵਿਧਵਾਵਾਂ, ਅੰਗਹੀਣ ਅਤੇ ਗਰੀਬ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮਦਦ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਅਸਲ ਮਿਸਾਲਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ:

- *ਬੇਜਮੀਨ ਵਿਧਵਾ, ਤਿੰਨ ਮੁਟਿਆਰ ਧੀਆਂ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ ਅੰਗਹੀਣ ਹਨ)।
- *ਐਮ. ਏ. ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਪੂਰੀ ਕਰ ਰਹੀ ਗਰੀਬ ਨੌਜਵਾਨ ਲੜਕੀ।
- *ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਅਪਾਹਜ ਵਿਧਵਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦੋ ਬੱਚੇ।
- *ਦੋ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਬੇਜਮੀਨਾ ਬਾਪ, ਜੋ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਈ ਲੱਤ ਦਾ ਇਲਾਜ ਨਾ ਕਰਵਾ ਸਕਣ ਕਰ ਕੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।
- *ਪਿੰਡ ਦੇ ਅਖੌਤੀ ਮੈਡੀਕਲ ਡਾਕਟਰ ਵਲੋਂ ਗਲਤ ਇਲਾਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਗਰੀਬ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਗੁਰਦੇ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਸੈਂਕੜੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ 'ਫਰੈਂਡਜ਼ ਆਫ ਪੰਜਾਬ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ' ਵਲੋਂ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਆਪ ਕੋਈ ਪੈਸਾ ਇਕੱਠਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਸਿਰਫ ਪਰਵਾਸੀ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੀ 'ਮੇਰਾ ਪਿੰਡ' ਯਾਨਿ ਆਪਣਾ ਪਿੰਡ ਅਪਨਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪੂਰੇ ਵੇਰਵੇ ਸਾਡੀ ਵੈਬ ਸਾਈਟ www.friendsofpunjabfoundation.org ਤੋਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਫੋਨ ਰਾਹੀਂ ਵੀ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:

ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੁੰਦਲ, ਫੋਨ: 630-802-2179

E-mail: hundalb@yahoo.com

Follow us on:

Toll Free 1-866-FOR-RAJA
www.rajasweets.com
msbains@rajasweets.com

Fresh Sweets, Snacks & Food
Catering with Portable Tandoor
for up to 10000 guests
Lunch - Dinner - Take Out - Banquets

Raja SWEETS & CATERING
AUTHORIZED CATERER FOR MAJOR 5-STAR HOTELS
ਮਿਠਾਈਆਂ ਅਤੇ ਕੇਟਰਿੰਗ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ™

ਹਰ ਮੌਕੇ ਜਿਵੇਂ ਅਖੰਡ ਪਾਠ, ਜਨਮ ਦਿਨ, ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀ ਜਾਂ ਪਰਟੀ ਲਈ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਬੰਦਿਆਂ ਤੱਕ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

<p>Items Serving:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☛ All kinds of Sweets ☛ Snacks & Food ☛ Chaat & Tikki Stall ☛ Pani Pooi Stall ☛ Bhel Pooi / Pav Bhaji ☛ Falooda Kulfi 	<p>Catering Services:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☛ Wedding Ceremonies ☛ Receptions ☛ Birthday Parties ☛ Religious Gatherings ☛ Corporate Events ☛ Picnics / Bar-b-que 	<p>Additional Services:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☛ Warmers ☛ Chaffing Dishes ☛ China & Silverware ☛ Linen Rental ☛ Waiters & Bartenders
---	--	---

Raja Sweets & Indian Cuisine
31853 Alvarado Blvd. Union City CA 94587
Ph. (510) 489-9100 Fax (510) 489-9111

Raja Indian Cuisine & Bar
1275 W Winton Ave. Hayward CA 94545
Ph. (510) 264-9300 Fax (510) 264-9345

Call Makhan Bains or Ravinder Singh For Your Next Party
1-866-FOR-RAJA (367-7252)
www.RajaSweets.com

ਸਾਰੰਗੀ ਦੇ ਸੁਰ

ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸਾਰੰਗੀ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤਾ

ਮੈਂ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। 1944 ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਮੇਰੀ ਉਮਰ 16 ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ, ਮੈਂ ਲਾਹੌਰ ਪੁੱਜਾ। ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਮਰਹੂਮ ਮਹਾਦੇਵ ਪ੍ਰਸਾਦ ਨੇ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਲਾਹੌਰ ਜਾ ਕੇ ਉਸਤਾਦ ਅਬਦੁਲ ਵਹੀਦ ਖਾਨ ਤੋਂ ਤਾਲੀਮ ਹਾਸਲ ਕਰਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਲਈ ਪੰਚੋਲੀ ਆਰਟਸ ਫਿਲਮ ਸਟੂਡੀਓ ਵਿਖੇ ਸਾਰੰਗੀ ਵਾਦਕ ਵਜੋਂ ਨੌਕਰੀ ਮਿਲਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਕੰਮ ਹੀ ਸਿਰੇ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹ ਰਹੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਘਰ ਪਰਤਣ ਵਾਸਤੇ ਪੈਸੇ ਕਮਾਉਣ ਲਈ ਲਾਹੌਰ ਰੋਡੀਓ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਸੰਗੀਤ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇਣ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਪੰਡਤ ਜੀਵਨ ਲਾਲ ਮੱਟੂ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਸਨ ਅਤੇ ਛੇਲਾ ਪਟਿਆਲੇ

ਮੇਰੀ ਉਮਰ ਭਾਵੇਂ ਛੋਟੀ ਸੀ ਪਰ ਮੈਂ ਬਾਕੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਕਾਫੀ ਪਰਿਪੱਕ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਪਿਆਰ ਮਿਲਿਆ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸੰਗੀਤ ਰਾਗ ਵਿਸਤਾਰ, ਰਾਗ ਸਵਰੂਪ ਅਤੇ ਬੜ੍ਹਤ ਆਪਣੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਂਜ, ਸਹੀ ਮਾਅਨਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪੰਡਿਤ ਭਾਸਕਰਬੁਆ ਬਾਖਲੇ ਅਤੇ ਉਸਤਾਦ ਵਹੀਦ ਖਾਨ ਨੇ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਲੋਕ ਵਹੀਦ ਖਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਸਤਾਦੀ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਸਨ; ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਬੜੇ ਗੁਲਾਮ ਅਲੀ ਖਾਨ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਵਹੀਦ ਖਾਨ ਦੇ ਪੱਕੇ ਸ਼ਿਸ਼ ਬਣ ਗਏ। ਵਹੀਦ ਖਾਨ ਦੇ ਉਤਮ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿਚ ਫਿਰੋਜ਼ ਨਿਜ਼ਾਮੀ, ਪ੍ਰਾਣਨਾਥ, ਪੰਡਿਤ ਜੀਵਨ ਲਾਲ ਮੱਟੂ, ਹੀਰਾਬਾਈ, ਬਰੋਦਕਰ, ਬੇਗਮ ਅਖਤਰ ਅਤੇ ਮੈਂ ਖੁਦ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਾਂ।

ਕਲਾ ਪਰਿਕਰਮਾ

ਦਾ ਵਾਦਨ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਧਰੁਪਦ ਦੇ ਸ਼ਾਮ ਚੌਰਾਸੀ ਘਰਾਣੇ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਸੁੰਦਰ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਲਾਹੌਰ ਵਿਖੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਮੈਂ ਸਲਾਮਤ ਅਤੇ ਨਜ਼ਾਕਤ ਅਲੀ ਦੇ ਚਾਚੇ ਨਿਆਜ਼ ਹੁਸੈਨ ਸ਼ਾਮੀ ਤੋਂ ਸਿੱਖੀਆਂ। ਮਗਰੋਂ ਇਸ ਘਰਾਣੇ ਦੇ ਗਾਇਕਾਂ ਨੇ ਖਯਾਲ ਤੇ ਤਰਾਨਾ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਵੱਖਰੀ ਸ਼ੈਲੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜੋ ਸਲਾਮਤ ਅਲੀ ਦੀ ਗਾਇਕੀ ਵਿਚ ਵੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਮੁਹੰਮਦ ਹੁਸੈਨ ਜੋ ਨਿਆਜ਼ ਹੁਸੈਨ ਸ਼ਾਮੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਸਨ, 1954 ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੁੰਬਈ ਆ ਗਏ ਸਨ। ਉਹ ਉਮਰ ਦੇ ਕਾਫੀ ਵੱਡੇ ਸਨ ਤੇ ਵਹੀਦ ਖਾਨ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਸੀਨੀਅਰ ਸਨ। ਮੈਂ ਮੁਹੰਮਦ ਹੁਸੈਨ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਉਮਰ ਵਿਚ ਵਹੀਦ ਖਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਗਿਰਦ ਕਿਉਂ ਬਣੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤਰ ਦਿੱਤਾ: 'ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਲਾਮਤ ਅਲੀ ਨੂੰ ਖਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਰਹੇ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਗਿਰਦ ਬਣਿਆ ਹਾਂ।' ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੁੱਤ ਗੁਲਾਮ ਹਸਨ ਸ਼ਾਨ ਲਾਹੌਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਭਾਸਕਰਬੁਆ ਬਾਖਲੇ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਯੋਗਦਾਨ ਕਾਫੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋ ਸਾਗਿਰਦ ਬੜੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਏ ਹਨ ਭਾਈ ਲਾਲ ਅਤੇ ਦਿਲੀਪ ਚੰਦਰਾ ਵੇਦੀ। ਜਦੋਂ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਫਿਰਕੂ ਦੰਗੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਤਾਂ ਬਾਕਾਇਦਾ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੇ ਰੋਡੀਓ ਆਉਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਇਕੱਲਾ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਲਾਹੌਰ ਰੋਡੀਓ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਰਿਹਾ ਕਿਉਂਕਿ ਬਰਤਾਨਵੀ ਪੁਲੀਸ ਇਸ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਭਾਈ ਲਾਲ ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਲਈ ਆਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਗੀਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਤਬਲਾ ਵਾਦਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਠੇਕਾ ਦੇਣ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸਾਰੰਗੀ ਵਜਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਯਾਨ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪੂਰਾ ਗੀਤ ਹੀ ਅਲਾਪ, ਬਿਲੰਬਤ ਅਤੇ ਧਰੁੱਤ ਵਿਚ ਗਾਇਆ ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਾਰਤ ਵੀ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਸਖਤ ਜਾਬਤੋਂ ਦੀ ਬੜੀ ਚਿੰਤਾ ਸੀ। ਭਾਈ ਲਾਲ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਸੁੰਦਰ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਗਾਉਣ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜਾਣੇ ਜਾਣ ਲੱਗੇ।

ਪੰਡਤ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਰਾਓ ਸ਼ੰਕਰ ਪੰਡਤ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਬੜਾ ਸਲਾਹਿਆ। ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਤੋਂ ਕਾਫੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ। ਅਮਾਨਤ ਅਲੀ ਅਤੇ ਫਤਹਿ ਅਲੀ ਪਟਿਆਲਾ ਘਰਾਣੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗਾਇਕ ਸਨ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਰਾਓ ਜੀ ਦੇ ਸਾਗਿਰਦ ਬਣ ਜਾਣ। ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਕਈ ਸੰਗੀਤਕਾਰਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਫਿਕਰ ਹੋਇਆ ਤੇ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਰਾਓ ਜੀ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਅਤੇ ਸੱਚੇ ਪੰਡਿਤ ਹਨ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਨੌਜਵਾਨ ਬੱਚੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਹਰ ਰਾਗਵਾਦੀ ਅਤੇ ਸਾਮਵਾਦੀ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਸਾਰੰਗੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਉਹ ਦੁਬਾਰਾ ਕਦੇ ਵੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਹਾਸਲ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਥੇ ਮੈਂ ਵਾਇਲਨ ਵਾਦਕ ਜਹੂਦੀ ਮੈਨੁਇਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੇਰੀ ਸਾਰੰਗੀ ਤੇ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਕੀ ਕਿਹਾ ਸੀ, "ਸਾਰੰਗੀ ਮੌਲਿਕ ਭਾਰਤੀ ਸਾਜ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਰਾਮ ਨਾਰਾਇਣ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਭਾਰਤੀ ਅਹਿਸਾਸ ਅਤੇ ਚਿੰਤਨ ਦੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਾਰੰਗੀ ਅਤੇ ਰਾਮ ਨਾਰਾਇਣ ਨੂੰ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮੇਰੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਘੁਲਮਿਲ ਗਏ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਤੱਥ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ ਸਾਜ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮਰਪਣ ਬੇਮਿਸਾਲ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਾਰੰਗੀ ਰਾਗੀ ਸ਼ਬਦ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਦੇ ਉਸਤਾਦ ਹਨ।"

ਪੰਡਿਤ ਰਾਮ ਨਾਰਾਇਣ

ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਨਿਆਜ਼ ਹੁਸੈਨ ਸ਼ਾਮੀ ਸ਼ਾਮ ਚੁਰਾਸੀ ਘਰਾਣੇ ਵਾਲੇ ਸੰਗੀਤ ਕੰਪੋਜ਼ਰ ਸਨ। ਪੰਡਤ ਮੱਟੂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਗਾਉਣੀਆਂ ਬੋਝੀ ਦੇਰ ਲਈ ਸੁਣਾਈਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੜੀ ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਨਹੁੰਆਂ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਸਾਰੰਗੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਰਿਆਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਜੀਵਨ ਲਾਲ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਉਥੇ ਪਈਆਂ 4-5 ਸਾਰੰਗੀਆਂ ਵਜਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਮੈਂ ਤੁਰੰਤ ਸਮਝ ਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰੀ ਗਾਇਕੀ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਮੈਂ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੀ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਅਤੇ ਘੱਟ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਰੋਡੀਓ ਵਿਚ ਸਾਰੰਗੀ ਲਈ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਾਰੰਗੀ ਫੜੀ ਅਤੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਚਲੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਾਜ਼ ਦੇ ਸਾਰੰਗੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਜਾਈ ਜਾਵੇ।

ਹੁਸੈਨ ਹੱਮਾ ਦੇ ਤਬਲਾ ਵਾਦਨ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਮੈਂ ਸਾਰੰਗੀ ਵਜਾਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਕਮਾਲ ਦੇ ਤਬਲਾ ਵਾਦਕ ਸਨ ਅਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸਾਰੇ ਸਟਾਫ਼ ਕਲਾਕਾਰ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਨ ਲੱਗੇ। ਮੈਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਮਿਲ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਹ ਮੇਰੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਬੈਠ ਕੇ ਬੜੀ ਗਹੁ ਨਾਲ ਸੁਣ ਰਹੇ ਸਨ। 45 ਮਿੰਟ ਸਾਰੰਗੀ ਵਜਾਉਣ ਮਗਰੋਂ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸਾਰੰਗੀ ਰੱਖੀ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਹੀ ਹੋਰ ਵਜਾਉਣ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਮੈਂ 15 ਮਿੰਟ ਹੋਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਉਠਿਆ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਲਾਲ ਤੋਂ ਜਾਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮੰਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਬੁਲਾ ਕੇ ਨੌਕਰੀ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਫੜਾ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਮੇਰੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਬਣ ਗਏ। ਚੰਗੀ ਕਿਸਮਤ ਨਾਲ ਉਹ ਉਸਤਾਦ ਅਬਦੁਲ ਵਹੀਦ ਖਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਿਭਾਸ਼ਾਲੀ ਅਤੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਸ਼ਿਸ਼ ਸਨ। ਵਹੀਦ ਖਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ੈਲੀ ਤੇ ਯੋਗਦਾਨ ਨੂੰ ਡੂੰਘੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਪਤਾ ਲੱਗਾ।

ਰੋਡੀਓ ਉੱਤੇ ਸਾਰੰਗੀ ਵਾਦਕ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਮੈਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੰਗੀਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕੀਤੀ। ਆਸ਼ਿਕ ਅਲੀ ਖਾਨ, ਉਮੇਦ ਅਲੀ, ਬਿੱਬੇ ਖਾਨ, ਕਾਦਰ ਫਰੀਦੀ, ਭਾਈ ਲਾਲ, ਦਿਲੀਪ ਚੰਦਰ ਵੇਦੀ, ਬੜੇ ਗੁਲਾਮ ਅਲੀ ਖਾਨ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਮੁਬਾਰਕ ਅਲੀ, ਬਰਕਤ ਅਲੀ, ਨਿਆਜ਼ ਹੁਸੈਨ ਸ਼ਾਮੀ ਆਦਿ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਮਸ਼ਾਦ ਸੁੰਦਰ (ਉਮੇਦ ਅਲੀ ਦੀ ਸਾਗਿਰਦ) ਇਨਾਇਤੀ ਬਾਈ ਦੇਰੁਵਾਲੀ (ਜਿਸ ਦੀ ਬੜੇ ਗੁਲਾਮ ਅਲੀ ਖਾਨ ਸਾਰੰਗੀ ਨਾਲ ਸੰਗਤ ਕਰਦੇ ਸਨ) ਅਤੇ ਮੁਖਤਾਰ ਬੇਗਮ ਤੇ ਹੋਰ। ਉਥੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਹੋਰਨਾਂ ਸੰਗੀਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵੀ ਮੈਂ ਸੰਗਤ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਫਯਾਜ਼ ਖਾਨ, ਪੰਡਿਤ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰਾਓ ਸ਼ੰਕਰ, ਪੰਡਿਤ ਨਾਰਾਇਣ ਰਾਓ ਵਿਆਸ, ਵਿਨਾਇਕਬੁਆ ਪਟਵਰਧਨ, ਗੰਗੂ ਬਾਈ, ਹੰਗਲ, ਹੀਰਾ ਬਾਈ ਬਰੋਡਕਰ, ਸੁਰੇਸ਼ ਮਣੀ, ਕਗਾਲਕਰਬੁਆ, ਪੰਡਿਤ ਓਮਕਾਰਨਾਥ ਠਾਕੁਰ, ਛੋਟੇ ਗੁਲਾਮ ਅਲੀ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੰਗੀ ਵਜਾਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਮੈਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ।

ਪੰਡਿਤ ਰਾਮ ਨਾਰਾਇਣ

ਕੋਲ ਸੰਗੀਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਕਾਇਆ ਕਲਪ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਲਈ ਹੀ ਵਹੀਦ ਖਾਨ ਮੇਰੇ ਲਈ ਸਾਧਾਰਨ ਉਸਤਾਦ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਹ ਸੂਫੀ ਸੰਤ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਖੁੱਭ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਅਤੇ ਸਖਤ ਜਾਬਤੋਂ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਵੈਦਿਕ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪੂਰਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜੋ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਸਾਮਵੇਦ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 13ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਲਿਖਤ 'ਸੰਗੀਤ ਰਤਨਾਕਰ' ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਸਰੰਗਦੇਵ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸਿਲਸਿਲਾ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਧਿਆਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਿਆ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਜਿੰਦਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

ਵਹੀਦ ਖਾਨ ਦੇ ਗੁਰੂ ਚਿਸ਼ਤੀ ਸਾਬਰੀ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਮੋਚੀ ਗੋਟ ਵਿਖੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਜ਼ਾਰ ਬਣਾਈ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤੀ ਸ਼ਰਧਾ ਸੀ।

ਵਹੀਦ ਖਾਨ ਸਾਹਿਬ ਧਰੁਪਦ-ਧਮਾਰ ਘਰਾਣਿਆਂ ਦੇ ਗਾਇਕਾਂ ਵਰਗੇ ਸੰਤ ਕਲਾਕਾਰ ਸਨ। ਧਰੁਪਦ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਕੂਲ ਉਦੈਪੁਰ ਆਲਾਬੰਦ-ਝਕਰੂਦੀਨ (ਭਾਗਰ ਘਰਾਣਾ) ਵਿਚ ਸੀ। ਦੋਹਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਦੋ-ਦੋ ਪੁੱਤਰ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਬਨਾਰਸ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡਿਗਰੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਦਾ ਨਾਂ ਤਾਨਸੇਨ ਪਾਂਡੇ ਸੀ। ਪਾਂਡੇ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਾਕੀ ਦੇ ਮਹਾਨ ਜਹਾਉਦੀਨ ਖਾਨ ਅਤੇ ਮਸੀਰੂਦੀਨ ਖਾਨ ਸਨ। ਮੈਂ ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਜਹਾਉਦੀਨ ਖਾਨ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸੁੰਦਰ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਸਿੱਖ ਸਕਿਆ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਗਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਗਾਇਕ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਿਆ, ਪਰ ਮੈਂ ਸਾਰੰਗੀ

ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ

ਕਾਲਮ 'ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ' ਨੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਸ਼ਾਇਰ ਨੂੰ ਖੂਬ ਹਲੂਣਿਆ ਹੈ। ਤਸਵੀਰ ਦੇਖ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜੋ ਵਲਵਲੇ ਉਠਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਦੀਆਂ ਦੋ ਤੋਂ ਚਾਰ ਸਤਰਾਂ 'ਚ ਸਾਨੂੰ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭੇਜੋ। ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ, ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਫੋਟੋ ਨਾਲ ਕਾਵਿ ਟੋਟਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਕੈਪਸ਼ਨ ਭੇਜਣ ਲਈ ਆਖਰੀ ਤਾਰੀਖ 2 ਫਰਵਰੀ 2019 ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-362

ਪਈਆਂ ਬੋਤਲਾਂ ਦੇਖ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜੀ, ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਨਸ਼ਾ ਸ਼ਰਾਬੀਆਂ ਨੂੰ! ਮਿੱਠੇ ਹੋਰ ਪਦਾਰਥ ਨੇ ਬਹੁਤ ਭਾਵੇਂ, ਪਾਵੇ ਖਿੱਚ ਜਲੇਬੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ!

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-360

ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਂਭ ਲਏ ਜੁੱਸੇ ਨਸ਼ੇ-ਪੱਤੇ ਦੇ ਨੇੜ ਨਾ ਜਾਈਏ। ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਸੰਗ ਜੁੜੀਏ ਐਸੇ ਮੇਰਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਪੈਲਾਂ ਪਾਈਏ। ਨਾਲ ਕਲਾ ਦੇ ਕਰ ਕਮਾਲਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵੀ ਮਨ ਪ੍ਰਚਾਈਏ।
-ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਧਰ
ਫੋਨ: 91-98783-37222

ਪੇਂਡੂ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪੱਖ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਦੇ ਬਾਜ਼ੀ। ਬਾਜ਼ੀਗਰ ਕਰਤੱਵ ਦਿਖਾ ਕੇ ਚਿੱਤ ਕਰਦੇ ਸਨ ਰਾਜ਼ੀ। ਢੋਲ ਵਜਾ ਕੇ ਸਾਂਝੀ ਸੱਬ 'ਚ ਲੋਕ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਇਕੱਠੇ। ਗੱਭਰੂਆਂ ਦੇ ਹੁਨਰ ਦੇਖਣੇ ਨਾਲੋਂ ਆਪੂੰ ਕਰਨੇ ਠੱਠੇ।
-ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਨੂਰਪੁਰੀ, ਸੈਨ ਹੋਜੇ

ਸਰਕਸ ਜਿਹਾ ਜੌਹਰ ਦਿਖਾਇਆ ਦਿਲੋਂ ਦੁਆ, ਵਧਦੇ ਜਾਣ ਅੱਗੇ ਹੋਰ।
-ਦਵਿੰਦਰ ਕੌਰ

ਫੋਟੋ ਦੇਖ ਕੇ ਮਨ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਸੋਹਣੇ ਗਠੇ ਵੇਖ ਸਰੀਰ। ਇਕ ਦਿਨ ਬਣਨਗੇ ਲੱਗਦਾ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੂਰਬੀਰ। ਕਦੇ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਸਮਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਮੱਲ ਮਾਰਦੇ ਸੀ, ਕੱਢਦੇ ਸੀ ਡੰਡ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਸਾਡਾ ਨਸ਼ਿਆਂ ਨੇ ਲਿਆ ਝੰਬ। ਡਿੱਜਾਂ 'ਤੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ ਕੁਸ਼ਤੀਆਂ ਤੇ ਮੁੰਡੇ ਖੇਡਦੇ ਸੀ ਕਬੱਡੀ। ਕਦੇ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਨੰਬਰ ਪਹਿਲਾ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਖੇਡਾਂ 'ਚ ਫਾਡੀ। ਖਾਹ ਲਿਆ ਨਸ਼ਿਆਂ ਪੰਜਾਬ ਸੋਹਣਾ ਜਿਵੇਂ ਪੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦੀ ਏ ਠੰਡ। ਹਾਲਾਤ ਵੇਖ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰੁਹ ਜਾਂਦੀ ਏ ਕੰਬ। ਚਿੱਟੇ ਤੇ ਕਾਲੇ ਖਾਹ ਲਿਆ ਗੱਭਰੂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸੋਹਣਾ। ਹੁਣ ਵੀ ਵੇਲਾ ਸਾਂਭ ਲਓ ਲੰਘਿਆ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ।
-ਗੋਰਾ ਪ੍ਰਜਾਪਤ, ਨਿਊ ਯਾਰਕ
ਫੋਨ: 718-690-8403

ਕਰ ਕਸਰਤ ਸਾਂਭਿਆ ਸਰੀਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਚ ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਖਾਂਦੇ ਦੁੱਧ-ਘੀ ਲੱਤਾਂ, ਪੈਰ, ਘਨੇੜੀ, ਲੋਕ ਦੀ ਜਕਤ ਪਾ ਕਰੰਗਤੀਆਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਸੰਗਲ ਦੀਆਂ ਅਤੀਆਂ ਵਾਂਗ ਲਚਕ, ਸੁਡੌਲਤਾ ਸਰੀਰ ਦੀ ਦਿਖਾਈ। ਪਾਵੇ ਮੋਰ ਪੈਲ ਜਿਵੇਂ ਸਭ ਨੇ ਅਦਭੁਤ ਨਜ਼ਾਰਾ ਦਿਖਾ'ਤਾ। ਖੁਦ ਤੰਦਰੁਸਤ, ਦੁਨੀਆਂ ਤੰਦਰੁਸਤ ਮਰੀਜ਼ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉ ਕਹਾਵਤ ਸੱਚ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿਖਾ'ਤੀ।
-ਦਰਸ਼ਨਪਾਲ ਦੋਸਾਂਝ

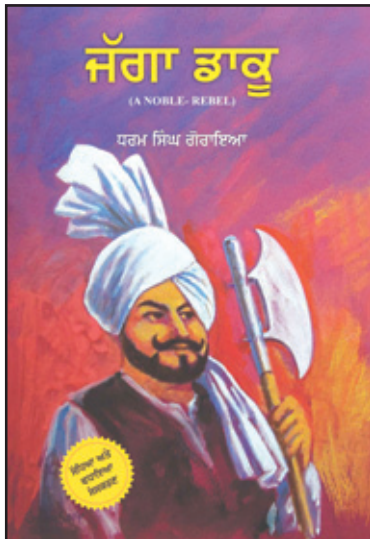

ਲੋਕ ਮਨਾਂ ਦਾ ਜੱਗਾ ਡਾਕੂ

ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਧ ਦਾ ਲੋਕ ਨਾਇਕ ਜੱਗਾ ਡਾਕੂ ਜਿਉਣਾ ਮੌਤ ਅਤੇ ਦੁੱਲਾ ਭੱਟੀ ਵਾਂਗ ਹੀ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰਾ ਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਵਾਲੇ ਰੋਬਿਨ ਹੁੱਡ ਦਾ ਸਾਨੀ ਹੋ ਗੁਜ਼ਰਿਆ। ਅਜਿਹੇ ਨਾਇਕ ਸਭ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੱਗਾ ਬੁਰਜ ਰਣਸਿੰਘ ਵਾਲਾ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਸਿੰਧੂ ਦਾ ਪੁੱਤ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੀ ਆਪਣਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਵੀ।

ਜੱਗਾ ਡਾਕੂ (ਲੋਕ ਗੀਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ, ਮੁਹਾਲੀ, ਪੰਨੇ 135, ਮੁੱਲ 200 ਰੁਪਏ) ਦੇ ਲੇਖਕ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਗੋਰਾਇਆ ਦੀ ਖੋਜ ਅਨੁਸਾਰ ਜੱਗੇ ਦੇ ਚਾਚੇ ਦਾ ਨਾਂ ਸੁਲੱਖਣ ਸਿੰਘ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਤਿੰਨੋਂ ਪੁੱਤਰ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਿੰਘ, ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਮਹਿੰਦਰਾ ਸਿੰਘ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਰਹਿ ਕੇ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਬਸ਼ੀਰ ਮੁਹੰਮਦ ਦੀਨ ਮੁਹੰਮਦ ਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਦੀਨ ਨਾਂਵਾਂ ਵਾਲੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੀ ਬਣੇ ਤੇ ਖਾਤਕੂ ਵੀ ਸਿੰਘ ਹੋਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਮਹਿੰਦਰਾ ਸਿੰਘ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਸੰਧੂ (ਸਿੰਧੂ ਨਹੀਂ) ਲਿਖਦਾ ਸੀ, ਓਧਰ ਮੰਨਾ ਜੱਟ ਵਜੋਂ ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਏਧਰ ਦੇ ਲੋਕ ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜੱਗਾ ਜੱਟ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਲੇਖਕ ਨੇ ਜੱਗੇ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੰਨੇ ਜੱਟ ਅਤੇ ਜੱਗੇ ਦੀ ਧੀ ਗੁਲਾਬ ਕੌਰ ਉਰਫ ਗਾਬੇ ਕੋਲੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਹ

ਜੱਗੇ ਦੀ ਮੌਤ ਸਮੇਂ ਕੇਵਲ ਨੌਂ ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ। ਜੱਗੇ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ

ਦਾ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਬਾਪ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਕਰਜ਼ੇ ਬਦਲੇ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਕੁਰਕੀ ਕਰਵਾ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਗਰੀਬ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲਿਜਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਕੇ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਛੁਡਾਉਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਈ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਵੀ ਸੋਧੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪਤਾਊ ਉਤੇ ਲਾਇਲਪੁਰ ਡਾਕਾ ਮਾਰ ਕੇ ਆਪਣੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਹਥਿਆਰ ਵੀ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ। ਆਪਣੇ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਕਾਰਨ ਉਹ ਲੋਕ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਵਸਿਆ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਟੱਪਿਆਂ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਮੁਰਗੇ ਦੀ ਬਾਂਗ ਨਾਲ ਜੰਮ ਕੇ ਲੋਢੇ ਵੇਲੇ ਤੱਕ ਖੇਡਣ ਲੱਗ ਜਾਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬੋਹੜ ਦੀ ਛਾਂਵੇਂ ਵੱਢੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਨੌਂ ਮਣ ਰੇਤ

ਭਿੱਜਣ ਤੱਕ, ਜੱਗਾ ਜੰਮਿਆ ਫਜ਼ਰ ਦੀ ਬਾਂਗੋ ਲੋਢੇ ਵੇਲੇ ਖੇਡਦਾ ਫਿਰੇ। ਜੱਗਾ ਜੰਮਿਆ ਤੇ ਮਿਲਣ ਵਧਾਈਆਂ ਵੱਡਾ ਹੋ ਕੇ ਡਾਕੇ ਮਾਰਦਾ। ਜੱਗੇ ਜੱਟ ਦੇ ਕਬੂਤਰ ਚੀਨੇ ਨਦੀਓਂ ਪਾਰ ਚੁਗਦੇ। ਕੱਚੇ ਪੁਲਾਂ 'ਤੇ ਲੜਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਛਵੀਆਂ ਦੇ ਕਿੱਲੇ ਟੁੱਟ ਗਏ। ਜੱਗੇ ਮਾਰਿਆ ਲਾਇਲਪੁਰ ਡਾਕਾ ਤਾਰਾਂ ਖੜਕ ਗਈਆਂ। ਜੱਗਾ ਮਾਰਿਆ ਬੋਹੜ ਦੀ ਛਾਂਵੇਂ ਤੇ ਨੌਂ ਮਣ ਰੇਤ ਭਿੱਜ ਗਈ। ਜੱਗੇ ਦੀ ਮਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਟੱਪਾ ਅਖਵਾਉਣਾ ਵੀ ਇਸੇ ਲੜੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਮੈਂ ਜਾਣਦੀ ਜੱਗੇ ਨੇ ਮਰ ਜਾਣਾ ਇਕ ਦੀ ਥਾਂ ਦੋ ਜੰਮਦੀ। ਉਸ ਦੇ ਕੀਤੇ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪਾਰ ਨਹੀਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੱਗੇ ਦਾ ਕੱਦ ਇੰਨਾ ਉਚਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਅੱਜ ਵੀ ਲੋਕ ਮਨਾਂ 'ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਪਿਛੋਂ ਕਿੱਲੀ ਉਤੇ ਲਟਕਦੇ ਜਾਪੀਏ ਨੂੰ ਵੀ ਰੋਸ਼ਮ ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੂਤੀ ਨਹੀਂ, ਜੱਗੇ ਜੱਟ ਦਾ ਜਾਪੀਆ ਪੱਟ ਦਾ ਕਿੱਲੀ ਉਤੇ ਟੰਗਿਆ ਗਿਆ। ਸਿਖਰ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਜੱਗੇ ਨੂੰ ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਕਤਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਾਈ ਨੂੰ ਲੋਕ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਥਾਂ ਕੁੱਤਾ ਕਹਿ ਕੇ ਚੇਤੇ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੱਗਾ ਜੰਮਿਆ ਬੋਹੜ ਦਾ ਬੂਟਾ ਤੇ ਕੁੱਤੇ ਨਾਈ ਵੱਢ ਸੁੱਟਿਆ। ਕੇਵਲ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਇਹਦੇ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਗੁਣ ਗਾਇਨ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਟੱਪੇ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ,

ਜੱਗਾ ਜੱਟ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਬਣ ਜਾਣਾ ਘਰ ਘਰ ਪੁੱਤ ਜੰਮਦੇ।
ਮੰਟੇ ਦੀ ਆਤਮਾ ਦੇ ਦੇਖੀ: ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਉਰਦੂ ਅਫਸਾਨਾ ਨਿਗਾਰ ਸਆਦਤ ਹਸਨ ਮੰਟੇ ਦੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਵੀ ਚੈਨ ਨਹੀਂ ਲੈਣ ਦਿੰਦੀ। ਨੰਦਿਤਾ ਦਾਸ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਮੰਟੇ' ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਉਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਉਣਾ ਗਮੋ ਹੀਣਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਹੈ? ਅਖੰਡ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਮੰਟੇ ਦੀਆਂ ਛੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਉਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਚੱਲੇ-

ਉਸ ਦੇ 1936 ਤੋਂ 1948 ਤੱਕ ਮੁੰਬਈ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਤੇ 1948 ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਹੋਣ ਤੱਕ। ਫੇਰ ਵੀ ਨਿੱਕੀ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਰੱਬ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਇਹ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਜੁਬਾਨ ਉਤੇ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਅਦੀਬਾਂ, ਫਨਕਾਰਾਂ ਤੇ ਤਹਿਜੀਬ ਦੀ ਰਾਖੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀਆਂ

ਨਿੱਕ
ਸੁੱਕ

ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ

Sandhugulzar@yahoo.com

ਨੇ 15 ਜਨਵਰੀ 2019 ਦੇ ਦਿਨ ਲਾਹੌਰ, ਪੇਸ਼ਾਵਰ, ਕਰਾਚੀ ਤੇ ਮੁਲਤਾਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਚਾਰ ਵਜੇ ਇਸ ਪਾਬੰਦੀ ਦਾ ਸਰਬਵਿਆਪੀ ਵਿਰੋਧ ਕਰਕੇ ਇਮਰਾਨ ਖਾਨ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਰਾਹ ਨਾ ਤੁਰੇ, ਜੋ 'ਰਾਜ਼ੀ', 'ਪਾਰੀ', 'ਵੀਰੇ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ', 'ਮੁਲਕ' ਆਦਿ ਅੱਧੀ ਦਰਜਨ ਫਿਲਮਾਂ ਉਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ। ਆਸ ਹੈ, ਇਮਰਾਨ ਖਾਨ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਗੌਰ ਕਰੇਗੀ। ਵੇਖੋ!

ਅੰਤਿਕਾ: ਮੈਲਾਨਾ ਹਾਲੀ
ਅਮਨ ਸੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਨਤੀ ਹੈ ਜੱਨਤ ਭੀ ਔਰ ਜਹੱਨਮ ਭੀ, ਯੇਹ ਖਾਕੀ ਅਪਨੀ ਫਿਤਰਤ ਸੇ ਨਾ ਨੂਰੀ ਹੈ ਨਾ ਨਾਰੀ ਹੈ।

ਲਾਲੂ ਪ੍ਰਸਾਦ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਜ਼ਮਾਨਤ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜਨਤਾ ਦਲ (ਆਰ. ਜੇ. ਡੀ.) ਦੇ ਮੁਖੀ ਲਾਲੂ ਪ੍ਰਸਾਦ ਯਾਦਵ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਈ. ਆਰ. ਸੀ. ਟੀ. ਸੀ. (ਇੰਡੀਅਨ ਰੇਲਵੇ ਕੈਟਰਿੰਗ ਤੇ ਟੂਰਿਜ਼ਮ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ) ਘੁਟਾਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੇ ਕੇਸ 'ਚ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਚਾਰਾ ਘੁਟਾਲਾ ਕੇਸ 'ਚ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਲਾਲੂ ਪ੍ਰਸਾਦ (70) ਇਸ ਸਮੇਂ ਰਾਜੀ ਦੇ ਰਾਜਿੰਦਰਾ ਮੈਡੀਕਲ ਸਾਇੰਸ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ 'ਚ ਦਾਖਲ ਹਨ।

ਜ਼ਾਕਿਰ ਦੀ 16.40 ਕਰੋੜ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਜ਼ਬਤ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਈ.ਡੀ. ਨੇ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਇਸਲਾਮੀ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਜ਼ਾਕਿਰ ਨਾਇਕ ਖਿਲਾਫ ਹਵਾਲਾ ਰਾਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ 16.40 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਈ.ਡੀ. ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਹਵਾਲਾ ਰਾਸ਼ੀ ਰੋਕੂ ਨਿਯਮ (ਪੀ.ਐਮ.ਐਲ.ਏ.) ਤਹਿਤ ਨਾਇਕ ਦੀ ਮੁੰਬਈ ਅਤੇ ਪੁਣੇ ਸਥਿਤ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਜ਼ਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸਥਾਈ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਸਨ।

KALGIDHAR SOCIETY
BARU SAHIB. 1983
www.BaruSahib.org | info@BaruSahib.org

Educate to Save Deed-a-Day

ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹਾਓ ਪੰਜਾਬ ਬਚਾਓ

EDUCATE KIDS SAVE PUNJAB

129 SCHOOLS, SERVING 70,000 RURAL CHILDREN & GROWING...

28,052 FREE/AIDED OUT OF A TOTAL OF 70,000 STUDENTS STUDYING IN AKAL ACADEMIES	176 KIDS OF FARMERS WHO COMMITTED SUICIDE	2,565 SC/ST/LIG KIDS	15,354 DISADVANTAGED GIRLS
471 KIDS OF GRANTHI SINGHS	854 ACCIDENT VICTIMS	8,632 OTHERS (MARTYR FAMILIES, LANDLESS, MARGINALIZED SIKH GROUPS)	

A COFFEE A DAY CAN HELP EDUCATE A CHILD

SPONSOR A CHILD NOW

\$500

PER YEAR

DONATE

\$4000

FOR LIFETIME

TO KNOW HOW: CLICK www.DeedaDay.in

DOWNLOAD DeedaDay APP FROM

Donate through Bank:
"Eternal Charitable Foundation"
Chase Bank A/c in USA #: 988517371
A 501 © (3) Organization Fed. Tax ID# 26-1446079

Ravideep Kaur Mukta 972-693-1077

Major Gurcharan Singh Jhaj 847-330-1421, 847-732-9980, E-mail: admin@DeedaDay.in

ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫੀ ਦਾ ਲੇਖਾ-ਜੋਖਾ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ!

2018 'ਚ ਪੰਜ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀਆਂ ਅਸੈਂਬਲੀ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਆਉਣ ਪਿਛੋਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫੀ ਬਾਰੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਐਲਾਨ ਦੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫੀ ਸਬੰਧੀ ਇਸ ਵਰਤਾਰੇ ਤੋਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ 2019 ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਕਿਸਾਨ ਮਸਲੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਵਚਨ, ਵਾਅਦੇ ਅਤੇ ਦਾਅਵੇ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦਾ ਹੋਣਗੇ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫੀ ਨਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਖਰੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ 10,000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫੀ ਵੀ. ਪੀ. ਸਿੰਘ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਹੁੰਦਿਆਂ 1990 ਵਿਚ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫੀ ਦੀ ਕੁੱਝ ਕੁ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਵੀ ਹੋਈ।

ਯੂ. ਪੀ. ਏ.-1 ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਦੌਰਾਨ 2008

ਡਾ. ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ
ਫੋਨ: 91-99156-82196

ਵਿਚ ਤਤਕਾਲੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ 60,000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਰਕਮ ਵਧਾ ਕੇ 71,680 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਕਰਨ ਦਾ ਵੀ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਮੁਆਫੀ 52,516 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਹੋਈ। ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫੀ ਦਾ ਫਾਇਦਾ 2.9 ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹੋਇਆ।

ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫੀ ਦੇ ਐਲਾਨ ਪਿਛੋਂ ਕੁਝ ਰਾਜਸੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਤਿੱਖੇ ਪ੍ਰਤੀਕ੍ਰਮ ਦਿੱਤੇ। ਲੋਕ ਸਭਾ 'ਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਇੱਕ ਸਿਰਕੱਢ ਆਗੂ ਐਲ. ਕੇ. ਅਡਵਾਨੀ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫੀ ਉੱਤੇ ਤਿੱਖਾ ਪ੍ਰਤੀਕ੍ਰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇੰਨਾ ਪੈਸਾ ਕਿੱਥੋਂ ਆਵੇਗਾ? ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅੱਥਰੂ ਹਨ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫ ਕਰਦੀ ਰਹੇਗੀ।

ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫੀ ਦੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤੇ। 2013 ਵਿਚ ਕਰਨਾਟਕ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 3600 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫੀ ਕੀਤੀ। 2014 ਵਿਚ ਤਿਲੰਗਾਨਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 17,000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ

ਦੀ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਇਸ ਲਈ 36 ਲੱਖ ਕਿਸਾਨ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ। ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫੀ ਇੱਕ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਦੀ ਸੀ। ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 1.5 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਦੀ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫੀ ਲਈ 49 ਲੱਖ ਕਿਸਾਨ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ 22,000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇਣੇ ਮੰਨੇ।

2016 ਵਿਚ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 16.94 ਲੱਖ ਸੀਮਾਂਤ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫੀ ਲਈ 5780 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨੇ 2017 ਵਿਚ 36,359 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਵਿਚ 2.15 ਕਰੋੜ ਸੀਮਾਂਤ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਦੇ ਫਸਲੀ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਮੁਆਫੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਲਈ 30,729 ਕਰੋੜ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ 5630 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ 7 ਲੱਖ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਐਨ. ਪੀ. ਏ. ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਲਈ ਸਨ।

2017 ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੀਮਾਂਤ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ 2 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਸਰਕਾਰੀ ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੁਣ ਤੱਕ 3595 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਮੁਆਫ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਸਰਕਾਰੀ ਦਾਅਵਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁੱਲ ਮੁਆਫੀ 10,000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਰਾਜ ਕਰ ਰਹੀ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਥਾਗਤ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਸੰਸਥਾਗਤ ਕਰਜ਼ੇ ਮੁਆਫ ਕਰਨ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਕਰਜ਼ੇ 90,000 ਤੋਂ ਇੱਕ ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਹੋਣ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹੈ।

2017 ਵਿਚ ਕਰਨਾਟਕ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 22.28 ਲੱਖ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ 50,000 ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਦੀ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫੀ ਲਈ 8,165 ਕਰੋੜ ਦੇਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 89 ਲੱਖ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ 1.5 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਘੱਟ ਤੱਕ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਮੁਆਫ ਕਰਨ ਲਈ 34,022 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। 2018 ਵਿਚ ਰਾਜਸਥਾਨ, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਛਤੀਸਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਬਣਨ ਪਿਛੋਂ ਸੀਮਾਂਤ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਅਸ਼ਕ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫੀ ਦੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ।

ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮਿਆਂ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਜਾਂ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫੀ ਦੀ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਉਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ, ਕੁਝ ਰਾਜਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ, ਨੀਤੀ ਆਯੋਗ,

ਸਰਮਾਏਦਾਰ-ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਜਗਤ-ਪੱਖੀ ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਖਤ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਨੂੰ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਫੇਲ੍ਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਆਰਥਕ ਵਿਕਾਸ ਦਰ ਨੂੰ ਪਿਛਲਖੁਰੀ ਮੋੜਨ ਵਾਲਾ, ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ 'ਤੇ ਬੋਝ ਲੱਦਣ ਵਾਲਾ ਆਦਿ ਦੱਸਿਆ। ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫੀ ਸਬੰਧੀ ਚੀਖ-ਚਿਹਾਤਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਹੀ ਹੋਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੁਆਫੀਆਂ ਰਾਜਸੀ ਗਿਣਤੀਆਂ-ਮਿਣਤੀਆਂ ਅਧੀਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤਣ ਲਈ ਵੱਡੇ ਵਾਅਦੇ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਪਰ ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤਣ ਪਿਛੋਂ ਰਿਉਤੀਆਂ ਦੇ ਕੇ ਸਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹੀ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫੀ ਸਮੇਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਟੇਜ ਉੱਤੇ ਬੁਲਾ ਕੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ (6 ਫੁੱਟ ਜਰਬ 3 ਫੁੱਟ) ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫੀ ਦੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਰਥਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਣ ਦਾ ਮਜ਼ਾਕ ਉਡਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸਰਮਾਏਦਾਰ-ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਜਗਤ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ/ਜਾਂਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਆਰਥਕ ਰਿਆਇਤਾਂ/ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫੀਆਂ ਬਾਰੇ ਕਦੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਜਾਂ ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ ਤੋਂ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੈਂਕ ਫੇਲ੍ਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਆਰਥਕ ਵਿਕਾਸ ਦਰ ਨੂੰ ਪਿਛਲਖੁਰੀ ਮੋੜਨ ਵਾਲਾ, ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ 'ਤੇ ਬੋਝ ਲੱਦਣ ਵਾਲਾ ਆਦਿ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਸਮਰਾਏਦਾਰ-ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਜਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਕਸਰ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੀਆਂ।

2008 'ਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਆਰਥਕ ਮੰਦੀ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਲਈ 1.86 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਦਾ ਆਰਥਕ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇਣ ਦਾ ਪੈਕੇਜ ਸਰਮਾਏਦਾਰ-ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਜਗਤ ਲਈ ਅੱਜ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਹੈ, ਜਿਸ 'ਤੇ 18,60,000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦਿੱਤੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਸ ਜਗਤ ਦਾ 10 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਐਨ. ਪੀ. ਏ. ਹੈ, ਜਿਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਲੱਖਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਡਕਾਰ ਕੇ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਜਗਤ ਨੂੰ ਮੁਲਕ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਮਾਨਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਭਾਰ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਹੋਣ ਲਈ ਮਦਦ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਆਰਥਕ ਨਾਬਰਾਬਰੀ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਫੀਸਦੀ ਅੱਤ ਦੇ ਅਮੀਰ ਅਤੇ ਬਾਕੀ 99% ਲੋਕਾਂ ਵਿਚਲਾ ਖੱਪਾ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕਿਸਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਥੋੜ੍ਹੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਕਰਜ਼ੇ ਵਾਪਿਸ ਨਾ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੀ ਨੀਲਾਮੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੀ ਏਦਾਂ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫੀ ਸਬੰਧੀ ਕਰਾਂ 'ਤੇ ਬੋਝ ਲੱਦਣ ਵਾਲਾ ਵਿਚਾਰ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਸੱਖਣਾ ਹੈ। 1991 ਤੋਂ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਉਦਾਰੀਕਰਨ, ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਤੇ ਸੰਸਾਰੀਕਰਨ ਦੀਆਂ 'ਨਵੀਆਂ ਆਰਥਕ ਨੀਤੀਆਂ' ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਜਿਣਸਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਲਾਗਤਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਰੱਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਉਤਪਾਦਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਤੈਅ ਕਰਨ ਨੂੰ ਬੇਲਗਾਮ ਮੰਡੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੀ ਇਹ ਵਰਤਾਰਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੋਂ ਜਬਰੀ ਕਰ ਵਸੂਲੀ ਨਹੀਂ?

ਮੁਲਕ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮੌਕੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਆਮਦਨ ਵਿਚੋਂ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਖੇਤਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ 50 ਫੀਸਦੀ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸੀ, ਜੋ ਹੁਣ ਘਟਾ ਕੇ 13.9 ਫੀਸਦੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਪ੍ਰੋ. ਅਰੁਣ ਕੁਮਾਰ ਦੇ ਕਾਲੇ ਧਨ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਹਿੱਸਾ ਸਿਰਫ 8 ਫੀਸਦੀ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਕੋਲ ਕਾਲਾ ਧਨ ਕਿੱਥੋਂ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਧਨ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵੀ ਸਾਲ-ਛਿਮਾਰੀ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਵੀ ਤਾਂ ਜੇ ਫਸਲਾਂ 'ਤੇ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਕੋਈ ਮਾਰ ਪਏ।

ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫੀ ਸਮੇਂ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਅਤੇ ਪੇਂਡੂ ਛੋਟੇ ਕਾਰੀਗਰ ਅਣਗੋਲੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤਾਂ ਨਿਮਨ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਭੈੜੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਕੋਈ ਵੀ ਸਾਧਨ ਦਿੱਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਗਏ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਮਸ਼ੀਨੀਕਰਨ ਦੇ ਵਧਦੇ ਰੁਝਾਨ ਅਤੇ ਨਦੀ-ਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਮੌਕੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੀਮਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਮੁਲਕ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਖੋਜ ਅਧਿਐਨ ਇਹ ਤੱਥ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਏ ਹਨ ਕਿ ਕੁਝ ਨਿਮਨ ਕਿਸਾਨ, ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਪੇਂਡੂ ਕਾਰੀਗਰ ਕਰਜ਼ੇ ਅਤੇ ਘੋਰ ਗਰੀਬੀ ਦੇ ਦੁੱਖ ਨਾ ਝੱਲਦਿਆਂ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਰਾਹ ਪੈ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਤੱਥ ਜਾਣਨਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅੱਥਰੂ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਯੂ. ਪੀ. ਏ. ਅਤੇ ਐਨ. ਡੀ. ਏ. ਦੀਆਂ ਹਕੂਮਤਾਂ ਹੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ।

ਮੁਲਕ ਦੀ ਅਨਾਜ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ

ਹੈ ਕਿ ਇਕੱਲੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਅਤੇ ਪੇਂਡੂ ਛੋਟੇ ਕਾਰੀਗਰਾਂ ਦੀ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫੀ ਵੀ ਜਗ੍ਹਾ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਕਤੀ ਕਰਨੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਘਰੇਲੂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਉਤਪਾਦਨ ਲਈ ਉਧਾਰ ਤਾਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਕਰਜ਼ੇ ਵਿਚ ਨਾ ਬਦਲੇ। ਮੁਲਕ ਦੇ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਆਰਥਕ ਨੀਤੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਤੇ ਅਮਲ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਜਾਣ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਮਿੱਟੀ ਹੋ ਕੇ, ਹੱਡ-ਚੀਰਵੀ ਠੰਢ ਅਤੇ ਹੱਡ-ਪਿਘਲਾਉਂਦੀ ਗਰਮੀ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਜੀਵਨ-ਰੇਖਾ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਸਤਿਕਾਰਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਸਕਣ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ, ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਅਤੇ ਪੇਂਡੂ ਛੋਟੇ ਕਾਰੀਗਰਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਆਮਦਨ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਜਿਣਸਾਂ ਦੀਆਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸਮਰਥਨ ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕ ਵਾਸਤੇ ਲਾਹੇਵੰਦ ਕੀਮਤਾਂ ਤੈਅ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਉਤਪਾਦਨ ਲਈ ਉਧਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸਮੇਂ-ਸਿਰ ਅਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਵਿਆਜ ਦਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਨਿਮਨ ਕਿਸਾਨਾਂ, ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਅਤੇ ਪੇਂਡੂ ਛੋਟੇ ਕਾਰੀਗਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਆਜ-ਰਹਿਤ ਉਧਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਮਾਰਾਂ ਕਾਰਨ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਭਰਪਾਈ ਸਮੇਂ-ਸਿਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਉਤਪਾਦਨ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਮੁੱਖ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਅਕਰੇ। ਸਰਕਾਰਾਂ ਸਰਮਾਏਦਾਰ-ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਜਗਤ ਲਈ ਭੂਮੀ ਗ੍ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ ਨਿਮਨ ਕਿਸਾਨਾਂ, ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਅਤੇ ਪੇਂਡੂ ਛੋਟੇ ਕਾਰੀਗਰਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਭੂਮੀ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨੇ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ। ਸਹਿਕਾਰੀ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵੱਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਜਿਣਸਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਲਈ ਕਿਸਾਨਾਂ, ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਅਤੇ ਪੇਂਡੂ ਛੋਟੇ ਕਾਰੀਗਰਾਂ ਦੀ ਸਹਿਕਾਰੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਪਿੱਛਾਂ ਵਿਚ ਲਾਏ ਜਾਣ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਮਿਆਰੀ ਵਿੱਦਿਆ ਅਤੇ ਸਿਹਤ-ਸੰਭਾਲ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਤਿਲੰਗਾਨਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ, ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਅਤੇ ਪੇਂਡੂ ਛੋਟੇ ਕਾਰੀਗਰਾਂ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਆਰਥਕ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਹ ਆਰਥਕ ਮਦਦ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਤਰਜੀਹੀ ਹੋਵੇ।

ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦੀ ਐ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ

ਕੁੱਝ ਸੱਚੀਆਂ

ਰੋਜ਼ ਅਖਬਾਰਾਂ 'ਚ ਛਪਦੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਕਾਰਨ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੇ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਕੋਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੋਸ਼ਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਹੈ, ਨੌਜਵਾਨ ਵਰਗ। ਵੱਧ ਰਹੀ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਕਾਰਨ ਅਕਸਰ ਨੌਜਵਾਨ ਕਈ ਗਲਤ ਫੈਸਲੇ ਕਰ ਬੈਠਦੇ ਹਨ। ਕਈਆਂ ਨਾਲ ਇਹ ਸਭ ਬੀਤ ਚੁਕਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਕਿਸੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ
ਫੋਨ: 91-98559-64276

ਨੂੰ ਡਰ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਖੌਲ ਉਡਾਉਣਗੇ। ਗੱਲ ਕਰੀਏ 'ਕਰਜ਼ੇ ਹੀ ਕਰਜ਼ੇ' ਵਾਲੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਦੀ। ਬੀਤੇ ਦਿਨੀਂ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਕਾਰਨ ਮੇਰੀ ਦੋਸਤ ਇੱਕ ਕੁੜੀ 35,000 ਰੁਪਏ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਵਾ ਬੈਠੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਿ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਲੈਣ ਸਿਰਫ 7 ਦਿਨਾਂ ਅੰਦਰ, ਛੇਤੀ ਫੋਨ ਕਰੋ ਤੇ ਛੇਤੀ ਲੋਨ ਪਾਉ। ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇ ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਫੋਨ ਕਰ ਲਿਆ। ਅੱਗੋਂ ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਦਮੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇੱਕ ਗਜ਼ਟਿਡ ਅਫਸਰ ਦੱਸਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡਾ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ

'ਚ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਤੇ 25,000 ਰੁਪਏ ਤੋਂ 40 ਲੱਖ ਤੱਕ ਦਾ ਲੋਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਫਾਈਲ ਖਰਚ 15 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਆਵੇਗਾ। ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਕੋਈ ਵੈਬਸਾਈਟ ਦੱਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਚੈਕ ਕਰ ਲਵੋ। ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਿਛੋਂ ਲੜਕੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਫੋਨ 'ਤੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲਬਾਤ ਦੱਸੀ ਤੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਦੱਸੋ ਕਿਵੇਂ ਕਰਾਂ?

ਮੈਂ ਆਦਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਧੋਖਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਬੋਲੀ, ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਹਰ ਗੱਲ ਦਾ ਉਲਟਾ ਹੀ ਸੋਚਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਵੈਬਸਾਈਟ ਵੀ ਚੈਕ ਕੀਤੀ ਐ ਕਿ ਸਾਰਾ ਕੁੱਝ ਠੀਕ ਠਾਕ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਉਸ ਨੇ ਵੈਬਸਾਈਟ ਕੋਈ ਹੋਰ ਦੱਸੀ ਹੋਵੇ ਤਸੱਲੀ ਵਾਸਤੇ ਪਰ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੀ ਨਿਕਲੇ ਤਾਂ ਉਹ ਬੋਲੀ, ਨਹੀਂ ਜੀ, ਇੰਜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ, ਤੂੰ ਲੋਨ ਲੈ ਕੇ ਕੀ ਕਰਨਾ ਐਨਾ? ਪੜ੍ਹੀ-ਲਿਖੀ ਐ, ਕੋਈ ਨੌਕਰੀ ਮਿਲਜ਼ਾ। ਪਰ ਉਹ ਜਿੱਦ 'ਤੇ ਕਾਇਮ ਰਹੀ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ 5 ਲੱਖ ਦਾ ਲੋਨ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣਾ ਵਧੀਆ ਕੰਪਿਊਟਰ ਸੈੱਟਰ ਚਲਾਉਣਾ।

ਸੋ ਉਸ ਕੁੜੀ ਨੇ ਉਸ ਆਦਮੀ ਦੇ ਦੱਸੇ ਖਾਤੇ ਵਿਚ 15,000 ਰੁਪਏ ਜਮਾ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੇ ਤਾਂ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਫਿਰ ਫੋਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਲੋਨ ਵਾਲਾ ਅਫਸਰ ਕਹਿੰਦਾ, ਤੁਹਾਡੀ ਫਾਈਲ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਈ ਤੇ 20,000 ਰੁਪਏ ਹੋਰ ਭੇਜੋ, 5 ਲੱਖ ਦਾ ਡਰਾਫਟ 5 ਤਰੀਕ ਨੂੰ ਮੈਂ ਖੁਦ ਆ ਕੇ ਦੇ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਆਦਮੀ ਦਾ ਨੰਬਰ ਦਿਓ, ਮੈਂ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਨੰਬਰ ਲੈ ਕੇ ਜਦੋਂ ਫੋਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਕੁੜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈ

ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਫਾਈਲ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਹ ਕੋਈ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦੇ ਸਕਿਆ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਬੈਂਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕਰਜ਼ਾ ਸਕੀਮਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੇ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕਿਹੜਾ ਬੈਂਕ ਐ ਜਿਸ ਦੀ ਲੋਨ ਦੀ ਫਾਈਲ 'ਤੇ 35,000 ਰੁਪਏ ਖਰਚਾ ਆਉਂਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਕੁਝ ਉਲਝ ਗਿਆ ਤੇ ਬੋਲਿਆ, ਦੇਖੀਏ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਮੇਰੇ ਕੋ ਨਹੀਂ ਮਾਲੂਮ ਕਿ ਆਪ ਕਾ ਉਸ ਲੜਕੀ ਸੇ ਕਿਆ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੈ ਪਰ ਅਗਰ ਲੋਨ ਪਾਸ ਕਰਵਾਨਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਕੋ 20,000 ਕੀ ਰਕਮ ਮੇਰੇ ਖਾਤੇ ਮੈਂ ਜਮ੍ਹਾ ਕਰਵਾਨੀ ਹੋਗੀ। ਮੈਂ ਅਭੀ ਬਿਜੀ ਹੂੰ, ਆਪ ਮੇਰੇ ਕੋ ਬਾਦ ਮੇ ਫੋਨ ਕਰਨਾ।

ਐਨਾ ਕਹਿ ਕੇ ਉਹ ਫੋਨ ਕੱਟ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਤੁਰੰਤ ਹੀ ਆਪਣੀ ਦੋਸਤ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਕੋਈ ਅਫਸਰ ਨਹੀਂ, ਬੱਸ ਇੱਕ ਠੱਗ ਐ ਤੇ ਜਿਹੜਾ 15,000 ਗਿਆ ਉਹ ਤਾਂ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਹੋਰ ਉਸ ਦੇ ਖਾਤੇ ਵਿਚ ਜਮ੍ਹਾ ਨਾ ਕਰਵਾਈ, ਜੇ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੇ ਤਾਂ ਉਸੇ ਦਿਨ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਨੰਬਰ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਣਾ। ਪਰ ਉਸ ਕੁੜੀ ਨੇ ਮੇਰਾ ਕਹਿਣਾ ਨਾ ਮੰਨ ਕੇ 20,000 ਰੁਪਏ ਵਿਆਜੂ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਖਾਤੇ ਵਿਚ ਜਮ੍ਹਾ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੇ।

ਬੱਸ, ਫਿਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਉਸ ਅਖੌਤੀ ਅਫਸਰ ਦੇ ਲਾਹਿਆਂ ਦਾ ਦੌਰ ਕਿ ਮੈਂ ਆਜ ਆਉਂਗਾ-ਕੱਲ ਆਉਂਗਾ, ਤੇ ਅਖੀਰ 3 ਕੁ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦਾ ਫੋਨ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਕੁੜੀ ਕੋਲ ਸਿਵਾਏ ਪਛੜਾਵੇ ਤੇ ਰੋਣ ਤੋਂ ਕੁਝ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਬੈਂਕ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਜਿਹੜੇ ਬੈਂਕ ਦਾ ਖਾਤਾ ਨੰਬਰ ਉਸ ਆਦਮੀ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਪਤਾ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਖਾਤਾ

ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਾਂ 'ਤੇ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਤੇ ਹੁਣ ਕੁੜੀ ਹਰ ਸਮੇਂ ਮਾਨਸਿਕ ਦਬਾਅ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਦੱਸਦੀ ਨਹੀਂ।

ਮੇਰਾ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਉਸ ਕੁੜੀ ਨਾਲ ਹੋਈ ਬੀਤੀ ਲਿਖਣ ਦਾ ਮਕਸਦ ਹੋਰ ਮੁੰਡੇ-ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਫਸਣ ਪ੍ਰਤੀ ਸੂਚੇਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੀ ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਲੁੱਟ ਨਾ ਕਰਵਾਉਣ। ਇੰਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ 'ਨੌਕਰੀਆਂ ਹੀ ਨੌਕਰੀਆਂ' ਵਾਲੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵੀ ਸਾਡੀ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਬੇਵਕੂਫ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਵੀ ਇੱਕ ਤਾਜ਼ਾ ਘਟਨਾ ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹਾਂਗਾ।

ਮੇਰੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਇੱਕ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਕਿਤੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਪੜ੍ਹ ਲਿਆ ਕਿ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਲਈ ਨੌਕਰੀ ਦਾ ਵਧੀਆ ਮੌਕਾ। ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਣ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਪੱਤਰਕਾਰ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਮੁੰਡਾ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਇਆ ਕਿ ਪੱਤਰਕਾਰ, ਆਗ ਗੱਲ ਐ, ਤੈਥੋਂ ਰਾਏ ਲੈਣੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰੀ ਮੰਨਣੀ ਏ ਤਾਂ ਕੋਈ ਪੰਗਾ ਨਾ ਲੈ, ਬਾਕੀ ਤੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਬਾਈ, ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲੇਖ ਵਿਚ ਪਿੰਡੇ ਲਿਖੀ ਸਾਰੀ ਕਹਾਣੀ ਵੀ ਸੁਣਾ ਦਿੱਤੀ। ਉਹ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਕੋਈ ਪੰਦਰਾਂ-ਵੀਹ ਕੁ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਮਿਲਿਆ। ਮੈਂ ਪੁੱਛ ਲਿਆ ਕਿ ਕੀ ਬਣਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਨਿੱਮੋਝੂਣਾ ਜਿਹਾ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਫਤਰ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਮੁੰਡੇ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀ ਭੀੜ ਜਮਾ ਸੀ। ਤੇ ਉਹ ਹਰ ਇੱਕ ਤੋਂ 500-500 ਰੁਪਏ ਲੈ ਕੇ ਫਾਰਮ ਭਰਵਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹਨੇ

ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਫਾਰਮ ਭਰ ਆਇਆ ਤੇ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਸੀਂ ਫੋਨ ਕਰਕੇ ਬੁਲਾਵਾਂਗੇ ਤੇ ਮੈਂ ਆ ਕੇ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੇ ਹੋਰ ਫਾਰਮ ਭਰਵਾ ਦਿੱਤੇ। ਅਖੀਰ ਜਦੋਂ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਜਾਣ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਫੋਨ ਨਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਫਤਰ ਗਏ। ਉਥੇ ਬਿੱਲੇ ਦੇ ਸਿਰ ਜਿੱਥੇ ਜਿੰਦਰੇ ਲੱਗੇ ਪਏ ਸਨ ਤੇ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਨੰਬਰ ਲਾਏ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਬੰਦ।

ਉਹ ਤੇ ਹੋਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਜਣੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣੇ ਹੋਣਗੇ। ਹੁਣ ਇਹ ਸਾਡਾ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਬਹੁਤੇ ਤਾਂ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹਾਂਗਾ ਮੇਰਾ ਮਕਸਦ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਖਬਾਰ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਭੋਲੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਠੱਗੀਆਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂੰ ਕਰਵਾਉਣਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਛਪੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਸਬੰਧੀ ਅਦਾਰੇ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਠਕ ਆਪਣੀ ਤਸੱਲੀ ਕਰ ਲੈਣ, ਅਦਾਰਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਮੇਰੀ ਇਸ ਲੇਖ ਰਾਹੀਂ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਐ ਕਿ ਅਦਾਰਾ ਤਾਂ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਸਬੰਧੀ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਹਿ ਕੇ ਆਪਣਾ ਪੱਲਾ ਝਾੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਸੂਚੇਤ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਅਕਸਰ ਹੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਠੱਗੀਆਂ ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਗਲਤੀ ਕਰ ਬੈਠਦੇ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠਕ ਜ਼ਰੂਰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਸੂਚੇਤ ਹੋਣਗੇ।

ਕੇ. ਪੀ. ਐਸ. ਗਿੱਲ, ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਸੱਤਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਹੋਣੀ

26 ਮਈ 2017 ਨੂੰ ਕੇ. ਪੀ. ਐਸ. ਗਿੱਲ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਗਿੱਲ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਜਿਉਂਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜ਼ਮੀਰ ਦੇ ਮਰ ਜਾਣ ਨੂੰ ਉਹ ਮੌਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੰਨਦਾ। ਗਿੱਲ, ਜੋ ਸੱਤਾ ਦੀ ਸੂਖਮ ਹਿੱਸਾ ਦੀ ਪੈਦਾਇਸ਼ ਸੀ, ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਸੱਤਾ ਦੀ ਜਿਸਮਾਨੀ ਹਿੱਸਾ ਦਾ ਜ਼ਰੀਆ ਰਿਹਾ। ਅਜ਼ਲਾਂ ਤੋਂ ਸੱਤਾ ਜ਼ੁਲਮ ਅਤੇ ਜ਼ਬਰ ਦੇ ਆਸਰੇ ਪਲਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੁੱਢ ਕਦੀਮ ਤੋਂ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ 'ਚ ਸੱਤਾ ਦੀ ਹਿੱਸਾ ਨੂੰ ਅਗਾਂਹ ਤੋਰਨ ਵਾਲਾ ਵਰਗ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਰਗ ਦੀ ਪੈਦਾਇਸ਼ ਦੇ ਆਧਾਰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮਨੁੱਖੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਜਾਂ ਸਵੈ-ਮੋਹੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਆਦਿ ਕੁੱਝ ਵੀ ਮਿੱਥੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕਾਰਨ ਕੁੱਝ ਵੀ ਹੋਣ, ਅਫਸੋਸਨਾਕ ਅਸਲੀਅਤ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਵਰਗ ਸਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਜੂਦ ਦੇ ਘੱਟ ਹਿੱਸੇ ਜਿਉਂਦੇ ਬਚੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਬੇਜਾਨ ਰੂਹਾਂ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਦੇ ਇਹ ਸਰੀਰ

ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਮੁਖੀ ਰਹਿ ਚੁਕਾ ਕੇ. ਪੀ. ਐਸ. ਗਿੱਲ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਵਰਤਾਰਾ ਸੀ। ਸਥਾਪਤੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਖਾੜਕੂ ਲਹਿਰ ਦੌਰਾਨ ਵਰਤਿਆ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਈ ਪਰਤਾਂ ਅੱਜ ਵੀ ਅਣਫਰੋਲੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਪ੍ਰਭਸ਼ਰਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਣਫਰੋਲੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਦੇ ਇਕ ਪੱਖ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਪਰਤਾਂ ਆਪਣੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਉਭਾਰੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਅਸੀਂ ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਪ੍ਰਭਸ਼ਰਨਦੀਪ ਸਿੰਘ
prabhsharandeep@gmail.com

ਮੌਤ ਦੇ ਦੂਤ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਹਰ ਪਾਸੇ ਮੁਰਦੇਹਾਣੀ ਪਸਰੀ ਵੇਖਣੀ ਅਣਸਰਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬੇਮੁਹਾਰੀ ਹਿੰਸਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਵਜੂਦ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨਾਮੁਰਾਦ ਰੋਗ ਵਾਂਗ ਪਸਰ ਕੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਵਿਚ ਤਰਕਸੰਗਤ ਵਾਜਬੀਅਤ ਹਾਸਲ ਕਰ ਚੁਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਹਿੰਦੂਸਤਾਨੀ ਸਥਾਪਤੀ ਅਜਿਹੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਨਾਇਕਪੁਣੇ ਦੇ ਆਧਾਰ ਵਜੋਂ ਵੇਖਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀ ਕਦਰ ਜਾਂ ਸ਼ਰਮ ਦੇ ਅਹਿਸਾਸ ਦੀ ਹੀ ਹੋਂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਗਿੱਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀ ਉਸ ਦੀ ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਸਹੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦਾ ਮੂਲ ਆਧਾਰ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਬੜੇ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰ ਗਿੱਲ ਦਾ ਕੰਮ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਜ਼ੋਰ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਰਕ ਹੈ ਕਿ ਕੁੱਝ ਲੋਕ ਅਮਨ-ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਏਕਤਾ ਤੇ ਅਖੰਡਤਾ ਨੂੰ ਖਤਰਾ ਸਨ। ਅਜਿਹੇ ਅਨਸਰਾਂ ਨਾਲ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਸਿੱਝਣਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੀ। ਗਿੱਲ ਨੇ ਇਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾਈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਵਧਾਈ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਤਰਕ ਅਸਲੋਂ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਾਰਥਕਤਾ ਦਾ ਮਸਲਾ ਐਨਾ ਸਿੱਧ-ਪੱਧਰਾ ਨਹੀਂ। ਭਾਰਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਸੱਤਾ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਮਰਾਜੀ ਮਨਸੂਬੇ ਪੂਰੇ ਕਰਨ ਲਈ ਘੜਿਆ ਹੈ। ਸਿੱਖਾਂ ਵਰਗੀ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਦਾ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਘਾਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ। ਹਿੰਦੂਸਤਾਨ ਦਾ ਵਾਂਗ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੇਂਦਰ ਵਾਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਸੂਬਿਆਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਮਾਤਰ ਹਨ। ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਕੇਂਦਰ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸੋਮਿਆਂ ਆਦਿ ਦੀ ਲੁੱਟ ਰੋਕਣ ਦੇ ਵੀ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨਾ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਭਾਅ ਮਿੱਥ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਰਖਵਾਲੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿੱਖ ਪੂਰੇ ਹਿੰਦੂਸਤਾਨ ਨੂੰ ਅੰਨ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਂਦੇ-ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਖੁਦ ਕੰਗਾਲ ਹੋ ਗਏ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਐਨ ਉਲਟ ਪੰਜਾਬੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਬੇਮਿਸਾਲ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਨੀਤੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ।

ਹਿੰਦੂਸਤਾਨ ਵਿਚ ਫੈਸਲੇ ਕਰਨ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਘੜਨ ਦੀ ਤਾਕਤ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੇਂਦਰ ਕੋਲ ਹੈ। ਕੇਂਦਰੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੁੱਲ ਤੋਰਾਂ ਐਮ.ਪੀ. ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੋਟ ਹਿੰਦੂ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਸਾਹਮਣੇ ਕਦੇ ਵੀ ਮਾਅਨਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਅਮਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅਹਿਮੀਅਤ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ। ਹਿੰਦੂ ਬਹੁਗਿਣਤੀ, ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਚਾਹੇ ਸਿੱਖਾਂ ਸਿਰ ਮੜ੍ਹ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਹਿੰਦੂਸਤਾਨ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਇਆ, ਫਿਰ ਉਸ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਸੋਧਾਂ ਕਰ-ਕਰ ਉਸ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਢਾਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਚ 101 ਸੋਧਾਂ ਹੋ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ। ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਇਸ ਅਮਲ ਤਹਿਤ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿੱਤ-ਦਿਨ ਹੁੰਦੇ ਹਿੰਦੂਕਰਨ ਦੇ ਰੁਕਣ ਦੀ ਕੋਈ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਚੁਣੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਇਸ ਅਮਲ ਵਿਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਚੁਣ ਕੇ ਭੇਜਣ ਦਾ ਅਰਥ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦਾ ਹੀ ਕੋਈ ਮਾਅਨਾ ਨਹੀਂ। ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਸਿਰਫ ਹਿੰਦੂ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਲਈ ਹੋਂਦ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।

ਜੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਮਨਕਾਰੀ ਵਾਂਞੇ ਤੋਂ ਨਿਜਾਤ ਪਾਉਣ ਲਈ ਹਿੰਦੂਸਤਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਰਹਿ ਕੇ ਖੁਦਮੁਖਤਾਰੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਭਾਰਤੀ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਟੈਂਕਾਂ-ਤੋਪਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੋਰ ਗੁਰਧਾਮਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਚੁਰਾਸੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਹੱਕ ਲਈ ਲੜੇ ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ।

ਜੇ ਹਿੰਦੂਸਤਾਨ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਸਿੱਖਾਂ ਕੋਲ ਰਾਇਸ਼ੁਮਾਰੀ ਰਾਹੀਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਣ ਦਾ ਹੱਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਭਾਰਤੀ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਐਨ ਉਲਟ ਕੇ. ਪੀ. ਐਸ. ਗਿੱਲ ਵਰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਸਕੋਰ ਕੇ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਰਾਖੀ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀਆਂ ਧੱਜੀਆਂ ਉਡਾ, ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਖੂਨ ਨਾਲ ਹੌਲੀ ਖੇਡੀ। ਗੱਲ ਸਿੱਧੀ ਹੈ, ਭਾਰਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਦਮਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ ਤੇ ਗਿੱਲ ਨੇ ਇਸ ਦਮਨਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ। ਭਾਰਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਲਈ ਇਹ ਗੱਲ ਕਦੇ ਮਾਅਨਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਕਿੰਨੇ ਜਾਇਜ਼ ਜਾਂ ਨਿਆਂਕਾਰੀ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਜੋ ਵੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਰਾਜ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਖੜਨ ਵਾਲੇ ਕਿੰਨੇ ਵੀ ਸਹੀ ਹੋਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟਣਾ, ਮਾਰਨਾ ਤੇ ਜ਼ਲੀਲ ਕਰਨਾ ਰਾਜ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ। ਦੂਜੀ ਗੱਲ, ਅਸਲ ਵਿਚ ਗਿੱਲ ਭਾਰਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਰਾਖੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ, ਉਹ ਤਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਧੱਜੀਆਂ ਉਡਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਕੇਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅੰਨੀ ਹਿੰਸਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ? ਸੁਆਲ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਇਨਸਾਨਾਂ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਨਸਾਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਨ ਲਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ? ਜੁਆਬ

ਹੈ, ਭਾਰਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਹਿੰਦੂ ਇਨਸਾਨਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਹਨ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਰਗੀਆਂ ਘੱਟਗਿਣਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ।

ਭਾਰਤੀ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਗਿੱਲ ਵਰਗੇ ਆਪਣੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਰਖਵਾਲੇ ਦੇ ਇਸ ਲਾਕਾਨੂੰਨੀ ਰਵੱਈਏ ਨੂੰ ਮੁਕ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੀ ਸੀ ਪਰ ਹਿੰਦੂ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਗਿੱਲ ਦੀ ਬੇਮੁਹਾਰੀ ਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਚੁੱਪ ਸਮਰਥਨ ਦੇਣ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਹ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀਆਂ ਸਭ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਛਿੱਕੇ ਟੰਗ, ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਦੇ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾ-ਮਨਾ, ਕੂਕ-ਕੂਕ ਕੇ ਗਿੱਲ ਨੂੰ ਸਿਰ 'ਤੇ ਚੁੱਕ ਰਹੇ ਸਨ। ਖਬਰਾਂ ਅਤੇ ਮਨਪ੍ਰਚਾਵੇ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮੌਤ ਦੇ ਇਸ ਤਾਂਡਵ ਨਾਚ ਨੂੰ ਕਰੋੜਾਂ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਇਨਸਾਨੀ ਨੈਤਿਕਤਾ

ਅਸਲੋਂ ਨੀਵੀਂ ਲਹਿ ਚੁਕੀ ਸੀ। ਨਵੰਬਰ ਚੁਰਾਸੀ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਦੌਰਾਨ ਹਿੰਦੂ ਜਨਤਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੀ ਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਬੇਇਜ਼ਕ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਹਿੰਸਾ ਦੀ ਭਿਆਨਕਤਾ ਦੀ ਕੋਈ ਹੱਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਖੂਬਕਾਰ ਹਿੰਸਾ ਸਮੋਈ ਬੈਠੀ ਜਨਤਾ ਕੇ. ਪੀ. ਐਸ. ਗਿੱਲ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਤੇ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀ ਹਰ ਹੱਦ ਉਲੰਘਣ ਲਈ ਚਿਤਾਵਨੀ ਭਰੀ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ। ਗਿੱਲ ਵਰਗੇ ਬੰਦੇ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਕੀਹਦੇ ਨੌਕਰ ਸਨ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਆਪਣੇ ਆਕਾਵਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁਸ਼ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੀ ਸਿੱਟਾ ਨਿਕਲਣਾ ਸੀ। ਸੱਤਾ ਦੇ ਇਹ ਏਲਰੀ ਨਿਰੰਤਰ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਵਿਚਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਗਿੱਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਜ਼ਾਲਮ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ। ਇਸ ਸਾਰੇ ਅਮਲ ਦੌਰਾਨ, ਖੁਦ ਗਿੱਲ ਲਈ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਿੰਦੂ ਹਕੂਮਰਾਨਾਂ ਲਈ, ਉਸ ਦੀ ਔਕਾਤ ਹਲਕਾਏ ਪਾਲਤੂ ਜਾਨਵਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਕੇ. ਪੀ. ਐਸ. ਗਿੱਲ ਹੇਠਾਂ ਕੰਮ ਕਰ ਚੁਕੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰ ਸਰਬਦੀਪ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ ਨੇ ਗਿੱਲ ਦੀ ਮੌਤ ਪਿਛੋਂ ਆਪਣੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਸਹੀ ਪਾਈ ਹੈ। ਵਿਰਕ ਮੁਤਾਬਕ, ਕੇ. ਪੀ. ਐਸ. ਗਿੱਲ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਦੁਖੀ ਸੀ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਿੱਲ ਦੀ ਲਿਆਂਦੀ ਸਾੜੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲਾਹਾ ਲਿਆ, ਉਹੀ ਉਸ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਆਲੋਚਕ ਬਣੇ ਰਹੇ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਵਿਰਕ ਆਪਣਾ ਤੇ ਗਿੱਲ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਦੁੱਖ ਰੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਲੋਕ ਇਸ ਕਦਰ ਅੰਨੇ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ ਕਿ ਜਿਸ ਕੌਮ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ, ਜੋ ਪੂਰੇ ਮਨੁੱਖੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਲਾਮਿਸਾਲ ਹਨ, ਚੌਤੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀਆਂ, ਉਹ ਗਿੱਲ ਤੇ ਵਿਰਕ ਵਰਗੇ ਪਾਲਤੂਆਂ ਨੂੰ ਕੀ ਸਮਝਦੀ ਹੈ?

ਗਿੱਲ ਦੀ ਮੌਤ ਪਿਛੋਂ ਹਿੰਦੂ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਉਸ ਨੂੰ ਵਡਿਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਹਿੰਸਾ ਦੀ ਇਹ ਪੁਸ਼ਤਪਨਾਹੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਕੌਮਾਂ ਦੀਆਂ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀਆਂ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਵਧਰੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ

ਕੋਈ ਤਰਕ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਹ ਹਿੰਦੂ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਅੰਦਰ ਜੁਗਾਂ ਤੋਂ ਪਨਪਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹਿੰਸਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਗਟਾਓ ਲਈ ਮੌਕੇ ਪੈਦਾ ਕਰ ਲਏ। ਸੰਨ ਚੁਰਾਸੀ ਤੋਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਮਲ ਕਦੇ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।

ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੇ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭਿਆਨਕ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਦੇ ਮਨਸੂਬੇ ਪੂਰੇ ਕਰਨ ਵੱਲ ਵਧ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਨਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਗਿੱਲ ਵਰਗਿਆਂ ਦੇ ਬੁੱਤ ਬਣਾ-ਬਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਫੁੱਲ ਚੜ੍ਹਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਗਿੱਲ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੇ ਕੀਤੇ ਬੁੱਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਗਿੱਲ ਦਾੜ੍ਹੀ ਤੇ ਦਸਤਾਰ ਵਾਲਾ ਸਿੱਖ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਾੜ੍ਹੀ ਤੇ ਦਸਤਾਰ,

ਦੇਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹਿੰਦੂ ਸਥਾਪਤੀ ਨੂੰ ਐਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਅਜਿਹਾ ਕਿਰਦਾਰ ਹਿੰਦੂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਜ਼ਾਰੇਦਾਰੀ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸੀ। ਭਾਰਤੀ ਖੁਫੀਆ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਦੁੱਤਬੰਦੀ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਗਿੱਲ ਦੀ ਕੋਈ ਖਾਸ ਭੂਮਿਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਖੁਫੀਆ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੇ ਮਨਸੂਬੇ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਓ. ਪੀ. ਸ਼ਰਮਾ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਖਾਸ ਮਾਤਹਿਤਾਂ ਦੀ ਟੀਮ ਚੁਣੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਸਲ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਲਈ, ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਲਈ ਸਿੱਖ ਚਿਹਰਾ ਵਰਤਣ ਦੇ ਮਕਸਦ ਨਾਲ ਕੇ. ਪੀ. ਐਸ. ਗਿੱਲ ਨੂੰ ਮੁਹਰੇ ਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਗਿੱਲ ਨਿੱਘਰਿਆ ਹੋਇਆ ਬਦਮਾਸ਼ ਬੰਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਚੜ੍ਹਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ। ਭਾਰਤੀ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਗਿੱਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਕਸਦ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਕਿ ਗਿੱਲ ਨੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਲਹਿਰ

ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤਵਰਸ਼ ਦੀ ਵੱਡੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਗਿੱਲ ਦੀ ਇਹ ਅਖੌਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਸਲ ਵਿਚ ਨੀਤੀਗਤ ਝੂਠ ਸੀ। ਕੇ. ਪੀ. ਐਸ. ਗਿੱਲ ਦੀ ਅਸਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਔਕਾਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਲੀਕੇ ਤੋਂ ਸੱਖਣਾ ਬੀਬੀਆਂ ਨਾਲ ਬਦਸਲੂਕੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬਦਮਾਸ਼ ਕਿਸਮ ਦਾ ਬੰਦਾ ਸੀ। ਹਿੰਦੂ ਸਥਾਪਤੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਬਦਮਾਸ਼ ਪਾਲਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਬਦਮਾਸ਼ ਦੀ ਪੁਸ਼ਤਪਨਾਹੀ ਲਈ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਹਿਮੀਅਤ ਵਾਲਾ ਝੂਠ ਸਿਰਜਿਆ।

ਕੇ. ਪੀ. ਐਸ. ਗਿੱਲ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬਦਮਾਸ਼ ਬਣਨਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ। 1992 ਵਿਚ ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਹੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਅਨਸਰ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਜੁਝਾਰੂ ਮਾਰ ਮੁਕਾਏ ਹਨ ਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਚੱਲ ਰਹੀ ਲਹਿਰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਅਸਲ ਵਿਚ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। 31 ਅਗਸਤ 1995 ਨੂੰ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਜੁਝਾਰੂਆਂ ਨੇ ਕੇ. ਪੀ. ਐਸ. ਗਿੱਲ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸੂਬੇਦਾਰ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਬੰਦੂਕ ਦਾ ਘੋੜਾ ਨੱਪਣ ਵਾਲਾ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਹੱਥ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਹਿੰਦੂ ਸਥਾਪਤੀ ਦੀ ਜਰਜਰੀ ਬੰਦੂਕ, ਕੇ. ਪੀ. ਐਸ. ਗਿੱਲ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਬਦੀ ਦੇ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਬਚੀ ਰਹਿ ਗਈ। ਕੇ. ਪੀ. ਐਸ. ਗਿੱਲ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਦਮਗਜ਼ੇ ਇੱਕ ਝਟਕੇ ਨਾਲ ਕੱਖੋਂ ਹੌਲੇ ਹੋ ਗਏ। ਗਿੱਲ ਨੂੰ ਰਹਿੰਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਆਪਣੇ ਇੱਕੋ-ਇੱਕ ਦਾਅਵੇ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਦੀ ਨਮੋਸ਼ੀ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਾਰਨੀ ਪਈ। ਸੁਨੇਹਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ ਕਿ ਸੱਤਾ ਕਿਸੇ ਧਿਰ 'ਤੇ ਵਕਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਾਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਚਿਣਗ ਦਮਨ ਨਾਲ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

ਗਿੱਲ ਦੀ ਮੌਤ ਨਾਲ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦੇ ਨਿਘਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਖੇਹ ਵਿਚ ਰਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਵਿਚ ਸੰਤੋਖ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਸ ਨਿਰਲੱਜਤਾ ਨਾਲ ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਨਸਲਪ੍ਰਸਤ ਗਿੱਲ ਦੀ ਖੇਹ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ-ਸਿਰ 'ਤੇ ਮਲ ਕੇ ਆਪਣੀ ਹਸਤੀ ਦਾ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਬਿੰਬ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਸ ਤੋਂ ਜਾਹਰ ਹੈ ਕਿ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਖਤਮ ਹੋਣ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚ ਘੁਲਦੀ ਵਿਹੂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਸਹੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੇਖਣਾ 'ਤੇ ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਸਿਆਸੀ ਪੱਖੋਂ ਦਰੁਸਤ ਭਾਸ਼ਾ ਅਜਿਹੇ ਗੰਭੀਰ ਖਤਰੇ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਕਰੋੜਾਂ ਮਾਸੂਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਲਾਮਤੀ ਤੇ ਪੱਤ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਫਿਰਕੂ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਗੰਧਲਾ ਕਰਕੇ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਕਰੋੜਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਤੇ ਮਾਲ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਤਾਂਡਵ ਨਾਚ ਤੋਂ ਖਤਰਾ ਹੈ। ਉਹ ਅਗਾਂਹ ਨੂੰ ਵੀ ਗਿੱਲ ਵਰਗੇ ਦਰਿੰਦੇ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ ਤੇ ਆਪਣੀ ਹਿੰਸਕ ਬਿਰਤੀ ਦੀ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਵਾਜਦੇ ਰਹਿਣਗੇ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਮਰਹੂਮ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਕੇ. ਪੀ. ਐਸ. ਗਿੱਲ

ਗਿਆਨੀ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਦਿਲਬਰ

(26 ਜਨਵਰੀ ਬਰਸੀ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼)

ਦਿਲਬਰ ਬਾਬੋਂ ਜੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਪਿਆ ਵਿਛੋੜਾ ਦਿਲ ਘਬਰਾਏ।
ਨੈਣੋਂ ਛੱਲ ਹੁੰਦਿਆਂ ਦੀ ਆਏ।
ਦਿਲਬਰ ਬਾਬੋਂ ਜੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ।

ਕਿੱਥੋਂ ਭਾਲਾਂ ਬਾਪੂ ਵਰਗਾ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਦਿਲਬਰ ਮੈਨੂੰ ਆਖ ਅਜੀਜ਼ ਬੁਲਾਏ...।

ਵਾਰ ਜੋਸ਼ੀਲੀ ਜਦੋਂ ਗਾਂਵਦਾ ਡੌਲੇ ਫਰਕਣ ਲਾ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਠੰਡੇ ਖੂਨ ਨੂੰ ਜੋ ਗਰਮਾਏ...।

ਬੋਲੇ ਜਦੋਂ ਵੈਰਾਗ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਸਭ ਨੂੰ ਭਾਵੁਕ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਹੰਝੂ ਨਾ ਫਿਰ ਲੁੱਕਣ ਲੁਕਾਏ...।

ਜੋਸ਼ ਦਿਵਾ ਕੇ, ਨੀਰ ਬਹਾ ਕੇ ਫੇਰ ਚੁਟਕਲਾ ਐਸਾ ਛੱਡੇ ਫਿਰ ਹਾਸੇ ਦੀ ਛਹਿਬਰ ਲਾਏ...।

ਉਰਦੂ ਅਤੇ ਫਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਉਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਬੋਲਣੀ ਸਿੱਖੇ ਭੇਦ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਮਝਾਏ...।

ਖੋਜੀ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਕਵੀ ਸੀ ਪਾਇਆ ਮਾਣ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਢਾਡੀ ਜਿਸ ਸਨਮਾਨ ਅਨੇਕਾਂ ਪਾਏ...।

ਕਿਹੜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਭੁੱਮੋਂਦੀ ਲਿਖੇ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਦਿਲਬਰ ਬਾਰੇ ਇੱਕੋ ਸੱਚੀ ਆਖ ਸੁਣਾਏ ਦਿਲਬਰ ਬਾਬੋਂ ਜੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ।
-ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਭਮੱਦੀ (ਢਾਡੀ)

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ

ਛੋਟਾ ਘੱਲੂਘਾਰਾ: ਕਾਹਨੂੰਵਾਨ

ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਜੇ ਹਿੰਮਤ ਨਾ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਕਰਮ ਦੀਨ ਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਅਲੀ ਹੋ ਕੇ ਮਸੀਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁੱਤੇ ਮੌਤਦੇ।

ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਧਰਤੀ ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਖੂਨ ਨਾਲ ਰੰਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਗੁਰਦਾਸ ਨੰਗਲ ਵਿਚ ਇਕ 1706 ਈਸਵੀ 'ਚ ਅਤੇ ਕਾਹਨੂੰਵਾਨ ਦੇ ਛੋਟੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਦੋ ਘੱਲੂਘਾਰੇ-ਪਹਿਲਾ 1727 ਤੇ ਦੂਜਾ 1746 ਈਸਵੀ 'ਚ ਵਾਪਰ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਕਾਹਨੂੰਵਾਨ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਘੱਲੂਘਾਰੇ ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜੇ ਲਖਪਤ ਰਾਏ ਨੇ ਕੀਤੇ ਤੇ ਗੁਰਦਾਸ ਨੰਗਲ ਦੇ ਘੱਲੂਘਾਰੇ ਸਮੇਂ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਨ ਆਈ ਫੌਜ ਦੀ ਮਦਦ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਮਹੰਤ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਸੂਬੇਦਾਰ ਜ਼ਕਰੀਆ ਖਾਨ ਨੇ 8 ਜੂਨ 1745 ਨੂੰ ਭਾਈ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਦੀ ਖੋਪਰੀ ਲੁਹਾਈ ਸੀ। 11 ਜੂਨ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਬੇਟਾ ਬਿਜੇ ਖਾਂ

ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਕਾਹਲੋਂ, ਸਿਡਨੀ
ਫੋਨ: +0468395922

ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣ ਗਿਆ, ਘੋੜੇ ਤੋਂ ਡਿੱਗ ਕੇ ਪੈਰ ਰਕਾਬ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਘਤੀਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਮਰ ਗਿਆ। 23 ਜੂਨ ਨੂੰ ਜ਼ਕਰੀਆ ਖਾਨ ਨੂੰ ਬੰਨ ਪੈ ਗਿਆ ਤੇ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜੁੱਤੀ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਖਾਂਦਾ ਪਹਿਲੀ ਜੁਲਾਈ 1745 ਨੂੰ ਮਰ ਗਿਆ। ਖਬਰ ਸੁਣ ਕੇ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤੇ। ਜ਼ਕਰੀਆ ਖਾਨ ਦੀ ਮੌਤ ਪਿੱਛੋਂ ਇਸ ਦਾ ਬੇਟਾ ਯਾਹੀਆ ਖਾਂ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਸੂਬੇਦਾਰ ਬਣ ਗਿਆ। ਮਾਰਚ 1747 ਨੂੰ ਯਾਹੀਆ ਖਾਂ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰਕੇ ਸਾਹ ਨਵਾਜ਼ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਸੂਬੇਦਾਰ ਬਣ ਗਿਆ।

ਜ਼ਕਰੀਆ ਖਾਨ ਦੇ 4 ਬੇਟੇ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ ਬਿਜੇ ਖਾਂ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ, ਇਜੇ ਖਾਂ ਨੂੰ ਜਲੰਧਰ ਅਤੇ ਯਾਹੀਆ ਖਾਂ ਨੂੰ ਮੁਲਤਾਨ ਦਾ ਹਾਕਮ ਥਾਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਾਹ ਨਵਾਜ਼ ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ 'ਚ ਚਾਚੇ ਕਮਰ ਦੀਨ ਕੋਲ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ।

ਘੱਲੂਘਾਰੇ ਦਾ ਕਾਰਨ: ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਲਖਪਤ ਰਾਏ ਦਾ ਭਰਾ ਜਸਪਤ ਰਾਏ ਏਮਨਾਬਾਦ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਜਗੀਰ ਵਿਚ ਕਿਲੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਈ ਸਿੰਘ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਸੂਬੇਦਾਰ ਨੂੰ ਫੜਾ ਕੇ ਇਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਸਨ। 1746 ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ (ਕਈ 8 ਮਾਰਚ 1746 ਲਿਖਦੇ ਹਨ) ਏਮਨਾਬਾਦ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰੋੜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਨਿੱਕੇ

ਨਿੱਕੇ ਦੋ ਜਥੇ ਆ ਗਏ। ਜਸਪਤ ਰਾਏ ਨੇ ਆਖ ਭੇਜਿਆ, “ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਠਹਿਰੋਗੇ ਤਾਂ ਮੈਥੋਂ ਬੁਰਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।” ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿੱਤਾ, “ਅੱਜ ਦੀ ਰਾਤ ਭਗਤੀ ਕਰਾਂਗੇ, ਸਵੇਰੇ ਚਲੇ ਜਾਵਾਂਗੇ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਆਖਾਂਗੇ।”

ਫਿਰ ਸਿਪਾਹੀ ਭੇਜੇ ਗਏ ਪਰ ਸਿੰਘ ਨਾ ਉਠੇ। ਲਗਭਗ 100 ਫੌਜੀ ਲੈ ਕੇ ਆਪ ਹਾਥੀ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਆ ਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਬੁਰਾ-ਭਲਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ, “ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ।” ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿੱਤਾ, “ਕਰਾੜਾ! ਕਿਉਂ ਮੌਤ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਮਾਰਦਾ ਏ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਬੋਲੀ ਜਾਨਾਂ?”

ਸੁਣ ਕੇ ਇਕ ਖੱਤਰੀ ਨੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ, “ਫੜ ਲਵੋ ਜੱਟ ਨੂੰ।” ਸਿਪਾਹੀ ਸਿੰਘ ਵਲ ਵਧੇ, ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਰਪਾਨ ਖਿੱਚ ਕੇ ਪੰਜ ਸਿਪਾਹੀ ਝਟਕਾ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ 20 ਸਿਪਾਹੀ ਦੂਜੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਝਟਕਾ ਦਿੱਤੇ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਅਯਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਰਫਾ ਮਾਰ ਕੇ ਜਸਪਤ ਨੂੰ ਜਮੀਨ ਉਤੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ। ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਖਾਲਸਾ ਜੀ, ਧੌਲੇ ਕਿਹੜੀ ਰੁੱਤੇ ਬੀਜੀਦੇ ਨੇ। ਜੇ ਹੋਣਾ ਸੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਕੰਮ ਸਾਫ਼ ਕਰੋ।” ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ‘ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ’ ਦਾ ਜੈਕਾਰਾ ਛੱਡਿਆ, ਫੌਜ ਦੌੜ ਗਈ। ਸਿੰਘ ਤੇ ਲੋਕ ਵੀ ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ ਲੁੱਟ ਮਾਰ ਕਰਨ ਜਾ ਵੜੇ।

ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਖਬਰ ਸੁਣ ਕੇ ਲਖਪਤ ਰਾਏ ਸੂਬੇਦਾਰ ਯਾਹੀਆ ਖਾਂ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ ਰੋਇਆ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਪੱਗ ਜਮੀਨ ਉਤੇ ਸੁਟ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, “ਮੇਰੀ ਪੱਗ ਬੰਨਾਓਗੇ ਤਾਂ ਬੰਨਾਂਗਾ, ਪਰ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਖੁਰਾ ਖੋਜ ਮਿਟਾ ਕੇ ਹੀ ਬੰਨਾਂਗਾ।” ਯਾਹੀਆ ਖਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਸ ਖਾਤਰ ਸੁਖਣਾ ਸੁਖਦਾ ਹਾਂ, ਜੇ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਲੈ ਲਵੋ।”

ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਲਖਪਤ ਰਾਏ ਨੇ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਵਾਇਆ। ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਦੀਵਾਨ ਕੌੜਾ ਮਲ, ਰਾਏ ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ, ਲੱਛੀ ਰਾਮ, ਚੌਧਰੀ ਜਵਾਹਰ ਮਲ ਅਤੇ ਪੰਡਿਤ ਸੂਰਤ ਰਾਮ ਆਦਿ ਨੇ ਲਖਪਤ ਰਾਏ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਆਖਿਆ, “ਜੇ ਹੋਣਾ ਸੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਨਿਰਦੋਸ਼ੇ ਸਿੰਘਾਂ ਉਤੇ

ਜ਼ੁਲਮ ਨਾ ਕਰੋ, ਸਿੰਘ ਵੀ ਆਪਣੇ ਹੀ ਭਾਈ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਰਾਖੇ ਹਨ। ਜੇ ਇਹ ਹਿੰਮਤ ਨਾ ਕਰਦੇ, ਤਾਂ ਅੱਜ ਅਸਾਂ ਕਰਮ ਦੀਨ ਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਅਲੀ ਹੋ ਕੇ ਮਸੀਤਾਂ ਵਿਚ ਕੁੱਤੇ ਮੌਤਦੇ ਹੁੰਦੇ।”

ਬਬੇਰਾ ਸਮਝਾਇਆ, ਪਰ ਉਹ ਪਾਪੀ ਨਾ ਮੰਨਿਆ। ਐਸੀ ਮੂਰਖ ਮੌਤ ਕੀਤੀ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਲੱਭ ਲੱਭ ਸਾੜ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਕਈ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵੀ ਸਾੜ ਦਿੱਤੇ। ਢੇਰ ਢੇਰ ਦਿੱਤਾ, “ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸਦਵਾਏਗਾ ਜਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਨ ਦੇਵੇਗਾ, ਸਜ਼ਾ ਪਾਏਗਾ। ਗੁੜ ਨੂੰ ਰੋੜੀ ਆਖੋ।” ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਫੜਨ ਲਈ ਫੌਜ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੱਤੀ।

ਕਾਹਨੂੰਵਾਨ ਦਾ ਯੁੱਧ: ਖਬਰ ਸੁਣ ਕੇ ਨਵਾਬ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਾਰੇ ਜਥੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਾਹਨੂੰਵਾਨ ਛੱਡ ਕੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਜਥੇ ਸਮੇਤ ਇਕੱਤਰ ਹੋਣ ਲਈ ਸੁਨੇਹੇ ਭੇਜੇ। 15 ਜੂਨ 1746 (ਪਹਿਲੀ ਰਾਤ 1807, ਕਈ 23 ਮਈ ਲਿਖਦੇ ਹਨ) ਤੱਕ ਆਟਾ, ਦਾਣੇ ਅਤੇ ਘਾਹ ਲੈ ਕੇ ਕੋਈ 15,000 ਸਿੰਘ ਕਾਹਨੂੰਵਾਨ ਦੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਲਖਪਤ ਰਾਏ ਨੇ ਵੀ ਤੋਪਾਂ ਤੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਹੋ ਕੇ ਵੱਡੀ ਫੌਜ ਅਤੇ ਧਾੜਵੀਆਂ ਨਾਲ ਕਾਹਨੂੰਵਾਨ ਦੇ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਘੇਰਾ ਪਾ ਕੇ ਗੋਲੀਆਂ ਤੇ ਗੋਲੇ ਦਾਗ ਦਿੱਤੇ। ਕਈ ਦਿਨ ਮੋਰਚੇ ਲੱਗੇ ਰਹੇ। ਦਿਨੇ ਤਾਂ ਸਿੰਘ ਫਿਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਅਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕਈ ਥਾਂ ਫੌਜ ਉਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਕੇ ਕਈ ਫੌਜੀ ਮਾਰ ਕੇ ਕੱਚੀ ਪੱਕੀ ਲੈ ਆਉਂਦੇ। ਸਿੰਘਾਂ ਕੋਲ ਆਟਾ, ਦਾਣੇ ਅਤੇ ਘਾਹ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬਰਸਾਤ ਦਾ ਮੌਸਮ ਵੀ ਨੇੜੇ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਥੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਇਥੋਂ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੀ ਠੀਕ ਸਮਝ ਕੇ ਪਹਾੜ ਵੱਲ ਜਾਣ ਦਾ ਗੁਰਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿੱਤੇ। ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ ਸਿੰਘ ਤੇ ਪਿੱਛੇ ਪਿੱਛੇ ਬੇਓੜਕੀ ਫੌਜ ਲੈ ਕੇ ਲਖਪਤ ਰਾਏ ਤੀਰਾਂ ਅਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਦਾ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ, ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਸਿੰਘ ਵੀ ਘੋੜਿਆਂ ਸਣੇ ਦਰਿਆ ਬਿਆਸ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਗਏ।

ਸਰਦਾਰ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਨਵਾਬ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਖਾਲਸਾ ਜੀ, ਡੁੱਬ ਕੇ ਮਰਨ ਨਾਲੋਂ ਲੜ ਕੇ ਮਰਨਾ ਚੰਗਾ ਹੈ।”

ਲੜਦੇ-ਭਿੜਦੇ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਸਿੰਘ ਪਠਾਨਕੋਟ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਨਾਲ ਘਾਟ ਰੋਕੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਨਾ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਲੜਦੇ ਹਨ। “ਡੋਗਰੇ ਮੀਤ ਕਿਸ ਕੇ, ਭਾਤ ਖਾਈ ਔਰ ਖਿਸਕੇ।”

ਰਾਤ ਦੀ ਧੁੱਪ, ਦੂਜੇ ਭੁੱਖ ਅਤੇ ਪਿਆਸ-ਇਕ ਪਾਸੇ ਦਰਿਆ ਬਿਆਸ, ਅੱਗੇ ਪਹਾੜੀ ਫੌਜਾਂ, ਪਿੱਛੇ ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ। ਸਿੰਘਾਂ ਉਤੇ ਬੜੀ ਬਿਪਤਾ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੀ। ਅੱਲਾ ਹੁ ਅਤੇ ਜੈ ਮਾਤਾ ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਲੱਗ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਜਸਪਤ ਦਾ ਬੇਟਾ ਹਰਭਜ ਰਾਏ, ਬਿਜੇ ਖਾਂ ਦਾ ਬੇਟਾ ਨਾਹਰ ਖਾਂ, ਫੌਜਦਾਰ ਸੈਫ ਅਲੀ ਖਾਂ ਅਤੇ ਕਈ ਫੌਜਦਾਰ ਵੀ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਤਿੰਨ ਪਹਿਰ ਬੜੇ ਘਮਸਾਣ ਦਾ ਯੁਧ ਹੋਇਆ। 3-4 ਕੋਹ ਵਿਚ ਫੌਜ ਨੂੰ ਚੀਰ ਕੇ ਸਿੰਘ ਇਕ ਪਾਸੇ ਨਿਕਲ ਗਏ। ਲਗਭਗ 7,000 ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ 1,000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੈਦ ਹੋ ਗਏ। ਰਾਤ ਪੈ ਗਈ ਅਤੇ ਬੱਕੀ ਟੁੱਟੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਜਰਨੈਲਾਂ ਨੇ ਰੋਕ ਲਿਆ। ਉਥੇ ਹੀ ਖੇੜਾਂ ਵਿਚ ਫੌਜ ਸੌਂ ਗਈ ਅਤੇ 4-5 ਮੀਲ ਦੀ ਦੂਰੀ ਉਤੇ ਸਿੰਘ ਵੀ ਨਿਕਲ ਗਏ।

ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਛਾਪਾ: ਨਵਾਬ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ, ਸਰਦਾਰ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜਥੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਗੁਰਮਤਾ ਕਰਕੇ ਆਵਾਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ, “ਖਾਲਸਾ ਜੀ, ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ ਹੁਣ ਵੇਲਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਕੁਝ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਨੇ ਦਬੋਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕੁਝ ਤੁਸੀਂ ਜਾ ਦੱਬੋ।” ਇਹ ਗੱਲ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਮੰਨ ਕੇ ਵਾਗਾਂ ਫੜ ਲਈਆਂ। ਕੁੱਕੜ ਦੀ ਬਾਗ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸਿੰਘ ਸੁੱਤੇ ਵੈਰੀਆਂ ਉਤੇ ਜਾ ਪਏ। ਝੱਟ ਪੱਟ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੁੱਟ ਕੇ ਸ਼ਸਤਰ, ਬਸਤਰ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਘੋੜੇ, ਜਿੱਥੋਂ ਤਾਂਈਂ ਹੱਥ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ, ਮਾਰ ਕੇ ਮੁੜ ਗਏ। ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਪੁਰ ਵੱਲ ਚਾਲੇ ਪਾ ਕੇ ਦਰਿਆ ਬਿਆਸ ਜਾ ਪਹੁੰਚੇ। ਮਲਾਹਾਂ ਨੇ ਬੇੜੀਆਂ ਖਿੱਚ ਲਈਆਂ। ਅਦੀਨਾ ਬੇਗ ਸੈਨਾ ਲੈ ਕੇ ਆ ਗਿਆ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਭਰੋਸੇ ਸਿੰਘ ਦਰਿਆ ਲੰਘ ਗਏ।

ਦੁਆਬੇ ਅਤੇ ਮਾਲਵੇ ਜਾਣਾ: ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਭੁੱਖੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਦੁਆਬੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚੋਂ

ਰਸਦ ਅਤੇ ਘਾਹ ਲੈ ਕੇ ਮੀਰ ਕੋਟ ਦੀ ਝਿੜੀ ਵਿਚ ਲੰਗਰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਅਜੇ ਲੰਗਰ ਛਕਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਜੇ ਖਾਂ ਜੋ ਈਜਾਪੁਰ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਸੀ, ਫੌਜ ਲੈ ਕੇ ਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਿੰਘ ਚਣੇ ਚਬਾਉਂਦੇ, ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਅਦੀਨਾ ਬੇਗ ਵੀ ਫੌਜ ਲੈ ਕੇ ਆ ਗਿਆ। ਸਿੰਘ ਲੜਦੇ-ਭਿੜਦੇ ਅਲੀਵਾਲ ਦੇ ਪੱਤੜੇ ਮਾਲਵੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਕਈ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਘਰੀਂ ਚਲੇ ਗਏ, ਕਈਆਂ ਦੀ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ।

ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਜਲੂਸ ਕੱਢਣਾ: ਗੱਡਿਆਂ 'ਤੇ ਲੱਦ ਕੇ ਕੈਦੀ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਫੌਜ ਲੈ ਕੇ ਦੱਸਣ ਲਈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਭ ਸਿੰਘ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਢੋਲ ਢਮਕੇ ਨਾਲ ਲਖਪਤ ਰਾਏ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਸੂਬੇਦਾਰ ਯਾਹੀਆ ਖਾਨ ਕੋਲ ਗਿਆ। ਯਾਹੀਆ ਖਾਨ ਨੇ ਕੈਦੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਖੋਤਿਆ 'ਤੇ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ ਜਲੂਸ ਕੱਢਿਆ। ਨਿਖਾਸ ਚੌਕ 'ਚ ਲਿਜਾ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਇਸ ਖਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ਼ਹੀਦਗੀ ਹੈ।

ਪਾਪੀ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲੀ: ਅਪਰੈਲ 1748 ਨੂੰ ਮੰਨੂ ਨੇ ਅਬਦਾਲੀ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਸਰਹਿੰਦ ਅਤੇ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਸੂਬੇਦਾਰ ਬਣ ਕੇ ਕੌੜਾ ਮੱਲ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਦੀਵਾਨ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਕੌੜਾ ਮੱਲ ਨੇ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਲਖਪਤ ਨੂੰ 6 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਜੁਰਮਾਨਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਲਖਪਤ ਜੁਰਮਾਨਾ ਨਾ ਦੇ ਸਕਿਆ। ਕੌੜਾ ਮੱਲ ਨੇ ਲਖਪਤ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਲਖਪਤ ਨੂੰ ਇਕ ਬੁਰਜ ਵਿਚ ਕੈਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਲੋਕ ਇੱਥੇ ਪਾਖਾਨਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਨਰਕ ਦਾ 6 ਮਹੀਨੇ ਕਸ਼ਟ ਭੋਗ ਕੇ ਲਖਪਤ ਰਾਏ ਮਰ ਗਿਆ।

ਕਈ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿੰਘ ਜਾਨਵਰ ਮਾਰ ਕੇ ਖਾਂਦੇ ਸਨ। ਮੋਰਚੇ 3 ਮਹੀਨੇ ਲੱਗੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਫੌਜ ਨੇ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿੱਤੀ, ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਜਾਨਵਰ ਦੌੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੌਣ-ਭਾਦਰੋਂ ਦੀ ਬਰਸਾਤ ਵਿਚ ਬਿਨਾ ਛੱਤ, ਗਿੱਲੇ ਬਾਲਣ ਨਾਲ ਸਿੰਘ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 15,000 ਸਿੰਘਾਂ ਲਈ ਲੰਗਰ ਤਿਆਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਕਿੱਥੇ ਰਸਦ ਰਖਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬਰਸਾਤ ਵਿਚ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲੱਗ ਸਕਦੀ ਹੈ?

ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ, ਪੰਥ, ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਪੰਥ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ

ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਵਿਚ ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਚਰਚੇ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ 'ਤੇ ਹਨ, ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਨੂੰ ਘਰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਝੂਠੇ ਸਿਰਸਾ ਸਾਧ ਨੂੰ ਮੁਆਫੀ ਦੇਣੀ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਦੇਹ ਦੀਆਂ ਵਾਰ ਵਾਰ ਬੇ-ਅਦਬੀਆਂ ਅਤੇ ਨਿਹੰਬੀ ਸੰਗਤ 'ਤੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣੀ-ਇਹ ਸਭ ਕਾਲੇ ਕਾਰਨਾਮੇ ਬਾਦਲ ਰਾਜ ਵਿਚ ਹੀ ਵਾਪਰਨੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਨਾਹਾਂ ਨੂੰ ਡੂੰਘੇ ਟੋਏ 'ਚ ਸੁੱਟ ਕੇ ਧਰਮੀ ਬਣੇ ਰਹਿਣਾ; ਇਹ ਕੋਈ ਛੋਟੇ ਗੁਨਾਹ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਆਖਿਰ ਸਮਾਂ ਬਦਲਿਆ ਅਤੇ ਗੰਢੇ ਦੀਆਂ ਫਿਲੜਾਂ

ਬੀਬੀ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ
ਫੋਨ: 916-687-3536

ਵਾਂਗ ਇਕ ਇਕ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਵੀ ਬਾਹਰ ਆ ਗਏ, “ਤਖਤਿ ਬਹੇ ਤਖਤੋ ਕੀ ਲਾਇਕ।”

ਪਿਛਲੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ 'ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਇਹ ਇਕੋ ਪਰਿਵਾਰ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਕਬਜ਼ਾ ਜਮਾਈ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਯਾਨਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ। ਨਾਲ ਹੀ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦਾ ਮਾਲਕ ਵੀ ਇਹੋ ਪਰਿਵਾਰ ਹੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਕੁ ਅਣਖੀਲੇ ਤੇ ਗਿਆਨਵਾਨ ਸਿੰਘਾਂ ਜਾਂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਡੀ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸਦੀ ਭੋਲੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਤਾਂ ਅਜੇ ਵੀ ਬਾਦਲ ਟੱਬਰ ਨੂੰ ਹੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੰਥ ਮੰਨ ਕੇ ਸਾਹ ਪਈ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਹੁਣ ਹਾਲਾਤ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਬਦਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਫੁਰਮਾਨ “ਖਸਮਹੁ ਘੁਬੀਆ ਫਿਰਹਿ ਨਿਮਾਣੀਆ।” ਵਾਂਗ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਕੋਲ ਗੁਰੂ ਤੋਂ

ਕੁਰਬਾਨ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਆਗੂ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਇਸ ਟੱਬਰ ਨੂੰ ਮਾਤ ਦੇ ਕੇ ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਵਾਏ ਅਤੇ ਕੌਮ ਨੂੰ ਸੁਚੱਜੀ ਅਗਵਾਈ ਵੀ ਦੇ ਸਕੇ। ਇਸ ਘਮਸਾਣ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਵੀ ਆਪੋ-ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਤੇ ਲੋੜ ਮੁਤਾਬਕ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਦ ਕੌਮ ਕੋਲ ਉਚੇ ਸੁੱਚੇ ਕਿਰਦਾਰ ਵਾਲਾ ਆਗੂ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹੋ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅੱਜ ਸਾਡੀ ਕੌਮ ਦੇ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨੀਏ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ-ਮੋਹਰੇ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਬਜ਼ੁਰਗ ਅਤੇ ਅਧੇੜ ਉਮਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨੀਏ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਈਡ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਜਾਂ ਤਬਲੇ 'ਤੇ ਸੰਗਤ ਕਰਦੇ (ਸਾਰੇ ਨਹੀਂ) ਕਈ ਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਮੱਥੇ ਦੇਖਣਾ, ਕਿੰਨੀ ਮਿਹਨਤ ਤੇ ਲਗਨ ਨਾਲ ਦਾਹੜੇ ਸੰਵਾਰ-ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕੇ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਦਾਹੜੇ ਟਿੱਮ ਕਰਨ 'ਤੇ ਕਿੰਨੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪੁੱਛੋ ਕੌਣ? ਕਈ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇ ਗਲ ਕਿਸੇ ਨੇ ਗਾੜਕੇ ਕਿਰਪਾਨ ਪਈ ਦੇਖੀ ਹੈ? ਨਾ ਜੀ ਨਾ! ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਦਾਹੜਾ ਬੰਨ ਕੇ ਪੂਰੇ ਠਾਠ ਨਾਲ ਵਿਚਰਦੇ ਹਨ।

ਸੁਣੀਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਾ ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਹੈ ਪਰ ਬੀਬੀ ਹਰਸਿਮਰਤ ਕੌਰ ਦੇ ਗਲ ਵੀ ਕਦੇ ਕਿਰਪਾਨ ਨਹੀਂ ਵੇਖੀ। ਵੇਖੀ ਤਾਂ ਕਈ ਵੱਡੇ ਬਾਦਲ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗਲ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਡਰ ਭੈਅ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਨੌਕਰਾਂ ਨੂੰ ਕਾਹਦਾ? ਸਿਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਕੁੰਡਾ ਤੇ ਹਾਥੀ ਫਿਰੇ ਲੁੰਡਾ ਜਾਂ ਫਿਰ ਸਈਆਂ ਭਏ ਕੁਤਵਾਲ ਅਬ ਡਰ ਕਾਰੇ ਕਾ! ਇਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥਿਆਂ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਮੁੰਡੇ ਮੁੱਖ ਰਾਗੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਜਾਂ ਉਹ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਥੇ ਵਿਚੋਂ ਦੌੜ ਜਾਣ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਹਨ? ਕਿਥੇ ਗਈ ਰਹਿੰਦੇ ਕਿਥੇ ਗਈ ਮਰਿਆਦਾ? ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਇਹੋ ਹੀ ਸਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜਾਹਰਾ ਜ਼ਹੂਰ ਹੈ ਰਾਜਰਾ ਹਜ਼ੂਰ ਹੈ। ਹੁਣ

ਵੀ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਖਰੀ ਸਵਾਸ ਤੀਕ ਮੰਨਾਂਗੇ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ? ਦੂਜੇ ਧਰਮਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਮੰਦਾ-ਚੰਗਾ ਆਖਦੇ ਨਹੀਂ ਬੱਕਦੇ, ਪਰ ਜਿੰਨੀ ਮਨ ਮੌਤ ਅੱਜ ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਚਲਦੀ ਪਈ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸਿਰਾ ਬੰਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਸਾਡੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਦੇ ਪੱਖੜ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਅਸੀਂ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਅੱਗੇ ਨਿਕਲ ਚੁਕੇ ਹਾਂ। ਦੂਜੇ ਧਰਮਾਂ ਦੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਲੋਕ ਪਾਣੀ ਪੀ ਪੀ ਕੇ ਕੌਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਮੂਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੁਧ ਪਿਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੱਚਖੰਡ ਸ੍ਰੀ ਹਰਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਦਰਲਾ ਸਾਰਾ ਫਰਸ਼ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਧੋਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂ? ਕੀ ਇਹ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਜਾਂ ਸਾਡੀ ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਮਰਿਆਦਾ ਦੇ ਖਰੜੇ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲੇ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਧੋਣਾ ਹੈ? ਜੇ ਹੁਕਮ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਮਰਿਆਦਾ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਿਉਂ ਧੋਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ?

ਪੰਥ ਪ੍ਰਵਾਨਤ ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਮਰਿਆਦਾ: ਪੰਥ ਵਲੋਂ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪੰਥ ਪ੍ਰਵਾਨਤ ਰਹਿਤ ਮਰਿਆਦਾ ਦਾ ਖਰੜਾ ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹਰ ਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਘਰ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਇਸ 'ਤੇ ਅਮਲ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਅੱਗੇ ਵੇਖੋ ਸਾਡੀ ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਮਰਿਆਦਾ ਕੀ ਪਈ ਆਖਦੀ ਹੈ: ਪੰਨਾ 18 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, (ੳ) ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠ (ਸਾਧਾਰਣ ਜਾਂ ਅਖੰਡ) ਦਾ ਭੰਗ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਉਤੇ ਜਾਂ ਰਾਗਮਾਲਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਚਲਦੀ ਸਥਾਨਕ ਰੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ, (ਇਸ ਗੱਲ ਬਾਬਤ ਪੰਥ 'ਚ ਅਜੇ ਤਕ ਮਤਭੇਦ ਹੈ) ਭਾਵ ਦਿਲ ਕਰੇ ਤਾਂ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਪੜ੍ਹ ਲਵੇ, ਦਿਲ ਕਰੇ ਤਾਂ ਨਾ ਪੜ੍ਹੋ।

ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਰਹਿਣੀ: ਪੰਥ ਪ੍ਰਵਾਨਤ ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਮਰਿਆਦਾ ਦੇ ਪੰਨਾ 20 'ਤੇ

ਲਿਖਿਆ ਹੈ, (ਛ) ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਕੰਨਿਆ ਨਾ ਮਾਰੇ, ਕੁੜੀ-ਮਾਰ ਨਾਲ ਨਾ ਵਰਤੇ। ਪਰ ਸਾਡੇ ਆਗੂ ਤਾਂ ਆਪ ਇਹ ਕਾਰਜ ਕਰ ਕੇ ਵੀ ਜੈਕਾਰੇ ਲਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਬੱਕਦੇ। ਇਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ।

ਕੋਈ ਦੇ ਕੁ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਪੀ. ਟੀ. ਸੀ. 'ਤੇ ਸੱਚਖੰਡ ਸ੍ਰੀ ਹਰਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਸਿੱਧਾ ਕੀਰਤਨ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਿਆਂ ਜਥੇ ਨੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਪਉੜੀ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ, ਮੇਰੀਵਾਲ ਨੇ ਸੋਹਣੀ ਨੈ ਤਰਦੀ ਰਾਤੀ। ਰਾਂਝਾ ਹੀਰ ਵਖਾਣੀਐ ਉਹ ਪਿਰਮ ਪਿਰਾਤੀ। ਮੈਂ ਜਿਵੇਂ ਕੰਬ ਉਠੀ, ਇਹ ਦੇਖ-ਸੁਣ ਕੇ। ਸਮਝ ਹੀ ਨਾ ਆਵੇ, ਹੋ ਕੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਿਤਾ ਪੁਰਖੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੀਕ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਇਸ ਪਉੜੀ ਦਾ ਕਈ ਕੀਰਤਨ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਸੱਚਖੰਡ ਸ੍ਰੀ ਹਰਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਉਤੇ!

ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਾਗਮਾਲਾ ਦਾ ਵਿਵਾਦ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਬਾਰੇ ਵਿਵਾਦ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬਾਂ ਦੀਆਂ ਤਰੀਕਾਂ ਦੇ ਵਿਵਾਦ। ਖੰਡੇ ਬਾਣੇ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਵਾਦ ਅਤੇ ਹੁਣ ਇਹ ਸੋਹਣੀ-ਮਹੀਵਾਲ, ਹੀਰ-ਰਾਂਝਾ, ਸੱਸੀ-ਪਨੂੰ ਤੇ ਲੈਲਾ-ਮਜਨੂ ਦੀ ਪਉੜੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ!

ਮੈਂ ਨਾ ਪੰਥ ਦੇਖੀ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਪਾਰਟੀ ਜਾਂ ਕੀਰਤਨੀਏ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹਾਂ, ਪਰ ਇਸ ਸਿਸਟਮ ਦੇ ਜ਼ਰੂਰ ਖਿਲਾਫ ਹਾਂ। ਇਹ ਸਭ ਸੁਣ ਕੇ ਪੰਥ ਕੀ ਸੋਚਦਾ ਹੈ, ਸੰਗਤਾਂ ਕੀ ਸੋਚਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ? ਪਰ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਸਹਿਣ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਵਾਨਤ ਹਨ, ਪਰ ਕੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਸਭ ਵਾਰਾਂ ਜਾਂ

ਪਉੜੀਆਂ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ, ਕੁਝ ਕੁ ਹੀ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਵਾਰਾਂ ਸਵੱਈਏ ਅਤੇ ਕਬਿਤ ਹੀ ਸੁਣੀਦੇ ਹਨ। ਸੋਹਣੀ-ਮਹੀਵਾਲ ਵਾਲੀ ਪਉੜੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ। ਜਦੋਂ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਹੀ ਉਹੋ ਜਿਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀਰਤਨੀਏ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਵੀ ਮਨ ਮਰਜੀ ਕਰਨਗੇ। ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਅਜੇ ਵੀ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਸੋਹਣੀ-ਮਹੀਵਾਲ ਜਾਂ ਹੀਰ-ਰਾਂਝੇ ਵਰਗੇ ਆਸ਼ਕਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੁਣ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਉਹ ਵੀ ਹਰਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ 'ਚ! ਅਸੀਂ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਕੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ? ਵਾਹ! ਠੀਕ ਹੈ, ਪੰਥ ਵੀ ਤੁਹਾਡਾ ਹੈ, ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਕਾਬਜ਼ ਤੁਸੀਂ ਹੋ, ਕੀਰਤਨੀਏ ਵੀ ਤੁਹਾਡੇ ਹਨ, ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿਓ ਕਿ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਹੁਣ ਧਰਮ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਿਆ ਕਰੇਗਾ।

ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਪੰਜਾਬੀ ਚੈਨਲ 'ਤੇ ਕੋਈ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ, ਡਾ. ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚਮਕੌਰ ਗੜ੍ਹੀ ਦੇ ਸਾਕੇ ਬਾਰੇ ਬੋਲ ਰਹੇ ਸਨ, “ਜਦ ਗੜ੍ਹੀ ਛੱਡ ਕੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਅਜੀਤ-ਜੁਝਾਰ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਪਈਆਂ ਵੇਖੀਆਂ ਤਾਂ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਇੰਨੇ ਨਿਰਮੋਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਬੱਚਿਆਂ ਵਲ ਨਜ਼ਰ ਭਰ ਕੇ ਦੇਖੋ ਤਾਂ ਸਹੀ; ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ, ਭਲਾ ਹੋਇਆ ਮੇਰਾ ਚਰਖਾ ਟੁਟਾ ਜਿੰਦ ਅਜਾਬੋਂ ਛੁੱਟੀ।”

ਵਾਹ ਮੇਰੀ ਕੌਮ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ, ਕੌਮ ਨੂੰ ਕੀ ਪਏ ਪਰੋਸਦੇ ਹੋ? ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਏ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਏ ਹੋ? ਕਿਉਂ ਅਨਰਥ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਓ? ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਤਮਾਸ਼ਾ ਨਾ ਬਣਾਓ, ਰੱਬ ਦੀ ਡਾਂਗ ਬੇ-ਆਵਾਜ਼ ਹੈ, ਜਦ ਵਰ੍ਹਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਭ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਤਾਂ ਅਜੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਅਤੇ ਪੰਥ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ। ਫਿਰ ਲੀਡਰਾਂ, ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਜਾਂ ਕੀਰਤਨੀਆਂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਮੌਤ ਸਕਦੀ ਹੈ?

ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਹੈ

ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਤੇ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਤਰਕ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਜੁਲਮਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਵਿਚ ਫਸਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ, ਪਰ ਅਫਸੋਸ ਅੱਜ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਭਾਰੂ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਨੇ ਕੁਝ ਗੰਭੀਰ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ? ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਦੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਗੁਰ ਦਾ ਭਾਵ ਹਨੇਰਾ ਅਤੇ ਰੂ ਦਾ ਭਾਵ ਚਾਨਣ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਅਰਥ ਹਨੇਰੇ ਤੋਂ ਚਾਨਣ ਵੱਲ ਜਾਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਿਆਨ ਨੂੰ ਹਨੇਰੇ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਚਾਨਣ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਅਗਿਆਨ ਤੋਂ ਗਿਆਨ ਵੱਲ ਲਿਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੀ ਗੁਰੂ ਹੈ। ਇਸ ਲਿਖਤ ਰਾਹੀਂ ਕਿਸੇ ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਮਗਰ ਲੱਗਣ ਦੀ ਥਾਂ ਤਾਰਕਿਕ ਵਿਚਾਰ ਜਾਂ ਬਿਬੇਕ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਬਾਰੇ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ? ਇਹ ਸਮੁੱਚਾ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਅੱਜ ਤੋਂ ਕੋਈ ਪੌਣੇ ਚੌਦਾਂ ਬਿਲੀਅਨ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਇਆ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਉਸ ਤੋਂ ਕਰੀਬ ਅੱਠ ਬਿਲੀਅਨ ਸਾਲ ਪਿੱਛੋਂ ਬਣੀ। ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੀ ਇਸ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਹੋਂਦ ਅੱਜ ਤੋਂ ਦਸ ਲੱਖ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ। ਅੱਜ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਇਹ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਲੱਖਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਵਾਂਗ ਭਾਵ

**ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ
ਫੋਨ: 916-501-3974**

ਪ੍ਰਸ਼ਾਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੀ ਜਿਉਂਦੇ ਰਹੇ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੋਲਣ ਦੀ ਜਾਚ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖੀ। ਬੋਲਣ ਦੀ ਜਾਚ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਂਦੀ। ਹੁਣ ਇਹ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਬੋਲ ਕੇ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਕੇ ਤਰੱਕੀ ਕਰਦੇ ਗਏ। ਤਜਰਬੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ। ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿਕਸਿਤ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ। ਇੰਜ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਪਿੱਛੇ ਰਹੇ।

ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਦੇ ਢੰਗ ਵੀ ਸਿੱਖ ਲਏ। ਬੋਲੀ ਲਿਖਣ ਭਾਵ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਖੋਜ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਇਨਕਲਾਬ ਲਿਆਂਦਾ। ਲਿਖਣ ਦੀ ਖੋਜ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਸਿਰਫ ਦੂਜੇ ਜਿਉਂਦੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਤੋਂ ਹੀ ਸਿੱਖ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਉਹ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਸੈਂਕੜੇ ਜਾਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਤੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਅੱਤਾ ਦਾ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੂਰ ਦੂਰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਗਰੁੱਪਾਂ ਵਿਚ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵੀ ਵੱਖ ਵੱਖ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਏ, ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਵੱਖ ਵੱਖ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਸਾਂਝ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਭਾਸ਼ਾ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਭਾਵ ਸ਼ਬਦ ਹਰ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਉਹ ਛੋਟੀ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਇਕਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼, ਥਾਂ, ਘਟਨਾ, ਵਿਹਾਰ ਆਦਿ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦ ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਵਿਦਿਆ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਇਕਾਈ ਜਾਂ ਮੁੱਢ ਹੈ ਭਾਵ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਸਾਡਾ ਗੁਰੂ ਹੈ। ਪਰ ਅਫਸੋਸ ਕਿ ਕਦੇ ਅਧਿਆਤਮਵਾਦ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ, ਕਦੇ ਕਰਮ ਕਾਂਡਾਂ ਦੇ ਚੱਕਰਾਂ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਅਤੇ ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਦੀ ਪੁੱਠ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸੋਚੀ ਸੁੱਚੀ ਮਹਾਨਤਾ ਨੂੰ ਰੋਲ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਇਤਿਹਾਸ ਵਾਚਿਆਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲਗਭਗ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਵਿਚ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੁੱਝੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤਿਆਂ ਦੇ ਕਰਮਾਤਮਾ, ਕਰਮ-ਕਾਂਡਾਂ ਅਤੇ ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਦੇ ਚੁੰਗਲ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਭੋਲੇਪਨ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕੁਝ ਇਕ ਚੁਸਤ ਅਤੇ ਚਲਾਕ ਲੋਕ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਅਤੇ ਕਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਸਾਂ ਨਹੁੰਆਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਲੁਟਦੇ ਤੇ ਐਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਲੁਟੇਰੇ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਲੋਕ-ਹਾਕਮ ਅਤੇ ਪੁਜਾਰੀ ਵਿਖਾਵੇ ਦਾ ਢੋਂਗ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਹਮਦਰਦ ਅਤੇ ਰਖਵਾਲੇ ਹੋਣ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਅਕ੍ਰਿਤਘਣ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ 'ਤੇ ਪਲਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਲੁਟਦੇ ਅਤੇ ਕੁੱਟਦੇ ਰਹੇ ਨੇ।

ਜਿਥੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਕ੍ਰਿਤਘਣ ਲੋਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਰ

ਦੀ ਕਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਉਥੇ ਹੀ ਹਰ ਦੌਰ ਵਿਚ ਜਾਗਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਜੋ ਸਮੁੱਚੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਭਲਾਈ ਵਾਸਤੇ ਸੋਚਦੇ ਅਤੇ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਜਾਗਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬਿਬੇਕ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਤਾਰਕਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਰਹੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ (ਕੁਦਰਤ ਵਿਚ) ਹੁੰਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬਿਬੇਕ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਵੇਖ-ਪਰਖ ਕੇ ਸੱਚਾਈ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਮ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਕੇ ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਤੇ ਕਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚੁੰਗਲ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਣ ਦਾ ਹਰ ਸੰਭਵ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਾਨਵਤਾ ਦੀ ਭਲਾਈ ਵਾਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੇਣ ਸਿਰਫ ਧਰਮ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਹੈ।

ਹਾਕਮਾਂ ਅਤੇ ਪੁਜਾਰੀ ਲੋਕਾਂ ਵਾਸਤੇ ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਅਤੇ ਕਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਅੜਿੱਕੇ ਬਣਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਜਾਗਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਅਸਲ ਸੱਚਾਈ ਦੱਸ ਕੇ ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਚਲਦੀਆਂ ਮਨੋਤਾਂ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਜਾਗ੍ਰਿਤੀ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਨ ਵਾਲੇ ਦੱਸ ਕੇ ਬਦਨਾਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਆਮ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਦਾ ਧਾਰਮਕ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਜੋਂ ਡੂੰਘੀ ਸ਼ਰਧਾ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਣਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਵੀ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੱਚਾਈਆਂ ਅਤੇ ਨਵੀਆਂ ਲੱਭਤਾਂ ਦਾ ਮਖੌਲ ਵੀ ਉਡਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹੀ ਲੱਭਤਾਂ ਜਦੋਂ ਸੱਚੀਆਂ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਫੇਰ ਉਹੀ ਪੁਜਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਲੱਭਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਫਾਇਦੇ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤਣ ਦਾ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਰਾਹ ਲੱਭ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਇਕ ਖੋਜ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਭਾਰਤ 'ਚ ਨਾਲੰਦਾ ਵਿਖੇ ਇਕ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਕੇਂਦਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਜ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪੰਜਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਸਥਾਪਤ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਇਕ ਵਿਦਵਾਨ ਆਰੀਆ ਭੱਟ ਨੇ ਪੰਜਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਦੋ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਿਖੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਖੋਜਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਲਿਖਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੋਜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਧਰਤੀ, ਚੰਦ, ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਬਾਰੇ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਧਰਤੀ ਗੋਲ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਆਪਣੇ ਧੁਰੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸੂਰਜ ਦੁਆਲੇ ਵੀ ਘੁੰਮਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਰੁੱਤਾਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ। ਚੰਦ ਧਰਤੀ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚੰਦ ਦਾ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਚਾਨਣ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸਗੋਂ ਇਹ ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਕਰਕੇ ਚਮਕਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਨੇ ਧਰਤੀ ਅਤੇ ਚੰਦ ਦੀਆਂ ਗਤੀਆਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਉਹ ਸਮੇਂ ਵੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ, ਜਦੋਂ ਘੁੰਮਦੇ ਘੁੰਮਦੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਚੰਦ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਇਕ ਸੇਧ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣਿਆ ਕਰਨਗੇ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਣ

ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਚੰਦ ਗ੍ਰਹਿਣ ਲੱਗੇਗਾ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾਲ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਵਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣਾਂ ਸਬੰਧੀ ਅਨੇਕਾਂ ਡਰਾਵੇ ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਦਾ ਪਰਦਾ ਫਾਸ ਹੋ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੋਜਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਮਜਾਕ ਬਣਾਇਆ ਕਿ ਜੇ ਧਰਤੀ ਗੋਲ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਪਾਸਿਆਂ 'ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਤਿਲਕ ਕੇ ਡਿਗਦੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ? ਕੀ ਧਰਤੀ ਦੇ ਉਲਟ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਲੋਕ ਖੌਲੇ ਨਾ ਡਿੱਗ ਪੈਣਗੇ? ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਰਤੀ ਦੇ ਗਤੀ ਵਿਚ ਹੋਣ ਦੇ ਵੀ ਕਈ ਮਜਾਕ ਬਣਾਏ ਗਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਕ ਗੁਰੂਤਾ ਸਬੰਧੀ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਆਰੀਆ ਭੱਟ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦੇ ਸਕੇ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਮਹੱਤਵ ਨਾ ਮਿਲ ਸਕਿਆ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਦੇ ਕੋਝੇ ਹਥਕੰਡੇ ਇਸ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹੋਰ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਤੇ ਗਿਆਨ ਭਰਪੂਰ ਖੋਜਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਗ੍ਰਹਿਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਸਹੀ ਸਾਬਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਣ ਦਾ ਹੋਰ ਰਾਹ ਭਾਲ ਲਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਗ੍ਰਹਿਣ ਲੱਗਣ ਵੇਲੇ ਹੀ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਸੀ ਤੇ ਸਿਰਫ ਉਦੋਂ ਹੀ ਦਾਨ ਦਖਸ਼ਣਾ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਗ੍ਰਹਿਣ ਦੇ ਪੱਕੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਪਤਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਦਾਨ ਦਖਸ਼ਣਾ ਦਾ ਕੰਮ ਕਈ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਵਿਗਿਆਨ ਪੱਖੋਂ ਪਿੱਛੇ ਹੀ ਪਿੱਛੇ ਹੁੰਦੇ ਗਏ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕ, ਜਿਥੇ ਪਹਿਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਸਾਥੋਂ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਤਿੰਨ ਸਦੀਆਂ ਪਿੱਛੋਂ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਈ, ਸਾਥੋਂ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਲੰਘਦੇ ਗਏ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਉਥੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਜਤਿੰਦਰ ਪਨੂੰ ਦੀ ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤੀ ਇਕ ਟਿੱਪਣੀ ਸੱਚਾਈ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਹੈ। ਮੈਂ ਮੁਆਫੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਟਿੱਪਣੀ ਮੇਰੇ ਅੱਖਰ ਅੱਖਰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਗਭਗ ਇਉਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਯੂਰਪ ਦੇ ਲੋਕ ਅਜੇ ਕੱਛਾ ਪਾਉਣ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਿੱਖੇ, ਭਾਵ ਅਜੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਸਨ, ਉਦੋਂ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡੀ ਦੁਰੀਆਂ ਤੇ ਗਤੀਆਂ ਵੀ ਮਾਪ ਲਈਆਂ ਸਨ। ਹੁਣ ਇਹ ਯੂਰਪ ਵਾਲੇ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਵੀ ਕਿਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਯੂਰਪ ਦੀ ਆਮ ਜਨਤਾ ਵਿਚ ਵੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਨਜ਼ਰੀਏ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵਿਕਾਸ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਵਿਗਿਆਨਕ ਖੋਜਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਪਿੱਛੇ ਰਹੇ ਹੀ ਹਾਂ, ਵਿਗਿਆਨਕ ਨਜ਼ਰੀਏ ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਹਾਕਮਾਂ ਅਤੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਪਛੜੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤੇ ਅਜੇ ਵੀ ਪਛੜਦੇ ਹੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਗਿਆਨ ਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਤਾਂ ਦੂਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਸੱਚਾਈ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਕੱਲੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਵੀ ਹਾਕਮਾਂ ਅਤੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। 18ਵੀਂ-19ਵੀਂ ਸਦੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਜਿਵੇਂ ਧਰਮ, ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰ, ਰਾਜਨੀਤੀ ਸ਼ਾਸਤਰ, ਡਾਕਟਰੀ, ਸ਼ਸਤਰ ਵਿਦਿਆ ਆਦਿ ਸਬੰਧੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਧਾਰਮਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਰਾਹੀਂ ਧਾਰਮਕ ਕੇਂਦਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਜਿਹੀ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਜੋ ਸਿਰਫ ਉਚ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਲੋਕ ਹੀ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਜਾਗਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਵਾਲੇ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਤਰਜਮਾ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਗ੍ਰੰਥ ਰਚੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਅਕਹਿ ਤੇ ਅਸਹਿ ਜੁਲਮਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣਾ ਪਿਆ।

ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਸਿਰਫ ਦੋ ਮਹਾਨ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਚ ਇਕ ਸੰਤ ਗਿਆਨੇਸ਼ਵਰ ਹੋਏ ਹਨ, ਜੋ ਉਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਕਵੀ ਤੇ ਫਿਲਾਸਫਰ ਸਨ। ਉਹ ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਭਗਤ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਅਤੇ ਮੌਤ ਸਿਰਫ 21 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਭੱਗ ਕੇ, ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਇੰਨੀ ਛੋਟੀ ਉਮਰੇ ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਦੋ ਮਹਾਨ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ। ਪਹਿਲੀ ਰਚਨਾ 'ਗਿਆਨੇਸ਼ਵਰੀ' ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ ਦਾ ਉਲਥਾ ਮਰਾਠੀ ਵਿਚ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੀਤਾ। ਦੂਸਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮੌਲਿਕ ਰਚਨਾ 'ਅਮਰੁਤਨਭਵਾ' ਵੀ ਮਰਾਠੀ ਵਿਚ ਕਾਵਿ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਅੱਜ ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਮਰਾਠੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਤੇ ਮੀਲ ਪੱਥਰ ਰਚਨਾਵਾਂ ਹਨ, ਪਰ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਿਥੇ ਹਜਮ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤ ਜੀ ਨੂੰ ਇਕੱਲੇ ਧਰਮ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਛੇਕਿਆ ਸਗੋਂ ਸਮੁੱਚੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚੋਂ ਅਲੱਗ ਬਲੱਗ ਕਰਕੇ ਸਿਰਫ 21 ਸਾਲ ਦੀ ਛੋਟੀ ਉਮਰੇ ਹੀ ਰੁਲ ਖੁਲ ਕੇ ਮਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ 1604 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਆਪਣੀ, ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਸਮੇਤ ਕੁਲ ਚੌਦੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਸੰਪਾਦਨ ਕਰਕੇ ਇਕ ਪੋਥੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ 'ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਸੱਚ ਦੇ ਰਾਹ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਵਲੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਅਤੇ ਝੂਠੇ ਕਰਮ ਕਾਂਡਾਂ ਵਿਚ ਫਸਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਲੁੱਟ ਤੇ ਕੁੱਟ ਨੂੰ ਬੜੇ ਸਪਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਸਮਝਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਰਾ ਮਾਰੂ ਜੰਗ ਅਤੇ ਉਜਾੜੇ ਦਾ ਕਾਰਨ ਵੀ ਇਹ ਪੁਜਾਰੀ ਬਣਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਰਾਹੀਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਜਾਗ੍ਰਿਤੀ ਆਉਣੀ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਯੁਗਾਂ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆਉਣੀ ਪਿਤਾ ਪੁਰਖੀ ਅੰਨੀ ਕਮਾਈ ਅਤੇ ਸਾਹੀ ਠਾਠ ਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਖਤਮ ਹੁੰਦੀ ਜਾਪਣ ਲੱਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਮੁਸਲਮਾਨ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇੱਕਜੁੱਟ ਹੋ ਕੇ (ਉੱਚ ਅੰਦਰਖਾਤੇ ਤਾਂ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਕੱਠੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ) ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਵਿਰੁੱਧ ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਭੜਕਾਉਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪਮਾਨ ਭਰੇ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁੰਮਰਾਹ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਾਲ ਨਾ ਗਲ ਸਕੀ ਕਿਉਂਕਿ ਅਕਬਰ ਇਕ ਚੁਸਤ ਅਤੇ ਆਤਮਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਸੀ, ਜੋ ਛੇਤੀ ਕੀਤੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕਹੀ ਕਹਾਈ ਗੱਲ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ। ਕੁਝ ਹੀ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਅਕਬਰ ਦੀ ਮੌਤ ਪਿੱਛੋਂ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੂੰ ਰਾਜ ਗੱਦੀ 'ਤੇ ਕਾਬਜ ਹੋਣ ਲਈ ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਅਤੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਦੀ ਲੋੜ ਪਈ। ਫੇਰ ਓਹੀ ਕੁਝ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ।

ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਕੇ 'ਸਬਕ' ਸਿਖਾਉਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਮਾਲ ਅਸਬਾਬ ਸਰਕਾਰੀ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਕਰਨ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਕੁਝ ਤਹਿਸ-ਨਹਿਸ ਕਰਨ ਦਾ ਸਖਤ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਅਕਹਿ ਤੇ ਅਸਹਿ ਤਸੱਦਦ ਦੇ ਕੇ ਸਹੀਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਧੰਨ ਸਨ ਗੁਰੂ ਜੀ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਅਕੀਦੇ ਤੋਂ ਨਾ ਡੋਲੇ। ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਵੀ ਧੰਨ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਐਨੀਆਂ ਸਖਤੀਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪੋਥੀ ਸਾਹਿਬ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਨਾ ਲੱਗਣ ਦਿੱਤੀ, ਜੋ ਅੱਜ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਸੱਚ ਦਾ ਰਾਹ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਮੌਜੂਦ ਹੈ।

ਧਰਮ-ਕਰਮ

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਕਮਾਂ ਤੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੱਚ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਹਰ ਵਾਹ ਲਾਈ ਹੈ, ਕਦੇ ਸੱਚ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਕੇ, ਕਦੇ ਧਰਮ 'ਚੋਂ ਛੇਕ ਕੇ, ਦੋਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦੇ ਕੇ, ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਕੇ, ਹੱਡ ਪੈਰ ਤੋੜ ਕੇ ਜਾਂ ਅਖੀਰ ਜਾਨੋਂ ਮਾਰ ਕੇ ਵੀ। ਪਰ ਸੱਚ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਿਆ। ਫੇਰ ਉਹ ਹੋਰ ਢੰਗ ਲੱਭ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸੱਚ ਦੇ ਪਰਵਾਨਿਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਰਚੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਅਤੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੂੰ ਪੂਜਣ ਯੋਗ ਬਣਾ ਕੇ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਰਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਮਾਈ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਸਮੱਸਿਆ ਲੈ ਕੇ ਹਿੰਦੂ ਪੁਜਾਰੀ ਕੋਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਧਾਰਮਕ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਕੁਝ ਤੁਕਾਂ ਕਾਗਜ਼ ਦੇ ਟੁਕੜੇ 'ਤੇ ਲਿਖ ਕੇ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤੇਰੀ ਸਮੱਸਿਆ ਵਾਸਤੇ ਮੰਤਰ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਸ਼ਰਧਾ ਅਤੇ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਐਨੇ ਵਾਰ (ਗਿਣਤੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਮੁਤਾਬਕ) ਜਪਣਾ ਹੈ। ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਮੰਤਰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਆਮ ਬੰਦੇ ਦੇ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਵੀ ਦੇਵੇਗਾ ਕਿ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੈਥੋਂ ਪੂਰੀ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਰਹਿਤ ਨਾ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਹੀ ਤੇਰੇ ਲਈ ਪੂਰਨ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗਾ, ਤੇ ਆਪਣੀ ਭੇਟਾ ਵੀ ਦਸ ਦੇਵੇਗਾ।

ਜੇ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਮੁਸੀਬਤ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪੁਜਾਰੀ ਕੋਲ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਤਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਜ਼ਿਕਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਦੇ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਵੱਖ ਵੱਖ ਧਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੰਤਰਾਂ ਜਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਲਗਭਗ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਦੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਡੇਰੇਦਾਰ ਤੇ ਪੁਜਾਰੀ ਬਾਕੀ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਦੂਰ ਸਗੋਂ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਲੰਘ ਗਏ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਤੁਕਾਂ ਕੱਢ ਕੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ (ਸਿੱਖ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਵਾਸਤੇ ਮੰਤਰ ਦਾ ਨਾਂ ਸ਼ਬਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੇ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ (ਮੰਤਰ) ਅਜਿਹੇ ਸਥਾਪਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜਾਂ ਇੱਛਾ ਪੂਰਤੀ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਕਈਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵੀ ਛਾਪ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਠ ਵੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਸਾਧਾਰਨ ਪਾਠ, ਸਪਤਾਹਿਕ ਪਾਠ, ਅਖੰਡ ਪਾਠ, ਸੰਪਟ ਪਾਠ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਵੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਹਨ। ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਠਾਂ ਦਾ ਫਲ ਤਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਧੀ ਰਾਹੀਂ ਸੰਪੰਨ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਸਾਰੇ ਕੁਝ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਸਾਰੇ ਕੁਝ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਬਦ (ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ; ਉਰਦੂ ਵਿਚ ਲਫਜ਼ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਵਰਡ) ਉਹ ਹੈ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਛੋਟੀ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਇਕਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸਮੁੱਚੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਦੂਸਰਾ ਸ਼ਬਦ ਉਹ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਦਾ ਵਾਰ ਵਾਰ ਜਪ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਜਪ ਕਰਵਾ ਕੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਲੱਭਦੇ ਹਾਂ ਜਾਂ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰਤੀ ਦਾ ਹੱਲ ਲੱਭਦੇ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਨਿਰਣਾ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸਾਧਾਰਨ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਆਪ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਸ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਮਝਣਾ ਹੈ!

ਸ਼ਗੂਫੇ: ਸੁਲਤਾਨਾ ਬੇਗਮ ਦਾ ਹਾਸ ਵਿਅੰਗ

ਪੁਸਤਕ-ਪੜਚੋਲ

ਮੈਂ ਡਾ. ਸੁਲਤਾਨਾ ਬੇਗਮ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਤਨਜ਼ੋ-ਮਜ਼ਾਹ ਅਰਥਾਤ ਹਾਸ ਵਿਅੰਗ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਕਾਮਯਾਬ ਕਿਤਾਬ 'ਸ਼ਗੂਫੇ' ਨਾਲ ਪਰਵੇਸ਼ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਉਰਦੂ-ਹਿੰਦੀ ਵਾਂਗ ਹੀ ਬੜੀ ਲੰਬੀ ਧਾਰਾ ਚੱਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਦੀਰਘ ਅਤੇ ਜੀਵੰਤ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ, ਜੋ ਸਿੱਧਾਂ, ਜੋਗੀਆਂ ਅਤੇ ਨਾਥਾਂ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਲਗਾਤਾਰ ਚੱਲਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਧਾਰਾ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਗੁਰੂ ਕਾਵਿ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ, ਕਿੱਸਾ ਸਾਹਿਤ, ਸੂਫੀ ਕਾਵਿ, ਭਗਤੀ ਕਾਵਿ ਵਿੱਚੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਤੱਕ ਪੁੱਜਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰੋ. ਮੇਵਾ ਸਿੰਘ ਤੁੰਗ
ਫੋਨ: 91-96462-47926

ਇਕ ਸਮੇਂ ਸ. ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਨੇ ਨਿਰੋਲ ਹਾਸ-ਰਸ ਦਾ ਝੰਡਾ ਚੁੱਕਿਆ ਅਤੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਮਸਲੇ ਇਸ ਸਾਧਨ ਰਾਹੀਂ ਹੱਲ ਕੀਤੇ। ਉਸ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਬਾਦਸ਼ਾਹੀਆਂ', ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਉਸ ਦੇ ਨਾਵਲ, ਕਹਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਲੇਖ ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਹਨ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਪਾਤਰ 'ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ' ਸਿਰਜਿਆ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਹਾਸ-ਵਿਅੰਗ ਨੂੰ ਇਕ ਵੱਖਰੀ ਪਛਾਣ ਤੇ ਪੱਧਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ।

ਪਿੱਛੋਂ ਇਸ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਸ. ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅੱਗੇ ਤੋਰਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਭਾਈਆ' ਪਾਤਰ ਸਿਰਜਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਿਹ ਦਾ ਨਾਂ 'ਭਾਈਆ' ਰੱਖਿਆ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿੱਨੇ ਭਾਈਏ 'ਨਵਾਂ ਭਾਈਆ', 'ਰੰਗੀਲਾ ਭਾਈਆ', 'ਗੁਰਮੁਖ ਭਾਈਆ' ਆਦਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਝੋਲੀ ਪਾਏ। ਅਗਲੇ ਲੇਖਕਾਂ ਵਿੱਚ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਸਾਬਰ, ਈਸ਼ਵਰ ਚਿੱਤਰਕਾਰ, ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਤੀਰ ਅਤੇ ਸੂਬਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ। ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਤੀਰ ਨੇ 'ਚਾਚੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹੀਏ' ਨੂੰ ਅਮਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਚਾਚੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹੀਏ ਨੇ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਤੀਰ ਨੂੰ ਸਦਾ ਲਈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ।

ਉਕਤ ਮਹਾਰਥੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਯਤਨਾਂ ਨਾਲ ਸਤਿਕਾਰੇ ਗਏ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਡਾ. ਸੁਲਤਾਨਾ ਬੇਗਮ ਨੇ ਬੜੇ ਪੱਕੇ ਪੈਰੀਂ ਤੇ ਭਰੋਸੇ ਨਾਲ ਕਦਮ ਧਰਿਆ ਹੈ।

ਉਸ ਦੀ ਕਲਾਕ੍ਰਿਤ 'ਸ਼ਗੂਫੇ' ਦਾ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਜੋ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਕ ਨਵੇਂ ਲੇਖਕ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਪਾਦਾ ਹੈ, ਡਾ. ਸੁਲਤਾਨਾ ਜਿਵੇਂ ਵੱਡੇ ਤਜਰਬੇ ਭਰਪੂਰ ਜੀਵਨ ਅਨੁਭਵ ਤੇ ਕਲਾ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਹੋਣ। ਇਹ ਕਥਨ ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਠੀਕ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੱਚ ਹੈ। ਲੇਖਿਕਾ ਇਕ ਉਚ ਤਾਲੀਮ ਯਾਫਤਾ, ਉਰਦੂ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਗਿਆਤਾ ਅਤੇ ਮਾਹਿਰ

ਵਿਦਵਾਨ ਹੈ। ਉਹ ਉਰਦੂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਮੁਹਾਰਤ ਨਾਲ ਸ਼ਾਇਰੀ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਨਸਰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਧਿਅਮ ਵਿੱਚ 'ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਵਲ' ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਪੀਐਚ. ਡੀ. ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਮੇਰੀ ਜਾਤੀ ਗਿਆਤ ਦੀ ਉਪਜ ਹਨ, ਪਰ ਕੋਈ ਜਿਗਿਆਸੂ ਕੇਵਲ ਤੇ ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਡਾ. ਸੁਲਤਾਨਾ ਬੇਗਮ

ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਪੜ੍ਹੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਹੀ ਰਾਏ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵਿੱਚ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਜਲੋਂ ਝਲਕਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ 'ਗੁਲਜ਼ਾਰਾਂ', 'ਰੁਸਵਾਈਆਂ' ਅਤੇ 'ਸ਼ਗੂਫੇ' ਇਸੇ ਅਮਲ ਨੂੰ ਹੀ ਸਿੱਧ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਿਅਰ ਬਾਬਾ ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਦੀ ਕਾਵਿ-ਪਰੰਪਰਾ ਨਾਲ ਜਾ ਜੁੜਦਾ ਹੈ।

ਗੌਰ ਮੈਂ ਜਾਨੇ ਸੇ ਨ ਖਬਰਾ ਐ, 'ਸੁਲਤਾਨ'

ਯਹੀ ਤੋ ਹੈ ਜੋ ਤੁਮਹੋ ਯਾਦ ਕਰਤੀ ਰਹੀ। 'ਸ਼ਗੂਫੇ' ਦੀਆਂ ਕਿਰਤਾਂ ਦਾ ਮੁਤਾਲਾ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਕਾਇਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੁਲਤਾਨਾ ਵਿੱਚ ਭਾਵਨਿਯੰਤਰਣ ਹੈ, ਭਰਤੀ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਚੋਟ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਤਿੱਖਾਪਨ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਜਨਕ ਹੈ।

ਉਸ ਨੇ ਉਰਦੂ ਅਦਬ ਦਾ ਮੁਤਾਲਾ ਵਸੀਹ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ 'ਸ਼ਗੂਫੇ' ਦੇ ਪਾਠ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ 'ਤੇ ਉਰਦੂ ਵਿਅੰਗਕਾਰਾਂ ਸਮਾਦਤ ਹਸਨ ਮੰਟੋ ਅਤੇ ਇਸਮਤ ਚੁਗਤਾਈ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਤਖਲੀਕੀ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਤਨਜ਼ ਲਿਖਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹੀ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਉਸ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਫਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੰਟੋ ਦੇ 'ਹਾਸੀਏ', ਇਸਮਤ ਚੁਗਤਾਈ ਦੀ 'ਬੱਛੇ ਭੂਆ'

ਵਰਗੀਆਂ ਈ ਖੂਬਸੂਰਤ ਤੇ ਵਡਿਆਈ ਭਰਪੂਰ ਹਨ।

ਮੰਟੋ ਦੀ ਲਘੂ ਕਥਾ ਹੈ, 'ਗੰਗਾ ਰਾਮ ਦਾ ਬੁੱਤ'। "ਭੀੜ 'ਚੋਂ ਇਕ ਆਦਮੀ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ, ਉਸ ਜੁੱਤੀਆਂ ਦਾ ਹਾਰ ਸਰ ਗੰਗਾ ਰਾਮ ਦੇ ਬੁੱਤ ਦੇ ਗਲ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਕਾਰਾਂ ਭੱਜੀਆਂ, ਗੱਡੀਆਂ ਆਈਆਂ... ਲਾਠੀਚਾਰਜ ਹੋਇਆ... ਐਂਬੂਲੈਂਸ ਆਈ... ਜ਼ਖਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸਰ ਗੰਗਾ ਰਾਮ ਹਸਪਤਾਲ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਗਿਆ।"

ਸੁਲਤਾਨਾ ਨੇ ਵੀ ਇਕ ਲਘੂ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਸੈਲ (ਸੁਧਾਰ ਸੈਲ) ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਕੇ ਆਏ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਬਦਲੀ ਕਿਉਂ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦੱਸਦਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਅਫਸਰ ਬਹੁਤ ਘਟੀਆ ਸੀ। ਸੈਕਟਰੀ ਕੋਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੋਈ। ਸੈਕਟਰੀ ਕਹਿੰਦਾ, 'ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਇਨਕਰੀਮੈਂਟ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ।' ਤਾਂ ਇਹ ਮੁੰਡਾ ਪੰਜ ਰੁਪਏ ਕੱਢ ਕੇ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਰੱਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, 'ਜੀ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਨੂੰ ਲੱਗਣੀ ਐ, ਅੱਜ ਈ ਲਓ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਓ...'

ਉਹ ਮੁੰਡਾ ਸੱਤ ਸਾਲ ਅਮਨ ਚੈਨ ਨਾਲ ਉਸ ਬ੍ਰਾਂਚ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ।

'ਸ਼ਗੂਫੇ' ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸ਼ਾਹਪਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹੀ ਜਾਣਿਆ ਤੇ ਮਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਖੈਰ ਮਕਦਮ ਕਰਦਿਆਂ ਮੈਂ ਲੇਖਿਕਾ ਤੋਂ ਐਨੀ ਆਸ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਚੰਦਰ ਰਚਿਤ 'ਏਕ ਗਧੇ ਕੀ ਸਰ ਗੁਜ਼ਸ਼ਤ' ਤੇ 'ਗਧੇ ਕੀ ਵਾਪਸੀ'; ਖਵਾਜਾ ਅਹਿਮਦ ਅੱਬਾਸ ਦੀ 'ਅਲਿਫ ਲੈਲਾ', 'ਬੰਬਈ ਰਾਤ ਕੀ ਬਾਠੋਂ ਮੇ' ਤੇ 'ਸ਼ਹਿਰ ਔਰ ਸਪਨਾ' ਅਤੇ ਮੁਜ਼ਤਬਾ ਹੁਸੈਨ ਦੀ ਵਿਅੰਗ ਰਚਨਾ 'ਸਿੰਧਬਾਦ ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਮੇ' ਵਰਗੀਆਂ ਵਡੇਰੀਆਂ ਤੇ ਲੰਮੀਆਂ ਅਰਥ-ਭਰਪੂਰ ਰਚਨਾਵਾਂ ਰਚੇ ਤਾਂ ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਵਿਗੜੀ ਸੌਰ ਸਕੇ।

'ਸ਼ਗੂਫੇ' ਦੇ ਪੰਨਾ 77 'ਤੇ ਸੁਲਤਾਨਾ ਸ਼ਰਮਾ ਭੈਣਾਂ ਦਾ ਤਜਕਰਾ ਕਰਦਿਆਂ ਲਿਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਕਥਾ ਕਰਦੇ ਬੋਲੇ, "ਤੇ, ਦਰੋਪਦੀ ਕੇ ਪੰਜ ਪਤੀ ਥੇ।"

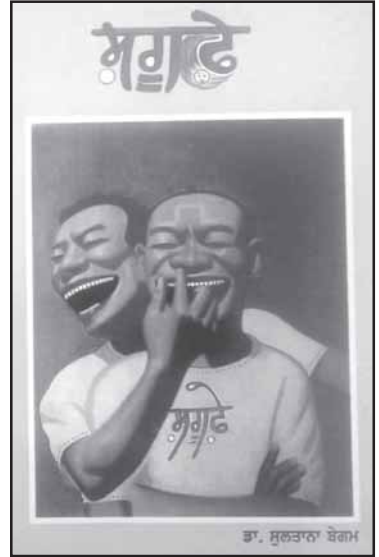
ਸ਼ਰਮਾ ਭੈਣਾਂ 'ਚੋਂ ਇੱਕ ਬੋਲੀ, "ਹਾਏ! ਸਾਨੂੰ ਤੇ ਰੁੜ੍ਹ ਗਿਆ ਇਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ, ਇਹਨੂੰ ਪੰਜ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲ ਗਏ।" ਇਥੇ ਕਥਾ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹੇਲੀਆਂ ਦੀ ਮਜ਼ਲਸ ਵਿੱਚ ਹਾਸਾ ਪੈ ਗਿਆ ਤੇ ਸਮਾਨੰਤਰ ਟਿੱਚਰ ਤੋਂ ਚੁਟਕਲਾ ਕਥਾ ਵੀ ਟੁਰ ਪਈ।

ਇਥੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸਮਤ ਚੁਗਤਾਈ ਯਾਦ ਆਈ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਨਾਵਲ 'ਜ਼ਿੰਦੀ' ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੀ ਹੈ, "ਰਈਸਜ਼ਾਦੀਆਂ ਦੇ ਇਸ਼ਕ ਵਿੱਚ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਸ਼ਰਾਬਨੋਸ਼ੀ ਕਰਨਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧੁੜ ਹੋ ਕਰ ਰਾਤ ਕੇ ਸੜਕੋਂ ਪਰ ਅਵਾਰਾ ਘੁੰਮਨਾ

ਔਰ ਸ਼ਾਇਰੀ ਕਰਨਾ ਕਿ ਯੇ ਤਰੱਕੀ ਪਸੰਦ ਸ਼ਾਇਰੀ ਹੈ।" ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਤਜਕਰੇ, ਇੰਜ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਇਸਮਤ ਦੇ ਹੀ ਲਿਖੇ ਹੋਣ।

ਸੁਲਤਾਨਾ ਦੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਰਹਿੰਦੇ ਉਰਦੂਦਾਨ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਮਵਾਜ਼ਨਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਲਖਨਊ ਵਿੱਚ ਮਵਾਜ਼ਨਾ ਅਨੀਸ ਤੇ ਦਬੀਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਹਾਸਰਸ ਉਪਜਾਉਣ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਸਾਉਣ ਰਾਹੀਂ ਭਾਰ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਸੁਲਤਾਨਾ ਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬੀ ਹਾਸਿਲ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਰ ਮੇਰੀ ਦਿਲੀ ਇੱਛਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਏਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਾ ਕਰੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਘੇਰੇ ਨੂੰ ਏਨਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕਰੇ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੀ ਸਿਆਸਤ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਵੇ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਵਰਤਮਾਨ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸੱਭੇ ਬੁਰਾਈਆਂ

ਤੇ ਔਗੁਣ ਨੰਗੇ ਕਰੇ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੱਸਦੇ ਹੱਸਦੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਿਆਗ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਬਿਲਕੁਲ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਰਦੂ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਚੰਦਰ, ਇਸਮਤ, ਫਿਕਰ ਤੌਸਵੀ ਅਤੇ ਉਰਦੂ ਤਨਜ਼ੇ ਮਜ਼ਾਹ ਦਾ ਕੁਤਬ ਮੀਨਾਰ ਕਨ੍ਹਈਆ ਨਾਲ ਕਪੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਉਹ ਏਧਰ ਧਿਆਨ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਪਾਸੇ ਉਚੇਚਾ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਡਾ. ਗੁਰਨਾਮ ਤੀਰ ਨੇ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਹਾਸਰਸੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਕਮੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਲੱਖਾਂ ਮੌਤਾਂ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਇਹ ਕਮੀ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕ ਲੰਮੀ ਤੇ ਖੁਸ਼ਗਵਾਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ

ਜੀ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਰੋਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚਲੀ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਤੇ ਕਾਮਯਾਬੀ ਵਿੱਚੋਂ ਛੱਡਦਿਆਂ ਹਾਸ ਰਸ ਸਾਹਿਤ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ 'ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਦੀਆਂ ਹਾਕਾਂ', 'ਗੁੜਤੀ' ਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਿਹ ਲਿਖੇ ਤੇ ਛਪਵਾਏ। 'ਮੇਰੀ ਹਾਸਰਸੀ ਕਵਿਤਾ' ਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਕਾਵਿ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵੀ ਛਪਵਾਈਆਂ। ਸੱਤਰ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤੀਰ ਦੀ ਇੱਕ ਕਵਿਤਾ 'ਰਾਂਝੇ ਦਾ ਮੈਮੋਰੰਡਮ' ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚਲਾ ਇਹ ਸ਼ਿਅਰ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਸੀ,

ਟੀ. ਏ. ਡੀ. ਏ. ਬਿਲ ਮੇਰੇ ਦਾ ਕਰ ਕੁਝ ਹੀਰੇ ਲੇਖਾ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਸਾਬਰ ਦੀ ਕਵਿਤਾ 'ਜੇ ਹੀਰ ਤੇ ਰਾਂਝਾ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਹੁੰਦੇ' ਬੜੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਈ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਇਹ ਸਤਰਾਂ ਯਾਦਗਾਰੀ ਬਣ ਗਈਆਂ,

ਸਾਂਦਲ ਬਾਰ ਦੇ ਬੋਲੇ ਭੁੱਲ ਕੇ ਸੌਂ ਜਾਂਦਾ ਕਿਸੇ ਕਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਤੱਕ ਕੇ ਹੀਰ ਸਿਨੇਮਾ ਆਉਂਦੀ ਪਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਉਹਦੀ ਮਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਫੁੰਮਨਾ ਵਾਲੀ ਵੰਝਲੀ ਦੀ ਥਾਂ ਵਾਇਲਨ ਖੂਬ ਵਜਾਂਦਾ ਫਿਰਦਾ। 'ਸ਼ਹਿਰ ਕੀ ਲੋਂਡੀਆ ਮਾਰ ਗਈ ਹੈ' ਗਲੀ ਗਲੀ ਵਿੱਚ ਗਾਂਦਾ ਫਿਰਦਾ।

ਭੂਸ਼ਨ ਧਿਆਨਪੂਰੀ ਬਹੁਤ ਅੱਗੇ ਵਧ ਸਕਦਾ ਸੀ ਪਰ ਮਾੜੇ ਭਾਗ ਕਿ ਉਹ ਛੇਤੀ ਹੀ ਰੁਖਸਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਹੁਣੇ ਹੁਣੇ ਡਾ. ਸੁਲਤਾਨਾ ਬੇਗਮ ਨੇ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਫੀ ਹੋਣਹਾਰੀ ਵਿਖਾਈ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਉਰਦੂ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਿਹ 'ਰੁਸਵਾਈਆਂ' ਦੇ 75 ਪੰਨੇ 'ਤੇ ਇੱਕ ਮਕਤਾ ਦਰਜ ਹੈ,

ਕੁੱਛ ਤੋ ਸੋਚ ਲੇ ਤੁ ਅਬ ਗਮ-ਏ-ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੇਂ ਸੁਲਤਾਨ ਹੋਸ਼ ਕਰ ਪੱਥਰ ਕੇ ਸਨਮ, ਸਨਮ ਨਹੀਂ ਹੋਤੇ।

ਪਰ ਜਿਸ ਸਿਨਫ ਦੀ ਚੋਣ ਸੁਲਤਾਨਾ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਪੱਥਰ ਦੇ ਸਨਮ ਵੀ ਸਨਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੱਸਦੇ ਹਸਾਉਂਦੇ ਹੀ ਅਗਲੇ ਨੂੰ ਛੇਤ ਜਾਣਾ, ਟੁੱਛ ਜਾਣਾ ਤੇ ਸੁਚੇਤ ਕਰ ਜਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫੇਰ ਹੱਸਦਿਆਂ ਹੀ ਪਲਕਾਂ ਤੋਂ ਓਹਲੇ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹੱਸਦੇ ਹੱਸਦੇ ਲੰਘ ਗਿਆ ਮਾਰੀ ਪਲਕਾਂ ਓਹਲੇ ਹੋ ਕੇ।

ਤਨਜ਼ੇ ਮਜ਼ਾਹ ਦਾ ਹੱਸਦਾ ਹੱਸਾਉਂਦਾ ਫਨਕਾਰ ਯਕੀਨਨ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੱਖਾਂ ਦਾ ਮਾਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਲੋਕ ਉਹਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਡਾ. ਸੁਲਤਾਨਾ ਇਸੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦੀ ਸਹੀ ਪਾਤਰ ਹੈ।

ਕਾਵਿ-ਜਗਤ

ਅੱਜ ਦਾ ਪੰਜਾਬ

ਲੱਗਦੇ ਫਿਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਉਤੇ ਜੁਲਮ ਦੇ ਬੱਦਲ ਚੜ੍ਹਨ ਲੱਗੇ ਨੇ। ਲੱਗਦਾ ਏ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਫਿਰ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਵਤਨ ਲੱਗੇ ਨੇ।

ਧਰਮੀ ਅਤੇ ਸਿਆਸਤ ਦੋਵੇਂ ਜੁੱਤਮ ਜੁੱਤੀ ਹੋਈ ਜਾਂਦੇ, ਸਾਤਰ ਲੋਕ 'ਕੱਠਿਆਂ' ਹੋ ਕੇ ਨਵੀਂ ਸਿਆਸਤ ਘੜਨ ਲੱਗੇ ਨੇ।

ਚੰਗਾ ਭਲਾ ਪੰਜਾਬ ਵਸੋਦਾ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ, ਕੁਝ ਆਪਣੇ, ਕੁਝ ਮੁਲਕ ਗਵਾਂਢੀ ਵੇਖ ਵੇਖ ਕੇ ਸੜਨ ਲੱਗੇ ਨੇ।

ਧਰਮੀ ਵੀਰੋ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਮਾਨਵਤਾ ਦਾ ਖੂਨ ਕਰੋ ਨਾ, ਲੋਕ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਂਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਬਦ ਕੁਥਾਂਵੇਂ ਜੜਨ ਲੱਗੇ ਨੇ।

ਬਾਹਰ ਬੈਠਿਓ ਵੱਸਣ ਦਿਓ ਵੇ ਨਾ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਅੱਗਾਂ ਲਾਵੇ,

ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੇ ਰਲ ਕੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਮੌਤ ਦਾ ਕਲਮਾ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗੇ ਨੇ। ਵਸਦੇ ਰਸਦੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੇ ਵੇਰ ਲਾਇਓ, ਅਜੇ ਤਾਂ ਲੋਕੀ ਭੁੱਲ ਕੇ ਪੀੜਾਂ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਖੜ੍ਹਨ ਲੱਗੇ ਨੇ।

ਨਾ ਉਗਲੇ ਵੇ ਜ਼ਹਿਰ ਜੁਬਾਨੋਂ ਬੰਦ ਕਰੋ ਇਹ ਬੰਬ ਧਮਾਕੇ, ਕਿਉਂ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਲੋਕੀ ਆਪਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਲੜਨ ਲੱਗੇ ਨੇ?

ਇਕੋ ਘਰ ਦੇ ਜੰਮੇ ਜਾਏ ਇਕ ਥਾਲੀ ਵਿੱਚ ਖਾਵਣ ਵਾਲੇ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੇ ਲਈ ਦੋਸ ਸਿਰਾਂ 'ਤੇ ਮੜ੍ਹਨ ਲੱਗੇ ਨੇ।

ਅੱਵਲ ਅੱਲ੍ਹਾ ਨੂਰ ਉਪਾਇਆ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਸਭ ਬੰਦੇ ਏਥੇ, ਕਿਉਂ 'ਸੁਰਜੀਤ' ਇਹ ਜੁਲਮੀ ਲੋਕ ਦੋਜਖ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵੜਨ ਲੱਗੇ ਨੇ?

-ਬੀਬੀ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਸੈਕਰਮੈਂਟੋ

ਖੇਡਣ ਦੇ ਦਿਨ ਚਾਰ

ਖੇਡਣ ਦੇ ਦਿਨ ਚਾਰ ਨੀ ਕੁੜੀਏ ਗਏ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰ ਨੀ ਕੁੜੀਏ। ਨਾਲ ਗੁਬਾਰਿਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀ

ਹੋ ਗਈ ਤੂੰ ਮੁਟਿਆਰ ਨੀ ਕੁੜੀਏ। ਤੇਰੀਆਂ ਗੁੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਪਟੋਲੇ ਖੜ੍ਹ ਗਏ ਨੇ ਕੰਧਾਂ ਦੇ ਓਹਲੇ। ਚੋਰੀ ਚੋਰੀ ਤੱਕਦੇ ਜਦ ਤੂੰ ਕਰਦੀ ਹਾਰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਨੀ ਕੁੜੀਏ। ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਗੀਟੇ ਬੁੜ੍ਹਕਾਉਣਾ ਸਖੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਬਾਜੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ। ਸਾਰਾ ਕੁੱਝ ਤੂੰ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ ਕੇ ਆ ਗਈ ਸਮੁੰਦਰੋਂ ਪਾਰ ਨੀ ਕੁੜੀਏ। ਚੁੜੀਆਂ ਲਹਿ ਕੇ ਪੈ ਗਿਆ ਚੂੜਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਰੰਗ ਮਹਿੰਦੀ ਦਾ ਗੂੜ੍ਹਾ। 'ਨਰਿੰਦਰ' ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਇਹੋ ਤੇਰਾ ਸੁਖੀ ਵਸੇ ਸੰਸਾਰ ਨੀ ਕੁੜੀਏ।

-ਨਰਿੰਦਰ ਕੌਰ

ਵਿਅੰਗ

ਤਿੰਨੋ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ ਨਹੀਂ ਕੈਪਟਨ ਖੁੰਡੇ ਬਿਨਾਂ, ਲੂਣ ਚੁੰਡੇ ਬਿਨਾਂ, ਚਟਣੀ ਕੁੰਡੇ ਬਿਨਾਂ, ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ ਨਹੀਂ। ਮੋਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਬਿਨਾਂ, ਮਹਿਮਾਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਬਿਨਾਂ, ਬਹਿਰੂਪੀਆ ਭੋਸ ਬਿਨਾਂ, ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ ਨਹੀਂ। ਭਾਜਪਾ ਅੰਬਾਨੀ ਬਿਨਾਂ, ਹੁਸਨ ਜਵਾਨੀ ਬਿਨਾਂ, ਦੋਹਤਾ ਨਾਨੀ ਬਿਨਾਂ, ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ ਨਹੀਂ। ਕੋਜਰੀਵਾਲ ਝਾੜੂ ਬਿਨਾਂ, ਚਾਕੂ ਘਾੜੂ ਬਿਨਾਂ,

ਬੱਚਾ ਨਾੜੂ ਬਿਨਾਂ, ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ ਨਹੀਂ। ਰਾਹੁਲ ਮੰਮੀ ਬਿਨਾਂ, ਢਾਰਾ ਬੰਮੀ ਬਿਨਾਂ, ਬਰਫ ਜੰਮੀ ਬਿਨਾਂ, ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ ਨਹੀਂ। ਸੁੱਖਾ ਗੱਪ ਬਿਨਾਂ, ਜੋਗੀ ਸੱਪ ਬਿਨਾਂ, ਵਿਆਹ ਖੱਪ ਬਿਨਾਂ, ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ ਨਹੀਂ।

ਮਜੀਠੀਆ ਜੀਜੇ ਬਿਨਾਂ, ਮੋਮ ਪੀਜੇ ਬਿਨਾਂ, ਜ਼ਾਲਮ ਪਸੀਜੇ ਬਿਨਾਂ, ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ ਨਹੀਂ। ਮੱਕੜ ਗੋਲਕ ਬਿਨਾਂ, ਸੇਬ ਫੋਲਕ ਬਿਨਾਂ, ਗੀਤ ਢੋਲਕ ਬਿਨਾਂ, ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ ਨਹੀਂ। ਨਿਤੀਸ਼ ਲਾਲੂ ਬਿਨਾਂ, ਵਹੂਟੀ ਸਾਲੂ ਬਿਨਾਂ, ਮਦਾਰੀ ਭਾਲੂ ਬਿਨਾਂ, ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ ਨਹੀਂ। (ਠੱਗ) ਨੋਤਾ ਧੋਖੇ ਬਿਨਾਂ, ਚੋਕੀਦਾਰ ਹੋਕੇ ਬਿਨਾਂ, ਚਾਹ ਖੋਖੇ ਬਿਨਾਂ, ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ ਨਹੀਂ। ਵਪਾਰੀ ਲੁੱਟਣ ਬਿਨਾਂ, ਪੁਲਸੀਆ ਕੁੱਟਣ ਬਿਨਾਂ, ਸੁਫਨੇ ਟੁੱਟਣ ਬਿਨਾਂ, ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ ਨਹੀਂ। 'ਗਿੱਲ' ਵਿਅੰਗ ਬਿਨਾਂ, ਰਾਂਝਾ ਝੰਗ ਬਿਨਾਂ ਕੈਦੇ ਲੰਗ ਬਿਨਾਂ, ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦਾ ਨਹੀਂ।

-ਜੁਗਰਾਜ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਯੌਰਕ
ਫੋਨ: 704-257-6693

ਕਿੰਨੀਆਂ ਕੁੱਖਾਂ 'ਚ ਮਰੀਆਂ

ਕਿੰਨੀਆਂ ਮਾਸੂਮ ਜਾਨਾਂ ਗਈਆਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੁਣ ਵੀ ਜਖਮੀ ਪਈਆਂ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਕੌੜੀਆਂ ਲੱਗਣ ਕਿਸੇ ਨੂੰ

ਜਿਹੜੀਆਂ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀਆਂ। ਬਲੀ ਦਾਜ ਦੀ ਕਿੰਨੀਆਂ ਚੜ੍ਹੀਆਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਕੁੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮਰੀਆਂ।

ਰੱਬ ਦੇ ਜੀਅ ਇਹ ਵਿਚਾਰੇ ਕਿੰਨੇ ਬਲੀ ਦਾਜ ਦੀ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੱਤੇ। ਅਣਗਿਣਤ ਬਥੇਰੇ ਜੰਮਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ। ਕੱਚੀਆਂ ਕਰੂੰਬਲਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਟੁੱਟੀਆਂ ਫਿਰ ਕਦੇ ਨਾ ਹੋਈਆਂ ਹਰੀਆਂ...।

ਕੋਈ ਸਹੁਰਿਆਂ ਦੇ ਵੱਸ ਪੈ ਕੇ ਮਰਦੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਾਪੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਵੈਰੀ। ਸਮਾਜ ਦੇ ਵੱਡੇ ਠੋਕੇਦਾਰ ਬਣੇ ਜੋ ਧੀਆਂ 'ਤੇ ਸਦਾ ਅੱਖ ਰੱਖਦੇ ਗਹਿਰੀ। ਅੱਜ ਦੇ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਲਈ ਤਾਂ ਧੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸਹਿਮੀਆਂ ਡਰੀਆਂ...।

ਬਸ ਕਰੋ ਹੁਣ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੋ ਗਿਆ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਬੋਤਾ ਤਰਸ ਕਰੋ। ਕੀ ਲੇਖਾ ਦਿਉਗੇ ਸੱਚੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਜਾਲਮੇ ਉਹਦੇ ਕਹਿਰ ਤੋਂ ਵੀ ਡਰੋ। ਕਦ ਸੁੱਖ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣੀ ਧੀਆਂ ਬਹੁਤ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਜਰੀਆਂ। ਕਿੰਨੀਆਂ ਕੁੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮਰੀਆਂ।

-ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ
ਫੋਨ: 91-98559-64276

ਦੀਵਾ ਜਗਦਾ ਰਹੇ

ਦੀਵਾ ਜਗਦਾ ਤਾਂ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ 'ਚ ਚਾਨਣ-ਆਭਾ। ਹਰ ਵਸਤ ਸੁਹੱਚਣੀ ਅਤੇ ਨਿਖਰੇ ਰੂਪ 'ਚ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਹੁੰਦੀ। ਨੈਣਾਂ 'ਚ ਨਜ਼ਰ ਦੇ ਦਿਸਹਦੇ ਫੈਲਦੇ। ਸੂਰਜੀ ਦੀਵਾ ਜਗਦਾ ਤਾਂ ਧਰਤੀ ਦੇ ਪਿੰਡੇ 'ਤੇ ਦਿਨ ਦਾ ਆਗਾਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਜਦ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਰੁਖਸਤ ਨਾਲ ਹੀ ਰਾਤ ਦਾ ਹਨੇਰ-ਪਹਿਰ ਡੇਰਾ ਲਾਉਂਦਾ।

ਦੀਵਾ ਜਗਦਾ ਤਾਂ ਬੱਤੀ ਨੂੰ ਬਲਣ ਦਾ ਮਾਣ ਮਿਲਦਾ। ਇਸ ਵਿਚ ਪਾਏ ਘਿਓ ਜਾਂ ਤੇਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚੋਂ ਚਾਨਣ ਦੀ ਪੈਦਾਇਸ਼ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਚਾਨਣ ਵਰਗੇ ਸਵੇ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਦੀਵਾ ਚਾਨਣ ਚਾਨਣ ਹੋ ਜਾਂਦਾ।

ਦੀਵਾ ਜਗਦਾ ਤਾਂ ਬਨੇਰਿਆਂ 'ਤੇ ਉਤਰਦੀ ਦੀਵਾਲੀ ਦੀ ਰਾਤ। ਹਨੇਰਿਆਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਲਈ ਖਤਰਾ। ਚਾਨਣ-ਰੱਤੇ ਪਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਰਾਤ ਦੀ ਦਿਨ ਦਾ ਚੋਲਾ ਪਾਉਂਦੀ।

ਦੀਵਾ ਤਾਂ ਹੀ ਜਗਦਾ ਜਦ ਦੀਵੇ ਨੂੰ ਜਗਾਉਣ ਲਈ ਖੁਦ ਦੀਵਾ ਬਣਦਾ। ਦੀਵੇ ਦੀ ਜੂਨੇ ਪੈ ਕੇ, ਦੀਵੇ ਵਾਂਗ ਬਲ ਕੇ ਹੀ ਕਿਰਨ-ਕਾਫਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹਨੇਰ-ਬੀਹੀ ਵਿਚ ਤਰੋਂਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਦੀਵਾ ਜਗਾਉਣ ਲਈ ਤਾਂ ਹਰੇਕ ਕਾਹਲਾ ਪਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਖੁਦ ਦੀਵਾ ਬਣਦਾ। ਬਹੁਤ ਵਿਰਲੇ ਹੁੰਦੇ ਜੋ ਦੀਵੇ ਵਾਂਗ ਬਲਦੇ ਪੁਆਖੀਆਂ ਰਾਹਾਂ ਨੂੰ ਪੈੜਾਂ ਦਾ ਨਸੀਬ ਬਣਾਉਂਦੇ। ਇਹ ਪੈੜਾਂ ਹੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਦਾ ਸਿਰਨਾਵਾਂ ਬਣਦੀਆਂ।

ਕੁਝ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਆਲੇ ਵਿਚ ਦੀਵਾ ਜਗਾਉਣ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਵਿਚ ਕਈ ਘਰਾਂ ਦਾ ਚਿਰਾਗ ਬੁਝਾ ਜਾਂਦੇ। ਅਜਿਹੇ ਦੀਵੇ ਦੀ ਸਾਰਥਕਤਾ ਕੀ ਏ, ਜੋ ਬਿਗਨੇ ਲਗੂ ਦੀ ਲੋਅ ਨਾਲ ਤਹਿਖਾਨਿਆਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਨਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਤਹਿਖਾਨੇ ਤਾਂ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਚੀਖਾਂ, ਲੋਰਾਂ ਤੇ ਹੁੰਗਰਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ, ਜਿਉਣ ਨਾਲੋਂ ਮਰਨ ਦੀ ਤਰਜੀਹ ਨੇ।

ਦੀਵਾ ਜਦ ਕਿਸੇ ਬਾਲ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਚਾਨਣ-ਭਿੰਨੇ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਨਿਹਾਰਨਾ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਨਰੋਏ ਨਕਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੇ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਹ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਬੱਚੇ ਹੀ ਘਰ ਦੇ ਚਿਰਾਗ ਬਣ ਕੇ ਬਨੇਰਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਗ ਲਾਉਂਦੇ, ਡਿਊਤੀਆਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਯੁੱਗ ਜਿਉਣ ਦਾ ਧਰਵਾਸ ਦਿੰਦੇ ਅਤੇ ਕੱਖਾਂ-ਕਾਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਛੱਤਾਂ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਘਰਾਂ ਦਾ ਵਰਦਾਨ ਦਿੰਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਸੂਮ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਚਾਨਣ-ਚਿਰਾਗ ਬਣਨ ਅਤੇ ਚਾਨਣ ਵੰਡਣ ਦੀ ਤੋਫੀਕ ਤੇ ਤਮੰਨਾ ਜਰੂਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਏ।

ਦੀਵਾ ਅਗਨੀ, ਤਪੱਸਿਆ ਤੇ ਤੀਬਰਤਾ ਦਾ ਸੁਮੇਲ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਤੁਲਨ ਵਿਚੋਂ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਭਾਗ ਲੱਗਦੇ ਜਦ ਕਿ ਅਸੰਤੁਲਨ ਨਾਲ ਘਰਾਂ ਦੀਆਂ ਨੀਰਾਂ 'ਚ ਬਰਬਾਦੀ ਦੀ ਸਿਉਕ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ।

ਦੀਵਾ ਦੀਵਾਖੀ, ਦੀਵਾਲੀ ਅਤੇ ਦਰਿਆਦਿਲੀ ਦਾ ਦੈਵੀ ਸਬੰਧ। ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸੰਜੀਲਾ ਅਤੇ ਸਦੀਵੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪਹਿਲ-ਕਦਮੀ। ਦੀਵਾਖੀ 'ਤੇ ਟਿਕਿਆ ਜਗਦਾ ਦੀਵਾ, ਹਰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਹੀ ਦੀਵਾਲੀ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ। ਦੇਹਲੀ 'ਤੇ ਧਰਿਆ ਦੀਵਾ ਘਰ ਨੂੰ ਪਰਤਦੀਆਂ ਪੈੜਾਂ ਲਈ ਸੁਭ ਸ਼ਾਗਨ।

ਚਾਨਣ ਵਰਗੀ ਫਰਾਖ-ਦਿਲੀ ਜੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸੋਚ ਦਾ ਹਾਸਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਹਰ ਮਨ ਵਿਚ ਚਾਨਣ ਦਾ ਜਾਗ ਲਾਉਂਦੀ। ਇਹ ਚਾਨਣ ਜਾਗ ਹੀ ਬਨੇਰਿਆਂ ਤੇ ਜਗਦੀਆਂ ਮੋਮਬੱਤੀਆਂ ਦੀ ਡਾਰ ਬਣ ਕੇ ਵਿਹੜੇ ਦਾ ਧੰਨਭਾਗ ਹੁੰਦਾ।

ਖੁਦ ਚਾਨਣ ਚਾਨਣ ਹੋ, ਇਸ ਚਾਨਣ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਦੇ ਦੀਵਿਆਂ ਵਿਚ ਸੁਪਨ-ਚਿਰਾਗ ਜਗਾਉਣ ਦੀ ਰੀਝ ਜੇ ਮਨੁੱਖੀ ਫਿਤਰਤ ਬਣ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਦੀਵਾ ਸੁਪਨਹੀਣ ਨਾ ਰਹੇ। ਫਿਰ ਹਰ ਦੀਵੇ ਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਲੈਣ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪੂਰਨਤਾ ਵਿਚੋਂ ਅੰਤਰੀਵ ਅਹਿਸਾਸ ਮਾਣਨ ਦਾ ਸਰਫ ਹਾਸਲ ਹੋਵੇਗਾ।

ਬੀਤੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਪਿੰਡ ਦਾ ਸੋਹਣ ਘੁਮਿਆਰ ਹਰ ਦੀਵਾਲੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਦੀਵਿਆਂ ਦੀ ਟੋਕਰੀ ਚੁੱਕੀ ਸ਼ਹਿਰ ਆ ਕੇ ਵੱਸ ਗਏ ਪਿੰਡ ਦੇ ਹਰ ਘਰ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਅਤੇ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਦੀਵੇ ਦੇ ਕੇ ਜਾਂਦਾ। ਅਚੇਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਹ ਚਾਨਣ ਦਾ ਵਣਜ ਕਰਦਾ, ਗਰਾਈਆਂ ਦੀ ਸੁਖਨ-ਸਬੂਰੀ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਾਰਥਕਤਾ ਨੂੰ ਕਿਆਸਦਾ। ਕਿਰਤ-ਕਰਮ ਦਾ ਸੁੱਚਾ ਨਾਂ ਸੀ ਸੋਹਣ। ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਦੀਵਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਮਿਕਨਾਤੀਸੀ ਫੋਹ ਤੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਮਹਿਕ, ਇਕ ਵਿਸਮਾਦ ਘਰ ਦੀ ਫਿਜ਼ਾ ਦੇ ਨਾਂ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਚੜ੍ਹੇ ਬੱਚਿਆਂ

ਡਾ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਭੰਡਾਲ ਆਪਣੀ ਨਿਵੇਕਲੀ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਫਰੋਲਦੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਨਾਦ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਾਰਤਕ ਵਿਚ ਕਾਵਿ-ਰੰਗ ਇੰਨਾ ਭਾਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਵਾਰ ਤਾਂ ਭੁਲੇਖਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਾਰਤਕ ਹੈ ਜਾਂ ਕਵਿਤਾ। ਪਿਛਲੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਡਾ. ਭੰਡਾਲ ਨੇ ਗਿਆਨ ਦੀ, ਜਜ਼ਬਾਤ ਦੀ ਅਤੇ ਹਿੰਮਤ ਤੇ ਹੌਂਸਲੇ ਦੀ ਪੂਣੀ ਪੁਖਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਨਸੀਹਤ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, “ਪੂਣੀ ਪੁਖਾਵੇਂ ਆਪਣੀ ਹਿੰਮਤ ਅਤੇ ਹੌਂਸਲੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ-ਬੈਠਣ ਦਾ ਸਬੱਬ ਮਿਲੇ। ਆਪਸੀ ਗਿੱਲੇ ਸ਼ਿਕਵੇ ਦੂਰ ਹੋਣ। ਠੰਢੀ ਪੌਣ ਦਾ ਮਹਿਕੀਲਾ ਬੁੱਲਾ ਫਿਜ਼ਾ ‘ਚ ਪਿਆਰ ਦਾ ਪੈਗਾਮ ਫੈਲਾਵੇ।” ਹਥਲੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਵੇ ਦੀ ਇਬਾਦਤ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਬਰਕਤਾਂ ਦਾ ਵਿਖਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਜੋਕੇ ਯੁਗ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਦੀਵੇ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਬਲਬਾਂ ਤੇ ਟਿਊਬਾਂ ਨੇ ਲੈ ਲਈ ਹੈ, ਪਰ ਦੀਵਾ ਜਾਂ ਚਿਰਾਗ ਅਸਲ ਵਿਚ ਚਾਨਣ ਦਾ ਇਕ ਸੰਕਲਪ ਹੈ। ਡਾ. ਭੰਡਾਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, “ਚਾਨਣ ਵਰਗੀ ਫਰਾਖ-ਦਿਲੀ ਜੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸੋਚ ਦਾ ਹਾਸਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਹਰ ਮਨ ਵਿਚ ਚਾਨਣ ਦਾ ਜਾਗ ਲਾਉਂਦੀ।...ਦੀਵੇ ਵਿਕਦੇ ਰਹਿਣ, ਪੁਰਾਣੀ ਜੀਵਨ-ਸ਼ੈਲੀ ਜਿਉਂਦੀ ਰਹੇ ਅਤੇ ਜਿਉਂਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀਵੇ ਬਣਾਉਣ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਕਨਾਤੀਸੀ ਫੋਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਰੀਗਰ ਹੱਥ।” ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਿਕਰ ਹੈ, “ਇਸ ਦੀ ਗੁੰਮਸੁਦਗੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੀ ਵਿਰਸੇ ਤੋਂ ਬੇਮੁੱਖ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨਾ ਏ ਅਤੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਮਨ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਹੀ ਬੇਮੁੱਖ ਹੋ ਜਾਵੇ।” ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਸੀਹਤ ਹੈ, “ਜਗਦੇ ਦੀਵੇ ਨੂੰ ਕਦੇ ਫੂਕ ਮਾਰ ਕੇ ਨਾ ਬੁਝਾਵੋ। ਹਾਂ ਇੰਨੀ ਕੁ ਹਵਾ ਦਿਓ ਕਿ ਚਿਰਾਗ ਜਗਦਾ ਰਹੇ।” -ਸੰਪਾਦਕ

ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ, ਪੇਂਡੂਆਂ ਦੇ ਮੋਹ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਹਰ ਦੀਵਾਲੀ 'ਤੇ ਘਰ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਸੋਹਣ ਘੁਮਿਆਰ ਸ਼ਾਇਦ ਹੁਣ ਵੀ ਸ਼ਹਿਰ ਆਉਂਦਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਪਰਦੇਸ ਵਿਚ ਬੈਠਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਆਉਣਾ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਚਾਹ ਦੇ ਸੁਤਾਕਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਪਿੰਡ ਦੀ ਤਫਸੀਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਨਿਰੰਤਰ ਵਹਾ, ਹੁਣ ਵੀ ਚੇਤਿਆਂ ਵਿਚ ਅਕਹਿ ਅਤੇ ਮਾਣਮੱਤਾ ਵਿਸਮਾਦ ਮਨ-ਚੇਤਿਆਂ ਵਿਚ ਧਰ ਜਾਂਦਾ ਏ।

ਦੀਵਾਂ ਸੱਗਵੀਆਂ ਸੋਗਾਤਾਂ ਵੀ ਬੋਣੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਚਿਰਾਗ ਤਾਂ ਘਰਾਂ ਦੇ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਤਾਂ ਘਰ ਦੇ ਹਨੇਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦੇ, ਪਰ ਕੁਝ ਚਾਨਣ-ਰੱਤੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਹਨੇਰ-ਆਵਾ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ। ਚਿਰਾਗ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਤੇ ਤਕਦੀਰ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਕਿਸ ਰੋਸ਼ਨੀ ਤੇ ਧਰਾਤਲ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਪਚਿਠਾਸਤ ਕਰਨਾ ਏ। ਦੀਵਾ ਜਗਦਾ ਤਾਂ ਨਿੱਮੀ-ਨਿੱਮੀ ਲੋਅ ਵਿਚ ਮੁਖਤਿਆਂ 'ਤੇ ਸੁਰਮ ਦੀ ਲਾਲੀ ਫੈਲਦੀ। ਅਣਕਹੇ ਬੋਲ ਹੋਣਾਂ 'ਤੇ ਹੀ ਅਟਕਦੇ। ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਚੁੱਪ ਵਿਚੋਂ ਸੁਣਿਆ ਅਤੇ ਚੁੱਪ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਬੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਅਵਾਕ ਰਹਿ ਕੇ ਕੁਝ ਕਹਿ ਦੇਣਾ। ਦੀਵੇ ਦੀ ਮੱਧਮ ਲੋਅ 'ਚ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਬਲਦੀ ਮੋਮਬੱਤੀ ਵਰਗੇ ਹੁੰਦੇ, ਜੋ ਜੀਵਨ-ਜੋਤ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਾਂ ਨਾਲ ਲਬਰੇਜ਼ ਕਰਦੇ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ 'ਦੀਵਾ ਬਲੈ ਅੰਧੇਰਾ ਜਾਇ' ਦੇ ਅਰਥ ਮਨੁੱਖੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਉਦੋਂ ਹੀ ਬਣਨਗੇ ਜਦ ਦੀਵਾ, ਦੀਵਾ-ਸਮੱਗਰੀ, ਦੀਵੇ ਦੀ ਲੋਅ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਬਰਕਤ ਨਾਲ ਖੁਦ ਦੀਵਾ ਬਣਨਾ ਮਨੁੱਖੀ ਸਮਝ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਧਾਰਮਕ, ਸਮਾਜਕ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਅਡੰਬਰ ਦੀ ਕੋਈ ਔਕਾਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣੀ।

ਬਾਬਾ ਨਜ਼ਮੀ ਵਲੋਂ ਝੱਖੜਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਬਾਲੇ ਦੀਵੇ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦੀ ਹੂਕ ਬਹੁਤ ਵਿਰਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਦੀ ਏ। ਖੁਦ ਹੂਕ ਬਣਨਾ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਦੁਰ ਦੀ ਗੱਲ ਏ। ਦੀਵਾ ਡੰਗੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਹੜਿਆਂ 'ਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਸ ਬੇਵਾ ਹੋ ਗਈ ਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੰਦਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜੰਗਲ ਖਾ ਗਿਆ ਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਲਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾਲਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੀਵਾ ਹੀ ਰੋਸ ਗਿਆ ਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਦੀਵਾ ਡੰਗਣ ਵਾਲਿਆਂ ਮਾਂਵਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਲੱਗ ਗਈ ਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਰਾਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਚੋਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਬਰਾਂ ਉਗ ਆਈਆਂ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਹੜਿਆਂ ਵਿਚ ਵੈਣ ਵੱਸਦੇ ਨੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੰਧਾਂ ਦੇ ਲਿਓਤ ਵੀ ਨੰਗੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਢੱਕਦੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੁਤੀਰੀਆਂ ਤੇ ਬਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਘੁਣ ਖਾ ਗਿਆ ਏ ਅਤੇ ਜ਼ਰਜਰੀ ਕਮਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਮਰੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆਂ ਵੀ ਔਤ ਜਾਈਦਾ ਏ।

ਦੀਵਾ ਜਗਦਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਕਿ ਰਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਤੁਰਨ ਦਾ ਵੱਲ ਆਉਂਦਾ ਰਹੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਪੈੜੇ ਉਗਦੇ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਾਹਾਂ 'ਤੇ ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ ਦੇ ਸਿਰਨਾਵਿਆਂ ਦੀ ਕਲਾ-ਨੱਕਾਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹੇ। ਦੀਵਾ ਜਗਦਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਕਿ ਫੱਟੀਆਂ 'ਤੇ ਪੂਰਨੇ ਉਘੜਦੇ ਰਹਿਣ, ਕਾਪੀਆਂ ਦੇ ਵਰਕਿਆਂ ਨੂੰ ਕਲਮ ਦਾ ਸਾਥ ਮਿਲਦਾ ਰਹੇ ਤੇ ਘੁੰਗੀਆਂ-ਮੋਰਾਂ ਵਾਲੇ ਝੋਲਿਆਂ ਵਿਚ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਪਰਿੰਦੇ ਫੁੱਕਦੇ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਝੋਲੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸੁਪਨ-ਉਡਾਣ ਅਸੀਮਤ ਰਹੇ। ਦੀਵੇ ਜਗਦੇ ਰਹਿਣ ਤਾਂ ਖੇੜਾਂ ਦੀ ਲਕਸ਼ਮੀ ਘਰ ਦੇ ਭਤੋਲਿਆਂ ਨੂੰ ਭਰਪੂਰ ਕਰਦੀ ਰਹੇ, ਲੋੜਾਂ

ਅਤੇ ਖੋੜਾਂ ਦਾ ਵਿਗੋਚਾ ਵਿਸਰਿਆ ਰਹੇ ਅਤੇ ਸੋਚਾਂ, ਸੁਪਨਿਆਂ ਤੇ ਸਾਧਨਾਂ ਵਿਚ ਸਮਤੋਲ ਬਣਿਆ ਰਹੇ। ਇਸ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਨਵੀਆਂ ਪੈੜਾਂ ਸਿਰਜਣ ਅਤੇ ਇਸ 'ਚੋਂ ਤਾਰਾ ਮੰਡਲ ਉਗਾਉਣ ਦਾ ਸ਼ਰਫ ਹਾਸਲ ਹੁੰਦਾ। ਦੀਵਾ ਜਦ ਦਿਲ ਵਿਚ ਦਰਿਆ ਦਿਲੀ, ਦੀਰਘ ਕਾਮਨਾ, ਦੈਵੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਤੇ ਦੂਰ-ਅੰਦੇਸ਼ੀ ਦਾ ਜਗਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਤਰਜੀਹਾਂ ਅਤੇ ਤਕਦੀਰਾਂ ਦਾ ਹਰਫ ਬਣ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਦੀ ਅਰਥ-ਸੰਵੇਦਨਾ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਨਵੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਪੈਗਾਮਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਗੀਤਕਤਾ ਮਿਲਦੀ, ਜੋ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਦਾ ਹਾਸਲ ਹੁੰਦਾ।

ਪਿਆਰ ਦੇ ਚਿਰਾਗ ਜਦ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਬਹੁਰਾਂ 'ਤੇ ਜਗਦੇ ਤਾਂ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਪਾਕੀਜ਼ਗੀ

ਖੁਦ ਦੀਵੇ ਦੀ ਲੋਅ ਵਰਗਿਆ, ਕਾਹਦਾ ਡਰ ਹਨੇਰੇ ਦਾ। ਰਾਤ ਨੇ ਕੰਨੀਆਂ ਲਪੇਟ ਤੁਰ ਜਾਣਾ, ਬਣ ਸਿਰਲੇਖ ਸਵੇਰੇ ਦਾ। ਅੰਬਰ ਦੇ ਵਿਚ ਚਾਨਣ ਚੋਂਦਾ, ਜਦ ਬਲਦਾ ਇਕ ਤਾਰਾ। ਸਾਰਾ ਅੰਬਰ ਜਗਮਗ ਕਰਦਾ, ਮਿੱਟ ਜੇ ਪੰਦੂਕਾਰਾ। ਦੀਵਾ ਬਣ ਦੀਵੇ ਡੰਗਣ ਵਾਲਿਆ, ਲਾ ਦੀਵਿਆਂ ਦੀਆਂ ਡਾਰਾਂ। ਦੀਵੇ ਜਦ ਧਰਮ ਨਿਭਾਵਣ ਤਾਂ ਮਹਿਕਦੀਆਂ ਗੁਲਜ਼ਾਰਾਂ। ਦੀਵੇ ਵਰਗੇ ਸੱਜਣ ਹੋਵਣ ਤਾਂ ਕੀ ਨੂਰੇ ਦੀਆਂ ਧਾੜਾਂ? ਚਾਨਣ ਰੰਗੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ਦੁਆਲੇ, ਹੋਵਣ ਚਾਨਣ-ਵਾੜਾਂ। ਲਾਟ ਦੀਵੇ ਦੀ ਉਪਰ ਉਠਦੀ, ਨਹੀਂ ਭਾਲਦੀ ਓਟ। ਬੁੱਕ ਬੁੱਕ ਚਾਨਣ ਵੰਡਦੀ ਜਾਵੇ, ਕੋਈ ਨਾ ਸੋਚ 'ਚ ਖੋਟ। ਚਾਨਣ ਦੀ ਚੱਲ ਕਰੀਏ ਚਾਕਰੀ, ਤੇ ਚਾਨਣ ਬੀਹੀ ਗਾਈਏ। ਚਾਨਣ ਦੇ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਧੋ ਕੇ, ਚਾਨਣ-ਸੋਚ ਬਣ ਜਾਈਏ।

ਤੇ ਪਕੇਰਾਪਣ ਜੀਵਨ ਦੇ ਨਾਵੇਂ ਸਚਿਆਰਾਪਣ ਕਰਦੇ। ਇਸ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਰੰਗ ਨੂੰ ਪੂਰਨਤਾ ਨਾਲ ਨਿਭਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਦੀਵਾ ਜਗਦਾ ਤਾਂ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਵਿਚ ਚਾਨਣ-ਆਭਾ ਸਿਰਜ ਜਾਂਦਾ। ਹਨੇਰ ਵਿਚ ਮਘੇਰੇ ਪਾਉਂਦਾ। ਹਨੇਰ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਸੰਘਣਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਚਾਨਣ ਸਾਹਵੇਂ ਬੋਵੱਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਚਾਨਣ ਹੀ ਹਨੇਰ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਔਕਾਤ ਦਿਖਾਉਂਦਾ।

ਜੀਵਨ ਦੇ ਕਸ਼ਟਾਂ, ਕਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਕਠਿਨਾਈਆਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸੱਜਣ ਅਜਿਹੇ ਹੁੰਦੇ, ਜੋ ਚਿਰਾਗ ਬਣ ਕੇ ਆਸ ਦੀ ਕਿਰਨ ਸਾਡੇ ਮਸਤਕ ਵਿਚ ਧਰ, ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਰਗਾਂ ਦੀ ਸੂਹ ਦਿੰਦੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਕਸ਼ਟ ਨਿਵਾਰੇ ਜਾਂਦੇ। ਅਜਿਹੇ ਚਿਰਾਗਾਂ ਦੀ ਸੁੱਖ ਮੰਗਦਿਆਂ ਹੀ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ-ਜੋਗਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ।

ਦੀਵਾ ਜਗਾਓ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਸ ਦੀਵੇ ਨਾਲ ਬੁਝੇ ਦੀਵਿਆਂ ਨੂੰ ਜਰੂਰ ਜਗਾਓ ਕਿਉਂਕਿ ਦੀਵੇ

ਚਿਰਾਗ-ਡਾਰ

ਡਾ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਭੰਡਾਲ
ਫੋਨ: 216-556-2080

ਨਾਲ ਦੀਵੇ ਡੰਗਦਿਆਂ ਹੀ ਚਾਨਣ ਦਾ ਕਾਫਲਾ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਬਹੁਰਾਂ ਵਿਚ ਹਨੇਰ ਨੂੰ ਪੂੰਝ ਸੁਟੇਗਾ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਚਾਨਣ ਦਾ ਨਾਮਕਰਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਆਪਣੇ ਅੰਤਰੀਵ ਵਿਚ ਜਗਦੇ ਚਿਰਾਗ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਮੱਧਮ ਨਾ ਕਰੋ, ਬੁਝਣ ਨਾ ਦਿਓ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਤੁਹਾਡਾ ਅੰਦਰ ਜਗਦਾ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਤਰ-ਜੋਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮਨੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਕੀ ਏ?

ਕਦੇ ਮਜ਼ਾਰ 'ਤੇ ਜਗ ਰਹੇ ਚਿਰਾਗ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕਰਮ-ਸਾਧਨਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚੇਤਿਆਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਉਣਾ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਸ਼ਾਂਤ ਰਾਤ ਵਿਚ ਚਾਨਣ ਦੀ ਸੱਦ ਲਾਉਂਦਾ, ਭਟਕਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਹਾਂ ਦੀ ਦੱਸ ਪਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਕਦਮਾਂ 'ਚ ਤਾਲ ਉਪਜਾਉਣ ਨਾਲ ਕਿੰਨਾ ਸੁਖਨ ਮਿਲਦਾ ਏ।

ਯੋਗ ਅਧਿਆਪਕ, ਕਾਬਲ ਰਹਿਬਰ ਜਾਂ ਮਾਪੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਚਿਰਾਗ ਹੀ ਹਨ, ਜੋ ਖੁਦ ਬਲ ਕੇ ਚਾਨਣ ਵੰਡਦੇ ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਾ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ।

ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਦੀਵਾ ਜਗਾਉਣਾ ਦਰਅਸਲ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਤੁਰ ਗਏ ਚਿਰਾਗਾਂ ਨੂੰ ਅਕੀਦਤ ਹੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਚਾਨਣ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨ ਦਾ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਹਤਰ ਤਰੀਕਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਕਿਸੇ ਜਗਦੇ ਦੀਵੇ ਨੂੰ ਬੁਝਾਉਣ ਨਾਲੋਂ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਦੇ ਬੁੱਝੇ ਜਾਂ ਹਟਕੇ ਭਰਦੇ ਦੀਵੇ ਨੂੰ ਜਗਾਓ। ਉਸ ਨੂੰ ਜੀਵਨ-ਦਾਨ ਦੀਆਂ ਬਰਕਤਾਂ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜੇ ਕਿਉਂਕਿ ਚਾਨਣ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜ਼ਰ-ਖਰੀਦ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਹੀ ਅਮਾਨਤ ਏ, ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਵਰਤਦਾ ਤੇ ਵੰਡਦਾ ਏ।

ਕੁਝ ਲੋਕ ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਉਲਾਹਮਾ ਦਿੰਦੇ ਪਰ ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਉਦਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇਕ ਚਿਰਾਗ ਜਗਾਉਣ ਜਾਂ ਖੁਦ ਚਿਰਾਗ ਬਣਨ ਦਾ ਹੀਆ ਕਰਨਾ, ਹਨੇਰਾ ਨਜ਼ਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗਾ।

ਜਗਦੇ ਦੀਵੇ ਨੂੰ ਕਦੇ ਫੂਕ ਮਾਰ ਕੇ ਨਾ ਬੁਝਾਵੋ। ਹਾਂ ਇੰਨੀ ਕੁ ਹਵਾ ਦਿਓ ਕਿ ਚਿਰਾਗ ਜਗਦਾ ਰਹੇ। ਹਵਾ ਸਿਰਫ ਦੀਵਾ ਜਗਦਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਜਰੂਰੀ, ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਤੁਫਾਨੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਦੀਵੇ ਦੀ ਮੌਤ ਹੀ ਹੁੰਦੀ।

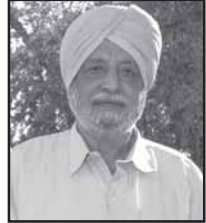
ਖੁਦ ਦੀਵੇ ਦੀ ਲੋਅ ਵਰਗਿਆ, ਕਾਹਦਾ ਡਰ ਹਨੇਰੇ ਦਾ। ਰਾਤ ਨੇ ਕੰਨੀਆਂ ਲਪੇਟ ਤੁਰ ਜਾਣਾ, ਬਣ ਸਿਰਲੇਖ ਸਵੇਰੇ ਦਾ। ਅੰਬਰ ਦੇ ਵਿਚ ਚਾਨਣ ਚੋਂਦਾ, ਜਦ ਬਲਦਾ ਇਕ ਤਾਰਾ। ਸਾਰਾ ਅੰਬਰ ਜਗਮਗ ਕਰਦਾ, ਮਿੱਟ ਜੇ ਪੰਦੂਕਾਰਾ। ਦੀਵਾ ਬਣ ਦੀਵੇ ਡੰਗਣ ਵਾਲਿਆ, ਲਾ ਦੀਵਿਆਂ ਦੀਆਂ ਡਾਰਾਂ। ਦੀਵੇ ਜਦ ਧਰਮ ਨਿਭਾਵਣ ਤਾਂ ਮਹਿਕਦੀਆਂ ਗੁਲਜ਼ਾਰਾਂ। ਦੀਵੇ ਵਰਗੇ ਸੱਜਣ ਹੋਵਣ ਤਾਂ ਕੀ ਨੂਰੇ ਦੀਆਂ ਧਾੜਾਂ? ਚਾਨਣ ਰੰਗੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ਦੁਆਲੇ, ਹੋਵਣ ਚਾਨਣ-ਵਾੜਾਂ। ਲਾਟ ਦੀਵੇ ਦੀ ਉਪਰ ਉਠਦੀ, ਨਹੀਂ ਭਾਲਦੀ ਓਟ। ਬੁੱਕ ਬੁੱਕ ਚਾਨਣ ਵੰਡਦੀ ਜਾਵੇ, ਕੋਈ ਨਾ ਸੋਚ 'ਚ ਖੋਟ। ਚਾਨਣ ਦੀ ਚੱਲ ਕਰੀਏ ਚਾਕਰੀ, ਤੇ ਚਾਨਣ ਬੀਹੀ ਗਾਈਏ। ਚਾਨਣ ਦੇ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਧੋ ਕੇ, ਚਾਨਣ-ਸੋਚ ਬਣ ਜਾਈਏ।

ਦੀਵਾ ਜਰੂਰ ਡੰਗੋ ਜੋ ਆਸ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਹੋਵੇ। ਕਿਸੇ ਤਕਦੀਰ ਦਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਤਦਬੀਰ ਦਾ। ਮਿੱਤਰ-ਮੋਢੇ ਦੀ ਦੁਆ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਅਸੀਸ ਵਿਚ ਜੁੜੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਸਦਾਅ ਹੋਵੇ। ਸੁਭ-ਕਰਮਨ ਦਾ ਕਰਮ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੰਝੂਆਂ ਨੂੰ ਪੂੰਝਣ ਦਾ ਧਰਮ ਹੋਵੇ। ਨੰਗੇ ਸਿਰ ਲਈ ਚੁੰਨੀ ਦਾ ਸੰਪੂਰੀ ਰੰਗ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਰੁੱਸੇ ਵਿਹੜਿਆਂ ਨੂੰ ਸੱਜਣ-ਤਾਈ ਦੀ ਸੰਗ ਹੋਵੇ। ਚਾਨਣ ਵਿਚ ਨਹਾਤੋਂ ਬਨੇਰਿਆਂ ਦੀ ਲਾਮਡੋਰੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਮਾਂ ਦੀ ਬੱਚੇ ਲਈ ਚਾਵਾਂ ਵਿਚ ਗੁੰਦੀ ਲਾਡ-ਲੋਰੀ ਹੋਵੇ।

ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੰਗਰਾਮੀਆ ਗਦਰੀ ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਭਕਨਾ

ਹਿੰਦੋਸਤਾਨੀ ਵਜੋਂ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਪਈ ਗੁਲਾਮੀ ਵਾਲੀ ਢੱਠ ਦੀ ਆਦੀ ਹੋ ਚੁਕੀ ਸੀ। ਜਲਾਵਤਨੀਆਂ, ਮਿਹਨਤਕਸ਼ਾਂ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਫੌਜੀਆਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸਦਕਾ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਮਾਰਚ 1913 ਵਿੱਚ ਪੂਰਨ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰੀ ਵਾਲੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਰਾਹ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਪਹਿਲੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਜੋ ਵਜੂਦ ਵਿੱਚ ਆਈ, ਉਹ ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਵਜੋਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਈ। ਇਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਤੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨੀਆਂ ਦੇ ਠੰਡੇ ਖੂਨ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਐਸੀ ਰੂਹ ਫੂਕ ਦਿਤੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਣ ਤਕ ਹਰ ਸਮੇਂ ਉਠਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਗੂ ਵੀਟਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਬਰਤਾਨੀਆ

ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨੀਂਦ ਹਰਾਮ ਕਰੀ ਰੱਖੀ। ਉਸ ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੀ, ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਭਕਨਾ।

ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ
ਫਰਿਜ਼ਨੋ (ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ)
ਫੋਨ: 559-259-4844

ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨਸਾਨ ਗਲਤੀਆਂ ਅਤੇ ਦਰੁਸਤੀਆਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਿਹ ਹੈ। ਮਾਜੀ ਵਿੱਚ ਸੁਝਵਾਨਾਂ ਦੇ ਤਜਰਬੇ, ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਚਲ ਰਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਤੋਂ ਉਸਾਰੂ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਉਹ ਲਗਨ ਤੇ ਇਸ਼ਕ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੱਗ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਨਿਜੀ ਸੁੱਖ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਲਾਲਚ, ਸ਼ੁਹਰਤ ਤੇ ਉਪਰ ਉਠ ਕੇ ਮੌਤ ਦੀ ਵੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਤਕਲੀਫਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਵਾਂਗ ਸਭ ਮਰਦਾ ਹੈ।

ਉਹ ਹੋਰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜ਼ਾਲਮਾਂ, ਠੱਗਾਂ, ਵਹਿਮ-ਭਰਮ ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਖੁਨੀ ਪੰਜੇ ਤੋਂ ਭੋਲੀ-ਭਾਲੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਛੁਡਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਜਿਸਮਾਂ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦੀ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਮੈਂ ਮਾਲਾ ਫੇਰਦਾ ਹਾਂ। ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵੀ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸੱਚੇ ਦਿਲ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਦੇ ਜਜ਼ਬੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਅਦਾ ਕਰਨ।

ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 1960 ਵਿੱਚ ਪੰਡਿਤ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਕਾਨਫਰੰਸ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਮੋਹਰੀ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚੇ ਪੱਤਰ ਭੇਜੇ ਗਏ। ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਖਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਾਬਾ ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਭਕਨਾ ਬਾਰੇ ਇਹ ਗੱਲ ਆਮ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸੀ ਕਿ ਕੋੜੀ ਤੋਂ ਕੋੜੀ ਤੇ ਕੁਸੈਲੀ ਗੱਲ ਵੀ ਐਸੇ ਮਿਠਾਸ ਭਰੇ ਲਹਿਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਕਹਿ ਜਾਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਦੀ ਖੂਬੀ ਸੀ। ਪੰਡਿਤ ਨਹਿਰੂ ਨੇ ਸਤਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰਿਹ 'ਆਨੰਦ ਭਵਨ' ਵਿੱਚ ਚਾਹ 'ਤੇ ਬੁਲਾਇਆ। ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਮੇਜ਼ ਦੁਆਲੇ ਬੈਠ ਗਏ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਭਕਨਾ ਨਹਿਰੂ ਨੂੰ ਮੁਖਾਤਬ ਹੋਏ, "ਪੰਡਿਤ ਜੀ, ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਿਵਾਜ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਵਾ ਦੇ ਕੇ ਘਰ ਸੱਦੀਏ, ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਦਾਨ-ਦੱਖਣਾ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।" ਪੰਡਿਤ ਨਹਿਰੂ ਸੋਚਾਂ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬ ਗਏ ਅਤੇ ਬੋਲੇ, "ਦੱਸ ਦੇਵੋ।" ਬਾਬਾ ਭਕਨਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਪੰਡਿਤ ਜੀ, ਅਸੀਂ ਸਾਰਾ ਭਾਰਤ ਹੀ ਆਨੰਦ ਭਵਨ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੀ ਆਖਰੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਇਹੋ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ, ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਵੇਲੇ ਦੇ ਰਾਏ ਬਹਾਦਰ, ਝੋਲੀ ਚੁੱਕ ਤੇ ਧੌਤੀ ਲਾਣਾ ਹੁਣ ਖੱਦਰ ਪਾ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦੁਆਲੇ ਕੁੰਡਲੀ ਮਾਰੀ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਦਰੀ ਦੇਸ਼ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਫਾਹ ਲਾਉਣ ਲਈ ਫੈਸਲੇ ਸੁਣਾਏ ਸਨ। ਅਗਲੀ ਗੱਲ, ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਇੱਕ ਕਤਰਾ ਖੂਨ ਵਹਾਏ ਬਿਨਾ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲੈ ਦਿੱਤੀ, ਉਹ ਭੁੱਲ ਗਏ ਕਿ ਗਦਰ ਲਹਿਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਢਾਈ ਸੌ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਫਾਂਸੀ ਲੱਗੇ। ਸੈਂਕੜੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਤਸੱਦਦ ਸਹਾਰਦੇ ਜਾਨਾਂ ਵਾਰ ਗਏ। ਫੌਜੀਆਂ ਨੇ ਸੀਨੇ ਉੱਤੇ ਖਿੱਤੇ ਮੱਥੇ ਗੋਲੀਆਂ

ਖਾਧੀਆਂ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਵੇਲੇ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਅਣਗਿਣਤ ਬੇਗੁਨਾਹ ਲੋਕ ਆਪਣਾ ਖੂਨ ਵਹਾਉਂਦੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹ ਗਏ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਐਵੇਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਗਈ ਪੰਡਿਤ ਜੀ। ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਖੂਨ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਿਓ।"

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਭਕਨਾ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਰਾਮ ਕੌਰ ਦੇ ਘਰ ਸ਼ੁਰੂ ਜਨਵਰੀ 1870 ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਲੜਕੇ ਦਾ ਨਾਂ ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਰਖਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਲੜਕੇ ਦਾ ਜਨਮ ਆਪਣੇ ਨਾਨਕੀ ਪਿੰਡ ਖਤਰਾ ਖੁਰਦ (ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਸ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਵਿਆਹ ਹਰ ਕੌਰ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕਈ ਸਾਲ ਬੀਤ ਗਏ, ਕੋਈ ਔਲਾਦ ਨਾ ਹੋਈ ਤਾਂ ਹਰ ਕੌਰ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉਣ 'ਤੇ ਸ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਦੂਜੇ ਵਿਆਹ ਲਈ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ਗਏ। ਇਹ ਵਿਆਹ ਹਰ ਕੌਰ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਮੁਤਾਬਕ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਸ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਘਰ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਤਿੰਨ ਔਰਤਾਂ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈਆਂ। ਤਿੰਨ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤੋਂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਲੜਕਾ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਕੋਈ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਤਾਇਆ, ਚਾਚਾ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਮੀਨ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਵੀ ਇਕੱਠਾ ਹੀ ਚਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਿੰਡ ਭਕਨਾ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ 65 ਏਕੜ ਜਮੀਨ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਰਕਬਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੋ ਖੂਹ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਜਮੀਨ ਉਪਜਾਊ ਸੀ।

ਦਾਦੀ ਮਾਂ ਹੁਕਮ ਕੌਰ ਨੇ ਖੇਤੀ ਦਾ ਕੰਮ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ ਤੇ ਮਾਤਾ ਰਾਮ ਕੌਰ ਨੇ ਘਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕੰਮਕਾਰ ਆਪਣੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਲੈ ਲਿਆ। ਹਰ ਕੌਰ ਨੇ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਰਵਰਿਸ਼, ਅੰਗ-ਸਾਕੇ, ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਗਮੀ-ਖੂਸ਼ੀ ਵੇਲੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦਾ ਕੰਮ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ। 12 ਸਾਲ ਤਕ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਪਾਸ ਕਰ ਲਈ। ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਉਥੇ ਦਾਖਲ ਨਾ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਚੰਗੀ ਤੇ ਸਾਫ ਸੁਥਰੀ ਖੁਰਾਕ ਕਰਕੇ ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਗੱਭਰੂ ਮਾਲੂਮ ਹੋਣ ਲੱਗਾ। ਦਾਦੀ ਨੇ ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਖੇਤੀ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਸੰਭਾਲ ਦਿਤਾ। ਚੜ੍ਹਦੀ ਜਵਾਨੀ ਨਾ-ਤਜਰਬੇਕਾਰੀ ਕਾਰਨ ਪਿੰਡ ਦੇ ਕੁਝ ਹਮਉਮਰ ਅਯਾਸ਼ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਪੈ ਗਈ। ਮਾਤੀ ਸੰਗਤ ਕਾਰਨ ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਰੋਜ਼ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਦਾਦੀ ਦੀ ਜੋੜੀ ਰਕਮ ਅਤੇ ਆਮਦਨ ਸਭ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਮੂੰਹ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ, ਕਰਜ਼ਈ ਹੋ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਇੱਕ ਦਿਨ ਜਮੀਨ ਗਹਿਣੇ ਰੱਖ, ਕਰਜ਼ਾ ਅਦਾ ਕਰਕੇ ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਤੋਂ ਤੋਬਾ ਕਰ ਲਈ।

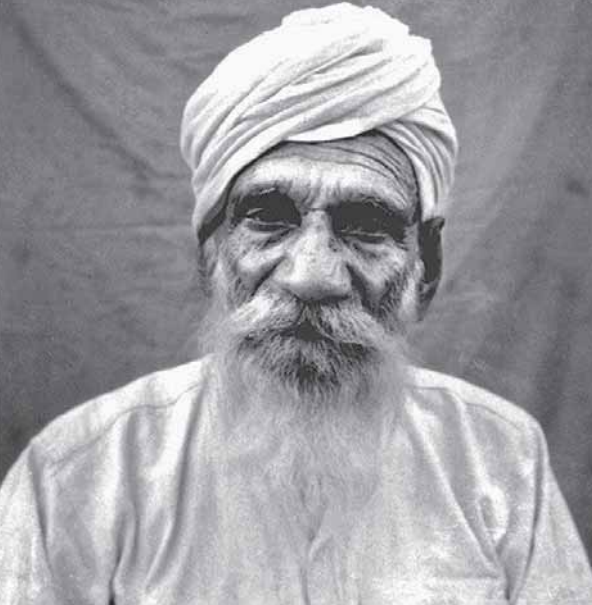
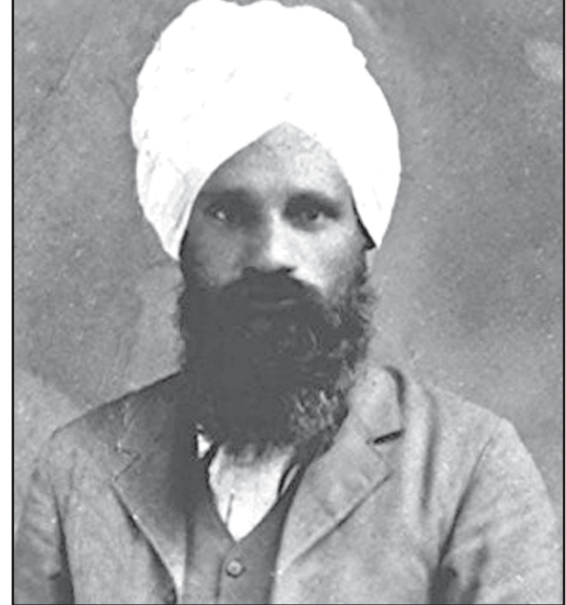
ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇੱਕ ਦੋਸਤ ਰਾਹੀਂ ਅਮਰੀਕਾ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਚਲਾਈ। ਇਉਂ ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ 3 ਫਰਵਰੀ 1909 ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਲਈ ਚਲ ਪਿਆ। ਚਾਰ ਅਪਰੈਲ 1909 ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਸਿਆਟਲ ਬੰਦਰਗਾਹ 'ਤੇ ਜਹਾਜ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਇੰਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਨਾ ਆਉਂਦੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਦੁਭਾਸ਼ੀਆ ਮੰਗਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੋ ਸਵਾਲ ਕੀਤੇ, ਠੀਕ-ਠੀਕ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤੇ। ਇੰਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਨਾ ਹੋਈ। ਪੇਸ਼ੀ ਅਗਲੇ ਦਿਨ 'ਤੇ ਪਾ ਦਿੱਤੀ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਦੁਭਾਸ਼ੀਏ ਵਜੋਂ ਬਾਬੂ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਕਾਲੀ ਸਾਰੀ ਵਾਲਿਆਂ, ਜੋ ਸਿਆਟਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਸਨ, ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਵਾਲੇ ਹੀ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛੇ, ਫਿਰ ਠੀਕ-ਠੀਕ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤੇ ਤਾਂ ਇੰਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਗਈ।

ਪਹਿਲੀ ਰਾਤ ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਹੀ ਰਿਹਾ। ਉਸੇ ਰਾਤ ਬਾਬੂ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ 1906-07 ਵਾਲੀ ਜਮੀਨੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ। ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਂਦਲ ਬਾਰ ਤੇ ਨੀਲੀ ਬਾਰ ਕਹੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਬੰਬਰ ਜਮੀਨ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਉਪਜਾਊ ਧਰਤੀ ਬਣਾ ਕੇ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਲਗਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨੀਅਤ ਬਦਲ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਕਾਲੋਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਬਿੱਲ ਲੈ ਆਂਦਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਆਪਣੀ ਜਮੀਨ ਜ਼ਿਆਦਾ ਡੂੰਘੀ ਨਹੀਂ ਪੁੱਟ ਸਕਦਾ। ਜਮੀਨ ਵਿੱਚ ਉਗਾਏ ਦਰੱਖਤ ਬਿਨਾ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਹੀਂ ਵੱਢ ਸਕਦਾ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਹਲ ਪੰਜਾਲੀ

ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਦਾ ਮਾਲੀਆ ਦੁੱਗਣਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਬਿੱਲ ਖਿਲਾਫ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਸੂਫੀ ਅੰਬਾ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਅਤੇ ਲਾਲਾ ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ ਨੇ ਪਿੰਡ-ਪਿੰਡ ਘੁੰਮ ਕੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਮਬੰਦ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਸੰਘਰਸ਼ 'ਪਗੜੀ ਸੰਭਾਲ ਉਏ ਜੱਟਾਂ' ਦੇ ਨਾਂ ਖੋਲ੍ਹੇ ਲੜਿਆ ਗਿਆ।

ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਸ. ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਗੁਪਤ 'ਭਾਰਤ ਮਾਤਾ ਸੁਸਾਇਟੀ' ਬਣਾਈ ਗਈ। ਸਰਕਾਰ ਖਿਲਾਫ ਸਾਰਾ ਲਿਟਰੇਚਰ ਇਸ ਗੁਪਤ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੀ ਪ੍ਰੈਸ ਵਿੱਚ ਛਪਦਾ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਕੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਤਸੱਦਦ ਕੀਤਾ। ਆਖਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋਈ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਕਾਲੋਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਬਿੱਲ ਵਾਪਸ ਲੈਣਾ ਪਿਆ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਬਾਬੂ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਰਿਆਸਤ ਔਰੇਗਾਨ ਦੇ ਦਰਿਆ ਕੋਲੋਂ ਬੀਆ ਕੰਢੇ ਬਣੇ ਲੱਕੜ ਦੇ ਕਾਰਖਾਨੇ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ ਮੋਨਾਰਕ ਸੀ, ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਲਈ ਗਏ। ਇਸ ਮਿੱਲ ਵਿੱਚ 200 ਪੰਜਾਬੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਥੇ ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕੰਮ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਰੋਜ਼ਾਨਾ 8 ਘੰਟੇ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਢਾਈ ਡਾਲਰ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਮਿਲਦੇ। ਕੰਮ ਸਖਤ ਸੀ। ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਅੱਧਾ ਦਿਨ ਹੀ ਕੰਮ ਹੋਇਆ। ਮੈਨੇਜਰ ਨੇ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਲਈ ਅੱਧੇ ਦਿਨ ਦੇ ਕੰਮ 'ਤੇ ਰੱਖ ਲਿਆ। ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਪਿੱਛੋਂ ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਕੰਮ ਦਾ ਆਦਮੀ

ਬਾਬਾ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਭਕਨਾ: (ਖੱਬੇ) ਜਵਾਨੀ ਵੇਲੇ ਅਤੇ (ਸੱਜੇ) ਬੁਢਾਪੇ ਸਮੇਂ

ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਪੂਰਾ ਦਿਨ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਅਮਰੀਕਨ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦਾ ਰਹਿਣ-ਸਹਿਣ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਬਿਹਤਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਨਖਾਹ 'ਤੇ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ। ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਬੋੜੀ ਤਨਖਾਹ 'ਤੇ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰ ਲੈਂਦੇ; ਇਉਂ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਤਾਂ ਚਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਪਰ ਅਮਰੀਕਨ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕਾਮਿਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਟਕਰਾਓ ਹੋਣਾ ਕੁਦਰਤੀ ਸੀ। ਲੜਾਈ-ਝਗੜੇ ਵੀ ਹੁੰਦੇ। ਹਿੰਦੀ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਬੱਸਾਂ ਵਿੱਚ ਸਫਰ ਵੀ ਨਾ ਕਰਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਹੋਟਲਾਂ ਦੇ ਬਾਹਰ ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀਆਂ ਲਈ ਖਾਣੇ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਗਲੀਆਂ, ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗੋਰੀ ਨਸਲ ਦੇ ਬੱਚੇ 'ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਗੁਲਾਮ' ਕਹਿ ਕੇ ਆਵਾਜ਼ੇ ਕੱਸਦੇ।

ਰਿਆਸਤ ਔਰੇਗਾਨ ਤੇ ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਦੇ ਲੱਕੜ ਦੇ ਵੱਡੇ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ। ਇਹ ਆਪਣੀ ਗੁਲਾਮੀ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ। ਐਤਵਾਰ ਛੁੱਟੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਇੱਕ ਕਾਰਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਕਦੇ ਦੂਜੇ ਐਤਵਾਰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਾਰਖਾਨੇ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ। ਏਜੰਡਾ ਸਿਰਫ ਇਕੋ ਹੀ ਸੀ, ਗੁਲਾਮੀ ਕਾਰਨ ਨਿੱਤ ਦਿਨ ਹੋ ਰਹੀ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਵਾਲਾ। ਇਉਂ ਇਹ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕਾਮੇ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੁੰਦੇ ਗਏ।

1913 ਵਿੱਚ ਮਾਰਚ ਦੇ ਦੂਜੇ ਹਫਤੇ ਪੰਡਿਤ ਕਾਂਸੀ ਰਾਮ ਨੇ ਔਰੇਗਾਨ ਅਤੇ ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਲੱਕੜ ਦੇ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਆਸਟਰੀਆ, ਮੋਨਾਰਕ, ਬਡਾਲਵਲ, ਸੇਂਟ ਜੋਨ, ਵੀਆਨਾ, ਪੋਰਟਲੈਂਡ, ਲਿੰਕਨ ਆਦਿ ਮਿੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਿੰਦੀ-ਪੰਜਾਬੀਆਂ, ਸਭ ਨੂੰ

ਸੇਂਟ ਜੋਨ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਐਤਵਾਰ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਰੱਖੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਰਕਤ ਲਈ ਇਤਲਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਲਾਲਾ ਹਰਦਿਆਲ ਨੂੰ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਤੋਂ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਹਿੰਦੀ-ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਮੇ ਬੜੀ ਤਾਦਾਦ ਵਿੱਚ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਆਏ। ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹਰ ਲੱਕੜ ਮਿੱਲ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਸੈਲ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ। ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੈਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਖਜਾਨਚੀ ਚੁਣੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਰੇ ਸੈਲਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਬਣਾਈ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ 'ਹਿੰਦੀ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਆਫ ਪੈਸੇਫਿਕ ਕੋਸਟ' ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਇਸ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੀ ਚੋਣ ਵੀ ਕਰਵਾਈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਭਕਨਾ, ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ, ਸਕੱਤਰ ਲਾਲਾ ਹਰਦਿਆਲ ਤੇ ਖਜਾਨਚੀ ਕਾਂਸੀ ਰਾਮ ਬਣਾਏ ਗਏ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮੀਆ ਕਮੇਟੀ ਵਿੱਚ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਟੁੰਡੀਲਾਟ, ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਕਸੇਲ, ਰਾਮ ਰੱਖਾ ਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸਾਥੀ ਲਏ ਗਏ। ਤਿੰਨ ਮੈਂਬਰੀ ਖੁਫੀਆ ਵਿਭਾਗ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ।

ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੀ ਮੁਕੰਮਲ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਇਨਕਲਾਬ ਰਾਹੀਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਪਿੱਛੋਂ ਬਰਾਬਰੀ ਵਾਲਾ ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ, ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਹਫਤਾਵਾਰੀ ਅਖਬਾਰ ਕੱਢਣਾ ਮਿਥਿਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਮਾਲੀ

ਹਨ, ਉਥੇ ਅਖਬਾਰ ਮੁਫਤ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਵੀ ਪਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਦਫਤਰ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਲੰਗਰ ਦੀ ਰੋਟੀ ਤੇ ਲੋੜ ਮੁਤਾਬਕ ਕੱਪੜਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏਗਾ।

ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਬੇਨਤੀ 'ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ 10 ਹਜ਼ਾਰ ਡਾਲਰ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਕੁਝ ਹੋਰ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਵੀ ਚੁਣੇ ਗਏ। ਦੂਸਰਾ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੁਆਲਾ ਸਿੰਘ ਠੱਠੀਆਂ, ਦੂਸਰਾ ਖਜਾਨਚੀ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਟੁੰਡੀਲਾਟ, ਜਥੇਬੰਦਕ ਸਕੱਤਰ ਮੁਣਸ਼ੀ ਰਾਮ ਤੇ ਕਰੀਮ ਬਖਸ਼ ਥਾਪੇ ਗਏ। ਇੰਤਜ਼ਾਮੀਆ ਕਮੇਟੀ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ ਸੰਤ ਵਿਸਾਖਾ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਨਿਧਾਨ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਰੂੜ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ, ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ, ਕਰਮ ਸਿੰਘ, ਪੰਡਿਤ ਜਗਤ ਰਾਮ ਤੇ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੁੱਕੀ ਲਏ ਗਏ। ਦਫਤਰ ਵਿੱਚ ਲਾਲਾ ਹਰਦਿਆਲ ਦੇ ਨਾਲ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਰਾਭਾ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਥੀ ਅਖਬਾਰ ਦੀ ਛਪਾਈ ਲਈ ਚੁਣੇ ਗਏ।

ਇਉਂ ਜਮਹੂਰੀ ਢੰਗ-ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਵਜੂਦ ਵਿੱਚ ਆ ਗਈ, ਇਸ ਨੇ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਘੱਲ ਰਾਹੀਂ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਲੋਹਾ ਲੈਂਦਿਆਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਮੁਕੰਮਲ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਬੀੜਾ ਚੁਕਿਆ। ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸੂਰਮੇ ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਝੰਡੇ ਹੇਠ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਗਏ। ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਤੋਂ

ਹਾਲਤ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ ਹਰ ਮੈਂਬਰ ਇੱਕ ਇੱਕ ਡਾਲਰ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਆਪਣੇ ਸੈਲ ਦੇ ਖਜਾਨਚੀ ਕੋਲ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਇਆ ਕਰੇਗਾ। 31 ਦਸੰਬਰ 1913 ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸਮਸ ਦੀਆਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ (ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ) ਵਿੱਚ ਮੀਟਿੰਗ ਰੱਖੀ ਗਈ, ਜੋ ਇਤਿਹਾਸਕ ਹੋ ਨਿਬੜੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਸੇਂਟ ਜੋਨ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਕਾਨਫਰੰਸ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਨਕਲਾਬੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦਾ ਨਾਂ ਹਿੰਦੀ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਆਫ ਪੈਸੇਫਿਕ ਕੋਸਟ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮੱਦਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਦੇ ਬਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਗੈਸ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਸੈਲ ਕਾਇਮ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤੇ ਖਜਾਨਚੀ ਬਣਾਏ ਗਏ। ਫਿਰ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਮਤੇ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਇਥੇ ਜਥੇਬੰਦੀ ਹੁਣ ਸਰਬ-ਅਮਰੀਕਨ ਬਣ ਚੁਕੀ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ 1857 ਵਾਲੇ ਪਹਿਲੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੋਲ ਅਤੇ ਫਿਰ 1870 ਵਿੱਚ ਕੂਕਾ ਅੰਦੋਲਨ ਰਾਹੀਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਮਾਰੇ ਹੰਭਲੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਅਖਬਾਰ ਕੱਢਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ 'ਗਦਰ ਦੀ ਗੂੰਜ' ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ, ਅਖਬਾਰ ਦੀ ਛਪਾਈ ਲਈ ਪ੍ਰੈਸ ਖਰੀਦੀ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਵੀ ਗਦਰ ਪ੍ਰੈਸ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਸੈਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਵੱਡੀ ਬੰਦਰਗਾਹ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਪਾਰਟੀ ਦਫਤਰ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ, ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਨਿਕਲਦੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਅਖਬਾਰ 'ਯੁਗਾਂਤਰ' ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਦਫਤਰ ਦਾ ਨਾਂ 'ਯੁਗਾਂਤਰ ਆਸ਼ਰਮ' ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਹਫਤਾਵਾਰੀ ਅਖਬਾਰ 'ਗਦਰ ਦੀ ਗੂੰਜ' ਉਰਦੂ, ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਛਾਪ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਅਪਤਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਜਿਥੇ ਹਿੰਦੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਕੰਮ ਕਰਦੇ

ਔਰੇਗਾਨ, ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਤੋਂ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਕੋਲੰਬੀਆ ਸੁਥੇ ਤਕ, ਪਨਾਮਾ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਦੁੱਲਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਸੁਤੰਤਰ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਸਦਕਾ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸੈਲ ਕਾਇਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਾਪਾਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਮੋਲਾਨਾ ਬਰਕਤ ਉਲਾ ਜਦੋਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਮਜ਼ਬੂਤ ਸੈਲ ਕਾਇਮ ਕਰ ਗਏ ਸਨ। ਚੀਨ, ਹਾਂਗਕਾਂਗ, ਸ਼ੰਘਾਈ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਨਿਧਾਨ ਸਿੰਘ ਚੁੱਘਾ, ਡਾ. ਮਥਰਾ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਗੁਜਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਭਾਈ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਹੇਠ ਤਾਕਤਵਰ ਸੈਲ ਬਣ ਗਿਆ। ਸਿੰਗਾਪੁਰ, ਪਨਾਂਗ, ਬਰਮਾ, ਸਿਆਮ ਵਿੱਚ ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਪਾਠਕ, ਬਾਬੂ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਤੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਖੁਫੀਆ ਸੈਲ ਕਾਇਮ ਕਰ ਲਿਆ।

ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੁਲਾਮੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ। ਉਹ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਸੱਚੇ ਆਸ਼ਕ ਬਣ ਚੁਕੇ ਸਨ ਅਤੇ ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਕੇ ਇੱਕ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਪਰੋਏ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਉਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ 72 ਸਾਖਾਵਾਂ ਬਣ ਗਈਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਦਕਾ ਬਰਤਾਨੀਆ ਸਰਕਾਰ ਖਿਲਾਫ ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਪੂਰਾ ਜਾਲ ਵਿਛ ਗਿਆ।

ਸਰਕਾਰੀ ਖੁਫੀਆ ਏਜੰਸੀ (ਸੀ. ਆਈ. ਡੀ.) ਨੇ ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਫੈਲਾਅ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹੱਥਾਂ-ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਪੈ ਗਈ। ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਬਰਤਾਨੀਆ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੀ ਦੋਸਤੀ ਦੀ ਸੰਧੀ ਵਾਲੇ ਮੁਲਕਾਂ 'ਤੇ ਦਬਾਅ ਪਾਉਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਜੋ ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਕੰਮਕਾਰ 'ਤੇ ਰੋਕ ਪਾਈ ਜਾਵੇ। ਅਮਰੀਕਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਲਾਲਾ ਹਰਦਿਆਲ ਦੇ ਵਾਰੰਟ ਜਾਰੀ

(ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ ਜਾਰੀ)

ਅੱਜ ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਹੀ ਘਰ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਰੌਣਕ ਹੈ।

ਮਣਿਕਾ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਲਈ ਇਕ ਪਰਿਵਾਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੂਰੇ ਘਰ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਖੁਸ਼ਖਬਰੀ ਹੈ ਇਹ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ ਕਿ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਮਣੀ ਇੰਨੀ ਵੱਡੀ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਉਹਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਦੀ ਚਰਚਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਵਿਆਹ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਖੁਦ ਮੁੰਡੇ ਵਾਲਿਆਂ ਵਲੋਂ ਆਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੜਕੀ ਵੇਖਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਹੈ। ਘਰ-ਵਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਇਥੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੰਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬਰਾਦਰੀ ਦਾ ਉਘਾ ਪਰਿਵਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਲੜਕੇ ਦੀ ਡਿਪਟੀ ਕਲੈਕਟਰ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਚੋਣ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ 'ਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਹ ਰਿਸ਼ਤਾ ਪੱਕਾ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹੀਰੋ ਵਰਗੇ ਵਰ 'ਤੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਇਸ ਘਰ ਦੀ ਔਕਾਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦਾਜ ਦੀ ਕੋਈ ਚਰਚਾ ਨਾ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੂਰਾ ਰਹੱਸ ਲੋਕ ਹੀ ਸਿਰਜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਰਿਸ਼ਤਾ ਜੁੜ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹੋ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਲੜਕੀ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਵਿਚ ਰਾਜ ਰਾਣੀ ਬਣਨ ਦਾ ਯੋਗ ਸੀ। ਤਿਆਰੀਆਂ ਦੇ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਵਿਚ ਮਣੀ

ਉਸ਼ਾ ਯਾਦਵ

ਦੇ ਪਿਤਾ ਬਿਸ਼ੇਭਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਉ ਦੀਪ ਚੰਦ ਦਾ ਚੇਤਾ ਆਇਆ। ਇਕਦਮ ਹਿਟਲਰੀ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਉਹਨੇ ਪਿਉ ਨੂੰ ਚਬੂਤਰੇ 'ਤੇ ਜਾ ਫੜਿਆ, "ਬੁਝਿਆ, ਤੇਰੇ ਕੰਨ ਮਤਲਬ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਹਨ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਤੈਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਕਿ ਮਣੀ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਕੁਝ ਲੋਕ ਆ ਰਹੇ ਹਨ।"

ਦੀਪ ਚੰਦ ਖਾਮੋਸ਼ ਰਹੇ। ਆਪਣੇ ਇਸ ਮੂੰਹ ਫਟ ਬੇਟੇ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਸਨ ਉਹ। ਅੱਜ ਤੋਂ ਨਹੀਂ, ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ। ਕੁਝ ਬੋਲਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਆਪਣੀ ਬੇਇੱਜਤੀ ਕਰਾਉਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਵੀ ਬੇਟੇ ਦੀ ਗੱਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਜਬ ਨਾ ਸਮਝਿਆ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਹੁਕਮ-ਅਦੂਲੀ 'ਤੇ ਬਿਸ਼ੇਭਰ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਲਾਲ ਹੋ ਗਈਆਂ, "ਇਉਂ ਗੁੰਗਾ ਬਣ ਕੇ ਕੀ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ ਤੂੰ? ਜੱਲਾਦ ਹਾਂ ਮੈਂ, ਫਾਂਸੀ ਟੰਗ ਦਿਉ ਤੈਨੂੰ?"

ਦੀਪ ਚੰਦ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹਣਾ ਪਿਆ, "ਸੱਚਮੁਚ ਸਾਡੇ ਲਈ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਫਖਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਬਰਾਦਰੀ ਦੀ ਨੱਕ ਸਮਝੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਖੁਦ ਸਾਡੀ ਮਣੀ ਦਾ ਹੱਥ ਮੰਗਿਆ ਹੈ।"

"ਸੁਕਰ ਹੈ, ਜ਼ਬਾਨ ਤਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀ!" ਬਿਸ਼ੇਭਰ ਨੇ ਮੂੰਹ ਬਣਾਇਆ, "ਹੁਣ ਕੰਨ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣ ਲੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਲੋਕ ਏਥੇ ਹੋਣਗੇ, ਤੂੰ ਪਾਰਕ ਜਾਂ ਮੰਦਿਰ ਦੇ ਚਬੂਤਰੇ 'ਤੇ ਰਹੀਂ। ਭੁੱਲ ਕੇ ਵੀ ਘਰ ਵਿਚ ਪੈਰ ਰੱਖਿਆ ਤਾਂ ਮੈਥੋਂ ਬੁਰਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।"

"ਠੀਕ ਹੈ!" ਦੀਪ ਚੰਦ ਨੇ ਹਾਮੀ ਭਰੀ। ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਜਾਣਦੇ ਸਨ। ਬੇਟੇ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਕਾਰਨ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ, "ਦਰਅਸਲ ਤੂੰ ਹੈ ਪਾਗਲ ਬੰਦਾ! ਕਦੋਂ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੀ ਬਕਵਾਸ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏਂ, ਇਹਦਾ ਮੈਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ। ਬਿਹਤਰ ਹੈ, ਪਰਛਾਵਾਂ ਵੀ ਤੇਰਾ ਏਥੇ ਨਾ ਪਏ। ਤੇਰੀ ਕਿਸੇ ਘਟੀਆ ਹਰਕਤ ਨਾਲ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ।"

ਦੀਪ ਚੰਦ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਪਿਲੱਤਣ ਛਾ ਗਈ। "ਹੁਣ ਖੜ੍ਹਾ-ਖੜ੍ਹਾ ਮੇਰਾ ਮੂੰਹ ਕੀ ਵੇਖੀ ਜਾਣੈ?" ਬਿਸ਼ੇਭਰ ਚੀਕਿਆ, "ਦਫਾ ਹੋ ਜਾ ਏਥੋਂ!"

ਮਾਰ-ਖਾਧੇ ਕੁੱਤੇ ਵਾਂਗ ਦੀਪ ਚੰਦ ਉਥੋਂ ਚੱਲ ਪਏ। ਇੰਨਾ ਕਹਿਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਵੀ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ ਕਿ ਢਿੱਡ ਵਿਚ ਕੁਝ ਬੋਧੀ, ਬਚੀ-ਖੁਚੀ ਪਾ ਲੈਣ ਦੇ। ਭੁੱਖੇ ਢਿੱਡ ਬੈਠ ਕੇ ਤਪੱਸਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਇਸ ਜਿਸਮ ਵਿਚ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅੱਖਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਨਮ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਸੰਭਵ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਕੇ ਉਹ ਬੇਟੇ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਤੋਂ ਛੁਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਫਿਰ ਚਾਬਕ ਮਾਰਦਾ, "ਤੂੰ ਬੰਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਜਾਨਵਰ? ਘਰ ਵਿਚ ਮੰਗਲ-ਕਾਰਜ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੋਈ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੂੰ ਰੋਣਾ-ਧੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਕੇ ਬੇਸ਼ਗਨੀ ਕਰਨ ਬਹਿ ਗਿਆਂ।"

ਕੌਡੀ ਦੀ ਕੀਮਤ

ਹਿੰਦੀ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਉਸ਼ਾ ਯਾਦਵ ਨੇ 'ਕਾਹੇ ਰੀ ਨਲਿਨੀ', 'ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀ ਓਰ', 'ਏਕ ਔਰ ਅਹਿੱਲਿਆ' ਵਰਗੇ ਨਾਵਲ ਅਤੇ 'ਟੁਕੜੇ-ਟੁਕੜੇ ਸੁਖ', 'ਸਪਨੇਂ ਕਾ ਇੰਦਰਪਨੁਸ਼', 'ਜਾਨੇ ਕਿਤਨੇ ਕੈਕਟਸ', 'ਚਾਂਦੀ ਕੀ ਹੰਸਲੀ' ਵਰਗੇ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਿਹ ਲਿਖ ਨੇ ਨਾਮਣਾ ਖੱਟਿਆ ਹੈ। ਕਹਾਣੀ 'ਕੌਡੀ ਦੀ ਕੀਮਤ' ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਬਹੁਤ ਭਾਵੁਕ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਨਵਸੰਗੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਦੀਪ ਚੰਦ ਚਲੇ ਜ਼ਰੂਰ ਗਏ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਘਰ ਵਿਚ ਹੀ ਲੱਗਾ ਰਿਹਾ। ਮਣੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਾਡਲੀ ਪੋਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਤਾਰਾ ਵੀ ਹੈ, ਉਹਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੋਂ ਖੁਦ ਨੂੰ ਪਰ੍ਹੇ ਰੱਖਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਚੰਗਾ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਸੀ? ਇਸ ਲਈ ਮੰਦਿਰ ਦੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ 'ਤੇ ਬੈਠਣ ਪਿਛੋਂ ਵੀ ਉਹ ਚਿੰਤਤ ਹੀ ਰਹੇ। ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਾ ਸਕੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੈਰ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਡਿਪਟੀ ਕਲੈਕਟਰ ਲੜਕਾ ਕਦੋਂ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਨਾਲ ਆਇਆ। ਕਦੋਂ ਚਾਹ-ਪਾਣੀ ਦੌਰਾਨ ਲੜਕੇ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਬਿਸ਼ੇਭਰ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ, "ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਕਿਥੇ ਨੇ? ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਏ।"

"ਉਹ ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਬਾਹਰ ਗਏ ਹਨ।" ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। "ਕਦੋਂ ਤਕ ਆਉਣਗੇ? ਜੇ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਹੀ ਹਨ ਤਾਂ ਫੋਨ ਕਰਕੇ ਸੱਦ ਲਓ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।"

"ਪਿੰਡ ਗਏ ਹਨ। ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਪਿਛੋਂ ਆਉਣਗੇ। ਉਥੇ ਪਛੜੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਸਿਗਨਲ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਫੋਨ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ।"

"ਹੈ, ਪਿੰਡ?" ਮਹਿਮਾਨ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਜੇ ਵੀ ਹੈ, ਇਸ ਗੱਲਬਾਤ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਰਹਿਣ 'ਤੇ ਵੀ ਦੀਪ ਚੰਦ ਆਪਣੇ ਢਿੱਡ ਦੀ ਭੁੱਖ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਰੁਝੇ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਨਾ ਜਾਂਦਾ ਪਰ ਖਾਲੀ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣ ਕਾਰਨ ਮਨ ਘੁੰਮ-ਫਿਰ ਕੇ ਉਸੇ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ, ਬਿਸ਼ੇਭਰ ਨੇ ਨਾਸਤਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦਿੱਤਾ।

ਪੁਜਾ ਦੀ ਬਾਲੀ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਭਰਿਆ ਲੋਟਾ ਲੈ ਕੇ ਮੰਦਿਰ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਾਲੋਨੀ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ ਕਾਰਨ ਔਖ ਹੁੰਦੀ ਵੇਖੀ ਤਾਂ ਦੀਪ ਚੰਦ ਪੌੜੀਆਂ ਤੋਂ ਉਠ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਦਮ ਪਾਰਕ ਵਲ ਵਧ ਗਏ। ਸਵੇਰ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਥੇ ਅਕਸਰ ਸੈਰ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਭੀੜ ਹੁੰਦੀ। ਦੋ-ਚਾਰ ਸੰਗੀ-ਸਾਥੀ ਵੀ ਕੁਝ ਚਿਰ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ। ਰੋਜ਼ ਯੋਗ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਸਰਤਾਂ ਹੀ ਕੁਝ ਚਿਰ ਵੇਖੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਮਾਲੀ ਖੁਰਪੀ ਨਾਲ ਕਿਆਰੀਆਂ ਦੀ ਗੋਡੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ ਧੁੱਪ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਪਸਰੀ ਹੋਈ ਸੀ।

ਦੀਪ ਚੰਦ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮਾਲੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੱਥੇ ਦਾ ਮੁੜ੍ਹਕਾ ਪੁੰਝਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, "ਬਾਬੂ ਜੀ, ਇਹ ਵੇਲਾ ਪਾਰਕ ਵਿਚ ਘੁੰਮਣ ਦਾ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੈ? ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਵਿਚ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਪਸੀਨਿਓ ਪਸੀਨਾ ਹੋ ਜਾਓਗੇ।"

"ਜਾਣਦਾਂ ਭਰਾਵਾ!" ਦੀਪ ਚੰਦ ਵਿਅੰਗ ਨਾਲ ਮੁਸਕਰਾਏ, "ਖੋਟੇ ਸਿੱਕੇ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਇਉਂ ਹੀ ਬੇਰੁਖੀ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਫੇਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਵੇਖ, ਤੈਨੂੰ ਮੇਰਾ ਇਥੇ ਘੜੀ ਭਰ ਖੜ੍ਹਨਾ ਵੀ ਚੁਭ ਗਿਆ।"

ਮਾਲੀ ਨੇ ਦੰਦਾਂ ਹੇਠਾਂ ਜੀਭ ਦਬਾਈ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜੇ, "ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹੋ ਬਾਬੂ ਜੀ! ਮੈਨੂੰ ਭਲਾ ਤੁਹਾਡੇ ਏਥੇ ਆਉਣ 'ਤੇ ਕਿਉਂ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ? ਉਹ ਤਾਂ ਤੇਜ਼ ਧੁੱਪ ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਵੀ ਹੁਣ ਘਰੇ ਜਾਨਾਂ, ਘਰ ਵਾਲੀ ਰਾਹ ਵੇਖ ਰਹੀ ਹੋਊ। ਹੋਰ ਲੇਟ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਅੱਖਾਂ ਕੱਢਦੀ ਏਥੇ ਹੀ ਆ ਵੱਜੂ। ਉਤੋਂ ਦੋ-ਚਾਰ ਖਰੀਆਂ-ਖੋਟੀਆਂ ਵੀ ਸੁਣਾਉ।"

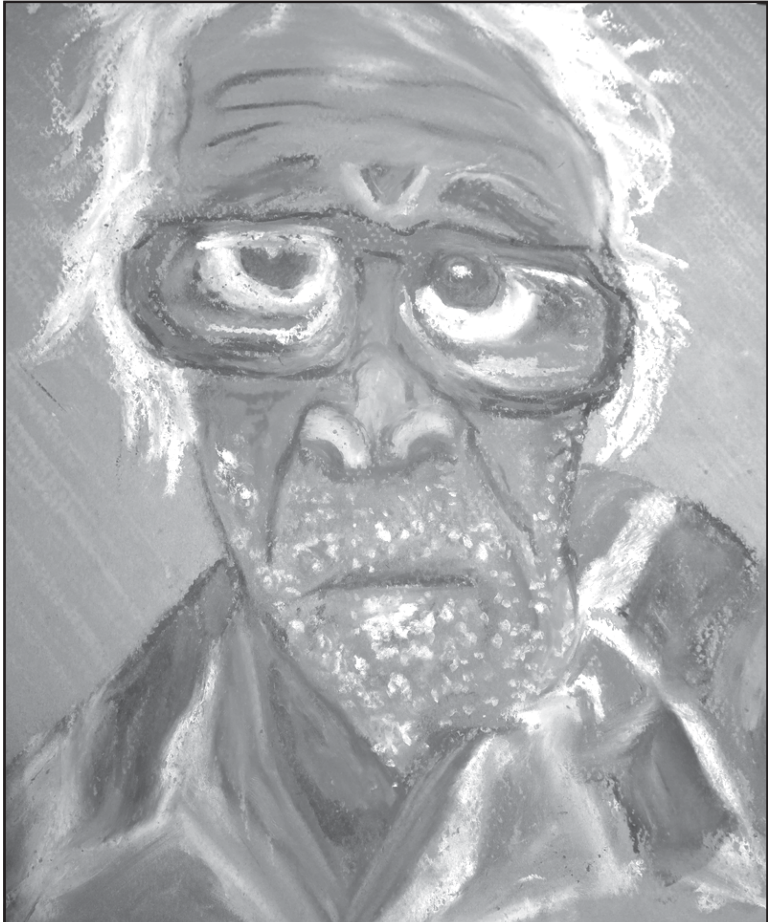
ਦੀਪ ਚੰਦ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮਾਲੀ ਦੀ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਝੌਂਪੜੀ ਪਾਰਕ ਦੇ ਪਿਛੇ ਹੀ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਉਠ ਕੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਵੇਖ ਖੁਦ ਵੀ ਨਾਲ ਤੁਰ ਪਏ, "ਸੋਚਦਾ ਜਦੋਂ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਆ ਹੀ ਗਿਆ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਘੜੇ 'ਚੋਂ ਪਾਣੀ ਦਾ ਗਲਾਸ ਹੀ ਪੀਂਦਾ ਜਾਵਾਂ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਘਰ-ਘਰ ਫਰਿਜ ਆ ਗਏ ਨੇ! ਮੇਰੇ

ਵਰਗੇ ਪੇਡੂ ਬੰਦੇ ਘੜੇ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਤਰਸ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।"

"ਆਓ ਬਾਬੂ ਜੀ! ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਪੀਓ ਪਰ ਗਰੀਬ ਆਦਮੀ ਦੇ ਘਰੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਗੁੜ ਦੀ ਡਲੀ ਹੀ ਮਿਲੇਗੀ। ਮਿਠਾਈ ਤਾਂ ਖੁਆ ਨਹੀਂ ਸਕਾਂਗਾ।"

"ਮੇਰੇ ਲਈ ਉਹ ਗੁੜ ਦੀ ਡਲੀ ਕਿਸੇ ਮੇਵੇ-ਮਿਠਾਈ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਭਰਾਵਾ!" ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਦੀਪ ਚੰਦ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਲਰਜ਼ ਗਈ। ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਹੰਝੂ ਭਰ ਆਏ ਪਰ ਐਤਕੀ ਵੀ ਉਹ ਆਪਣੀ ਪੀੜ ਨੂੰ ਪੀ ਗਏ।

ਮੋਹਨ ਭੋਗ ਤੋਂ ਮਿੱਠਾ ਗੁੜ ਦੀ ਡਲੀ ਦਾ ਸੁਆਦ। ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਲੋਟਾ-ਭਰ ਠੰਢਾ ਪਾਣੀ। ਦੀਪ ਚੰਦ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਕੂਨ ਮਿਲਿਆ। ਮਾਲੀ ਦੀ ਕੋਠੜੀ ਸਾਹਮਣੇ ਨਿੱਮ ਦਾ ਸੰਘਣਾ ਰੁੱਖ ਸੀ। ਉਹਦੀ ਛਾਂ ਹੇਠ ਮੰਜਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਹਵਾ ਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹਿਆਂ ਨਾਲ ਹਿੱਲਦੀਆਂ ਪੱਤੀਆਂ ਅਤੇ ਉਹ ਮੰਜਾ ਦੀਪ ਚੰਦ ਨੂੰ ਘੰਟਾ-ਘੰਟਾ ਉਥੇ ਹੀ ਲੇਟ ਕੇ ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦੇਣ ਲੱਗੇ ਪਰ

ਇਹ ਤਾਂ ਉਂਗਲ ਫੜ ਕੇ ਪੌਂਚਾ ਫੜਨ ਵਰਗੀ ਗੱਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ। ਸਵੇਰ ਦਾ ਬੱਕਿਆ-ਹਾਰਿਆ ਮਾਲੀ ਵੀ ਕੰਮ-ਧੰਦਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਪੈ ਕੇ ਆਰਾਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੇਗਾ; ਇੰਨੀ ਸਮਝ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੀ।

ਪਾਣੀ ਪੀ ਕੇ ਕੁਝ ਉਦਾਸ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਬੋਲੇ, "ਹੁਣ ਚਲਦਾਂ।"

"ਹਾਂ ਬਾਬੂ ਜੀ, ਸਿੱਧੇ ਘਰ ਜਾਓ। ਹੁਣ ਸਾਡੀ ਤੁਹਾਡੀ ਮੁੰਡਿਆਂ-ਖੁੰਡਿਆਂ ਵਾਲੀ ਉਮਰ ਥੋੜ੍ਹੇ ਹੋ ਜੋ ਬਾਰਿਸ਼, ਧੁੱਪ ਜਾਂ ਸਰਦੀ ਦੀ ਮਾਰ ਸਹਿ ਸਕੇ।"

"ਠੀਕ ਆਖਦੈ ਭਰਾਵਾ।" ਦੀਪ ਚੰਦ ਭਾਰੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਬੋਲੇ ਅਤੇ ਚੱਲ ਪਏ।

ਮਾਲੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਘਰ ਜਾਣ ਦੀ ਨਸੀਹਤ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਘਰ ਦਾ ਬੁਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਬੰਦ ਹੈ। ਠੀਕ ਹੈ, ਬਿਸ਼ੇਭਰ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ

ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਨਾ ਆਉਂਦੇ ਪਰ ਕਬਾੜ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਕੌਠੜੀ ਵਿਚ ਤਾਂ ਬੈਠ ਹੀ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਹੰਕਾਰੀ ਬੇਟੇ ਨੂੰ ਬੁੱਢੇ ਪਿਉ ਦਾ ਘਰ ਵਿਚ ਰੁਕਣਾ ਵਾਜਬ ਨਾ ਲੱਗਾ। ਵਾਜਬ ਤਾਂ ਉਸ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਲਈ ਪਿਉ ਦੇ ਸਾਹਾਂ ਦਾ ਚਲਣਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਗਲਾ ਨਾ ਘੁੱਟ ਸਕਣ ਦੀ ਬੇਵਸੀ ਕਾਰਨ ਇਸ ਸ਼ਾਹ ਜਹਾਨ ਨੂੰ ਸਹਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਦਾਸੀ ਵਿਚ ਸੋਚਿਆ। ਮਣ-ਮਣ ਭਰ ਦੇ ਪੈਰ ਇਕ ਵਾਰ ਫੇਰ ਮੰਦਿਰ ਦੇ ਚਬੂਤਰੇ ਵੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੁੱਢੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਘੜੀਸਦੇ ਲਿਜਾਣ ਲੱਗੇ। ਉਥੇ ਵੀ ਬੇਕਾਰ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣਾ ਚੁਭੇਗਾ-ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਬੇਵਸ ਸਨ।

ਦੁਪਹਿਰੇ ਬਾਰਾਂ ਵਜੇ ਦੀ ਆਰਤੀ ਪਿਛੋਂ ਪੁਜਾਰੀ ਮੰਦਿਰ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਘਰ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਸ਼ਾਮੀਂ ਪੰਜ ਵਜੇ ਮੁੜੇਗਾ, ਦੀਪ ਚੰਦ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸਿਰਫ ਲੋ ਦੇ ਥਪੇਤੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਗੀ-ਸਾਥੀ ਬਣਨਗੇ, ਇਹ ਵੀ ਜਾਹਰ ਸੀ। ਸਿਰਫ ਅਣਜਾਣ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਇਹ ਪੀੜ ਛੋਟੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਅਚਾਨਕ ਦੀਪ ਚੰਦ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਉਠੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਾ, ਲੜਕੀ ਵੇਖ ਕੇ ਮਹਿਮਾਨ ਹੁਣ ਤੱਕ ਚਲੇ ਗਏ ਹੋਣਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਘਰ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਏਥੇ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣ 'ਤੇ ਬਿਸ਼ੇਭਰ ਗੁੱਰਾਏ ਬਿਨਾ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ, "ਘੋੜਾ-ਗੋਡੀ ਭੇਜੇ ਜਾਣ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੈਂ? ਬਹੁ-ਬੇਟੀ ਭੋਜਨ ਲਈ ਤੈਨੂੰ ਉਡੀਕਦੀਆਂ ਸ਼ਾਮ ਤੱਕ ਬੈਠੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ, ਵੱਡਾ ਲਾਟ ਸਾਹਿਬ?"

ਗਲੜੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਦੀਪ ਚੰਦ ਘਬਰਾ ਕੇ ਉਠ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਏ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਤੇਜ਼ ਧੁੱਪ ਕਰਕੇ ਪੈਦਲ ਤੁਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਸੀ ਪਰ ਘਰ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਖੰਭ ਲਗ ਗਏ ਸਨ। ਜੋਸ-ਜੋਸ ਵਿਚ ਬੇਟੇ ਦੀ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਕੋਠੀ ਤਕ ਤਾਂ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਪਰ ਗੇਟ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਪੈਰ ਫਿਰ ਮਣ-ਮਣ ਭਰ ਦੇ ਹੋ ਗਏ।

ਰੁਕਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੀ ਸੀ। ਲੜਕੀ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਸਮਾਂ ਹੀ ਕਿੰਨਾ ਲੱਗਾ ਹੋਊ? ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਚਾਹ-ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਜੇ ਘੰਟਾ-ਡੇਢ ਘੰਟਾ ਵੀ ਲਗ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗਿਆਰਾਂ ਵਜੇ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਤੇ ਹੁਣ ਤਾਂ ਦੁਪਹਿਰ ਬਾਰਾਂ ਵਜੇ ਮੰਦਿਰ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਣ ਪਿਛੋਂ ਵੀ ਘੰਟੇ ਭਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਕ-ਡੇਢ ਵਜੇ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੁਕੇ ਰਹਿਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਡਰਾਇੰਗ ਰੂਮ ਵਿਚ ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਸੀ। ਕੋਈ ਅਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ...ਤੇ ਹਾਂ, ਕੋਠੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੋਈ ਗੋਡੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬਿਸ਼ੇਭਰ ਦੀ ਗੋਡੀ ਗੈਰਾਜ ਵਿਚ ਹੈ। ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ ਆਪਣੀ ਗੋਡੀ ਵਿਚ ਆਏ ਉਹ ਲੋਕ ਮੁੜ ਚੁਕੇ ਹਨ।

ਦੀਪ ਚੰਦ ਨੇ ਖੁਦ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਿਆ। ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਚਮਕਦੀਆਂ ਮੁੜ੍ਹਕੇ ਦੀਆਂ ਬੁੰਦਾਂ ਪੁੰਝੀਆਂ ਅਤੇ ਦਿਲ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਕੇ ਡਰਾਇੰਗ ਰੂਮ ਦਾ ਪਰਦਾ ਹਟਾ ਕੇ ਅੰਦਰ ਕਦਮ ਰੱਖਿਆ। ਪਰ ਇਹ ਕੀ? ਸਾਹਮਣੇ ਕਿਸੇ ਗਰਜਦੇ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਖੜ੍ਹੇ ਵੇਖ ਕੇ ਹੀ ਉਹ ਇੰਨਾ ਨਾ ਡਰਦੇ, ਜਿੰਨਾ ਸਾਹਮਣੇ ਸੌਢੇ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਕਿਸੇ ਅਮੀਰ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਭੈੜੀਤ ਹੋ ਗਏ। ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਹੋਇਆ ਪਰ ਉਹ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜਾਣਨ ਦੀ ਸੂਝ ਦੀਪ ਚੰਦ ਨੂੰ ਨਾ ਰਹੀ। ਹਾਂ, ਸੌਢੇ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਬੰਦੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਬੈਠਾ ਬਿਸ਼ੇਭਰ ਜ਼ਰੂਰ ਨਜ਼ਰ ਆ ਗਿਆ।

ਦੀਪ ਚੰਦ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਖੜਕਾ ਕੀਤਿਆਂ ਉਹ ਵਾਪਸ ਮੁੜਨ ਅਤੇ ਕਮਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਜਾਣ। ਪਰਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਲਹਿਰਾਉਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਏਥੇ ਆਉਣ ਦਾ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗੇ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਦਮ ਪਿਛੇ ਹਟਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਹਿਮਾਨ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਸੁਣਾਈ ਦਿੱਤਾ, "ਬਿਸ਼ੇਭਰ ਬਾਬੂ, ਜ਼ਰਾ ਦੱਖਣਾ, ਕੌਣ ਆਏ ਨੇ?"

ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕੰਨੀਂ ਪੈਂਦਿਆਂ ਹੀ ਦੀਪ ਚੰਦ ਅਹਿਲ ਪੱਥਰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਵਿਚ ਬਦਲ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਰੰਗ ਫੱਕ ਹੋ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣਾ ਫਜ਼ੂਲ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਬਿਜਲੀ ਡਿਗੇਗੀ, ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸੀ। ਕਿਸ ਰੂਪ ਵਿਚ ਡਿਗੇਗੀ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ।

ਬਿਸ਼ੇਭਰ ਸ਼ਾਇਦ ਸਿਰ ਝੁਕਾਈ ਕੁਝ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਨੇੜੇ ਬੈਠੇ ਮਹਿਮਾਨ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਤੁਝਕਿਆ ਅਤੇ ਸਿਰ ਚੁਕ ਕੇ ਵੇਖਿਆ। ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹੇ ਦੀਪ ਚੰਦ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਭੂਤ ਸਵਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਖੁਦ ਨੂੰ ਰੋਕਦਿਆਂ ਵੀ ਗਲੇ 'ਚੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਨਿਕਲੀ, "ਤੈਨੂੰ ਆਉਣ ਨੂੰ ਮਨਾਂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਨਾ? ਚਲ ਵਾਪਸ ਜਾਹ।"

ਦੀਪ ਚੰਦ ਆਪਣਾ ਭੰਤਰਿਆ ਸਿਰ ਤੇ ਲੜਖੜਾਉਂਦੇ ਕਦਮ ਲੈ ਕੇ ਪਿਛੇ ਮੁੜੇ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਪਰੇ ਹੋ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ। ਸਾਹ ਠੀਕ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਥੋਂ ਜਾਣ ਦੀ ਤਾਕਤ ਆ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਰੀਰਕ-ਮਾਨਸਿਕ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਦੋ ਕਦਮ ਚੱਲਣਾ ਵੀ ਔਖਾ ਸੀ। ਸਿਰਫ ਇਹੋ ਨੰਗੀ ਤਲਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧੌਣ 'ਤੇ ਲਟਕ ਰਹੀ ਸੀ, ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਪੈਰ ਰੱਖਣ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ? ਜਿਸ ਹੁਲੀਏ ਵਿਚ ਉਹ ਬਿਸ਼ੇਭਰ ਦੇ ਖਾਸ ਮਹਿਮਾਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਪਹੁੰਚੇ ਸਨ, ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁੱਸੇਪੋਰ ਬੇਟਾ ਇਹਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰ ਲਊ?

ਦੀਪ ਚੰਦ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆਪਣੇ ਪਹਿਰਾਵੇ 'ਤੇ ਗਈ-ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਬੇਟੇ ਦੀਆਂ ਸੁੱਟੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਚੱਪਲਾਂ, ਮੈਲੀ-ਕੁਚੈਲੀ ਧੋਤੀ ਅਤੇ ਪਿੰਡੋਂ ਅੱਧੀ ਬਾਂਹ ਵਾਲੀ ਬੁਨੈਣ। ਸਿਰ 'ਤੇ ਖਿਲਰੇ ਹੋਏ ਵਾਲ। ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਵਧੀ ਹੋਈ ਖਿਚੜੀ ਦਾੜ੍ਹੀ। ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮੰਗਤੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ। ਇਹ ਹਾਲਤ ਉਦੋਂ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਘਰ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਵਾਸ਼ਿੰਗ ਮਸ਼ੀਨ ਵਿਚ ਧੋਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਬਣ ਦੀ ਟਿੱਕੀ ਪੱਚੀ ਵਾਰ ਫਰਿਆਦ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਮਿਲਦੀ।

ਪਰ ਬੇਟੇ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਸਫਾਈ ਦੇਣ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਹੀ ਕਦੋਂ ਮਿਲੇਗਾ? ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ ਚੁਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੇਟੇ ਨੇ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦਾ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੀ ਕਦੋਂ ਹੈ? ਜਿਵੇਂ ਨਮੂਨਾ

(ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ ਜਾਰੀ)

ਬਣ ਕੇ ਉਹ ਡਰਾਇੰਗ ਰੂਮ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ, ਉਹਨੂੰ ਨਵੀਂ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਜੁੜਦੇ ਸਮੇਂ ਸਹਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ। ਬਿਸ਼ੇਰ ਇਸ ਗਲਤੀ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਮੁਆਫ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ।

ਉਦੋਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਨੀਂ ਕਮਰੇ ਵਿਚੋਂ ਮਹਿਮਾਨ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਪਈ, “ਕੌਣ ਸਨ ਉਹ ਸੱਜਣ? ਜੇ ਮਿਲਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਵੋ। ਅਜੇ ਏਥੇ ਹੀ ਹੋਣਗੇ।”

“ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਸੀਂ ਅਜੇ ਤਕ ਉਸ ਬੇਕਾਰ ਬੰਦੇ ਬਾਰੇ ਹੀ ਸੋਚ ਰਹੇ ਹੋ।” ਬਿਸ਼ੇਰ ਦੀ ਉਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਗੂੰਜੀ, “ਉਹ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਮਾਲੀ ਹੈ। ਜ਼ਰਾ ਸਿਰ-ਫਿਰਿਆ ਅਤੇ ਪਾਗਲ ਕਿਸਮ ਦਾ ਬੁੜ੍ਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਂ ਤਰਸ ਖਾ ਕੇ ਕੰਮ 'ਤੇ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ। ਵਿਚਾਰਾ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਇਕੋਲਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਬੰਗਲੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਹਨੂੰ ਕੰਮ ਮਿਲਣਾ ਨਹੀਂ। ਸਾਡੇ ਏਥੇ ਲੱਗਾ ਰਹਿਣ 'ਤੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਭੁੱਖਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮਰੇਗਾ।”

“ਠੀਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਤੁਸੀਂ!” ਕਹਿ ਕੇ ਮਹਿਮਾਨ ਨੇ ਗੱਲ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

“ਤੁਸੀਂ ਵੇਖੋ ਕਿ ਉਹ ਦਿਮਾਗੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿੰਨਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ। ਇਹ ਵੇਲਾ ਕੋਈ ਰੁੱਖ-ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਸਾਰ-ਸੰਭਾਲ ਦਾ ਹੈ? ਮੈਂ ਕਈ ਵਾਰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਇਸ ਭਿਆਨਕ ਗਰਮੀ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਸਵੇਰੇ-ਸ਼ਾਮ ਹੀ ਬਗੀਚੇ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਿਆ ਕਰੇ ਪਰ ਪਾਗਲ ਹੈ ਨਾ, ਕੁਝ ਸਮਝਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਸੇ ਲਈ ਵਾਪਸ ਭੇਜਣਾ ਪਿਆ।”

ਸਿਰਫ ਗੰਭੀਰ 'ਹੂ' ਉਸ ਮਹਿਮਾਨ ਦੇ ਗਲੇ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲੀ।

ਕੰਧ ਦੇ ਓਹਲੇ ਖੜ੍ਹੇ ਦੀਪ ਚੰਦ ਨੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲਬਾਤ ਸੁਣੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪਿਘਲਿਆ ਕੱਚ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਉਲਟਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ। ਕੀ ਕੋਈ ਬੇਟਾ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਲਈ...।

ਅਗਲੇ ਹੀ ਪਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਪਿਆ, ਉਥੇ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹਿ ਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਗੁਨਾਹਾਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵਾਧਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਕੋਈ ਜਣਾ ਡਰਾਇੰਗ ਰੂਮ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਆਇਆ ਤਾਂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਅਨਰਥ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਤੋਂ ਉਹ ਕੰਬ ਗਏ। ਕਿਵੇਂ ਨਾ ਕਿਵੇਂ ਤਾਕਤ ਇਕੱਠੀ ਕਰਕੇ ਉਥੋਂ ਚਲੇ ਗਏ। ਇਕ ਵਾਰ ਫੇਰ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਬਿਨਾ ਖੜਕਾ ਕੀਤਿਆਂ ਕੋਠੀ ਦਾ ਗੇਟ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਬੰਦ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਅੱਗ ਵਰ੍ਹਾਉਂਦੀ ਸੜਕ 'ਤੇ ਆ ਗਏ।

ਖੱਬੇ ਪੈਰ ਦੀ ਚੱਪਲ ਵੀ ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਟੁੱਟਣੀ ਸੀ। ਇਸ ਯੋਗ ਨਾ ਰਹੀ ਕਿ ਪਾ ਕੇ ਦੋ ਕਦਮ ਵੀ ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਇਸ ਲੰਹਦੀ ਧੁੱਪ

ਵਿਚ ਮੰਦਿਰ ਤਕ ਜਾਣ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਨਾਲ ਦੀਪ ਚੰਦ ਦਾ ਸਿਰ ਚਕਰਾ ਗਿਆ।

ਪਰ ਆਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਵਰ੍ਹਦੀ ਅੱਗ ਨਾਲੋਂ ਪੇਟ ਵਿਚ ਉਠਦੀ ਅੱਗ ਕੀ ਘੱਟ ਭਿਆਨਕ ਸੀ। ਧੁੱਪ ਇਕ ਵਾਰੀ ਸਹਾਰੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ ਪਰ ਭੁੱਖ ਸਹਾਰਨੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਸੀ।

ਦੀਪ ਚੰਦ ਨੇ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਲੇ। ਉਦੋਂ ਹੀ ਕੋਲੇ ਦੀ ਰੋਹੜੀ ਵਾਲਾ ਨੇੜਿਓਂ ਲੰਘਿਆ। ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਬੋਹਾਲ ਦੀਪ ਚੰਦ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਇਆ, ਮਿੰਨਤ ਕਰਕੇ ਕੋਲਾ ਮੰਗ ਲੈਣ ਪਰ ਇਸ ਭਿਯਾਰੀਪੁਣੇ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੁਦਾਰ ਦਿਲ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਾ ਕੀਤਾ। ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਫੈਲੀ ਭੁੱਖ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਇਕੋ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਮਾਮੂਲੀ ਰੋਹੜੀ ਵਾਲੇ ਨੇ ਪੜ੍ਹ ਲਿਆ ਸੀ। ਰੋਹੜੀ ਰੋਕ ਕੇ ਹਮਦਰਦੀ ਨਾਲ ਉਹ ਬੋਲਿਆ, “ਭੁੱਖੇ ਹੋ ਬਾਬਾ, ਕੋਲਾ ਖਾਓਗੇ?”

“ਨਹੀਂ ਬੇਟਾ, ਰੱਬ ਤੇਰਾ ਭਲਾ ਕਰੇ।” ਦੀਪ ਚੰਦ ਬਿਤਕਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਬੋਲੇ। ਭੁੱਖ ਦਰਸਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਚੁਗਲੀ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਆਇਆ ਪਰ ਬੇਵਸ ਸਨ। ਦਰਅਸਲ ਕੋਲੂ ਸ਼ਾਮੀਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਖੇ ਰਹਿਣਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਬਿਸ਼ੇਰ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ ਕਿਤੇ ਬਾਹਰ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਦੋਂ ਉਹ ਸਾਰੇ ਖਾ-ਪੀ ਕੇ ਆਏ ਸਨ। ਬੁੱਢੇ ਪਿਉ ਦੇ ਪੇਟ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਚਿੰਤਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜੋ ਕੋਲੂ ਕਰਦੇ! ਡੱਬੇ ਵਿਚ ਸਵੇਰ ਦੀਆਂ ਦੋ ਬੇਗੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਪਈਆਂ ਵੀ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੁੱਢੇ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਕੁੱਤੇ ਮੁਹਰੇ ਸੁੱਟਣੀਆਂ ਬਿਹਤਰ ਸਮਝਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਹ ਵੀ ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਸਬਰ ਕਰ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਇਕ ਡੰਗ ਨਾ ਖਾਣ ਨਾਲ ਪੇਟ ਨੂੰ ਅਰਾਮ ਹੀ ਮਿਲੇਗਾ। ਕੀ ਪਤਾ ਸੀ, ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਫਿਰ ਵਰਤ ਦੀ ਨੋਬਤ ਆ ਜਾਵੇਗੀ। ਬਿਸ਼ੇਰ ਦੇ ਹਿਟਲਰੀ ਹੁਕਮ 'ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੇਬ ਵਿਚ ਦਸ-ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਪਾਉਣ ਦਾ ਹੀ ਜੋ ਧਿਆਨ ਆ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਇਉਂ ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਕੁਸ਼ਤੀ ਨਾ ਲੜਨੀ ਪੈਂਦੀ ਪਰ ਹੁਣ ਤਾਂ...।

ਕੋਲੇ ਵਾਲੇ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਪਿਛੋਂ ਉਹ ਨੰਗੇ ਪੈਰ ਤਪਦੀ ਸੜਕ 'ਤੇ ਤੁਰਨ ਲੱਗੇ। ਮੰਜ਼ਿਲ ਸੀ, ਉਹੀ ਦੁਰਗਾ ਮੰਦਿਰ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥੋੜ੍ਹ-ਚਿਰੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨਾਲ ਹੀ ਕੋਠੀ ਦੇ ਡਰਾਇੰਗ ਰੂਮ ਦਾ ਖੁਸ਼ਨੁਮਾ ਮਾਹੌਲ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਬਦਬੋ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਮਹਿਮਾਨ ਸੱਜਣ ਨੇ ਉਥਾਸੀ ਲੈਂਦਿਆਂ ਆਪਣੀ ਜੇਬ 'ਚੋਂ ਮੋਬਾਇਲ ਕੱਢਿਆ ਅਤੇ ਨੰਬਰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਦਿਵਾਕਰ, ਗੱਡੀ ਠੀਕ ਹੋ ਗਈ?”

“ਜੀ ਸਰ! ਸਰਵਿਸ ਸੈਂਟਰ ਕਾਫੀ ਦੂਰ

ਸੀ, ਇਸੇ ਲਈ ਟਾਈਮ ਲਗ ਗਿਆ ਪਰ ਹੁਣ ਮਕੈਨਿਕ ਨੇ ਪੁਰਜ਼ਾ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਵਾਪਸੀ ਵੇਲੇ ਗੱਡੀ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ। ਮੈਂ ਬਸ, ਦਸ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵਾਂਗਾ।” ਉਧਰੋਂ ਜਵਾਬ ਮਿਲਿਆ।

ਮਹਿਮਾਨ ਨੇ ਮੋਬਾਇਲ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ, “ਬਿਸ਼ੇਰ ਬਾਬੂ, ਸਾਡੀ ਗੱਡੀ ਠੀਕ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਡਰਾਈਵਰ ਦਸ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿਚ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿਓ।”

“ਦਰਅਸਲ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸਾਂ ਕਿ ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਡੀ ਮਣਿਕਾ ਪਸੰਦ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਅੱਜ ਹੀ ਗੱਲ ਪੱਕੀ ਕਰ ਲਈਏ।” ਬਿਸ਼ੇਰ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ।

“ਵੇਖੋ, ਸਾਨੂੰ ਤੁਹਾਡੀ ਬੇਟੀ ਬਿਲਕੁਲ ਪਸੰਦ ਹੈ ਪਰ ਅਸੀਂ ਸ਼ਾਦੀ ਤਾਂ ਹੀ ਪੱਕੀ ਕਰਾਂਗੇ, ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਆ ਜਾਣਗੇ।”

“ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਵੀ ਗੱਲ ਪੱਕੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪੇਂਤੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਤੈਅ ਹੋਣ ਦੀ ਖਬਰ ਸੁਣ ਕੇ ਉਹ ਕਾਫੀ ਖੁਸ਼ ਹੋਣਗੇ।”

“ਠੀਕ ਹੈ ਪਰ ਸਾਡੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਅਧੂਰੀ ਰਹੇਗੀ।” ਉਹ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਕੇ ਬੋਲੇ।

“ਉਹ ਕਿਵੇਂ?” ਬਿਸ਼ੇਰ ਨੇ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਮਹਿਮਾਨ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤੀ, “ਇਹ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਮੰਨਦੇ ਹੋਵੋਗੇ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਪਹਿਲ ਕਰਕੇ ਸਾਡਾ ਸ਼ਾਦੀ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਭੇਜਣ ਤੋਂ ਜਾਹਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀ ਬੇਟੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਨ ਦੇ ਇੱਛੁਕ ਹਾਂ।”

“ਜੀ ਹਾਂ।” ਬਿਸ਼ੇਰ ਝਿਜਕਿਆ।

“ਇਹ ਕੋਈ ਛੋਟੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਮੂਲ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਵੇਗਾ।”

“ਜੀ ਹਾਂ।” ਬਿਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਫਿਰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਪਿਆ।

“ਤਾਂ ਸੁਣੋ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਹਨ। ਸਿਰਫ ਇਸੇ ਲਈ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਦੀ ਬੇਟੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵਹੂਣੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬਾਬੂ ਦੀਪ ਚੰਦ ਦੀ ਪੋਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਤੁਹਾਡੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਜ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।”

ਬਿਸ਼ੇਰ ਤੁਕ ਆਇਆ।

ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਜਾਦੂ ਉਹਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਛਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹਨੂੰ ਲੱਗਾ, ਇਸ ਜਾਦੂ ਦਾ ਟੁੱਟਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਪਾਗਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਿਸ ਬੁੱਢੇ ਪਿਉ ਨੂੰ ਉਹਨੇ ਕੋਠੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਰਜਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਉਸ ਕੋਠੀ ਦੀ ਕੀਮਤ ਇੰਨੀ ਵੱਧ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਆਖਰ ਉਸ

ਬੁੱਢੇ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਕੀ ਹੈ? ਜਿਹਦੇ ਮੂਹਰੇ ਸਿਜਦਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਪਰਿਵਾਰ ਭੱਜਾ ਆਇਆ?

ਮਹਿਮਾਨ ਨੇ ਮੋਜ਼ਬਾਨ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਭਾਵ ਪੜ੍ਹੇ ਅਤੇ ਰਹੱਸ ਤੋਂ ਪਰਦਾ ਚੁਕਦਿਆਂ ਬੋਲੇ, “ਦਰਅਸਲ, ਬਾਬੂ ਜੀ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਬਚਪਨ ਦੇ ਦੋਸਤ ਹਨ। ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਇਕੱਠਿਆਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਮੁੱਢਲੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਸਨ। ਚਾਚਾ-ਚਾਚੀ ਦੇ ਜੁਲਮਾਂ ਕਰਕੇ ਭਵਿਖ ਹਨੇਰੇ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦਾ ਹੌਂਸਲਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਸਗੋਂ ਮੇਰੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਮਿੰਨਤ ਕਰਕੇ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਵੀ ਬਹੁਤ ਮਦਦ ਕੀਤੀ। ਆਪਣੇ ਅਜ਼ੀਜ਼ ਦੋਸਤ ਦੀਪ ਚੰਦ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਹੀ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਹੌਂਸਲਾ ਨਹੀਂ ਡਿਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀ ਲੈਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਏ। ਕਿਸਮਤ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਸਫਲ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਡਾਕ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਉਚਾ ਅਹੁਦਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਪਰ ਟਰਾਂਸਫਰ ਵਾਲੀ ਨੌਕਰੀ ਸੀ, ਨੌਕਰੀ ਦੀਆਂ ਮਜ਼ਬੂਰੀਆਂ ਸਨ, ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਪਿੰਡ ਆ ਕੇ ਆਪਣੇ ਬਚਪਨ ਦੇ ਦੋਸਤ ਨੂੰ ਉਹ ਨਾ ਮਿਲ ਸਕੇ। ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਚਿਰ ਚਿੰਠੀ-ਪੱਤਰ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ, ਫਿਰ ਪਰਿਵਾਰਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਕਰਕੇ ਉਹ ਵੀ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ ਪਰ ਆਪਣੇ ਬਚਪਨ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਦੋਸਤ ਦੇ ਅਹਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਆਖਰੀ ਸਮੇਂ ਤਕ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲੇ। ਮਰਦੇ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਦੱਸਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਪਨ ਦੇ ਦੋਸਤ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉਸ ਅਹਿਸਾਨ ਦਾ ਘੱਟ ਹੀ ਸਹੀ, ਬਦਲਾ ਚੁਕਾਵਾਂ।”

ਕਮਰੇ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਭਾਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਿਸ਼ੇਰ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਕੋਈ ਆਵਾਜ਼ ਨਾ ਨਿਕਲੀ। ਮਹਿਮਾਨ ਨੇ ਲੰਮੀ ਗੱਲਬਾਤ ਦੌਰਾਨ ਕੁਝ ਰੁਕਣ ਲਈ ਮੇਜ 'ਤੇ ਪਏ ਪਾਣੀ ਦੇ ਗਲਾਸ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਪਾਣੀ ਪੀਤਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਗੱਲ ਦੀ ਲੜੀ ਜੋੜੀ, “ਇਸ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਮੈਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਹੀ ਬਾਬੂ ਜੀ ਨੂੰ ਲੱਭਿਆ। ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਵੇਚ ਕੇ ਕਿਸੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਵੱਸ ਗਏ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਂ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਪਤਾ-ਟਿਕਾਣਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਿਆ, ਫਿਰ ਵੀ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਭਾਲ ਬਰਾਬਰ ਚਲਦੀ ਰਹੀ। ਹੁਣੇ ਪਿਛੇ ਜਿਹੇ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ-ਪਰਿਵਾਰ ਬਾਰੇ ਪੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲੀ। ਰੱਬ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਆਪਣੇ

ਪ੍ਰਤਿਭਾਸ਼ਾਲੀ ਬੱਚਿਆਂ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਬਰਾਦਰੀ ਵਿਚ ਜਾਣਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਪੁਰਾਣੀ ਦੋਸਤੀ ਨੂੰ ਸਥਾਈ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਦੋਹਾਂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਵਿਆਹ-ਸਬੰਧ ਜੋੜਨ ਦੀ ਵਿਉਂਤ ਬਣਾਈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਮੇਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਅੱਜ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਦੱਸੋ, ਕੀ ਬਾਬੂ ਜੀ ਦੀ ਗੈਰ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਲਈ ਸ਼ਾਦੀ ਪੱਕੀ ਕਰਨੀ ਠੀਕ ਹੋਵੇਗੀ?”

ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਜਿਹੀ ਛਾ ਗਈ। ਉਸ ਅਚੇਤ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਬਿਸ਼ੇਰ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਵਧੀ ਧੜਕਣ ਸਾਫ ਸੁਣੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਜਿਸ ਬੰਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਸ਼ੁਕਰਾਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਪਰਿਵਾਰ ਉਹਦੇ ਘਰ ਆਇਆ, ਉਸੇ ਦੀ ਉਹਨੇ ‘ਮਾਲੀ’ ਕਹਿ ਕੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਬੁੜ੍ਹੇ...ਨਾ ਨਾ, ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਹੁਲੀਆ ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਖਾਨਦਾਨੀ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਕਰਵਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਹਾਲਤ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਕੌਣ ਹੈ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਾਣਚੱਕ ਪਲਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਖਿਆਲ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਆਇਆ ਸੀ। ਸੋਚਿਆ ਸੀ, ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ ਦੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਮੁਕ ਦਿਖ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਥੇ ਯਾਦ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ? ਸ਼ਾਦੀ ਵੇਲੇ ਕੰਨਿਆਂ ਦੇ ਦਾਦੇ ਨੂੰ ਉਹ ਇੰਨੀ ਸਜਯ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਅਸਮਾਨ ਦੇ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਵੀ ਮਾਲੀ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਣਗੇ ਪਰ ਇਸ ਨਵੇਂ ਰਹੱਸ ਤੋਂ ਪਰਦਾ ਉਠਣ ਪਿਛੋਂ...।

“ਠੀਕ ਹੈ ਫਿਰ, ਅਸੀਂ ਚਲਦੇ ਹਾਂ।”

ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਮਹਿਮਾਨ ਉਠ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਲੇ ਵੀ ਨਾਲ ਹੀ ਉਠ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਏ।

ਉਦੋਂ ਹੀ ਗੇਟ 'ਤੇ ਦਸਤਕ ਹੋਈ,

“ਕੌਣ?” ਬਿਸ਼ੇਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

ਕਾਲੋਨੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਜਾਣਕਾਰ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਅੰਦਰ ਆ ਕੇ ਗੰਭੀਰ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ, “ਛੇਤੀ ਚੱਲੋ, ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਦੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ 'ਤੇ ਬੈਠੇ-ਬੈਠੇ ਦਿਹਾੜ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।” ਬਿਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਲੱਗਾ, ਉਹ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਮਹਿਮਾਨ ਦੀ ਜਿਵੇਂ ਸੈਂਕੜੇ ਮੀਲ ਦੂਰੋਂ ਆਉਂਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਉਹਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਰਹੀ ਸੀ, “ਬਾਬੂ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਰੁਪ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀ ਮੇਰੀ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਹੈ, ਕੀ ਪਤਾ ਸੀ?”

ਪਤਾ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸ ਗੈਬੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਖੁਦ ਨੂੰ ਲੋਪ ਕਰਕੇ ਇਸ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਵਿਖਾਉਣ ਤੋਂ ਬਚ ਸਕੇ। ਉਹਨੇ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਮੱਥਾ ਫੜ ਲਿਆ ਅਤੇ ਅਸਪਸ਼ਟ ਦੁਖੀ ਆਵਾਜ਼ ਗਲੇ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲੀ।

ਡਾਲਰਾਂ ਵਾਲੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਦਾ ਮੇਰਾ ਮਨ ਅੱਜ ਡਾਲਰ ਦੀ ਵੱਕਤ ਅਤੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਨੂੰ ਕੀਤਾ। ਵਤਨ ਬੈਠਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਭੁਰਮ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਡਾਲਰ ਦਰਖਤਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜਾਓ ਤੇ ਝਾੜੂ ਨਾਲ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲਓ। ਅਸਲੀਅਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਡਾਲਰ ਲਈ ਸਰੀਰ ਤੋੜਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਮਿਹਨਤ ਦੇ ਝਾੜੂ ਨਾਲ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੁਲਕ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਸੁਖ ਤਿਆਗੇ ਬਿਨਾ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤ ਤੇ ਰਿਆਜ਼ ਬਿਨਾ ਦੌਲਤ-ਸੁਹਰਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਪਰਦੇਸਾਂ ਦੀ ਭੱਠੀ ਵਿਚ ਡਾਲਰ ਕਿਵੇਂ ਬਣਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਪਤਾ ਹੈ,

ਨਿੱਮਾ ਡੱਲੇਵਾਲਾ
ਫੋਨ: 513-432-8754

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ 'ਤੇ ਹੰਢਾਇਆ ਹੈ। ਅੱਗ ਦੇ ਸੇਕ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਤਕਲੀਫਾਂ ਦਾ ਸੇਕ ਝੱਲਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੇੜਲੇ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਜਨਮੇ ਹੰਝੂਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅੰਦਰੇ-ਅੰਦਰ ਪੀਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਵਾਰੀ ਚਿਹਰੇ ਦੀਆਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਉਤੇ ਨਕਲੀ ਹਾਸਿਆਂ ਦਾ ਨਕਾਬ ਵੀ ਪਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਥੇ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕਰੀਬੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੋਢੇ 'ਤੇ ਸਿਰ ਰੱਖ ਕੇ ਕੋਈ ਅੱਬੂ ਵਹਾ ਕੇ ਦਿਲ ਹੌਲਾ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਦਰਦਾਂ ਦੀਆਂ ਪੰਡਾਂ ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਪਈਆਂ ਹਨ ਤੇ ਹਰ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਪੰਡ ਦਾ ਭਾਰ ਹਲਕਾ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਜੁਗਤਾਂ ਵਿਚ ਜੁਟਿਆ ਹੈ।

ਉਂਜ ਵੀ ਇਥੇ ਤੇਜ਼ ਰਫਤਾਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਵਕਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਦੇ ਘੜੀ ਰੁਕ ਕੇ ਦੁੱਖ ਸੁਣੇ। ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਵਕਤ ਦੀ ਮੱਲੂਮ ਸਭ ਜ਼ਖਮ ਭਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਕੀਤੀ ਕਿਰਤ ਤੇ ਤਪੱਸਿਆ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਅਗਲਾ ਸਮਾਂ ਸੁਖ ਦੇ ਸਾਹ, ਕੁਝ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਅਤੇ ਪੱਲੇ ਚਾਰ ਪੈਸੇ ਲਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਪਰਦੇਸਾਂ

ਡਾਲਰ ਸੌਖੇ ਬਣਦੇ ਨਾ...

ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਮੱਤਾਂ ਵਾਲੇ ਬੋਲ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਗੂੰਜਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਘਰੋਂ ਪੈਰ ਪੁੱਟਣ ਦੀਆਂ ਭੁੱਲਾਂ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਵੀ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਥੇ ਹੱਡ-ਭੰਨਵੀਂ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ‘ਛੱਜੂ ਦੇ ਚੁਬਾਰੇ ਵਾਲਾ ਸੁੱਖ’ ਵੀ ਯਾਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ:

ਡਾਲਰ ਸੌਖੇ ਬਣਦੇ ਨਾ ਪਵੇ ਬਣ ਪਸੀਨਾ ਚੋਣਾ। ਜਦੋਂ ਚੁਭਣ ਯਾਦਾਂ ਦੇ ਕੰਡੇ ਉਦੋਂ ਪੈ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਰੋਣਾ। ਇਥੇ ਦਰਦ ਵੰਡਾਵੇ ਨਾ ਕੋਈ ਪਵੇ ਭਾਰ ਇਕੱਲਿਆਂ ਢੋਣਾ। ਦਿਲ ਜਦੋਂ ਵੀ ਆਖ ਦੇਵੇ ਪਵੇ ਮੂੰਹ ਹੰਝੂਆਂ ਸੰਗ ਧੋਣਾ। ਮਿਲੇ ਸੁਹਰਤ ਸੁਖਾਲੀ ਨਾ ਪੈਂਦਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕੁਝ ਖੋਣਾ। ਡਾਲਰ ਦਾ ਚੜ੍ਹਾਅ ਉਥੇ (ਭਾਰਤ) ਬੈਠਿਆਂ

ਦੇ ਮਨ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਵਿਗਾੜੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਚੁੰਬਕ ਵਾਂਗੂੰ ਖਿਚਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਥੇ ਆਇਆਂ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਭੰਗ ਕਰੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਕਰਜ਼ੇ ਚੁੱਕਣ ਤੇ ਜਮੀਨਾਂ ਵੇਚਣ ਲਈ ਵੀ ਆਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਰੋਹਬ ਅਤੇ ਹਕੂਮਤੀ ਵਰਤਾਰਾ ਹਰ ਗਰੀਬ ਮੁਲਕ ਦੇ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਡਾਲਰਾਂ ਦੀ ਚਾਹਤ ਜਮੀਨਾਂ ਵਿਕਵਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜਦੋਂ ਮਿਹਨਤਾਂ ਨਾਲ ਡਾਲਰ ਜੁੜਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਜਮੀਨਾਂ ਖਰੀਦਣ ਵੀ ਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਂਜ ਡਾਲਰ ਲਈ ਕੀ-ਕੀ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਰਾਈ ਧਰਤੀ ਉਤੇ, ਹਰ ਕਾਮਯਾਬ ਇਨਸਾਨ

ਦੀਆਂ ਹੱਡ-ਬੀੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਝਲਕਾਂ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਅਸਿਧੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦਾਖਲਾ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਦੀ ਸੂਲੀ ਟੰਗ ਕੇ ਅਕਲਾਂ ਦੇ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾਨ-ਨਿਵਾਜ਼ੀ ਪਿਛੋਂ ਔਕੜਾਂ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਿਨਾ ਪੈਪਰਾਂ ਅਤੇ ਤਜਰਬੇ ਤੋਂ ਆਏ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈਆਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੋਟਲਾਂ ਜਾਂ ਗੈਸ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੈਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਭਾਵੇਂ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਗਾਹਕ ਤਾਂ ਸਭ ਗੋਰੇ ਹੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਪਹਿਲਾ ਮਸਲਾ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ। ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਤੇਲ ਪਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ। ਚਲੇ ‘ਵਿਚ ਵੰਨ’ (ਕਿਹੜੀ), ‘ਹਾਊ ਮੱਚ’ (ਕਿੰਨੀ) ਤੋਂ ਕੰਮ ਰੁੜ੍ਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕੰਮ ਸੱਤੇ ਦਿਨ ਤੇ ਬਾਰਾਂ ਘੰਟੇ; ਮੀਂਹ ਜਾਵੇ, ਚਾਹੇ ਹਨੇਰੀ ਆਵੇ!

ਬਿਨਾ ਲਾਇਸੈਂਸ ਇਥੇ ਚੰਗਾ ਭਲਾ ਬੰਦਾ ਅਪਾਹਜ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੂਰਾ ਦਿਨ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਘਰ ਜਾਂਦਿਆਂ ਰੋਟੀ ਸਬਜ਼ੀ ਵੀ ਆਪ ਬਣਾਉਣ ਵੇਲੇ ਵਿਆਹਿਆਂ ਨੂੰ ਘਰ ਵਾਲੀਆਂ ਤੇ ਕੁਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਂਵਾਂ ਬਹੁਤ ਚੇਤੇ ਆਉਂਦੀਆਂ। ਗੈਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਮਾਲਕ ਚੰਗਾ ਮਿਲ ਜਾਏ ਤਾਂ ਚੰਗਾ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ

ਮਾਤੇ ਨਾਲ ਵਕਤ ਕੱਟਣਾ ਬੜਾ ਔਖਾ। ਜੇ ਗਾਹਕ ਦੀ ਗੱਡੀ ਦਾ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਸਾਫ ਨਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਝਿੜਕਾਂ; ਤੇਲ ਚੈਕ ਨਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਝਿੜਕਾਂ!

ਰੈਸਟਰੈਂਟਾਂ-ਹੋਟਲਾਂ ਵਿਚ ਹਲਵਾਈ-ਸ਼ੈਫ ਦੀ ਹੈਲਪ ਜਾਂ ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਰਸੋਈ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਾਲੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਬਚਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਨਹਾਉਣ ਮਗਰੋਂ ਵੀ ਬੰਦੇ ‘ਚੋਂ ਮਿਰਚ-ਮਸਾਲਿਆਂ ਦੀ ਮਹਿਕ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਫਾਇਦਾ ਇਹ ਕਿ ਰਹਿਣ ਦਾ ਕਿਰਾਇਆ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਤਵੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਫੁਕਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ; ਜੇ ਮਰਜ਼ੀ ਖਾਉ, ਉਹ ਵੀ ਮੁਫਤ!

ਡਾਲਰ ਕਮਾਉਣ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਤਰੀਕਾ ਹੈ, ਕੰਸਟਰਕਸ਼ਨ ਭਾਵ ਮਿਸਤਰੀਪੁਣਾ। ਇਸ ਵਿਚ ਇੱਟਾਂ ਫੜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਨੌਕਰ ਅਤੇ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਾਰੀਗਰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗਰਾਈਂਡਰ ਵਰਗਾ ਮਿੱਟੀ-ਘੱਟੇ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਵੀ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਕੰਮ ਸਕਾਵਲ ਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ ਤਕ ਰੱਸਿਆਂ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਗੱਠ ਮਾਰਨੀ ਵੀ ਕਾਰੀਗਰੀ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਹ ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ ਤਕ ਜਾਂਦੀ ਤਾਰਾਂ ਵਾਲੀ ਮੋਟਰਾਂ ਨਾਲ ਚਲਦੀ ਸਕਾਵਲ ਦਾ ਕੰਮ ਸਭ ਤੋਂ ਖਤਰਨਾਕ ਹੈ। ਤਾਰਾਂ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੇ ਫੱਟੇ ਵਰਗੀ ਸ਼ੈਅ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸੌਖਾ ਨਹੀਂ। ਡਾਲਰ ਕਮਾਉਣ ਦਾ ਇਹ ਤਰੀਕਾ ਮੌਤ ਦੇ ਖੂਹ ਵਿਚ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ ਚਲਾਉਣ ਵਰਗਾ ਹੈ:

ਕੰਮ ਕੋਈ ਵੀ ਸੌਖਾ ਨਾ ਜਿਹਤਾ ਮਰਜ਼ੀ ਭਾਵੇਂ ਕਰ ਲੋ। ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਕੱਲ੍ਹ ਦੇ ਲਈ

ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਔਖਿਆਈ ਜਰ ਲੋ। ਬਿਨ ਮਿਹਨਤ ਮੰਜ਼ਿਲ ਨਾ ਮਿਲਣੀ ਲੱਖ ਸਾਗਰ ਭਾਵੇਂ ਤਰ ਲੋ। ਨਿੱਮਾ ਆਖੇ ਜੇਤੂ ਬਣਜੋਗੇ, ਵੱਸ ਮਿਹਨਤ ਅੱਗੇ ਹਰ ਲੋ।

ਪੇਪਰ ਹੱਥ ਆਉਣ 'ਤੇ ਹਰ ਪੰਜਾਬੀ ਟੈਕਸੀ ਚਲਾਉਣ ਨੂੰ ਭੱਜਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਡਾਲਰ ਅੱਗੇ-ਅੱਗੇ, ਟੈਕਸੀ ਪਿੱਛੇ-ਪਿੱਛੇ। ਡਾਲਰ ਬਣਦੇ ਤਾਂ ਹਨ ਪਰ ਤਕਲੀਫਾਂ ਤੇ ਬੇ-ਅਰਾਮੀਆਂ ਹੰਢਾ ਕੇ। ਸ਼ਾਮ ਤਕ ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਦਹੀਂ ਬਣ ਜਾਂਦੇ। ਟੈਕਸੀ ਦੇ ਧੰਦੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਡਾਲਰ ਛਪਦੇ ਹਨ, ਟਰੱਕ ਚਲਾਉਣ 'ਚ। ਕਈ ਵਾਰ ਟਰੱਕ ਵਾਹੁੰਦਿਆਂ ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਸਵੇਰ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਇਕ ਸਿਰ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਸਿਰੇ ਤਕ ਦੀ ਸੈਰ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਕੈਨੇਡਾ ਬਾਰਡਰ ਵੀ ਲੰਘਣਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਡਾਲਰਾਂ ਦੀ ਚਮਕ ਕਦੇ ਬਕਾਵਟ ਵਾਲੀ ਧੁੰਦ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦਿੰਦੀ। ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਪਸੀਨੇ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ, ਡਾਲਰਾਂ ਦਾ ਮੀਂਹ ਬਣਦੀਆਂ ਮੈਂ ਖੁਦ ਦੇਖੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦਾ ਰੰਗ ਜ਼ਰੂਰ ਘੋਲਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਡਾਲਰ ਸੌਖੇ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ।

ਇਹ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਅਸੀਂ ਪਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਹੱਸ ਕੇ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਲੈਟਰੀਨਾਂ ਵੀ ਸਾਫ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਭਾਂਡੇ ਵੀ ਮਾਂਜ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਸਰਮ ਮਾਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਪਰਦੇਸਾਂ ਵਾਲੀ ਮਿਹਨਤ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਕਾਮਯਾਬੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕੌਣ ਰੋਕ ਸਕਦਾ! ਪਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਪੈਸਾ ਕਮਾਉਣ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਮਨ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ, ਸੱਪਰਾਂ ਤੇ ਦਿਲ ਦੇ ਚਾਅ-ਸਭ ਦਫਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਘਰ-ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਕੇ ਕਮਾਏ ਡਾਲਰਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕੀ ਕਰੇਗਾ? ਪਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਲਹੂਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਮਾਈਆਂ ਹਨ। ਸਿਰਫ ਫੋਨ ਕਰਕੇ ਲੱਖ ਮੰਗਾਉਣਾ ਸੌਖਾ ਹੈ, ਹੱਡ ਰਗੜਾ ਕੇ ਕਮਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਡਾਲਰ ਸੌਖੇ ਬਣਦੇ ਨਾ...।

ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਆਦਿ ਕਵੀ ਨੇ ਰੁੱਤ ਦੇ ਬਦਲਣ ਬਾਰੇ ਕਿੰਨਾ ਸੋਹਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਫਰੀਦਾ ਰੁਤਿ ਫਿਰੀ ਵਣੁ ਕੰਬਿਆ ਪਤ ਝੜੇ ਝੜਿ ਪਾਹਿ। ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾ ਢੁੰਢੀਆਂ ਰਹਣੁ ਕਿਥਾਉ ਨਾਹਿ।

ਬੁੱਲੇ ਸਾਹ ਨੇ ਵੀ ਰੁੱਤ ਫਿਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ,

ਫਿਰੀ ਰੁੱਤ ਸਗੂਫਿਆਂ ਵਾਲੀ ਚਿਤੀਆਂ ਚੁਗਣ ਨੂੰ ਆਈਆਂ। ਇਕਨਾ ਨੂੰ ਜੁਰਿਆਂ ਲੈ ਖਾਧਾ ਇਕਨਾ ਨੂੰ ਫਾਹੀਆਂ ਲਾਈਆਂ।

ਰੁੱਤ ਇਕ ਚੱਕਰਮਈ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਛੇ ਵਾਰ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਖਟਰਿਤੁ (ਖਟ=ਛੇ) ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੌਣੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਰ ਰੁੱਤ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚਰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਦੋ-ਦੋ ਦੇਸੀ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂਵਾਂ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਜੁੱਟ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਜੇਠ-ਹਾਤ, ਸੌਣ-ਭਾਦੋਂ ਆਦਿ। ਵਿਗਿਆਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੁੱਤ ਬਦਲਣ ਦਾ ਸਬੰਧ ਧਰਤੀ ਦੇ ਸੂਰਜ ਦੁਆਲੇ ਪਰਿਕਰਮਾ-ਪੰਧ ਦੇ ਬਦਲਣ ਨਾਲ ਹੈ, 'ਸੂਰਜ ਏਕੋ ਰੁਤਿ ਅਨੇਕ॥' (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ)। ਉਂਜ ਸਾਲ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ 'ਵਰ੍ਹਾ' ਵਿਚ ਵੀ ਦੁਹਰਾਈ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ, ਵਰ੍ਹਾ ਵਰਖਾ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਵਰ੍ਹਾ ਹੈ, ਇਕ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਪਿੱਛੋਂ ਦੂਜੀ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਜਾਂ ਦੋ ਬਰਸਾਤਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਦਾ ਅਰਸਾ।

ਰੁੱਤ ਲਈ ਅਸੀਂ ਮੌਸਮ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਵਰਤਦੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਅਰਬੀ ਵਲੋਂ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ। ਸਾਡੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਮੌਸਮ ਸ਼ਬਦ ਨੇ ਦੋ ਅਰਥ ਧਾਰੇ ਹਨ: ਪਹਿਲਾ, ਸਾਲ 'ਚ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਲਗਭਗ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਸੀਜ਼ਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਾ, ਵੱਧ-ਘੱਟ ਨਿੱਤ ਬਦਲਦਾ ਵਾਤਾਵਰਣ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਵੈਦਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਿਆਨਯੋਗ ਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲੇ ਅਰਥ ਲਈ ਅਸੀਂ ਦੇਸੀ ਸ਼ਬਦ ਰੁੱਤ ਦੀ ਵਰਤਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਵੈਦਰ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਰੁੱਤ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕਦੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਖਾਸ ਸਮੇਂ ਪਿੱਛੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਵਰਤਾਰੇ ਲਈ ਰੁੱਤ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਲਾਖਣਿਕ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮੁਹਾਵਰੇ ਵੀ। ਜਿਵੇਂ ਜੋਬਨ ਰੁੱਤ, 'ਅਸਾਂ ਤਾਂ ਜੋਬਨ ਰੁੱਤੇ ਮਰਨਾ...' (ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਬਟਾਲਵੀ); ਵਿਧਵਾ ਰੁੱਤ, ਤੀਆਂ ਦੀ ਰੁੱਤ, ਰੁੱਤ ਰੁੱਤ ਦਾ ਮੇਵਾ।

ਮਨੁੱਖ ਹਮੇਸ਼ਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਤਾਂਘਦਾ ਹੈ। ਰੁੱਤ ਸਾਡੇ ਚੌਗਿਰਦੇ ਤੇ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਨਾਟਕੀ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਰੁੱਤ ਫਿਰੀ...

ਇਹ ਤਬਦੀਲੀ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਰੁਮਾਨੀ ਜਿਹੇ ਰਾਂਗਲੇ ਭਾਵ ਉਤਪੰਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਰੁੱਤਾਂ ਬਾਰੇ ਢੇਰ ਸਾਰਾ ਸਾਹਿਤ ਰਚਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਗ ਰਾਮਕਲੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੇ ਛੇ ਰੁੱਤਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦੋਖੇ ਵਾਰਸ ਸਾਹ ਤੇ ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਰੁੱਤ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਵਡਿਆਇਆ ਹੈ,

ਭਾਬੀ ਖਿਜਾਂ ਦੀ ਰੁੱਤ ਜਾਂ ਆਨ ਪੁੰਨੀ ਭੌਰ ਆਸਰੇ ਤੇ ਪਏ ਜਾਲਦੇ ਨੀ। ਸੇਵਨ ਬੁਲਬੁਲਾ ਬੂਟਿਆਂ ਸੁੱਕਿਆਂ ਨੂੰ ਫੇਰ ਫੁਲ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਡਾਲ ਦੇ ਨੀ।

—

ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਰੁੱਤ ਲੈ ਦਈਂ ਮੁੱਲ ਵੇ ਧਰਮੀ ਬਾਬਲਾ ਜਦ ਪੈਣ ਕਪਾਹੀਂ ਫੁੱਲ ਵੇ ਧਰਮੀ ਬਾਬਲਾ।

ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਤੇ ਗੀਤ ਮੇਰੇ ਇਸ ਟੁਣੇਹਾਰੀ ਰੁੱਤੇ ਦਿਲਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਵਾਹੀ ਗੋਡੀ ਬੀਜੇ ਸੁਪਨੇ ਸੁੱਚੇ...।

ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰੁੱਤ ਨੇਮ ਨਾਲ ਘਟਣ ਵਾਲਾ, ਰੀਤੀਬਧ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ। ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਰੀਤੀ/ਰੀਤ ਦਾ ਭਾਵ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਹ ਭਾਵ ਇਸੇ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਰੀਤੀ ਜਾਂ ਰੀਤ ਕੀ ਹੈ? ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਸਰਗਰਮੀ, ਜੋ ਅਸੀਂ ਨੇਮ ਨਾਲ ਵਾਰ ਵਾਰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆਈ ਹੈ, ਜੋ ਮਰਿਆਦਾ ਜਾਂ ਦਸਤੂਰ ਬਣ ਚੁਕੀ ਹੈ, 'ਹਰਿ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਰੀਤਿ ਹੈ ਹਰਿ ਮੇਰੀ, ਹਰਿ ਮੇਰੀ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀ ਜੀ।' ਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਰੀਤ ਨਿਭਾਉਣਾ ਸੱਚਾ ਸਿਦਕ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਾਰਸ ਦੀ ਹੀਰ ਨੇ ਇਸ ਲਈ ਸਹੁੰ ਖਾਧੀ,

ਜਾ ਖਿਜਰ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਕਸਮ ਖਾਧੀ ਬੀਵਾਂ ਸੂਰ ਜੇ ਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਰੀਤ ਤੋਤਾਂ। ਕੁਹਤੀ ਹੋ ਕੇ ਨੈਣ ਪਰਾਣ ਜਾਵਣ ਤੇਰੇ ਬਾਝ ਜੇ ਕੌਤ ਮੈਂ ਹੋਰ ਲੋਤਾਂ। ਹੋਰ ਦੇਖੋ,

ਪਹਿਲੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਚਾ ਗੀਜ਼ ਕਰੀਏ ਪਿੱਛੋਂ ਜੋਗ ਦੀ ਰੀਤ ਬਤਾਈਏ ਜੀ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਜੇ ਦੱਸਣਾ ਦੱਸ ਛੱਡੋ ਘੜੀ ਘੜੀ ਨਾ ਗੁਰੂ ਅਕਾਈਏ ਜੀ। ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜ ਸ਼ਬਦ ਜੁੱਟ ਵਿਚ ਇਸ

ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਮਾਅਨੇ ਹੋਰ ਉਘੜਦੇ ਹਨ। ਰੀਤ ਦੇ ਅਰਥ ਚੱਜ, ਢੰਗ-ਤਰੀਕਾ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, 'ਆਵੈ ਨਾਹੀ ਕਛੂ ਰੀਤਿ॥' (ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ) ਜਦ ਅਸੀਂ ਰੀਤ ਤੋਂ ਉਲਟ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕੁਰੀਤ ਕਰਨ ਲਗਦੇ ਹਾਂ। 'ਨਹਿ ਕੁਛ ਮਹਿਮਾ ਲਖਹਿ ਤੁਮਾਰੀ। ਜਾਮਨਿ ਬਸਨਿ ਕੁਰੀਤ ਉਚਾਰੀ।' (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ)

ਰੁੱਤ ਅਸਲ ਵਿਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਰਿਤੁ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਰੂਪ ਹੈ। ਉਰਦੂ ਅਤੇ ਮਰਾਠੀ ਵਿਚ ਵੀ ਰੁੱਤ ਜਿਹਾ ਹੀ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਪਰ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਰਿਤੁ ਹੀ ਹੈ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਅਰਥ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬਾਰੰਬਾਰਤਾ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ। ਮੌਸਮ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੁਝ ਅਰਥ ਦੇਖੀਏ:

ਕੁਝ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਜਾਂ ਠੀਕ ਸਮਾਂ; ਛੇ (ਕਿਉਂਕਿ ਰੁੱਤਾਂ ਛੇ ਮੰਨੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ); ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੀ ਮਾਹਵਾਰੀ, ਇਸ ਲਈ ਰਿਤੁ ਧਰਮ ਵੀ ਚਲਦਾ ਹੈ; ਇਸ ਸਮੇਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਸੰਭੋਗ; ਨਿਯਮ, ਵਿਧਾਨ, ਅਸੂਲ।

ਗੁਰਬਾਣੀ 'ਚ ਰੁਤ ਅਤੇ ਰੁਤਿ ਸ਼ਬਦ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਕਿਧਰੇ ਕਿਧਰੇ ਰਿਤ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, 'ਸਯਾਮ ਸਨੈ ਸੁਖਦਾਇਕ ਬੀ ਰਿਤ ਸਯਾਮ ਬਿਨਾ ਅਤਿ ਭੀ ਦੁਖਦਾਈ।' (ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ) ਅਰਥਾਤ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨਾਲ ਬਿਤਾਇਆ ਸਮਾਂ ਸੁਖਦਾਈ ਸੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਦੁਖਦਾਈ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਹਵਾਰੀ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 'ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼' ਅਨੁਸਾਰ "ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਹੈਜ਼ (ਹੈਜ਼ਾ?) ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।"

ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਇੱਕ ਅਨੇਕ-ਅਰਥੀ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਰਿਤ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਰਥ ਨਿਯਮ ਦੁਆਲੇ ਹੀ ਘੁੰਮਦੇ ਹਨ। ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਵਿਆਪਕ ਨਿਯਮਾਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਰਥ ਪੱਖੋਂ ਰਿਤ ਦੇ ਲੰਮੇ ਚੌਤੇ ਆਰ-ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਆਸ਼ੇ ਸੂਭ ਸੂਭ, ਸਾਕਾਰਾਤਮਕ ਹਨ। ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਵਾਂ ਦੀ ਅਤੇ ਨਾਂਵਾਂ ਦੀ ਅਰਥ ਗਿਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ: ਬਹਾਦਰ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ, ਦੁਕਵਾਂ, ਉਚਿਤ, ਅਨੁਕੂਲ, ਸਾਜ਼ਗਾਰ, ਯੋਗ, ਫਿੱਟ; ਸੱਚਾ; ਈਮਾਨਦਾਰ; ਮਾਣਯੋਗ; ਠੀਕ, ਸਹੀ; ਸੂਰਜ; ਸੱਚਾਈ, ਸਿਦਕ; ਧਨ ਦੌਲਤ; ਪ੍ਰਥਾ, ਦਸਤੂਰ, ਮਰਿਆਦਾ; ਨਿਸਚਾ, ਆਸਥਾ; ਬਲੀ; ਇਕਰਾਰ, ਪ੍ਰਤਿਗਿਆ, ਕਰਤੱਵ ਆਦਿ। ਸਿਆਣੇ ਪਾਠਕ ਸਭ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਬਿਠਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕਹਿਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਹੋਰ

**ਸ਼ਬਦ
ਝਰੋਖਾ**

ਬਲਜੀਤ ਬਾਸੀ

ਫੋਨ: 734-259-9353

'ਤੇ ਇਸ 'ਰਿ' ਤੋਂ ਹੀ ਬਣੇ ਹਨ। ਇਸ ਧਾਤੂ ਵਿਚ ਆਉਣ ਜਾਣ, ਘੁੰਮਣ, ਪਾਉਣ, ਰਸਾਈ ਕਰਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਭਾਵ ਹਨ। ਰੁੱਤਾਂ ਦਾ ਗੇੜ ਇੱਕ ਚੱਕਰੀ ਪਰੰਪਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਆਉਂਦੀਆਂ-ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਲੇਖ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰੁੱਤ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ।

ਕੋਈ ਸੂਭ ਕਾਰਜ ਅਰੰਭ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਡਿਤਾਂ ਤੋਂ ਢੁਕਵੇਂ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵਿਧੀਵਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਮੰਗਲਮਈ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਮੁਹੂਰਤ/ਮਹੂਰਤ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਅਨੁਸਾਰ "ਸਿਮਰਿ ਸਮਰਥ ਪਲ ਮਹੂਰਤ ਪ੍ਰਭ ਧਿਆਨੁ ਸਹਜ ਸਮਾਪਿ॥" ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਸੰਕੁਚਤ ਰੂਪ 'ਮੁਹਤ' ਵੀ ਆਇਆ ਹੈ, "ਘੜੀ ਮੁਹਤ ਕਾ ਪਾਹੁਣਾ ਕਾਜ ਸਵਾਰਣਹਾਰੁ।" ਮੁਹੂਰਤ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅੱਖਰੀ ਅਰਥ ਅਲਪਕਾਲ ਜਾਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਪਲ ਹੈ। ਦਿਨ ਰਾਤ ਦੀਆਂ ਤੀਹ ਘੜੀਆਂ ਮੰਨ ਕੇ ਮੁਹੂਰਤ ਦੇ ਘੜੀਆਂ ਦਾ ਵਕਫਾ ਹੈ। ਘੰਟੇ-ਮਿੰਟਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਇਹ 48 ਮਿੰਟ ਦਾ ਸਮਾਂ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਦਿਨ ਰਾਤ ਦੀਆਂ ਤੀਹ ਘੜੀਆਂ 'ਚ ਤੀਹ ਹੀ ਮੁਹੂਰਤ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਰੱਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈ ਮੁਹੂਰਤ ਸੂਭ ਤੇ ਕਈ ਅਸੂਭ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ। ਅੱਜ ਮੁਹੂਰਤ ਦਾ ਅਰਥ 'ਦੇ ਘੜੀ' ਹੀ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਈਸਾ ਪੂਰਵ ਦਸਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਿਰੁਕਤ-ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਯਾਸਕ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਹੂਰਤ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਮੁਹ+ਰਿਤੁ ਤੋਂ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ, ਉਹ ਕਾਲ ਜੋ ਛੇਤੀ ਬੀਤ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 'ਮੁਹ' ਧਾਤੂ ਵਿਚ ਮੁਰਝਾਉਣ, ਮੂਰਛਿਤ ਹੋਣ ਦੇ ਭਾਵ ਹਨ। ਮੂੜ੍ਹ, ਮੂਰਖ, ਮੂਰਛਿਤ ਸ਼ਬਦ ਇਸੇ ਧਾਤੂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹੇ ਗੁਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਮੁਰਝਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਹੂਰਤ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚਲੇ ਛੇਤੀ ਬੀਤ ਜਾਣ ਦਾ ਭਾਵ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਸੂਭ ਸਮੇਂ ਲਈ ਰੁਤ ਹੋ ਗਿਆ। 'ਰਿ' ਧਾਤੂ ਤੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਸ਼ਬਦ ਬਣੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਸੂਭ ਮੁਹੂਰਤ ਕੱਢ ਕੇ ਹੁੰਦੀ ਰਹੇਗੀ!

ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ/ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਮੁਤਾਬਕ, ਸੰਸਥਾ ਮੁਤਾਬਕ, ਸਭਿਆਚਾਰ ਜਾਂ ਦੇਸ਼ ਮੁਤਾਬਕ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਾ/ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਈਸਾਈ (Christian) ਧਰਮ: ਈਸਾ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ (Time) ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ/ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਮਿਲਣ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, Good Morning ਭਾਵ ਸਵੇਰ ਦਾ ਵਕਤ ਸੂਭ ਹੋਵੇ, ਭਾਗਾਂ ਭਰਿਆ ਹੋਵੇ। ਅੱਗੋਂ ਦੂਜੇ ਦਾ ਜਵਾਬ, ਆਪ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਸਵੇਰ ਚੰਗੀ ਹੋਵੇ।

ਭਜਨ ਸਿੰਘ
ਫੋਨ: 513-498-3907

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਪਹਿਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਤਾਂ Good Noon, ਦੁਪਹਿਰ ਬਾਅਦ Good Afternoon ਅਤੇ ਜੇ ਸ਼ਾਮ ਹੋਵੇ ਤਾਂ Good Evening. ਰਾਤ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜਨ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, Good Night. ਚੱਲ ਰਹੇ ਵਕਤ ਮੁਤਾਬਕ ਸੂਭ ਇੱਛਾਵਾਂ ਦੇਣੀਆਂ ਚੰਗਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਹੈ।

ਇਸਲਾਮ ਧਰਮ: ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੂਜੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸਲਾਮ-ਏ-ਲੋਕਮ। ਅੱਗੋਂ ਦੂਜਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਵਾ-ਲੋਕਮ ਸਲਾਮ। ਮਤਲਬ ਪਹਿਲਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਅਦਬ ਨਾਲ ਆਪ ਅੱਗੇ ਆਪਣਾ ਮਸਤਕ/ਸਿਰ ਝੁਕਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਦੂਜਾ ਕਹਿੰਦਾ, ਹਾਂ ਜੀ ਕਬੂਲ ਹੈ, ਮੈਂ ਵੀ ਅਦਬ ਨਾਲ ਆਪ ਜੀ ਅੱਗੇ ਆਪਣਾ ਮਸਤਕ/ਸੀਸ ਝੁਕਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਦੂਜੇ ਅੱਗੇ ਝੁਕ ਜਾਣਾ ਵਧੀਆ ਗੱਲ ਹੈ।

ਸਨਾਤਨ ਧਰਮ: ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਅਵਤਾਰਾਂ, ਦੇਵਤਿਆਂ, ਦੇਵੀਆਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਪੱਖੀ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਬੋਧਨੀ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ:

ਸੰਬੋਧਨੀ ਸ਼ਬਦ (ਧਰਮਾਂ ਦੇ)

(ੳ) ਰਾਮ ਰਾਮ: ਇਕ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਰਾਮ ਰਾਮ। ਦੂਜਾ ਵੀ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਹਾਂ ਭਈ ਰਾਮ ਰਾਮ। ਮੰਦਿਰਾਂ ਵਿਚ ਜੈਕਾਰਾ ਬੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬੋਲੋ 'ਸੀਯਾ ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਕੀ ਜੈ।' 'ਸੀਤਾ ਮਾਤਾ ਕੀ ਜੈ।' ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ 'ਰਾਮ' ਸ਼ਬਦ 2100 ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਾਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਮ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ, ਪਰਮਾਤਮਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਰੱਬ ਜਾਂ ਔਲਾ; ਨਾ ਕਿ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵੀ ਸ਼ੰਕਾ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, "ਏਕ ਰਾਮ ਘਟ ਘਟ ਮੈਂ ਲੋਟਾ॥ ਏਕ ਰਾਮ ਦਸਰਥ ਕਾ ਬੋਟਾ॥"

(ਅ) ਕਈ ਬੋਲਦੇ ਹਨ, "ਹਰੇ ਰਾਮਾ ਹਰੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ।"

(ੲ) ਕਈਆਂ ਦਾ ਸੰਬੋਧਨੀ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, "ਜੈ ਹਨੂਮਾਨ ਕੀ", "ਜੈ ਬਜਰੰਗ ਬਲੀ ਕੀ।" ਹਨੂਮਾਨ ਜੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਮੰਦਿਰ ਹਨ।

(ਸ) ਜੈ ਮਾਤਾ ਦੀ: ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਵਿਚ ਕਈ ਮਾਤਾ(ਵਾਂ) ਦੇ ਮੰਦਿਰ ਹਨ। ਲੋਕ ਆਪੋ-ਆਪਣੀ ਆਸਥਾ ਮੁਤਾਬਕ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਤੇ ਜੈ ਪੁਕਾਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਜੈ ਮਾਤਾ ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਾਲੀ ਦੀ, ਜੈ ਮਾਤਾ ਪਹਾੜਾਂ ਵਾਲੀ ਦੀ, ਜੈ ਦੁਰਗੇ ਮਾਂ, ਜੈ ਕਾਲੀ ਮਾਤਾ ਦੀ ਆਦਿ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 1980 ਵਿਚ ਹਰਿਦੁਆਰ ਇਕ ਮੰਦਿਰ ਵਿਚ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਉਪਰ ਦੇਵੀ ਦਾ ਸਕੈਚ ਤੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਤਿਰੰਗਾ ਝੰਡਾ ਵੇਖਿਆ। ਬੋਲੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ, ਜੈ ਭਾਰਤ ਮਾਤਾ ਦੀ। ਹੁਣ ਤਾਂ 'ਹਿੰਦੋਸਤਾਨੀਆਂ' ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਹੀ ਹੈ, 'ਜੈ ਭਾਰਤ ਮਾਤਾ ਦੀ।'

(ਹ) ਜੈ ਹਿੰਦ: ਇਹ ਵੀ ਆਮ ਵਰਤੋਂ ਵਾਲਾ ਸੰਬੋਧਨੀ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਮੈਂ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ

ਕਰਦਾ ਸੀ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਇਕ ਵਾਕਿਆ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਲੱਗਾਂ। 1967-68 ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਛੁੱਟੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਜਾਂ ਦੁਪਹਿਰ ਬਾਅਦ ਈ. ਐਮ. ਈ. ਸਕੂਲ ਵਦੋਦਰਾ ਸਟੇਡੀਅਮ ਵਿਚ ਸੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਡਿਊਟੀ ਹੁੰਦੀ। ਇਕ ਕਰਨਲ ਸਾਹਿਬ ਸੈਰ ਕਰਨ ਆਉਂਦੇ, ਮੈਂ ਖਿੱਚ ਕੇ ਸਲੂਟ ਮਾਰਦਾ ਅਤੇ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ, "ਜੈ ਹਿੰਦ ਸਾਹਿਬ।" ਅੱਗੋਂ ਉਸ ਜਾਣ ਕਰਨਲ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਵਾਬ ਹੁੰਦਾ, "ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਭਈ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ।" ਇਸ ਦੀ ਸਮਝ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਆਈ ਤਾਂ ਸੰਬੋਧਨੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

(ਕ) ਨਮਸਤੇ: ਇਹ ਸੰਬੋਧਨੀ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਆਮ ਹੀ ਭਾਰਤੀਆਂ ਵਲੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ 'ਸਲਾਮ-ਏ-ਲੋਕਮ' ਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ 'ਨਮਸਤੇ' ਦਾ ਭਾਵ ਅਰਥ ਇਕ ਹੀ ਹੈ। ਫਰਕ ਸਿਰਫ ਇੰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਕ ਹੱਥ (ਸੱਜੇ) ਨਾਲ ਅਦਬ/ਆਦਾਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਪੁ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸੈਂਕੜੇ ਵਾਰ 'ਨਮਸਤੇ' ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਦਸਮ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ, ਪਰਮਾਤਮਾ, ਰੱਬ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ ਅੱਗੇ ਹੀ ਆਪਣਾ ਸੀਸ ਝੁਕਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਕਿ ਇਨਸਾਨਾਂ ਅੱਗੇ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ,

ਨਮਸਤੁੰ ਅਕਾਲੇ॥ ਨਮਸਤੁੰ ਕ੍ਰਿਪਾਲੇ॥ ਨਮਸਤੁੰ ਰਹੀਮੇ॥ ਨਮਸਤੁੰ ਕਰੀਮੇ॥

ਸਿੱਖ ਧਰਮ: (ੳ) ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ: ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਪਣੀਆਂ ਯਾਰਤਾਰਾਂ

ਦੌਰਾਨ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਗਏ, ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਬੋਲੋ ਭਾਈ ਜੀ, ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ।" ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਬਾਰੇ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਇਸ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਭਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅੱਜ ਵੀ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਨਾਮ ਸਤਿਕਰਤਾਰੀਆਂ ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਕਈ ਥਾਂ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਕਰਤਾਰ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਵਸਾਇਆ।

(ਅ) ਬੋਲੋ ਸੋ ਨਿਹਾਲ, ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ: ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਰਜ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੰਮ 'ਚ ਸਫਲਤਾ ਮਿਲੇ, ਹਰ ਅਰਦਾਸ-ਚਾਹੇ ਖੁਸ਼ੀ ਹੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਸੋਗ ਦੀ, ਅਖੀਰ 'ਤੇ ਸਿੱਖ ਜੈਕਾਰਾ ਛੱਡਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਸਿੱਖ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, 'ਬੋਲੋ ਸੋ ਨਿਹਾਲ।' ਪੂਰੀ ਸੰਗਤ ਬੋਲਦੀ ਹੈ, 'ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ।' ਮਤਲਬ ਹੈ ਜੋ ਵੀ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਕਬੂਲੇਗਾ, ਹਮੇਸ਼ਾ ਚਤੁਰੀ ਕਲਾ 'ਚ ਰਹੇਗਾ।

ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ: ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਜੈਕਾਰੇ ਦਾ ਦੂਜਾ ਭਾਗ ਹੀ ਸੰਬੋਧਨੀ ਸ਼ਬਦ ਵਜੋਂ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲੈ ਆਂਦਾ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਦੀ ਵੰਡ-ਭੂਤ ਕਾਲ, ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਤੇ ਭਵਿੱਖ ਕਾਲ-ਤਿੰਨਾਂ ਕਾਲਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੈ, ਅਕਾਲ, ਜਿਸ ਦਾ ਇੱਥੇ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪਹਿਲਾ ਸਿੱਖ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, "ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ।" ਅੱਗੋਂ ਦੂਜਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, "ਭਈ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ।" ਮਤਲਬ ਇਕ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਪਰਮਾਤਮਾ ਸੱਚਾ ਤੇ ਸਦੀਵੀ ਹੈ।" ਦੂਜੇ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, "ਹਾਂ ਭਈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਸੱਚਾ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।"

(ੲ) ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ,

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਿਹ: ਇਹ ਸੰਬੋਧਨੀ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਾਜਨਾ ਸਮੇਂ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਝੋਲੀ ਪਾਇਆ। ਇਹ ਫਤਿਹ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਪਹਿਲਾ ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਪਹਿਲ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ, "ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਿਹ।" ਮਤਲਬ ਖਾਲਸਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖਾਲਸੇ ਦੀਆਂ ਉਪਲਭਦੀਆਂ, ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ, ਜਿੱਤਾਂ ਵੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀਆਂ ਹੀ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵੀ ਇਸੇ ਸੰਬੋਧਨੀ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸਟੇਜਾਂ ਤੋਂ ਬੋਲਦੀਆਂ ਹਨ।

ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੀ ਫੁਲਵਾੜੀ: (ੳ) ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾ ਵਾਲੇ ਵੀ ਸੰਬੋਧਨੀ ਸ਼ਬਦ 'ਪੰਨ ਨਿਰੰਕਾਰ' ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਨਾਨਕ ਦਾ ਬੋਲ ਹੈ। ਮਤਲਬ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ, ਜੋ ਆਕਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਨਿਰ ਆਕਾਰ ਹੈ।

(ਅ) ਡੇਰਾ ਬਿਆਸ ਵਾਲੇ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ/ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਕਥਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸੰਬੋਧਨੀ ਸ਼ਬਦ 'ਰਾਧਾ ਸਵਾਮੀ' ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਪੁੱਛੋ ਤਾਂ ਜਵਾਬ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, "ਰਾਧਾ ਦਾ ਮਤਲਬ ਬੰਦੇ ਦੀ ਰੂਹ ਅਤੇ ਸਵਾਮੀ ਦਾ ਮਤਲਬ ਮਾਲਕ, ਪਰਮਾਤਮਾ।" ਆਗਰੇ ਸਥਿਤ ਦਿਆਲ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਡੇਰੇ 'ਚ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਅਤੇ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਦੀ ਪਤਨੀ ਦੀਆਂ ਸਮਾਧੀਆਂ ਹਨ।

ਜਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀਆਂ: (1) ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਨਿਰਣਾ ਕਰੋ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸੰਬੋਧਨੀ ਸ਼ਬਦ ਕਿੰਨੇ ਨਿਰਪੱਖ, ਮਾਨਵਵਾਦੀ, ਕੁਲ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਇਨਸਾਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਢੁਕਵੇਂ ਹਨ, ਕਿ ਨਹੀਂ!

(2) ਸੰਬੋਧਨੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਸੂਧ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨਾ ਜਰੂਰੀ ਹੈ। ਕਈ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਨੂੰ 'ਸਾਸਰੀ ਕਾਲ' ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਮ੍ਰਿਣਾਲ ਸੇਨ

ਮ੍ਰਿਣਾਲ ਸੇਨ ਬੰਗਾਲੀ ਸਿਨੇਮੇ ਦੀ ਉਸ ਮੰਨੀ-ਪ੍ਰਮਾਣੀ ਤਿੱਕਤੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸਨ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋ ਸਮਕਾਲੀ ਕੱਦਾਰ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਸੰਤਿਆਜੀਤ ਰੋਅ ਤੇ ਰਿਤਵਿਕ ਘਟਕ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਮ੍ਰਿਣਾਲ ਸੇਨ ਬੀਤੀ 30 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ 95 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਭੋਗ ਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰ, ਕੋਲਕਾਤਾ ਵਿਖੇ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ।

ਮ੍ਰਿਣਾਲ ਸੇਨ ਨੇ ਕਰੀਬ ਡੇਢ ਦਹਾਕਾ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੀ ਆਖਰੀ ਫਿਲਮ 'ਆਮਾਰ ਭੂਬੇਨ' (ਇਹ ਮੇਰੀ ਜਮੀਨ) ਬਣਾਈ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਦਰੋਹੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਲੇਖਕ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਫਿਲਮਕਾਰੀ (ਸੱਤ ਫੀਚਰ ਫਿਲਮਾਂ, ਪੰਜ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਤੇ 14 ਨਿੱਕੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ) ਹਾਲੇ ਵੀ ਨਵੇਂ ਫਿਲਮਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰ ਉਹ, ਜੋ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿਨੇਮਾ ਮਹਿਜ ਮਨਪ੍ਰਚਾਏ ਦਾ ਹੀ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ ਹੈ।

ਕੌਮੀ ਐਵਾਰਡ ਜੇਤੂ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਸ਼ੇਖਰ ਕਪੂਰ, ਜੋ ਸੇਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਾਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ, "ਉਨ੍ਹਾਂ (ਸੇਨ) ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਪੱਖ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਮਰਤਾ, ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਉਦਾਰਤਾ ਝਲਕਦੀ ਹੈ।" ਉਹ ਨਾਲ ਹੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, "ਮ੍ਰਿਣਾਲ ਦਾ (ਮ੍ਰਿਣਾਲ ਦਾਦਾ) ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਪਣੇ ਜੂਨੀਅਰਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਰਾਹੇ ਪਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।"

ਸਿਆਸੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੂਰੇ ਚੇਤੰਨ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਣੀ ਰਹੇ ਸੇਨ ਨੇ ਸਥਾਪਤੀ ਦੀਆਂ ਬੁਰਾਈਆਂ ਨੂੰ ਫੜਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਂਗਿਆਂ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਕੀਤੇ, ਜੋ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਬਣਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਬੜੇ ਸੰਸਕਾਰੀ ਬਾਗੀ ਸਨ। ਉਹ ਉਦੋਂ ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਸਿਨੇਮਾਈ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਨਾ ਰਹੇ, ਜਦੋਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਦੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ।

ਆਪਣੀ ਚੜ੍ਹਤ ਦੇ ਦਿਨੀਂ ਸੇਨ ਇਕੋ ਵੇਲੇ ਬੁੱਤਫਿਕਰ ਵੀ ਸਨ ਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾਵਾਦੀ ਵੀ। ਉਹ ਨਾਲ ਹੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਸਿਆਸੀ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਸਨ। ਉਹ ਅਕਸਰ ਹੀ ਖੁੜ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਰੇ ਤੇ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਸਹਿਰੀ ਮੱਧਵਰਗ ਦੀਆਂ ਸਦਾਚਾਰਕ ਤੇ ਨੈਤਿਕ ਦੁਚਿਤੀਆਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਾਉਂਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿਨੇਮਾ ਰੋਹ ਤੇ ਉਕਸਾਹਟ ਦਾ ਸਿਨੇਮਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਕੁਝ ਕਰ ਗੁਜਰਨ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਵੱਡੇ ਪਰਦੇ ਉੱਤੇ ਪੇਸ਼ ਬਹੁਤੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨਿਤਾਇਆਂ ਤੇ ਮਜ਼ਲੂਮਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਡੂੰਘੀ ਹਮਦਰਦੀ ਜਗਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਨੇਮਾ ਨੂੰ ਆਮ

ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕਈ ਦਰਜੇ ਉਚਾ ਉਠਾਇਆ, ਉਹ ਸੀ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦੇ ਤੇ ਸਾਰੇ ਹੱਲ ਦੱਸਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਇਕ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਤੇ ਸਮੀਖਿਅਕ ਬਣ ਸਕਣ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਪਣੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚ ਬੜੀਆਂ ਡੂੰਘੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਸਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਹਿਰ ਦੇ ਸੂਚਰ ਨਿਗਰਾਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬੜੇ ਮਿਲਣਸਾਰ ਸਨ। ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਮੱਧਵਰਗ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਨ ਪੱਖੋਂ ਸਮਝੌਤਾ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਦੇ।

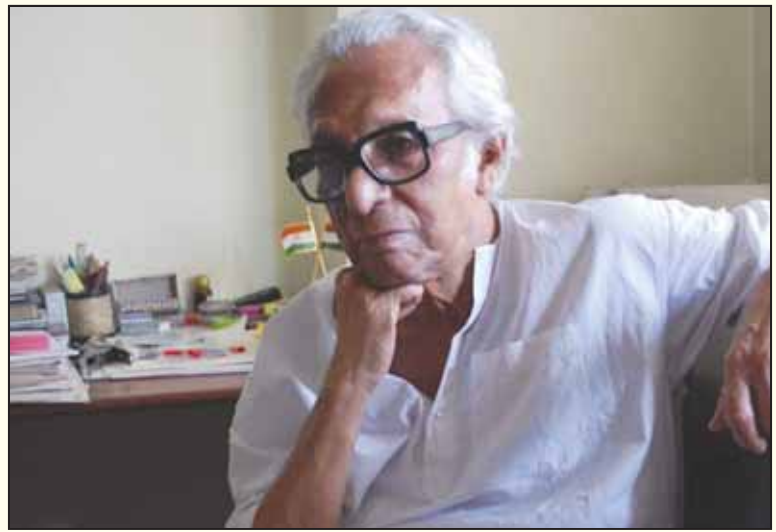
ਸੇਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸੀ 'ਨੀਲ ਅਕਸ਼ਰ ਨੀਚੇ' (ਨੀਲੇ ਅੱਬਰ ਦੇ ਥੱਲੇ) ਜੋ ਹਿੰਦੀ ਲੇਖਿਕਾ ਮਹਾਦੇਵੀ ਵਰਮਾ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਤ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੌਮਾਂਤਰੀਵਾਦ ਮੁਖੀ ਸੋਚ, ਪੀੜਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਹਮਦਰਦੀ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਝੁਕਾਅ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਫਿਲਮ ਇਕ ਫੇਰੀ ਵਾਲੇ ਚੀਨੀ ਰੇਸ਼ਮਫਰੋਸ਼ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਤ ਹੈ, ਜੋ ਕੋਲਕਾਤਾ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ-ਗਲੀਆਂ 'ਚ ਆਪਣਾ ਸਾਮਾਨ ਵੇਚਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਬੰਗਾਲੀ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਸਾਂਝ ਵਧਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਫਿਲਮ 1930ਵਿਆਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਬਰਤਾਨਵੀ ਸਾਮਰਾਜ ਆਪਣੇ ਆਖਰੀ ਦੌਰ ਵਿਚ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦੀ ਜਾਪਾਨ ਵੱਲੋਂ ਚੀਨ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਫਿਲਮ 'ਚ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਸਿਆਸੀ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਆਜ਼ਾਦ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਫਿਲਮ ਸੀ ਜਿਸ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਈ ਗਈ।

ਆਪਣੇ ਸਿਨੇਮਾਈ ਸਾਹਕਾਰਾਂ ਵਿਚਲੇ ਬਹੁਤੇ ਕਿਰਦਾਰਾਂ ਵਾਂਗ, ਸੇਨ ਖੁਦ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਕਰ ਗੁਜਰਨ ਲਈ ਉਕਸਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਨ ਜੋ ਬੰਗਾਲੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਅਗਾਂਹ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚਲੀ ਵਿਆਪਕ ਨਾਬਰਾਬਰੀ ਤੇ ਬੇਇਨਸਾਫੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕਰਦੇ। ਉਹ ਸਮਾਜਕ ਜਮਾਤ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਖੁਦ ਸਬੰਧਤ ਸਨ, ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਉੱਤੇ ਰਹਿੰਦੀ। ਅਜਿਹਾ ਖਾਸਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ 'ਖਾਰਿਜ' (ਕੇਸ ਰੱਦ, 1982) ਤੇ 'ਏਕ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤੀਦਿਨ' (ਇਕ ਦਿਨ ਰੋਜ਼ਾਨਾ, 1979) ਤੋਂ ਜਾਹਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 'ਖਾਰਿਜ' ਅਜਿਹੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਗਰੀਬ ਨੌਕਰ ਦੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਦਮ ਘੁਟਣ ਨਾਲ ਹੋਈ ਮੌਤ ਇਕ ਅਮੀਰ ਪਰ ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਅਸ਼ਾਂਤ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਏਕ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤੀਦਿਨ' ਅਜਿਹੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ,

ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਕੰਮਕਾਜੀ ਧੀ ਦੇ ਇਕ ਦਿਨ ਘਰੇ ਨਾ ਪਰਤਣ ਕਾਰਨ ਦੁਸ਼ਵਾਰੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਮ੍ਰਿਣਾਲ ਸੇਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਮਾਨੰਤਰ ਸਿਨੇਮਾ ਦੇ ਉਘੇ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੁੜ੍ਹਾਂ ਮਾਰੇ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਸਹਿਰੀ ਮੱਧਵਰਗ ਦੀਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਦਾਚਾਰਕ ਤੇ ਨੈਤਿਕ ਦੁਚਿਤੀਆਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਾਈਆਂ। ਸਿਆਸੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੇਤੰਨ ਇਸ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਦੀ ਸੂਰ ਸਦਾ ਬਾਗੀਆਨਾ ਰਹੀ।

ਮ੍ਰਿਣਾਲ ਸੇਨ ਅਕਸਰ ਹੀ ਆਪਣੇ ਮੌਕੇ ਦੇ ਘੇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਸਮਾਜ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਹੇਠਲੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਘੋਖ ਸਕਣ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਫਿਲਮ 'ਮ੍ਰਿਗਯਾ' (ਸ਼ਾਹੀ ਸ਼ਿਕਾਰ, 1976) ਅਜਿਹੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ,

ਜੋ ਮੱਧ ਭਾਰਤ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਆਮ ਕਬਾਇਲੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਉੱਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਕਰੂਮਤ ਦੇ ਪਏ ਅਸਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਇਕ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਹਾਕਮ ਤੇ ਕਬਾਇਲੀ ਸ਼ਿਕਾਰੀ (ਇਹ ਕਿਰਦਾਰ ਮਿਥੁਨ ਚੱਕਰਵਰਤੀ ਨੇ ਨਿਭਾਇਆ ਸੀ, ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਕੈਰੀਅਰ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਫਿਲਮ ਸੀ) ਵਿਚਕਾਰ ਭਰਪੂਰ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨੂੰ ਘੋਖਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਕੁਲੀਨ ਵਰਗ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਬਾਇਲੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਤੋਂ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਸਦਕਾ ਮਿਥੁਨ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਐਵਾਰਡ ਹਾਸਲ ਹੋਇਆ।

ਫਿਲਮ 'ਪਰਸੂਰਾਮ' (1978) ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਕੌਮੀ ਐਵਾਰਡ ਜੇਤੂ ਅਦਾਕਾਰ ਭਾਵ ਅਰੁਣ ਮੁਖਰਜੀ ਨੇ ਮੁੱਖ ਕਿਰਦਾਰ ਨਿਭਾਇਆ। ਫਿਲਮ ਦਾ ਨਾਇਕ ਇਕ ਪੇਂਡੂ ਪਰਵਾਸੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਬਰਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਮੰਗਤੋਂ ਨਾਲ ਝੁੱਗੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਸਹਿਰਾਂ 'ਚ ਹਾਸੀਏ ਵਾਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭਿਆਨਕ ਇਕਲਾਪੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸਹਿ ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਚਿਤਰਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸੇਨ ਨੇ ਫਿਲਮ 'ਮ੍ਰਿਗਯਾ' ਬਣਾਈ ਤਾਂ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ੀ ਦੇ ਪਿਤ ਵਿਚ ਕਰੀਬ ਦੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਲਾ ਚੁਕੇ ਸਨ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਮੋਹਰੀ ਤੇ ਬੁਲੰਦ ਸਿਨੇਮਾਈ ਆਵਾਜ਼ ਵਜੋਂ ਸਥਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਗਾੜਾਂ

ਫਿਲਮ ਸੀ ਸਗੋਂ ਇਸ ਨੇ ਸੇਨ ਦੇ ਬੇਬਾਕ ਅੰਦਾਜ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ।

ਸੇਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫਿਲਮੀ ਕੈਰੀਅਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ 1955 ਵਿਚ ਫਿਲਮ 'ਰਾਤ ਭੋਰੇ' ਨਾਲ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਦੇ ਮੁੱਖ ਅਦਾਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਉਤਮ ਕੁਮਾਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ, ਜੋ ਉਦੋਂ ਬੰਗਾਲੀ ਸਿਨੇਮਾ ਦਾ ਸੁਪਰ ਸਟਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਿਆ। ਉਤਮ ਕੁਮਾਰ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਤੇ ਆਖਰੀ ਫਿਲਮ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਬੰਗਾਲੀ ਫਿਲਮਾਂ ਦੇ ਇਕ ਹੋਰ ਸਟਾਰ ਅਦਾਕਾਰ ਸ਼ੰਮਿਤਰ ਚੈਟਰਜੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਤਿਆਜੀਤ ਰੋਅ ਦੇ ਗੂੜ੍ਹੇ ਦੋਸਤ ਵਜੋਂ ਚੇਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਲੰਬਾ ਚਿਰ ਰਹੀ। ਸੇਨ ਨੇ ਸ਼ੰਮਿਤਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 1961 ਵਿਚ 'ਪੁਨਾਸ਼ਚ' (ਮੁੜ ਤੋਂ) ਵਿਚ ਲਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ 'ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ' (ਨੁਮਾਇੰਦਾ, 1964), 'ਆਕਾਸ਼ ਕੁਸੁਮ' (ਬੱਦਲਾਂ ਵਿਚ, 1965) ਅਤੇ 'ਮਹਾਪ੍ਰਥਿਬੀ' (ਮਹਾਂ ਸਰਬਸ਼ਕਤੀਮਾਨ, 1991) ਵਿਚ ਲਿਆ।

ਸੇਨ ਦੀਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਈਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ 'ਅਕਾਲਰ ਸ਼ਾਯਾਨਾਯੋ' (ਕਾਲ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ, 1980) ਵੀ ਅਹਿਮ ਹੈ। ਇਹ ਫਿਲਮ, ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਮੰਡਲੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਤ ਹੈ, ਜੋ ਦੂਜੀ ਸੰਸਾਰ ਜੰਗ ਦੌਰਾਨ ਇਨਸਾਨ ਵੱਲੋਂ ਸਿਰਜੀ ਆਫਤ ਭਾਵ 1942-43 ਵਿਚ ਬੰਗਾਲ 'ਚ ਪਏ ਭਿਆਨਕ ਕਾਲ ਬਾਰੇ ਫਿਲਮ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਕ ਪਿੰਡ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕੰਮ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਲਮ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਮੰਡਲੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ 'ਤੇ ਉਹ ਆਰਾਮਪ੍ਰਸਤੀ ਭਾਰੂ ਪੈਣ ਲੱਗਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਦਤ ਪੈ ਚੁਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਅਕਾਲ ਜਿਹੀ ਭਿਆਨਕ ਸਥਿਤੀ ਸਾਹਮਣੇ ਉਹ ਡਾਵਾਂਡੋਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸੇਨ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਭਾਵੇਂ ਕਲਕੱਤਾ ਵਿਚ ਡੂੰਘੀਆਂ ਸਮਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਅਕਸਰ ਉਹ ਰਚਨਾਤਮਕ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ 'ਚ ਬੰਗਾਲ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਈ ਸਰਹੱਦਾਂ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਦੂਰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ, ਜੋ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਸੰਭਿਆਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰ ਸਕਣ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਛੇ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮਾਂ 'ਭਵਨ ਸ਼ੋਮੇ' (1969), 'ਏਕ ਅਧੂਰੀ ਕਹਾਣੀ' (1971), 'ਏਕ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤੀਦਿਨ' (1979), 'ਖੰਡਹਰ' (1983), 'ਜੈ ਨੋ ਸਿਸ' (1986), ਅਤੇ 'ਮ੍ਰਿਗਯਾ' ਬਣਾਈਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੈਲਗੂ ('ਓਕਾ ਉਰੀ ਕਥਾ' ਜੋ ਮੁਨਸ਼ੀ ਪ੍ਰੇਮ ਚੰਦ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਤ ਸੀ) ਅਤੇ ਉੜੀਆ ('ਮੈਤਿਰਾ ਮਾਨਿਸ਼ਾ') ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਕ-ਇਕ ਫਿਲਮ ਬਣਾਈ।

-ਸਾਇਬਲ ਚੈਟਰਜੀ

ਦੋ ਦੂਣੀ ਪੰਜ: ਫਿਲਮ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਕੱਚਘਰੜ ਪਹਾੜੇ

ਵਿਸ਼ਾ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਤੇ ਹਟਵਾਂ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਉਸ ਉੱਤੇ ਇੰਨੀ ਮਾੜੀ ਤੇ ਵਾਹੀਆਤ ਫਿਲਮ ਬਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ 'ਦੋ ਦੂਣੀ ਪੰਜ' ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਮਿਸਾਲ ਸਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹੋਵੇਗੀ। ਮੇਰੀ ਜਾਚੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੀ ਲੁੱਟ ਖਸੁੱਟ ਜਿਹੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਤੇ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਵਿਸ਼ੇ ਦਾ ਨਾਸ ਮਾਰਨ ਲਈ ਫਿਲਮ ਦਾ ਲੇਖਕ ਤੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ। ਫਿਲਮ ਦਾ ਲੇਖਕ ਨਵਾਂ ਹੈ, ਨਾਂ ਹੈ ਜੀਵਾ। ਸਕ੍ਰਿਪਟ 'ਤੇ ਕੰਮ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਨਵਿਆਂ ਵਰਗਾ

ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਲਈ ਕਈ ਲੇਖਕ ਸਕ੍ਰੀਨਪਲੇ ਵਿਚ ਮਾਸਟਰੀ ਰੱਖਦੇ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਵਿਜੈ ਆਨੰਦ, ਸਤੀਸ਼ ਭਟਨਾਗਰ ਤੇ ਸਲੀਮ ਵਗੈਰਾ ਅਤੇ ਕਈ ਡਾਇਲਾਗ ਲਿਖਣ ਵਿਚ ਕਮਾਲ ਵਿਖਾਉਂਦੇ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਸਾਗਰ ਸਰਹੱਦੀ, ਰਾਹੀ ਮਾਸੂਮ ਰਜ਼ਾ, ਜਾਵੇਦ ਅਖਤਰ ਤੇ ਕਾਦਿਰ ਖਾਨ ਵਗੈਰਾ। ਅੱਜ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਟੀ. ਵੀ. 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਪੁਰਾਣੀ ਵਧੀਆ ਫਿਲਮ ਦੇ ਸਕ੍ਰਿਪਟ ਦੇ ਟਾਈਟਲ ਵੇਖੋਗੇ ਤਾਂ ਸਕ੍ਰੀਨਪਲੇ ਅਤੇ ਡਾਇਲਾਗ ਲਈ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਮਿਲਣਗੇ।

ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਹਰ ਲੇਖਕ 'ਇਕੱਲਾ' ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਲੀਮ ਜਾਵੇਦ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਉੱਤੇ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ 90 ਫੀਸਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਦੀ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਕ੍ਰਿਪਟ ਉੱਤੇ ਬਿਲਕੁਲ ਮਿਹਨਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਫਿਲਮ ਦਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਵੀ ਓਨਾ ਹੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਫਿਲਮ 'ਦੋ ਦੂਣੀ ਪੰਜ' ਦਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਹੈਰੀ ਭੱਟੀ ਹੈ। 2017 ਦੀ ਲੀਕ ਤੋਂ ਹੱਟ ਕੇ ਬਣੀ ਹਿੱਟ ਫਿਲਮ 'ਰੱਬ ਦਾ ਰੋਡੀਓ' ਦਾ ਉਹ ਕੋ-ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਸੀ। ਉਸ ਪਿਛੋਂ 'ਸਰਦਾਰ ਮੁਹੰਮਦ', 'ਆਟੇ ਦੀ ਚਿੜੀ' ਅਤੇ ਹੁਣ 'ਦੋ ਦੂਣੀ ਪੰਜ' ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਫਲਾਪ ਫਿਲਮਾਂ ਦੀ ਹੋਟ-ਟ੍ਰਿਕ ਮਾਰ ਲਈ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਕਈ ਪੰਜਾਬੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰਾਂ ਦਾ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਰਹਿ ਚੁਕਾ ਸੀ। 'ਰੱਬ ਦਾ ਰੋਡੀਓ' ਬਲਾਕ-ਬਸਟਰ ਸੀ, ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਹਟਵੇਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹੋਰ ਤਰਸੇਮ

ਜੱਸਤ ਦੀ ਅਗਲੀ ਫਿਲਮ 'ਸਰਦਾਰ ਮੁਹੰਮਦ' ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਲੱਗ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਬਣੀ ਸੀ ਪਰ ਮਾੜੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਤੇ ਸਕ੍ਰਿਪਟ ਕਾਰਨ ਬਾਕਸ-ਆਫਿਸ 'ਤੇ ਮੁਢੇ ਮੂੰਹ ਡਿੱਗੀ।

2018 ਵਿਚ ਆਈ 'ਆਟੇ ਦੀ ਚਿੜੀ' ਅਤੇ ਹੁਣ ਆਈ 'ਦੋ ਦੂਣੀ ਪੰਜ' ਜਿੱਥੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਦੀਆਂ ਫਲਾਪ ਫਿਲਮਾਂ ਦੀ ਹੋਟ-ਟ੍ਰਿਕ ਬਣਾਉਣ 'ਚ ਸਫਲ ਹੋਈਆਂ, ਉਥੇ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਵਿਸ਼ਾ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਵਧੀਆ ਤੇ ਹਟਵਾਂ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣਾ ਹਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵੱਸ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ 'ਰੱਬ ਦਾ ਰੋਡੀਓ' ਦੇ ਦੂਜੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਤਰਨਵੀਰ ਜਗਪਾਲ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਦਾਣਾ ਪਾਣੀ' ਆਈ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਾਇਦ ਫਿਲਮ ਦਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਫਿਲਮ ਦੇ ਵੱਡੇ ਕਨਸੈਪਟ ਅਤੇ ਲੇਖਕ ਦੇ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਡਾਇਰੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਵਿਜ਼ਨ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ। ਹੁਣ 'ਰੱਬ ਦਾ ਰੋਡੀਓ-2' ਦੀ ਡਾਇਰੈਕਸ਼ਨ ਕਮਾਂਡ ਤਰਨਵੀਰ ਜਗਪਾਲ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣਾ ਇਹ ਸਾਬਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਫਿਲਮ ਦਾ 'ਅਸਲ ਡਾਇਰੈਕਟਰ' ਇਹ ਨਵਾਂ ਨੌਜਵਾਨ ਹੀ ਸੀ।

'ਦੋ ਦੂਣੀ ਪੰਜ' ਵਿਚ ਪੀਐਚ. ਡੀ. ਕਰ ਚੁਕਾ ਇਕ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰ ਨੌਜਵਾਨ ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਆਪਣੇ ਬਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਫੀਸ ਵਸੂਲਣ ਲਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੋ ਕੁਝ ਵਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫਿਲਮ ਦੇ ਲੇਖਕ ਤੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦੀ ਸੋਚ 'ਤੇ ਤਰਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਕੂਲ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਰਟ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ, ਜਿਸ

ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੱਜ-ਵਕੀਲ ਵਿਖਾਏ ਗਏ ਹਨ-ਇਹ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿੱਦਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਤੇ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਦਾ ਮਜ਼ਾਕ ਉਡਾਉਣ ਤੇ ਬੇਅਦਬੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਹੀਰੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮਾਨ ਨੇ ਇਕ ਵੇਰ ਫਿਰ ਸਾਬਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੰਗਰ ਹੋਣਾ ਐਕਟਰ ਹੋਣ ਦਾ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੀਰੋਇਨ ਇਸ਼ਿਤਾ ਰਿਖੀ ਦੇ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਸੀ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਨਿਰਮਲ ਰਿਸ਼ੀ, ਕਰਮਜੀਤ ਅਨਮੋਲ ਅਤੇ ਮਲਕੀਤ ਰੌਣੀ ਸਾਧਾਰਨ ਹਨ। ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਫਿਲਰ' ਵਾਂਗ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਰਾਣਾ ਰਣਬੀਰ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਵੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ। 'ਬਣਜਾਰਾ' ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਰੋਲ ਫਾਲਤੂ ਜਿਹਾ ਹੀ ਹੈ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਏਨਾ ਵੱਡਾ ਫਿਲਮ ਲੇਖਕ ਤੇ ਐਕਟਰ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਹ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਫਾਲਤੂ ਰੋਲ ਕਿਉਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਇੱਕ ਜੱਜ ਦੇ ਰੋਲ ਵਿਚ ਫੁਕਰਿਆਂ ਵਰਗੀ ਡਰੈਸ ਪਹਿਨ ਕੇ ਤੇ ਮੇਜ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਬੈਠ ਕੇ ਉਹ ਕੀ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਇਹ ਤਾਂ ਓਹੀ ਜਾਣੇ।

ਗੁਰਿੰਦਰ ਮਕਾਨ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰੁਪਿੰਦਰ ਰੂਪੀ, ਹਾਰਬੀ ਸੰਘਾ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਸੋਹੀ ਓਵਰ ਐਕਟਿੰਗ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਨ। ਸਰਦਾਰ ਸੋਹੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵੀ ਮੈਂ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਗਾ। ਮੇਰਾ ਬੜਾ ਕਰੀਬੀ ਮਿੱਤਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿੰਨੇ ਸਾਲ ਮੁੰਬਈ ਵਿਚ ਰਿਹਾ। ਬਿਨਾ ਸੱਕ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਐਕਟਰ ਹੈ, ਓਮ ਪੁਰੀ ਦੇ ਲੈਵਲ ਦਾ। ਓਮ ਪੁਰੀ ਵਾਂਗ ਹੀ ਹਰਪਾਲ ਟਿਵਾਣਾ ਦਾ ਸਟੂਡੈਂਟ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੁੰਬਈ ਦੀਆਂ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ

ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖਾਸ ਸਫਲਤਾ ਹਾਸਿਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ, ਸਾਇਦ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸਮਤ ਨਾਲ ਵੀ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਬੜੇ ਵਧੀਆ ਕਿਰਦਾਰ ਨਿਭਾਏ। ਪਿਛਲੇ ਬਾਰਾਂ ਪੰਦਰਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮਾ ਵਿਚ ਆਏ ਸਫਲਤਾ ਦੇ ਤੁਫਾਨ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਬਿਜ਼ੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਉਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਇਹੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਗਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਸਾਇਦ ਰੋਲ ਚੁਣਨ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਤਾਕ 'ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਪੈਸੇ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਮੇਲਾ ਲੁੱਟਣ ਦਾ ਮਨ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। 'ਮੇਲਾ', 'ਬਾਗੀ' ਅਤੇ 'ਅਰਦਾਸ' ਜਿਹੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਾਲਾ ਸੋਹੀ ਪੈਸੇ ਦੀ ਦੌੜ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਐਕਟਿੰਗ ਕਲਾ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਵੇਚਣ 'ਤੇ ਤੁਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਣ 'ਤੇ ਹਰ ਕਲਾਕਾਰ ਫਿਲਮ ਦੀ ਪ੍ਰੋਮੋਸ਼ਨ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਹਰ ਫਿਲਮ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ, ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਹੀ ਉਸ ਬਾਰੇ ਕੱਛ ਵਜਾਈ ਜਾਣੀਆਂ ਇਕ ਵਧੀਆ ਐਕਟਰ ਨੂੰ ਸੋਭਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਸੋਹੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰੋਲ ਦੀ ਚੋਣ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਆਮਿਰ ਖਾਨ ਨੇ 'ਠੱਗਜ਼ ਆਫ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ' ਜਿਹੀ ਘਟੀਆ ਫਿਲਮ ਦੇਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕਾਂ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਤੋਂ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗੀ ਹੈ।

ਮੇਰੀ ਇਹ ਸਮੀਖਿਆ ਵਿਸ਼ੇ ਤੋਂ ਏਧਰ ਓਧਰ ਆਉਣ-ਟਰੈਕ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਰਾਇਤਾ ਤੇਜੀ ਨਾਲ ਫੈਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਕੇ ਦੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਸਤਾਖੀ ਮੁਆਫ!

ਫਿਲਮ ਸਮੀਖਿਆ
ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਚਾਨਾ

ਹੀ ਹੈ। ਕਨਸੈਪਟ ਉਸ ਦਾ ਚੰਗਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਹਾਣੀ ਲਾਈਨ, ਸਕ੍ਰੀਨਪਲੇ ਅਤੇ ਡਾਇਲਾਗ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫਿਲਮ ਸਕ੍ਰਿਪਟ ਲਿਖਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨਾੜੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮਾ ਵਿਚ ਪੈਸੇ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਰੇ ਮਾੜਾ ਮੋਟਾ ਸੁਣ ਕੇ ਹੀ ਸਮਝ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹੀ ਬੰਦਾ ਫਿਲਮ ਕਹਾਣੀ ਲਿਖਣ ਬਾਰੇ ਨਿਪੁੰਨ ਹੈ, ਤੇ ਅੰਤ ਨਤੀਜਾ ਉਹੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਜੋ 'ਦੋ ਦੂਣੀ ਪੰਜ' ਜਿਹੀ ਕੱਚਘਰੜ ਫਿਲਮ ਨੇ ਵਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਅਕਸਰ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਫਿਲਮ ਲੇਖਕ ਵੀ ਆਪਣੇ ਸਕ੍ਰਿਪਟ ਵਰਕ ਲਈ ਇਕ ਟੀਮ ਰੱਖਦੇ ਸਨ।

PERSONAL INJURY ATTORNEYS
LAW OFFICES OF MANPREET S. BAINS
LAW OFFICES OF WILLIAM E. WEISS
 AN ASSOCIATION OF LAW FIRMS

Offering Joint Representation at No Additional Cost
No Fees Unless Recovery for Your Injuries is Made

Car Accidents • Motorcycle and Bicycle Accidents • Bus and Truck Accidents
 Injured Pedestrian • Wrongful Death • Brain and Head Injuries • Burn Injuries
 Spinal Cord Injuries • Fractures and Joint Injuries • Construction Injuries • Civil Rights

RECENT RECOVERIES OBTAINED:*

\$4,000,000 Settlement for Motor Vehicle Accident
\$10,100,000 Confidential Settlement for Motorcycle/Truck Accident
\$4,200,000 Judgment for Premises Liability/Assault

*Past Performance Not a Guarantee of Future Results

Personal Injury matters are time sensitive!

For a free consultation, please call (510) 474-0028
 E-mail: BainsWeiss@gmail.com

Serving the Bay Area and Beyond • Offices in San Francisco and Union City

Best Truck Driving School

2641 S. Lynhurst Dr., Suite# 511, Indianapolis, IN 46241

ਖੁਸ਼ਖਬਰੀ! ਖੁਸ਼ਖਬਰੀ! ਖੁਸ਼ਖਬਰੀ!

ਸਾਰੀਆਂ 48 ਸਟੇਟਾਂ ਵਿਚ ਮਨਜ਼ੂਰਸ਼ੁਦਾ

- ਆਪਣੀ ਸਟੇਟ ਤੋਂ CDL Learning Permit ਲੈ ਕੇ ਆਓ ਅਤੇ ਇੰਡੀਅਨਾਪੋਲਿਸ (ਇੰਡੀਆਨਾ) ਸਾਡੇ ਸਕੂਲ ਤੋਂ Class A CDL ਟਰੇਨਿੰਗ ਤੇ ਟੈਸਟਿੰਗ ਲਓ।
- CDL Road Test Exam ਪਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੀ ਸਟੇਟ ਤੋਂ ਜਾ ਕੇ CDL License ਦੀ ਫੋਟੋ ਲਵਾਓ ਅਤੇ CDL Class A License ਪਾਓ।
- ਇੰਡੀਅਨਾਪੋਲਿਸ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਬ ਛੱਡਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ Work Schedule ਮੁਤਾਬਕ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦੇਵਾਂਗੇ।

ਫੋਨ: 317-518-3388

US Business Brokers Inc.

American Financing Group LLC

101 W 22nd St, Suite 111, Lombard, IL 60148
 23280 Pacific Highway South, Suite 307, Kent, WA 98032

Financing - Loans

- We do all kinds of SBA & Conventional loans.
- We are specialized in Gas Stations, Liquor Stores, Hotels, Convenience Stores, Motels, Apartment Buildings, Strip Plazas, Commercial Buildings, Food Franchise.
- Purchase/Refinance
- Lowest Rates (With or Without Real Estate)
- Best Possible Mortgage Solutions For You...

**ਬਿਜਨਸ ਵੇਚਣ
 ਤੇ ਖਰੀਦਣ
 ਅਤੇ ਫਾਇਨਾਂਸ
 ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ
 ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ**

Contact us Buy or Sell business

AJ Sandhu (MBA)

Managing Broker/Realtor/Consultant
 Licensed in IL, IN, WA

916-995-0783 (Cell)

425-529-6283 (Cell)

630-206-2467 (Fax)

www.ubbchicago.com aj@ubbchicago.com

Contact us for any Financing Need Nationwide.

- FAST APPROVAL • QUICK CLOSINGS • SBA 504 & 7A
- CONVENTIONAL LOANS • HOTELS, MOTELS
- GAS STATIONS, TRUCK STOPS • INDUSTRIAL CLIENT
- SUBWAY, DUNKIN DONUTS
- LIQUOR STORES, C-STORES, CAR WASH